

การจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทิน
เนื่องจากกระทำผิดทางอาญาหรือวินัย

THE RESTRICTION OF RIGHT OF PERSON WHO HAS EVER BEEN
REHABILITATION

สัญญาติ อุปนันชัย

นิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายมหาชน

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2551

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทิน
เนื่องจากกระทำผิดทางอาญาหรือวินัย

THE RESTRICTION OF RIGHT OF PERSON WHO HAS EVER BEEN
REHABILITATION

สัญญาติ อุปนันทชัย

วิทยานิพนธ์นี้เสนอต่อมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายมหาชน

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2551

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

การจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทิน
เนื่องจากกระทำผิดทางอาญาหรือวินัย

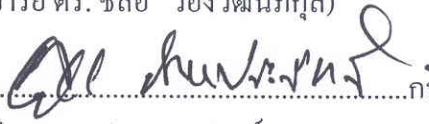
สัญญาติ อุปนันชัย

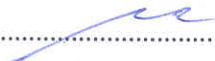
วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชากฎหมายมหาชน
2551

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ชลอ ว่องวัฒนกุล)

.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์ สัญชาติ ไตรประสิทธิ์)

.....กรรมการ
(อาจารย์กุลพล พลวัน)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เดชา ศิริเจริญ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ธาริต เพ็งดิษฐ์)

@ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก อาจารย์กุลพล พลวัน, รองศาสตราจารย์เดชา ศิริเจริญ และอาจารย์ธาริต เพ็งศิษฐ ผู้ซึ่งกรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษา และตรวจแก้ไขจนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์สำนักนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ที่ได้ให้ความรู้ทางด้านการเขียนวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงทุกท่าน ที่ช่วยเหลือเป็นอย่างดี รวมทั้งกำลังใจจากเพื่อนร่วมงานและเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่าน

ขอขอบพระคุณสำหรับกำลังใจที่ยิ่งใหญ่ ความสนับสนุน ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน จากคุณพ่อ คุณแม่ สมาชิกครอบครัวผู้เขียน ซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งเพื่อช่วยให้การศึกษาและการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วง และทุกแรงใจที่ผลักดันให้วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจทั่วไป หากมีสิ่งผิดพลาดหรือข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับและขออภัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สัญญาติ อุปนันชัย

ชื่อเรื่อง	การจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินเนื่องจากกระทำผิดทางอาญาหรือวินัย	
ชื่อผู้เขียน	นายสัญญาติ อุปนันชัย	
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชากฎหมายมหาชน)	
คณะกรรมการที่ปรึกษา	อาจารย์ กุลพล พลวัน	ประธานกรรมการ
	รองศาสตราจารย์ เดชา ศิริเจริญ	กรรมการ
	อาจารย์ ธาริต เฟื่องชัย	กรรมการ

บทคัดย่อ

ปัญหาการจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินไม่ว่าสิทธิในการเข้าทำงาน สิทธิในการประกอบวิชาชีพ หรือ สิทธิทางการศึกษา โดยเฉพาะการเข้าทำงานในหน่วยงานราชการหรือการขอใบอนุญาตในการประกอบวิชาชีพจากทางราชการหรือหน่วยงานที่ใช้อำนาจรัฐ เพราะมีกฎหมายหรือระเบียบที่กำหนดห้ามมิให้รับผู้ที่มีความประพฤติชั่วหรือมีมลทินมัวหมองเข้าทำงานหรือได้รับอนุญาตอย่างชัดเจน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาคอขวดสำคัญปัญหาหนึ่งที่ผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินต้องเผชิญ และเกิดขึ้นเป็นปัญหามายาวนานอย่างเด่นชัดในแวดวงของการทำงานในหน่วยงานราชการเนื่องจากกฎหมายหรือระเบียบดังกล่าวมีอยู่เป็นจำนวนมากที่ระบุข้อความกำหนดถึงคุณสมบัติของผู้สมัครในทำนองที่ว่าต้องไม่เคยมีมลทิน

การล้างมลทิน คือ การคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิดหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้พ้นจากโทษแล้วเนื่องจากการมลทินหรือตราบาปใดๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษซึ่งเป็นผลร้ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้หมดไป ซึ่งมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษกลับคืนมาออกจากรั้ว การล้างมลทินยังมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน ทั้งนี้เพราะคงเป็นการไม่ยุติธรรมที่มลทินหรือตราบาปใดๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษจะยังคงติดตัว

ผู้กระทำผิดอยู่ทั้งๆ ที่ผู้กระทำผิดก็ได้รับโทษชดใช้การกระทำของเขาแล้ว ดังนั้น เมื่อผู้กระทำผิดได้พ้นจากโทษแล้ว มลทินหรือตราบาปใดๆ ก็ควรจะถูกลบล้างไปด้วย แต่เนื่องมาจากมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2539 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดง ที่ อ.7/2546 วางแนวการวินิจฉัยว่า ถึงแม้จะมีการออกกฎหมายล้างมลทิน แต่ก็ยังเป็นกฎหมายล้างโทษมิใช่ล้างการกระทำหรือพฤติกรรมของการกระทำผิดหรือความประพฤติ ผู้กระทำจึงมีความประพฤติชั่วอยู่ หรือยังเป็นบุคคลที่มีความประพฤติในทางเสื่อมเสียศีลธรรม จึงต้องห้ามมิให้เข้ารับราชการหรือเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ รวมทั้งการลงสมัครรับเลือกตั้ง ตามกฎหมาย รวมทั้งศาลสามารถนำเอาความประพฤติหรือการกระทำนั้นมาประกอบดุลยพินิจในการรอกการลงโทษหรือไม่ก็ได้ ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินจึงยังคงถูกจำกัดสิทธิในการเข้าทำงานหรือเข้ารับราชการหรือสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นผลมาจากกฎหมายหลายฉบับกำหนดคุณสมบัติเอาไว้ว่า “ต้องไม่เป็นบุคคลที่มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือทุจริตหรือผิดศีลธรรม” คำพิพากษาศาลฎีกา คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดและบทกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงคติในระบบกฎหมายไทยที่มีต่อบุคคลที่เคยมีมลทินโดยยังไม่ปล่อยวางและให้โอกาสแก่ผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินได้กลับตัวกลับใจได้อย่างเต็มที่ ยังคงจำกัดสิทธิบุคคลเหล่านั้นอยู่ซึ่งต่างจากหลักธรรมในพุทธศาสนาที่ให้อภัยทานเช่นพระพุทธเจ้าให้โอกาสแก่องคุลิมาได้อบวชเพื่อกลับตัวกลับใจเป็นคนดีจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์

การปฏิเสธที่จะพิจารณาและคำนึงถึงความสามารถของบุคคลและสถานภาพที่เขาเป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นสำคัญ รวมตลอดถึงปฏิเสธที่จะพิจารณาถึงลักษณะของหน้าที่การงานว่ามีความสัมพันธ์กับความผิดที่เขาได้เคยกระทำในอดีตหรือไม่ แต่กลับไปให้น้ำหนักอยู่ที่ความประพฤติในอดีตของเขาอย่างครอบคลุมไปเกือบทุกกรณีแม้ว่าพวกเขาจะได้รับการลงโทษหรือชดใช้กรรมที่พวกเขาได้ก่อขึ้นตามกระบวนการยุติธรรมและได้รับการล้างมลทินมาแล้วก็ตาม อุปสรรคดังกล่าวนอกจากจะเป็นการลดทอนศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์แล้วยังอาจเป็นแรงบีบหรือแรงผลักดันให้ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินมีทางเลือกที่จะเดินต่อไปในอนาคตน้อยลง ซึ่งอาจจะกลายเป็นแรงกระตุ้นไม่ทางตรงก็ทางอ้อมให้พวกเขาหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง และนั่นเท่ากับว่าศาลก็เป็นแรงหนึ่งที่มีส่วนในการผลักดันให้บุคคลเหล่านั้นปฏิเสธสังคมและเข้าสู่สังคมของอาชญากรเพื่อกระทำความผิดซ้ำ และรวมทั้งหลักอาชญาวิทยาในเรื่องการฟื้นฟูความประพฤติผู้กระทำผิดเพื่อให้เป็นพลเมืองดีกลับคืนสู่สังคมที่ดำเนินการมาทั้งหมดย่อมสูญเปล่า คำพิพากษาและบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้นเป็นเรื่องที่ควรใคร่ครวญว่าขัดหรือแย้งกับกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คำพิพากษาและบทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ นั้นเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามมาตรา 30 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หรือไม่

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา
ดังนี้

1. ฝ่ายนิติบัญญัติควรใช้กลไกตามรัฐธรรมนูญและบรรดากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อ
ตรวจสอบ เร่งรัดฝ่ายบริหารให้ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ในอันจะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ
มนุษยชนและที่สำคัญฝ่ายนิติบัญญัติควรสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
โดยตรงไม่ควรปล่อยให้ฝ่ายตุลาการตีความสร้างหลักกฎหมายแต่เพียงฝ่ายเดียว

2. ฝ่ายบริหาร จะต้องมีความจริงจังและให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมและ
คุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งด้านนโยบายและด้านปฏิบัติการ เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักการแห่ง
ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน บรรดาข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศ
ไทย เป็นภาคีโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

3. ผู้พิพากษาหรือตุลาการควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน
อย่างลึกซึ้ง และต้องพิจารณาคดีอย่างปราศจากอคติทั้งปวง โดยเฉพาะอคติต่อชนชั้นและอคติต่อผู้
ที่เคยมีมลทิน และที่สำคัญต้องพึงตระหนักว่าผู้พิพากษาต้องมีทัศนคติที่จะยื่นหยัดต่อผู้เพื่อ
คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลจากการล่วงละเมิดอันมิชอบด้วยกฎหมาย
จากปัจเจกบุคคลและจากรัฐเองด้วย มิใช่คิดว่าตนเองคือนักกฎหมายภาครัฐที่ต้องทำการสนอง
วัตถุประสงค์ของรัฐ

4. ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายล้างมลทินของไทยให้มีความชัดเจน กลั่นกรอง
แยกแยะผู้ที่สมควรจะได้รับการล้างมลทินอย่างแท้จริง และควรบัญญัติห้ามมิให้ผู้ใดกล่าวอ้างเหตุที่
บุคคลนั้นเคยถูกลงโทษเป็นเหตุจำกัดสิทธิหรือสิทธิของที่ได้รับการล้างมลทินทุกกรณี

คำสำคัญ: สิทธิ / สิทธิมนุษยชน / การล้างมลทิน

Thesis Title	The Restriction of Right of Person who has ever been Rehabilitation	
Author	Mr.Sanchart Upananchai	
Degree	Master of Law (Public Law)	
Supervisory Committee	Lecturer Kullaphol Phollawan	Chairperson
	Assoc. Prof. Decha Sirichareon	Member
	Lecturer Tarit Pengdith	Member

ABSTRACT

The problem of the restriction of right of who has ever been rehabilitation regardless of right of being employed. The right of being earned a living. Or the right of being educated. Particularly in being employed and worked in the governmental section or the petition for license of being earned a living from governmental section of governmental authority section. As restricted by the law or regulation which prohibited to employ or distinctly allow the one who is errant or tarnishable to work in any governmental organization. Which is one of the critical problems for the one who has ever been rehabilitation must encounter with. In addition, This problem has occurred visibly in the field of working in the governmental section as there are a great number of above mentioned laws or regulations that consisted of some statements prescribed the qualification of applicant as has not being faulted before.

The act of being rehabilitation is to return the right back to the criminal after he or she has been free since the act of being rehabilitation or being compensated for any guilt that occurred from the offence or the punishment which will be the adverse effect later in the future. This also effective for the criminal who has ever been rehabilitation to get the right and any abilities that he or she has lost since the commitment of being offence of punishment back. Moreover, the act of being rehabilitation is also effective to the criminal who has ever been rehabilitation to be

comparable as the person who has never committed any offence or penalized before. Because it may not fair that the fault or any guilt occurred from the commitment of being offence or punishment would be still with the criminal even though he or she had been punished and compensated for his/her action already, so when the criminal who has been out, the fault or any guilt then should be deleted also. Nevertheless, since there is the final judgment from the supreme court No. 694/2539 and the final judgment from the supreme administrative court for the red number case at o.7/2546 which have put the line of investigation as even though there is the enactment of being rehabilitation. But it is the legislation of settle the penalty. Not the action or behavior or manner of being offence, then there is also regarding as criminal is still being sinned, or still regarded as the person who has the behavior the such the way being morally tainted and then must not allowed to be employed and worked in the governmental service of entered in any positions, including to the application as candidate de jure. In addition, the court may be able to bring those behavior or action to the consideration to support the discretion of being allowed whether to wait for punishment or not. The person who has been rehabilitation is still be limited the right of being employed or worked in the governmental service or applied for the candidate which is the result of the effective of numerous legislation that have specified as “must not be the person who has the behavior in the such the way as being tainted of corrupted or immoral” The final judgment from the supreme court, the supreme administrative court, and from the above mentioned legislation have presented the bias within Thai jurisprudence toward the person who has been tainted, which is still not let on and give valuable opportunity to one who has been rehabilitation and let him/her to reform themselves desperately. The current legislation toward this issue is still limit the right of those people which differ from the dharma principle of Buddhism of being forgiven as if the lord of Buddha had given the opportunity to Ongkulimarn to be ordained in order to reform him to be the good guy and Buddhist saint successfully.

The refusal of being determined and considered to the ability of individual and status quo of them at present is critical issue. Including the refusal of determined the characteristics of task whether relate to the guilt he or she gas ever committed in the past or not, but just only emphasize to the their behavior in the past comprehensively for almost cases, even they had been punished or accounted for their penalty in according to the process of judgment and had been rehabilitation already. These above mentioned shortcomings are except as being deprived the

humanity's esteem and value. But also the pressure force the remaining people who had been rehabilitation left even lesser alternatives to walk and follow in the future, which may become either direct or indirect urge for them to get back to commit an offence once again, and that is regarded as the court is one of the forces that have part in urging those people to refuse the social as well as the more entering of criminal into the social and commit the offence repeatedly, including with the principle of criminology regarding to the issue of reviving the behavior of criminal to turn to be civility of society which had been proceeded before of course already gone. The above mentioned judgment and provision of legislation are the issues that we must take into consideration whether it contrast with the constitutional law or not. In other words, several judgments and provisions of legislation are whether partially discrimination in accordance with section 30, title 3, the constitution law of Thailand 2550 or not.

For above reasons, in order to solve mentioned problems, then this report of dissertation is to recommend the proposal of problem solving as follows.

1. The legislative party should apply the mechanism or constitutional law and all related legislations to investigate and rush the administrative party to proceed under the authority which would support and protect the human right. Moreover, the most critical thing is that. The legislative party should establish the principle of law which aim for protect human right directly, and shouldn't let only the administrative party to interpret the principle of law independently.

2. The administrative party should be honest and place importance on the supporting and protecting human right. Both in the aspect of policy and performance, to be conformed to the principle of declaration of human rights and all international agreements in the aspect of human rights that Thailand is associated, especially according to the provision of constitution.

3. The arbitrator or the judge should study and understand the issue of human right thoroughly, and must arbitrate without any biases, particular the bias toward the aspect of classes and bias toward the person who had tainted before. The most important is that. It must realize that the one who is arbitrator must has the attitude of being persisted in struggling for protect basic right and freedom of individual from being violated illegally from both individual and governmental sector also. Of realize that oneself is the legal authority of governmental sector who must respond to the purposes of government only.

4. The government should improve the Thai law of being rehabilitation to be more explicit, screen and categorize the one who is actually deserved of being rehabilitation. In addition, they should enact against anyone who claim for the reason of had being punished as the reason for limit the right and deprive the human right of the person who has been rehabilitation soever.

Keywords: Rights / Human Rights / Rehabilitation

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ขอบเขตของการวิจัย	11
1.3 วัตถุประสงค์	11
1.4 สมมุติฐานของการวิจัย	12
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	12
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
1.7 บทนิยามศัพท์	13
2 วิวัฒนาการของกฎหมายล้างมลทินในประเทศไทย	14
2.1 ความเป็นมาและเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายล้างมลทิน	14
2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของการล้างมลทิน นิรโทษกรรม อภัยโทษ และพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526	57
2.3 การจำกัดสิทธิเข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ และการจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง	73
2.4 หลักอาญาวิทยา ทักษะวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการล้างมลทิน	83
2.5 หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการล้างมลทิน	90
2.6 แนวคำพิพากษาศาลฎีกาและศาลปกครองสูงสุดเกี่ยวกับการล้างมลทินในประเทศไทย	105

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 ผลกระทบจากการถูกจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน	115
3.1 ผลกระทบต่อสังคม	115
3.2 ผลกระทบต่อการฟื้นฟูความประพฤติเพื่อกลับสู่สังคม	123
3.3 ผลกระทบต่อการป้องกันอาชญากรรมเนื่องจากการกระทำผิดซ้ำ	128
3.4 ผลดี ผลเสียของการห้ามจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน	140
4 การล้างมลทินและการจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินในต่างประเทศ	145
4.1 กฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการล้างมลทิน	145
4.2 แนวคำพิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา	166
4.3 บทวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกฎหมายล้างมลทินในประเทศไทยกับต่างประเทศ	172
4.4 บทวิเคราะห์ความมีผลทางกฎหมายของกฎหมายล้างมลทินในกรณีที่มีกฎหมายพิเศษกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าทำงานหรือเข้ารับตำแหน่งไว้เป็นการเฉพาะ	179
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	184
5.1 บทสรุป	184
5.2 ข้อเสนอแนะ	191
บรรณานุกรม	200
ประวัติผู้เขียน	209

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สิทธิ หมายความว่า “อำนาจอันชอบธรรม หรืออำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระโดยไม่ได้รับการรับรองจากกฎหมาย”¹ ภายใต้ระบบความสัมพันธ์แบบรัฐสมัยใหม่ กฎหมายของรัฐเข้ามามีบทบาทค่อนข้างมากในการจัดความสัมพันธ์ โดยกฎหมายใช้ “สิทธิ” และ “หน้าที่” เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งต่างๆ และในแง่ที่ว่าหากจะพิจารณาถึงคำว่า “สิทธิ” ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของสังคมไทย เราจะต้องทราบว่ามีการบวนการในการให้ความหมายผ่านการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมักจะต่อยอดกระบวนการในการให้ความหมายเดียวและคับแคบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อรัฐและกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น การที่จะชี้ให้เห็นสภาพความเป็นอยู่จริงของคำว่า “สิทธิ” ในสังคม จึงต้องพิจารณาในส่วนนี้ออกเป็นประเด็น ๆ สำหรับปัญหาสำคัญในเรื่องการทำให้ “สิทธิ” ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่แสดงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นจริงขึ้นมาได้นั้น อยู่ที่จะต้องสร้างความรับรู้และเข้าใจร่วมกันขึ้นมาในสังคม ทั้งนี้เพราะ “สิทธิ” ซึ่งหมายถึง “การจัดความสัมพันธ์ในทางสังคมระหว่างบุคคลต่างๆ”² ต้องเป็นเรื่องของการให้การรับรู้และการยอมรับในบทบาทของผู้อื่นที่จะต้องตั้งอยู่บนฐานของความเป็นธรรมที่ผ่านมา การให้ความหมายของคำว่า “สิทธิในทางกฎหมาย” มักจะเป็นการให้ความหมายของคำว่า “สิทธิ” ไปในทางที่ถ่ายทอดความรู้ให้เกิดการยอมรับว่า “อะไรจะเป็นสิทธิในทางกฎหมายหรือไม่ ขึ้นอยู่กับรัฐเท่านั้น” กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “รัฐเป็นที่มาแห่งสิทธิ” เช่น คำรากกฎหมายของ ดร.หยุด แสงอุทัย ซึ่งให้ความหมายว่า “สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้”³ และเมื่อประกอบกับความคิดในทางกฎหมายที่ว่าด้วยกฎหมายคืออะไร ซึ่ง

¹ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525, (กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน, 2545), หน้า 517.

² ไพสิฐ พาณิชย์กุล, สิทธิชุมชน ปัญหาและพัฒนากฎทางความคิด, (เชียงใหม่: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544), หน้า 9.

³ หยุด แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ: ประกายพริก, 2538), หน้า 205, หน้า 210.

บรรดานักกฎหมายมักจะได้รับการปลูกฝังสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมว่ากฎหมาย คือ คำสั่งของรัฐ ดังจะเห็นได้จากตำรากฎหมายของกรมหลวงราชบุรี ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อวงการนักกฎหมายไทย ที่ได้ให้ความหมายของคำว่า “กฎหมาย” ไว้ว่า “กฎหมายคือคำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตามแล้ว ตามธรรมดาต้องรับโทษ” เมื่อเป็นดังนี้ อะไรจะเป็น “สิทธิ” ได้นั้น ก็ต้องมีกฎหมายของรัฐเท่านั้นบัญญัติรับรองแม้คำว่า “สิทธิ” ตามระบบกฎหมายจะมีปัญหาค้างที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องใช้เทคนิคในทางกฎหมายในการบัญญัติคุ้มครองสิทธิเป็นเรื่องที่ไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ การที่จะทำให้สิทธิในทางกฎหมายเป็นจริงในทางปฏิบัติ นั้น มีเงื่อนไขในทางสังคม

2 ประการ คือ

ประการแรก อุดมการณ์แห่งสิทธิ และ

ประการที่สอง กลไกในทางสังคมที่จะทำให้อุดมการณ์แห่งสิทธินั้นๆ เป็นจริงขึ้นมา

การเปลี่ยนแปลงในทางสังคมที่รับเอาอุดมการณ์ทางการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยเข้ามาจัดความสัมพันธ์ในสังคม และภายใต้อุดมการณ์ดังกล่าว สำหรับในประเทศที่มีขบวนการในทางสังคมบ่มเพาะอุดมการณ์ประชาธิปไตยก็ใช้คำว่า “สิทธิ” และคำว่า “เสรีภาพ” เป็นเครื่องมือและเป็นสัญลักษณ์ในการสร้างความเข้าใจร่วม และเรียกร้องต่อผู้ปกครองที่จะทำให้ความสัมพันธ์ในทางสังคมภายใต้การปกครองของผู้ปกครองดีขึ้น เป็นธรรมขึ้น มีหลักประกันมากขึ้น ดังนั้นคำว่า “สิทธิ” “เสรีภาพ” จึงเป็นคำที่ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงสังคมในเชิงอุดมคติมากกว่า โดยไม่คำนึงถึงว่าจะทำให้เกิดขึ้นจริงได้หรือไม่ ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการที่จะทำให้เกิดอุดมการณ์ร่วม เพื่อทำให้มีกระแสเรียกร้องในทางสังคมที่จะทำให้รัฐเกิดการขยับปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องไปกับอุดมการณ์ในแต่ละเรื่อง ดังตัวอย่างเช่น บทบัญญัติของกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ในตะวันตก มักจะมีข้อความที่บัญญัติไว้ในลักษณะที่ว่า “ทุกคนเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย” ซึ่งเป็นการวางหลักการในทางกฎหมาย (De juris) แต่ในความเป็นจริง (De facto) แล้วจะพบว่า ทุกคนไม่มีใครเท่าเทียมกัน แต่เป็นความพยายามที่รัฐจะต้องให้โอกาสแก่ทุกคน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีบทบัญญัติในทางกฎหมายที่จะมากำหนดในรายละเอียด แต่ก็เชื่อว่าสามารถที่จะใช้สิทธิและทำให้เกิดประโยชน์ได้ตามหลักการใหญ่ที่กำหนดไว้เสมอไป ดังจะเห็นได้จากการมีประเด็นที่เป็นข้อพิพาทในทางด้านสิทธิให้เห็นกันอยู่เสมอ⁴

⁴ โพลีธู พาณิษฐ์กุล, อ้างแล้ว, หน้า 1.

แต่สำหรับสังคมไทย สภาพกลับตรงกันข้าม เมื่อชนชั้นนำไปปรับเอารูปแบบการปกครองที่เรียกว่าเป็น “ประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นอุดมการณ์ในการจัดความสัมพันธ์ในสังคมนั้นหนึ่ง โดยปรากฏผ่านทางบทบัญญัติของ “กฎหมาย” แล้วพยายามที่จะสร้างอุดมการณ์ (ประชาธิปไตย) ขึ้นมารองรับในภายหลัง จึงทำให้หลักการที่สำคัญๆ ซึ่งเป็นหัวใจของการปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่ได้รับการปลูกฝังไว้เป็นรากฐานของสังคม (จึงทำให้ความสัมพันธ์แบบเดิมยังคงสามารถที่จะสืบต่อได้ เช่น ความสัมพันธ์ในอุดมการณ์ระบบอุปถัมภ์ผ่านทางอิทธิพลในระดับต่างๆ) ซึ่งเป็นสภาพในความเป็นจริง (De facto) ในขณะที่เดียวกันที่ในทางกฎหมาย (De juris) แม้จะมีการนำเอาหลักการที่สำคัญๆ ซึ่งเป็นหัวใจของการปกครองแบบประชาธิปไตยมาบัญญัติไว้ในกฎหมาย แม้จะเป็นกฎหมายสูงสุดก็ตาม ก็ไม่สามารถที่จะเข้าไปแทนที่ความสัมพันธ์แบบเดิมได้ และในขณะเดียวกัน ภายในระบบราชการเองที่เป็นกลไกของรัฐ ซึ่งตามหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้วจะต้องดำเนินการไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและอยู่ภายใต้หลักกฎหมาย แต่การกลับกลายเป็นว่า หลักการหัวใจของการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้บัญญัติไว้เป็นกฎหมาย (แม้จะเป็นกฎหมายสูงสุด) แล้วก็ตาม หลักการต่างๆ ดังกล่าวไม่สามารถที่จะเข้าไปมีอิทธิพลได้เหนือระเบียบปฏิบัติราชการ ซึ่งข้าราชการในฐานะที่ต้องทำหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมาย กลับเลือกที่จะรักษาระเบียบปฏิบัติราชการเอาไว้ก่อน แม้ระเบียบดังกล่าวจะขัดต่อรัฐธรรมนูญก็ตาม ทั้งนี้เพราะการทำตามระเบียบปฏิบัติราชการเท่านั้น ที่จะรักษาสถานภาพในทางสังคมเอาไว้ได้ ภายใต้ระบบบริหารราชการบนอุดมการณ์อุปถัมภ์ ไม่ใช่บนอุดมการณ์ประชาธิปไตยตามรูปแบบการปกครองประเทศ ปัญหาในประการต่อมา สำหรับการทำให้บทบัญญัติของกฎหมายที่รับรองสิทธิต่างๆ เอาไว้สามารถที่จะทำให้เป็นจริงได้ นอกจากปัญหาในเชิงอุดมการณ์แล้ว ยังมีปัญหาในแง่ของกลไกในทางกฎหมายที่ถูกผูกขาดการใช้อำนาจไว้ทั้งหมด กล่าวคือ ระบบกฎหมายที่ดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะต้องตั้งอยู่บนอุดมการณ์ร่วมกันดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จำเป็นที่จะต้องมีกลไกในการเมืองการปกครองของรัฐซึ่งคือ ต้องมีการจัดองค์กรของรัฐที่จะใช้อำนาจของประชาชนที่มีประสิทธิภาพด้วย กลไกที่จะรองรับเพื่อทำให้สิทธิต่างๆ เป็นจริงขึ้นมาจะต้องประกอบด้วย

- (1) กลไกอันเป็นที่มาของกฎหมาย
- (2) กลไกในการบังคับใช้กฎหมาย และ
- (3) กลไกที่จะทำหน้าที่ในการศึกษาติดตามประเมินผล เพื่อทำให้เกิดการ

ปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ให้สอดคล้องและสามารถที่จะคาดการณ์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้

กลไกทั้ง 3 ส่วนนี้ จะต้องสัมพันธ์กันอย่างพอดี ที่จะผลักดันให้ระบบกฎหมายขับเคลื่อนไปข้างหน้า ให้สอดคล้องกับสังคมและเป็นแรงผลักดันให้สังคมด้วยในเวลาเดียวกัน ดังตัวอย่างใน

รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถที่จะเสนอกฎหมายได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยังมีอุปสรรคและพร้อมที่จะถูกขัดขวางโดยกลไกอำนาจรัฐอยู่ตลอดเวลา⁵

นอกจากนี้แล้วกลไกอำนาจรัฐยังคงจำกัดสิทธิของบุคคลที่เคยกระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินโดยผ่านทางคำพิพากษาฎีกาและคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุดและบัญญัติเป็นข้อห้ามไว้ในกฎหมายให้เป็นอุปสรรคของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก (ผู้พ้นโทษ) และผู้ที่เคยกระทำความผิดทางวินัย ต้องเผชิญภายหลังพ้นโทษและหลังจากได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน ที่ผ่านมาระได้เห็นถึงความพยายามในการรณรงค์ให้สังคมยอมรับผู้พ้นโทษกลับคืนสู่สังคม โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้สังคมได้รับทราบถึงขั้นตอนต่าง ๆ ที่กรมราชทัณฑ์จัดขึ้นเพื่ออบรมฟื้นฟูรวมถึงบำบัดผู้กระทำความผิด ซึ่งทางกรมราชทัณฑ์เองก็ได้ปรับเปลี่ยนทิศทางให้สอดคล้องกับหลักการทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาในทุกวันนี้ที่มองว่า การลงโทษจำคุกนั้นมิได้เป็นเพียงมาตรการเชิงลงโทษเท่านั้น แต่มุ่งเน้นไปสู่การอบรมแก้ไขฟื้นฟูหรืออบรมผู้กระทำความผิดเพื่อให้พวกเขาได้กลับเนื้อกลับตัวเป็นคนดีและสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้คนในสังคมภายหลังพ้นโทษได้อย่างไม่เป็นพิษภัยต่อสังคมซึ่งผูกโยงกับความเชื่อว่ามนุษย์ไม่ได้เกิดมาเลวโดยสันดาน⁶ สาเหตุของปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะมีแรงผลักดันหรือสิ่งจูงใจให้กระทำหลักการทางอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาดังกล่าวสะท้อนได้จากมาตรการต่าง ๆ ของกรมราชทัณฑ์ อาทิ การให้การศึกษา เช่น การเรียนการสอนภาควิชาสามัญในเรือนจำนั้นมีการเปิดสอนไปจนถึงชั้นอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้จัดหน่วยจัดการศึกษากรณีพิเศษในเรือนจำและทัณฑสถานขึ้นเพื่อการนี้โดยเฉพาะ นอกจากนี้มีการฝึกอบรมทั้งเรื่องทางจิตใจ (ธรรมะ) หรือการฝึกอบรมทางอาชีพ (ฝึกฝนพัฒนาคุณภาพฝีมือแรงงานเช่น เครื่องจักรสาน งานไม้ ช่างเสริมสวย เป็นต้น) หรือการให้คำปรึกษาและแนะแนวในเรื่องต่างๆ ที่ผู้กระทำความผิดประสบปัญหาแต่ในความเป็นจริงเมื่อผู้กระทำความผิดเหล่านั้นได้รับการปลดปล่อยภายหลังรับโทษครบถ้วนแล้วดูเหมือนว่าการรับโทษทัณฑ์ของพวกเขายังมิได้จบสิ้นลงภายหลังจากที่พวกเขาได้รับโทษตามคำพิพากษา (ชดใช้ตามผลของกฎหมาย) เท่านั้น พวกเขา ยังคงได้รับผลกระทบที่ตามมาอีกมากมายประมวณได้ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาการถูกตีตรา/จำกัดสิทธิบางประการโดยกฎหมาย มีกฎหมายอยู่หลายฉบับด้วยกันที่จำกัดสิทธิต่างๆ ของผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก (ผู้พ้นโทษ) ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็น “โทษ

⁵ ไพสิฐ พาณิชย์กุล, อ้างแล้ว, หน้า 11.

⁶ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย, ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังกับข้อเสนอแนะในเรื่องที่เกี่ยวข้องขององค์การสหประชาชาติ, (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์, 2525), หน้า 53.

อุปกรณ์” ที่ผู้เคยต้องโทษจำคุก (ผู้พ้นโทษ) ต้องเผชิญภายหลังได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาซึ่ง เป็น “โทษประหาร” มาแล้ว⁷

2. ปัญหาด้านทัศนคติของสังคม ปัญหาทางนามธรรมนี้ผู้คนส่วนมากมักมีทัศนคติต่อผู้ พ้นโทษหรือผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกในด้านลบ ทั้งนี้ อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากรากฐานความคิด การแบ่งชนชั้นซึ่งฝังจนเป็นรากเหง้าให้เกิดความรู้สึกแบ่งแยก กีดกัน และตั้งข้อรังเกียจผู้ที่เคยติด คุกติดตาราง สะท้อนได้จากคำพูดที่กล่าวถึงผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกในเชิงเหยียดหยามว่า“พวกขี้คุก จี๋ตาราง” “พวกสันดานชั่วร้าย” ทัศนคติดังกล่าวได้ถูกตีประทับเป็นตราบาปแก่ผู้ที่เคยได้รับโทษ จำคุกให้ต้องแบกรับเป็นมลทินติดตัวพวกเขาตลอดไป และตราบาปนี้เองทำให้พวกเขาเกิด ความรู้สึกที่ตัวเองเป็นคนต่ำต้อยในสังคม ถึงแม้จะเป็นพลเมืองเหมือนๆ กับคนทั่วไป แต่ความ รู้สึกที่สังคมมิให้ทำให้พวกเขากลายเป็นพลเมืองชั้นสองของสังคมและทำให้เกิดความรู้สึกว่าตน กลายเป็นคนไม่มีคุณค่าต่อสังคมอีกต่อไป⁸

3. ปัญหาอื่น ผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกจำนวนมากที่ประสบความล้มเหลวด้านครอบครัว เช่น มีปัญหาครอบครัวแตกแยกเนื่องจากคู่สมรสเกิดความอับอายที่คู่สมรสของตนต้องติดคุก ครอบครัวล่มสลาย (ลูกคิดยา เกิดปมด้อยแก่ลูก) หรือปัญหาเรื่องสุขภาพที่ทรุดโทรมจาก สภาพแวดล้อมในเรือนจำ (ปัญหาคนลั่นคุก)⁹ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในแง่มุมทางกฎหมาย จะพบว่ามิบบัญญัติกฎหมายอยู่หลายฉบับหรือ แทบจะเรียกได้ว่ามีอยู่มากมายทีเดียวที่จำกัดสิทธิผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกมิให้ได้รับสิทธิเสมือนกับ บุคคลทั่วไป ยกตัวอย่างกฎหมายที่มีลักษณะของจำกัดสิทธิในการทำงานและการสมัครรับเลือกตั้ง เช่น

พระราชบัญญัติครู พ.ศ.2488 (มาตรา 13 (1))

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ.2523 (มาตรา 23 (10))

พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ.2497(มาตรา 14 (9))

พระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ.2505 (มาตรา 15 (6))

พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518 (มาตรา 5 (5), มาตรา 8 ตี (5), มาตรา 9 (5))

⁷ เบญจวัฒน์ คิวะบวร, การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ สังคมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 33.

⁸ ยูพา วงศ์ไชย, บทบาทของสังคมในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ, รายงานการอภิปรายทางวิชาการเรื่อง “อาชญากรรมกับการ ป้องกันสังคม” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 7-9 เมษายน 2519, หน้า 4-5.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2521 (มาตรา 41 (10))

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 (มาตรา 33 (10))

พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ.2522 (มาตรา 9 (1) ง)

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 (มาตรา 15 (1) ฉ)

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2551 (มาตรา 36 ข (7))

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ.2535 (มาตรา 9 (7))

พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ.2537 (มาตรา 12 (4))

พระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ.2542 (มาตรา 32 (4))

พระราชบัญญัติข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 (มาตรา 26 (9))

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ.2457 (มาตรา 12 (10)(11))

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 (มาตรา 45(5) ฯลฯ เป็นอาทิ

บทบัญญัติกฎหมายเช่นว่านั้นจะมีข้อความดังต่อไปนี้บัญญัติห้ามผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกหรือผู้ที่เคยมีประวัติอาชญากรรมสมัครเข้าทำงาน หรือสมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชน ในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านถึงระดับชาติ

“ต้องไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก”

“ต้องไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

“ต้องไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เพราะกระทำความผิดทางอาญา เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ”

“ต้องไม่เป็นผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ”

ในส่วนของผู้ที่เคยกระทำความผิดทางวินัยจนกระทั่งถูกไล่ออกจากราชการจะถูกจำกัดสิทธิต่าง ๆ มากมาย บทบัญญัติกฎหมายเช่นว่านั้นจะมีข้อความดังต่อไปนี้บัญญัติห้ามผู้ที่เคยกระทำความผิดทางวินัย ไม่ให้เข้ารับราชการ กลับเข้ารับราชการ ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ทางการเมือง หรือสมัครรับเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ

“ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม”

“ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่”

“ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ
รัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน”

“ต้องไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม”

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายล้างมลทินให้แก่ผู้ที่เคยต้องโทษจำคุก
และต้องโทษทางวินัยเพื่อให้บุคคลเหล่านี้ได้มีสิทธิสมบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลทั้งหลายซึ่งไม่เคยรับ
โทษมาแล้วรวมทั้งสิ้น 8 ฉบับ คือ

พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ.130 พุทธศักราช 2475

พระราชบัญญัติล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีเกณฑ์แรงงาน
หรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา พ.ศ. 2489

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลย
เดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุล
ยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุล
ยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550

เหตุผลหลักของการออกพระราชบัญญัติล้างมลทิน กล่าวคือ การให้อภัยทานถือว่าเป็น
กุศลอย่างหนึ่งทางรัฐบาลจึงได้ดำเนินการให้มีการให้อภัยโทษแก่นักโทษทั้งหลายทั่วราชอาณาจักร
และนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏ จลาจล และผู้กระทำความผิดเนื่องในการ
ป้องกันระงับหรือปราบปรามกบฏหรือจลาจลด้วย นอกจากผู้ที่จะได้รับอภัยโทษและนิรโทษกรรม
แล้ว ยังมีบุคคลอีกบางประเภท คือผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาในกรณีความผิดคดีต่าง ๆ ซึ่งได้พ้น
โทษไปแล้ว ผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ และผู้ถูกลงโทษถึงต้องออก
จากองค์การรัฐบาล องค์การสาธารณเทศบาล หรือสุขาภิบาล บุคคลเหล่านี้ได้มีกฎหมายบางฉบับ
ตัดสิทธิหรือจำกัดสิทธิบางประการไว้ ไม่มีสิทธิสมบูรณ์เหมือนประชาชนพลเมืองทั้งหลาย สมควร
ที่จะได้ล้างมลทินให้แก่บุคคลเหล่านี้ โดยถือว่าไม่เคยต้องคำพิพากษา คำสั่งให้ลงโทษและให้ได้รับ

สิทธิบางประการที่สูญเสียไปเป็นการให้อภัยทานเพื่อให้บุคคลเหล่านี้มีสิทธิดำเนินชีวิตได้เช่นเดียวกับบุคคลที่ไม่เคยต้องรับโทษ เสมือนเป็นการชุบชีวิตให้เกิดขึ้นใหม่¹⁰

แต่ในทางปฏิบัติบุคคลเหล่านี้ยังคงถูกจำกัดสิทธิในการขอกลับเข้ารับราชการ การเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ หรือสมัครรับเลือกตั้ง อันเป็นผลเนื่องมาจากคำพิพากษาศาลฎีกาและคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่วางแนวในการวินิจฉัยไว้ว่า ถึงแม้จะมีการออกกฎหมายล้างมลทิน แต่ก็เป็นการกฎหมายล้างโทษมิใช่ล้างการกระทำหรือพฤติกรรมกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดจึงมีความประพฤติชั่วอยู่¹¹ หรือยังเป็นบุคคลที่มีความประพฤติในทางเสื่อมเสียศีลธรรม จึงต้องห้ามมิให้เข้ารับราชการหรือเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ รวมทั้งการลงสมัครรับเลือกตั้ง ตามกฎหมาย

เหตุผลของทางราชการที่จำกัดสิทธิดังกล่าว มักอ้างถึงเสมอว่าลักษณะของงานราชการหรือการเป็นตัวแทนของประชาชนเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ด้านความสงบเรียบร้อยของประชาชน และด้านการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน หรือต้องกำกับดูแลส่วนราชการหรือต้องทำหน้าที่นิติบัญญัติหากับบุคคลที่มีประวัติไม่ดี (มีประวัติอาชญากรรม) หรือบุคคลที่เคยต้องโทษจำคุกเข้าทำงานหรือเป็นตัวแทนของประชาชนอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบได้ จึงไม่สมควรให้ผู้ที่เคยมีประวัติต่างพร้อมดังกล่าวเข้าทำงานในหน่วยงานราชการหรือตัวแทนของประชาชน¹² ซึ่งจะเห็นได้ว่าเหตุผลดังกล่าวเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าบุคคลเหล่านั้นเป็นบุคคลที่อาจเป็นภัยต่อสังคม¹³ ยิ่งในส่วนการเข้าทำงานของหน่วยงานภาคเอกชนแล้ว การรับบุคคลใดเข้าทำงานนายจ้างจะเป็นผู้ออกกฎเกณฑ์ไว้ซึ่งเป็นสิทธิโดยชอบของนายจ้างและไม่ผิดกฎหมายแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีกฎหมายบังคับห้ามนายจ้างปฏิเสธการว่าจ้างผู้ที่เคยติดคุกติดตาราง ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าทัศนคติในแง่ลบที่มีต่อผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุก รวมถึงภาพของการหวาดระแวง การดูถูกดูแคลน ยังคงมีปรากฏอยู่ ประกอบกับสถานะเศรษฐกิจเช่นทุกวันนี้ นายจ้างมีสิทธิเลือกผู้จ้างได้ง่าย (ปริมาณคนที่ล้นงาน) อีกทั้งแม้แต่กฎหมายของหน่วยงานราชการทุกฉบับยังมีการกำหนดข้อห้ามมิให้ผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกเข้าทำงานราชการหรือห้ามผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกกลับเข้ารับราชการนอกเสียจากความผิดโดยประมาทหรือลหุโทษ

¹⁰ หมายเหตุ. หลักการและเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539

¹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2539 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.7/2546.

¹² กิตติบดี ไชพูล, ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้พ้นโทษในการเข้าทำงาน (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 143.

¹³ กิตติบดี ไชพูล, คนที่ถูกพ้นโทษการไม่รู้จบของผู้พ้นโทษ, [ออนไลน์], 10 สิงหาคม 2551, แหล่งที่มา www.thaijustice.com

ด้วยแล้ว ผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นกับการถูกจำกัดสิทธิดังกล่าว อย่างดีก็ปกปิดมิให้ใครรู้ว่าตนเองเคยต้องโทษมา หากเกิดนายจ้างตรวจสอบได้ก็ถูกไล่ออก หรือหากมีเงินทุนอยู่บ้างก็คงไปประกอบกิจการของตนเอง หรือทำงานประเภทใช้แรงงาน คำพิพากษาศาลฎีกา คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดและบทกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอคติในระบบกฎหมายไทยที่มีต่อบุคคลที่เคยมีมลทิน

สำหรับอคติในระบบกฎหมายไทย สมชาย ปรีชาศิลปกุล แห่งสาขานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ให้ความเห็นไว้ว่ามี 4 ประการ คือ¹⁴

1. อคติทางเพศ
2. อคติต่อคนพิการ
3. อคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์
4. อคติต่อคนจน

แต่สำหรับอคติในกรณีนี้คือ **อคติต่อผู้ที่เคยมีมลทิน** หากวิเคราะห์ถึงแนวคำพิพากษาศาลฎีกา และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ว่ากฎหมายล้างมลทิน เป็นกฎหมายล้างโทษมิใช่ล้างการกระทำหรือพฤติกรรมกระทำความผิดหรือความประพฤติ ผู้กระทำความผิดจึงมีความประพฤติชั่วอยู่ หรือยังเป็นบุคคลที่มีความประพฤติในทางเสื่อมเสียศีลธรรม เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2539 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีแดงที่ อ.7/2546 และกฎหมายยังคงบัญญัติข้อห้ามเกี่ยวกับความประพฤติชั่ว เป็นเหตุให้บุคคลที่เคยได้รับการล้างมลทินยังคงถูกจำกัดสิทธิเพราะเหตุดังกล่าว ก็เป็นผลเนื่องมาจากอคติที่มีต่อผู้ที่เคยมีมลทินนั่นเอง ดังนี้ การทำความเข้าใจต่อกฎหมายต้องเต็มไปด้วยความระมัดระวังที่ไม่ยึดติดกับเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในกฎหมาย ต้องมีการวิเคราะห์เพื่อมองเห็นเข้าไปถึงอคติบางประการที่ดำรงอยู่หรือเป็นแรงผลักดันของกฎหมายนั้นๆ การตีความกฎหมายการร่างกฎหมายต้องเป็นไปเพื่อให้เข้าใจถึงความรู้ทั้งในระดับปรากฏการณ์และปรัชญาความคิดของกฎหมาย เพื่อจะนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายที่ลดอคติและเป็นกฎเกณฑ์ที่เท่าเทียมกันมากขึ้นระหว่างคนที่มีความแตกต่างหลากหลาย

คำพิพากษาและบทบัญญัติของกฎหมายข้างต้นเป็นเรื่องที่ควรใคร่ครวญว่าขัดหรือแย้งกับกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยว่า คำพิพากษาและบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ นั้นเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่ เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย) มาตรา 30 วรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติ

¹⁴ สมชาย ปรีชาศิลปกุล, **อคติ 4 ในระบบกฎหมายไทย**, (เชียงใหม่: สาขานิติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545), หน้า 1-6.

โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้” การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลมีผลเป็นการทำลายและ/หรือลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ แต่การเลือกปฏิบัติก็มีได้หมายความว่ากรณีของการเลือกปฏิบัติจะกระทำมิได้เสมอไป รัฐเองยังคงมีอำนาจที่จะกระทำการเลือกปฏิบัติได้แต่การเลือกปฏิบัตินั้นๆ จะต้องมิลักษณะที่เป็นธรรม (Justification) การที่จะตอบคำถามว่า บทบัญญัติของกฎหมายต่างๆ เหล่านั้นเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาเจตนารมณ์มาพิเคราะห์ประกอบด้วยว่ากฎหมายที่มีลักษณะจำกัดสิทธิผู้ที่เคยได้รับการล้าวมลทินในการเข้าทำงานและการสมัครรับเลือกตั้งนั้นเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพียงใด เพราะการเลือกปฏิบัติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักสิทธิมนุษยชนและ/หรือรัฐธรรมนูญ คือการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม (Unjustifiable) และไร้เหตุผล (Unreasonable) ที่ให้เพื่อจำกัดสิทธิผู้ที่เคยได้รับการล้าวมลทินดังกล่าวข้างต้นย่อมเป็นที่ประจักษ์ได้ว่า

(1) เป็นการคาดการณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าผู้ที่เคยได้รับการล้าวมลทินหรือผู้ที่มีประวัติอาชญากรรมเป็นบุคคลที่เป็นอันตรายต่อสังคมและเป็นการคาดเดาที่ไกลเกินกว่าเหตุและประการสำคัญการคาดการณ์ดังกล่าวมิได้เป็นการพิจารณาคนจากสถานภาพที่เขาเป็นอยู่ในปัจจุบัน

(2) เหตุผลดังกล่าวไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน (สิทธิในการทำงาน, อนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางการประกอบอาชีพการงาน ฉบับที่ 111 (ILO 111)) ที่ไม่ปรารถนาให้มนุษย์ต้องถูกเลือกปฏิบัติในการจ้างงานและการประกอบอาชีพ

(3) การกำหนดคุณสมบัติเป็นแบบเหวี่ยงแหครอบคลุมไปเกือบทั้งหมด ยกเว้นเพียงความผิดโดยประมาทกับเหตุโทษเท่านั้น

(4) กฎหมายดังกล่าวไม่สอดคล้องกับระบบงานราชทัณฑ์ อย่างที่กล่าวถึงแล้วข้างต้นว่ากรมราชทัณฑ์ได้พยายามทำให้นักโทษที่อยู่ในเรือนจำกลับตัวเป็นคนดีโดยมีการพัฒนาทางด้านจิตใจ พัฒนาคุณภาพชีวิตของนักโทษ ให้ความรู้ทางวิชาชีพและให้การศึกษาในหลายระดับ มีนักโทษจำนวนมากที่เข้าโครงการการศึกษาแต่เมื่อพ้นโทษออกมากลับปรากฏว่าพวกเขาต้องถูกจำกัดสิทธิของตน เช่น การเข้ารับราชการ (เอาวุฒิการศึกษาไปใช้ไม่ได้) เป็นที่น่าสังเกตว่าทิศทางของหน่วยงานราชการทั้งสองไม่สอดคล้องรับช่วงต่อกัน เพราะถ้าเราเชื่อว่า “การศึกษาเป็นการพัฒนา มนุษย์ มนุษย์จักพัฒนาได้อย่างไรหากเขายังคงมีตราบาปติดตัวอยู่”¹⁵

¹⁵กิตติบดี ไชยกุล, ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้พ้นโทษในการเข้าทำงาน (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2544), หน้า 3.

ทั้งสี่ประการนี้ คงเพียงพอที่จะตอบคำถามได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกาและคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่เคยกระทำผิดและได้รับการล้างมลทินมาก่อนในการกลับคืนสู่สังคม

1.2 ขอบเขตของการวิจัย

1.2.1 ศึกษา วิจัย ถึงความมุ่งหมาย เจตนารมณ์ และประโยชน์ของการบัญญัติกฎหมายจำกัดสิทธิการทำงานในหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐอื่นใด ที่ห้ามมิให้ผู้ที่เคยต้องโทษทางอาญาและทางวินัย เข้ารับราชการ หรือกลับเข้ารับราชการ

1.2.2 ศึกษา วิจัย ถึงความมุ่งหมาย เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติล้างมลทิน

1.2.3 ศึกษาเปรียบเทียบการจำกัดสิทธิผู้ที่เคยต้องโทษจำคุกของไทยกับของต่างประเทศ และคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวข้อง

1.2.4 ศึกษา วิจัยถึงผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และสังคม

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาถึงผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย และสังคม

1.3.2 เพื่อแสวงหาแนวทางและเสนอนโยบายทางออกการบัญญัติข้อห้ามอันเป็นการจำกัดสิทธิผู้ที่เคยต้องโทษอาญา และทางวินัย ในกฎหมาย รวมทั้งเจตนารมณ์ของกฎหมายล้างมลทิน

1.4 สมมุติฐานของการวิจัย

การวิจัยได้กำหนดสมมุติฐานไว้ว่า “ผู้ที่เคยกระทำผิดทางอาญาและวินัยจะถูกกฎหมายจำกัดสิทธิหรือกำหนดเป็นคุณสมบัติต้องห้าม ในการสมัครเข้าทำงานในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ การจำกัดสิทธิของบุคคลดังกล่าวเป็นการลดรอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็นการเลือกปฏิบัติก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการประกอบอาชีพ รวมทั้งไม่สอดคล้องกับหลักอาชญาวิทยาในเรื่องการฟื้นฟูความประพฤติผู้กระทำผิดเพื่อให้เป็นพลเมืองดีกลับคืนสู่สังคม การตรากฎหมายล้างมลทินจึงควรมีบทบัญญัติ ห้ามมิให้นำมาเป็นเหตุอ้างในการจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทินทุกกรณี”

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย มุ่งเน้นเชิงคุณภาพ คือ วิจัยเอกสาร มุ่งเน้นการศึกษา วิเคราะห์ หาเหตุผลของกฎหมายที่บัญญัติจำกัดสิทธิผู้ที่เคยต้องโทษอาญาและทางวินัย และ ทฤษฎีหรือปรัชญาตะวันตก คำพิพากษาศาลสูงของสหรัฐอเมริกา คำพิพากษาศาลฎีกา และวิเคราะห์ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายล้างมลทิน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ให้รัฐสามารถบัญญัติกฎหมายจำกัดสิทธิของประชาชนเท่าที่จำเป็น ไม่กระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิประชาชน ไม่เลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นพลเมืองชั้นสองอันนำไปสู่การปฏิเสธอำนาจรัฐ

1.6.2 ให้ประโยชน์ต่อสังคมที่จะทำให้ผู้ที่เคยกระทำผิดอาญา และทางวินัย กลับตัวเป็นคนดี อยู่ร่วมกับสังคมอย่างปกติสุข ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก

1.7 บทนิยามศัพท์

สิทธิ หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม หรือ อำนาจที่จะกระทำการใดๆ ได้อย่างอิสระ โดยได้รับการรับรองจากกฎหมาย

สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครอง ตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นคนเป็นสิ่งที่ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือแนวคิดอื่นๆ เผ่าพันธุ์ หรือสังคม ทรัพย์สิน ถิ่นกำเนิด หรือสถานะอื่นๆ เช่น คนเราทุกคนมีสิทธิได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายไม่ว่าที่ไหน เมื่อไร คนเราทุกคนเกิดมามีอิสระ เสรี มีศักดิ์ศรี มีสิทธิเท่าเทียมกันหมดทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันฉันพี่น้อง ไม่เลือกปฏิบัติ

การห้ามเลือกปฏิบัติ หมายความว่า การห้ามเลือกปฏิบัติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักสิทธิมนุษยชนหรือรัฐธรรมนูญ กฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตาม

ล้างมลทิน หมายความว่า ทำให้ความมัวหมองหรือความไม่บริสุทธิ์หมดสิ้นไป

บทที่ 2

วิวัฒนาการของกฎหมายล้างมลทินในประเทศไทย

2.1 ความเป็นมาและเจตนารมณ์ของการออกกฎหมายล้างมลทิน

การล้างมลทินเป็นวิธีการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดวิธีหนึ่งในจำนวนหลายๆ วิธี ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า “REHABILITATION”¹ ในความหมายของการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว โดยการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่บุคคลดังกล่าวทั้งนี้เนื่องจากการเป็นการไม่ยุติธรรมที่มลทินหรือตราบาปซึ่งเกิดจากการกระทำความผิดหรือ การลงโทษจะยังคงติดตัวผู้กระทำความผิดอยู่ ทั้งๆ ที่ผู้กระทำความผิดก็ได้พ้นโทษไปแล้ว ประกอบกับเป็นความถูกต้องชอบธรรมที่ผู้กระทำความผิดซึ่งได้รับโทษแล้วจะได้รับการปลดเปลื้องมลทินหรือตราบาปใดๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษทั้งปวง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วสามารถกลับคืนสังคม และสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน เพราะการล้างมลทินจะมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน สิทธิและความสามารถใดๆ ที่ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษ ผู้กระทำความผิดก็จะได้รับกลับคืนมา

ประเทศไทยมีแนวความคิดในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดที่เหมือนกับการล้างมลทินของต่างประเทศ คือ การคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิด แต่อย่างไรก็ตาม ที่มาในการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดในประเทศไทยก็มีความแตกต่างจากกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศ กล่าวคือกฎหมายล้างมลทินของไทยมีที่มาจากหลักการอภัยทานความผิดหรือโทษของพระมหากษัตริย์หรือ

¹ คำว่า “REHABILITATION” มีความหมายอยู่ 2 ความหมายคือ

1. หมายถึงวิธีการในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด โดยการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในระหว่างที่ผู้กระทำความผิดถูกคุมขังอยู่ โดยการฝึกอบรม ฝึกอาชีพ หรือให้การศึกษาแก่ผู้กระทำความผิด
2. หมายถึงการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด โดยการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว ซึ่งมีผลเป็นการคืนสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าว

ของรัฐที่ให้แก่ผู้กระทำผิด² โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมาตามความประสงค์ขององค์กรดังกล่าวเพื่อลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำผิด ทั้งผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่ ซึ่งปกติฝ่ายนิติบัญญัติจะตรากฎหมายล้างมลทินออกมาในรูปของพระราชบัญญัติเป็นครั้งคราวเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ เช่น พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ที่ตราขึ้นมาเนื่องในโอกาสที่กรุงรัตนโกสินทร์ได้สถาปนามาครบ 200 ปี ในปี พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ที่ตราขึ้นมาเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน 2539 และพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ที่ตราขึ้นเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและให้เกิดสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

การที่พระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับตราขึ้นมาตามประสงค์ของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐ และตราขึ้นมาในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน โดยกำหนดให้การล้างมลทินเป็นการลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำผิด ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำความผิดทางวินัยที่รับโทษหรือรับทัณฑ์แล้ว โดยกำหนดเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องพ้นจากโทษหรือรับทัณฑ์แล้วทั้งหมดหรือแต่บางส่วนและจะต้องกระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด ส่งผลให้กฎหมายล้างมลทินของไทยไม่มีหลักเกณฑ์ในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดที่แน่นอน เพราะขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดไม่มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตรงตามที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด ผู้กระทำผิดก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน ซึ่งผลดังกล่าวทำให้ผู้กระทำผิดในประเทศไทยได้รับการล้างมลทินไม่เท่าเทียมกัน³

การที่กฎหมายล้างมลทินของไทยมีผลใช้บังคับกับผู้กระทำผิดทุกคน โดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำผิดคนนั้นจะเป็นผู้กระทำผิดที่พ้นจากโทษแล้วหรือยัง หรือเป็นผู้กระทำผิดที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้หรือไม่ ทำให้กฎหมายล้างมลทินของไทยไม่มีกระบวนการในการแยกแยะและกลั่นกรองผู้กระทำผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทินอย่างชัดเจน ส่งผลให้ผู้กระทำผิดคดีนี้ซึ่ง

² หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499.

³ ศิรา พูลสนอง, การล้างมลทินในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), หน้า 2.

เป็นบุคคลที่ไม่สมควรได้รับการล้างมลทินก็ได้รับการล้างมลทินด้วย⁴ ซึ่งผลดังกล่าวทำให้กฎหมายล้างมลทินของไทยไม่สามารถนำมาใช้ในการนำผู้กระทำผิดกลับคืนสังคมได้ ซึ่งต่างจากกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศ คือ กฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษที่กำหนดกฎเกณฑ์และวิธีการแยกแยะผู้กระทำผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทินไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ กฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้เฉพาะผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้เท่านั้นที่ได้รับการล้างมลทิน โดยการใช้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วไม่ได้หวนกลับไปกระทำความผิดอีกภายในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ก็ถือว่าผู้กระทำผิดคนนั้นเป็นผู้กระทำผิดที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้ว จึงสมควรได้รับการล้างมลทิน⁵

2.1.1 แนวความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการล้างมลทิน

การล้างมลทินเป็นวิธีการของรัฐสมัยใหม่ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดประกอบกับการลงโทษผู้กระทำผิดสำหรับผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว โดยการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่บุคคลดังกล่าว เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับคืนสังคมได้ เพราะการล้างมลทินจะมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดและการลงโทษกลับคืนมา นอกจากนี้ การล้างมลทินยังมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อนและมีผลทำให้ทะเบียนประวัติอาชญากรรมของผู้กระทำความผิดถูกลบล้างไป

การล้างมลทินโดยการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วมีแนวความคิดมาจากหลักที่ว่า ไม่เป็นการยุติธรรมที่ยังคงตัดสิทธิในฐานะพลเมืองแก่บุคคลที่ได้รับโทษชดใช้การกระทำของเขาแล้ว แต่ควรที่จะปฏิบัติต่อเขาเสมือนเขาเป็นผู้กระทำผิดที่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงแล้ว เพื่อให้เขาสามารถกลับเข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ในสังคมนั้นได้ ดังนั้น เมื่อมีการรับโทษแล้ว เครื่องหมายหรือตราบาปที่เกิดจากการกระทำความผิดก็ควรจะถูกลบล้างไปด้วย⁶ เนื่องจากโทษที่จะลงโทษแก่บุคคลใดต้องมีวันสิ้นสุดโดยแท้จริง ไม่ควรให้ผลอันเนื่องจากการ

⁴ กฎหมายบัญญัติเป็นการทั่วไปว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้กระทำผิดหรือผู้ถูกลงโทษ”

⁵ ศิริสา พูลสนอง, อ้างแล้ว หน้า 3.

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15. อ้างจาก Schafer, Stephen **Introduction to Criminology**, (Reston, Va.: Reston Publishing Company, 1976), p.246.

ลงโทษคงเป็นตราบาปหรือ รอยมลทินเป็นที่ทนทุกข์แก่เขาตลอดไป⁷ ประกอบกับเป็นความถูกต้องชอบธรรมหากผู้กระทำผิดที่ได้รับการลงโทษตอบแทนความผิดของเขาแล้ว จะได้รับการปลดเปลื้องจากความทุกข์ความลำบากของโทษทั้งปวง

ดังนั้น การคงไว้ซึ่งตราบาปหรือรอยมลทินแห่งโทษอันเป็นสิ่งกีดกันทางจิตใจของผู้พ้นโทษ จึงไม่เป็นการปลดเปลื้องความทุกข์ของโทษอย่างแท้จริง⁸

จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่า การล้างมลทินเป็นวิธีการในการนำผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วกลับคืนสังคม โดยการคืนสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าวด้วยวิธีการลบล้างการกระทำ ความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วสามารถกลับคืนสังคมได้และสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป ที่ไม่เคยกระทำความผิด หรือเคยต้องโทษมาก่อน

ผลจากแนวความคิดดังกล่าวทำให้เกิดผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินในแง่ของการกลับคืนสังคม และก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมและประเทศชาติในแง่ของการช่วยลดจำนวนอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในสังคม และยังสามารถช่วยแก้ปัญหาการหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำผิดได้อีกด้วย

ดังนั้น ประเทศต่างๆ จึงได้นำแนวความคิดของการล้างมลทินมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้พ้นจากโทษแล้ว โดยการลบล้างการกระทำ ความผิด และโทษให้แก่บุคคลดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากกฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษ และประเทศไทย⁹

2.1.2 ความหมายของการล้างมลทิน

การล้างมลทินเป็นการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วโดยการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่บุคคลดังกล่าว ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า “REHABILITATION” แต่อย่างไรก็ตาม คำว่า “REHABILITATION” ก็มีความหมายอยู่สองความหมาย คือ

⁷ วาสนา รอดเยี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 2.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

⁹ ศิรา พูลสนอง, อ้างแล้ว หน้า 16.

1. ความหมายที่หนึ่งหมายถึงวิธีการในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด โดยการฟื้นฟูผู้กระทำผิดในระหว่างที่ผู้กระทำผิดถูกคุมขังอยู่ โดยวิธีการฝึกอบรม ฝึกอาชีพ หรือให้การศึกษาแก่ผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำผิดเปลี่ยนใจไม่กลับไปกระทำความผิดอีก และสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้พ้นโทษแล้ว

2. ความหมายที่สองหมายถึงการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด โดยการลดล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว ซึ่งมีผลเป็นการคืนสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าว เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับคืนสังคม และสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน

2.1.3 เจตนารมณ์ของการล้างมลทิน

การล้างมลทินเป็นวิธีการของรัฐสมัยใหม่ที่ใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดสำหรับผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว โดยการลดล้างการกระทำความผิดและโทษ ซึ่งมีผลเป็นการคืนสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากแนวความคิดของการลงโทษสมัยใหม่ ถือว่าบุคคลที่พ้นโทษเป็นผู้ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจากรัฐแล้ว และรัฐเชื่อว่าเขากลับกลายเป็นคนดี จึงได้ปล่อยเขาออกมาสู่สังคมภายนอก¹⁰ ประกอบกับแนวความคิดของการล้างมลทินที่ว่ามลทินหรือตราบาปใดๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือ การลงโทษควรจะสิ้นสุดลงไปพร้อมๆ กับการพ้นโทษของผู้กระทำผิด ดังนั้น เมื่อผู้กระทำผิดพ้นโทษแล้ว มลทินหรือตราบาปดังกล่าวก็ควรจะถูกลบล้างไปด้วย

จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้รัฐสมัยใหม่นำวิธีการล้างมลทินมาใช้ในการนำผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วกลับคืนสังคม โดยการลดล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่บุคคลดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็คือเพื่อให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินจะมีผลทำให้บุคคลนั้นเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน สิทธิและความสามารถใดๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปอันเนื่องจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษผู้กระทำผิดก็จะได้รับกลับคืนมา ซึ่งผลดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลดีต่อการกลับคืนสังคมของผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทิน

นอกจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว การล้างมลทินยังมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อลดจำนวนอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากรัฐสามารถนำวิธีการล้างมลทินมาใช้ในการทำให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วกลับคืนสังคมได้มากเพียงใด ปัญหาการเกิดอาชญากรรมและปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำผิดก็จะลดน้อยลงด้วย

¹⁰ วาสนา รอดเอี่ยม, อ้างแล้ว หน้า 1.

ดังนั้น จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นทำให้สรุปได้ว่า ประเทศต่างๆ ต่างก็นำวิธีการล้างมลทินมาใช้เป็นเครื่องมือในการนำผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วกลับคืนสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน และเพื่อให้บุคคลดังกล่าวไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งจากวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดผลดีต่อตัวผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินในแง่ของการกลับคืนสังคม และก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมและประเทศชาติต่อไปในแง่ของการช่วยลดปัญหาอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2.1.4 ประวัติความเป็นมาของการล้างมลทินในประเทศไทย

การล้างมลทินในประเทศไทยเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2475 โดยฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมามีสิทธิให้แก่คณะนายทหารที่ทำการคบคิดกันที่จะเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี ร.ศ. 130¹¹ แต่เปลี่ยนแปลงไม่สำเร็จ และต่อมาถูกจับและถูกนำตัวมาลงโทษ แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยที่จะไม่เอาโทษแก่บุคคลดังกล่าว เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่า กระบวนการพิพากษาลงโทษพวกเหล่านี้ขึ้นอยู่กับพระราชกำหนดกฎหมายทุกประการแล้ว แต่ความผิดของพวกเหล่านี้มีข้อสำคัญที่จะกระทำร้ายต่อตัวเรา เราไม่มีจิตรพยาบาทร้ายแก่พวกนี้ เห็นควรที่จะลดหย่อนผ่อนโทษ โดยถาบันกรุณาซึ่งเป็นอำนาจของเจ้าแผ่นดินจะยกให้ได้¹²

ดังนั้น ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าอยู่หัว ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมามีสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าว

พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พุทธศักราช 2475 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายล้างมลทินฉบับแรกของไทยที่ตราขึ้นมาเพื่อที่จะล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดทางการเมืองที่ถูกวางโทษโดยพระบรมราชวินิจฉัย ลงวันที่ 5 พฤษภาคม ร.ศ. 131 เนื่องจากฝ่ายนิติบัญญัติเห็นว่า พวกนักโทษการเมืองครั้งปี ร.ศ. 130 บัดนี้ แม้พ้นพระราชอาชญามาแล้วก็จริงแต่ตามกฎหมายของเรา พวกนี้ไม่ได้รับสิทธิสมบูรณ์ขึ้นชื่อว่าติดคุกต้องพระราชอาชญาแล้วด้วยเหตุว่านักโทษที่กล่าวนี้เป็นนักโทษการเมือง คณะกรรมการราษฎรแลเห็นสมควรว่า จะได้รับ

¹¹ แคมสุข นุ่มนนท์, ยังเติร์กขุนแรก กบฏ ร.ศ.130, (กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์, 2522)

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

¹³ เอกสารประกอบการร่างพระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ.130 พุทธศักราช 2475.

พระราชทานยกเว้นโทษให้เกลี้ยงเกล้า คือ สิทธิที่เสียไปทางนั้นขอให้ยกเว้นเสีย¹³ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวกลับคืนสังคมและสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้

จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่า กฎหมายล้างมลทินเป็นหลักการใหม่ที่ฝ่ายนิติบัญญัตินำมาใช้ในการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วกลับคืนสังคมได้นอกจากนั้น กฎหมายล้างมลทินยังเป็นกฎหมายใหม่ที่ถูกนำมาใช้แทนกฎหมายเดิมที่มีอยู่ซึ่งมีผลใช้บังคับเฉพาะกับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น โดยกฎหมายล้างมลทินจะมีผลใช้บังคับกับผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วทุกคนเป็นการทั่วไป โดยไม่จำกัดประเภทของผู้กระทำผิดหรือลักษณะของความผิด

กฎหมายล้างมลทินของไทยถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิด โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมาตามคำสั่งการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำผิด ทั้งผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่ทั้งนี้แล้วแต่ความประสงค์ของพระมหากษัตริย์ หรือ ของรัฐในขณะนั้น เนื่องจากแนวความคิดในการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิดตามกฎหมายล้างมลทินของไทยมาจากหลักการกักขังความผิดหรือโทษของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐที่ให้แก่ผู้กระทำผิด¹⁴ โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมาตามความประสงค์ขององค์การดังกล่าวในรูปของพระราชบัญญัติเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองเท่านั้น ซึ่งนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ฝ่ายนิติบัญญัติได้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมาแล้วจำนวน 8 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พุทธศักราช 2475
2. พระราชบัญญัติล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีเกณฑ์แรงงาน หรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา พ.ศ. 2489
3. พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499
4. พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502
5. พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526
6. พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530

¹⁴ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499.

7. พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539

8. พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550

พระราชบัญญัติล้างมลทินของไทยแต่ละฉบับเป็นกฎหมายที่ตราออกมาภายหลังจากการกระทำผิดได้เกิดขึ้นแล้ว¹⁵ โดยการกำหนดให้การล้างมลทินเป็นการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิด โดยการลบล้างการกระทำผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำผิด ทั้งผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าว สามารถกลับคืนสังคมได้ เนื่องจากการล้างมลทินจะมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิดและการลงโทษกลับคืนมา นอกจากนั้นการล้างมลทินยังมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน และมีผลทำให้ทะเบียนประวัติอาชญากรของผู้กระทำผิดถูกลบล้างไปด้วย

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติล้างมลทินทั้งแปดฉบับจะมีหลักการเดียวกันคือเพื่อคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิด แต่พระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับก็จะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทิน รวมทั้งผลที่ผู้กระทำผิดจะได้รับจากการล้างมลทินไว้ต่างกัน ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับตราขึ้นมาตามความประสงค์ของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐในขณะนั้น โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมาตามความประสงค์ขององค์กรดังกล่าว ซึ่งโดยปกติฝ่ายนิติบัญญัติจะตรากฎหมายล้างมลทินออกมาเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์ สำคัญของบางเมืองเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ ที่บัญญัติเหตุผลของการออกกฎหมายล้างมลทินไว้ เช่น พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 ได้ตราขึ้นมาเนื่องในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้เจริญยี่สิบมาครบ 25 พุทธศตวรรษ พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ได้ตราขึ้นมาเนื่องในโอกาสที่กรุงรัตนโกสินทร์ได้สถาปนามาครบ 200 ปี ในปี พ.ศ. 2525 พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 ได้ตราขึ้นมาเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษาครบ 60 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระ

¹⁵ ศิริสา พูลสนอง, อ้างแล้ว, หน้า 82.

พระปริมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ได้ตราขึ้นมาเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 ที่ตราขึ้นเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550¹⁶

การที่พระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับตราขึ้นมาตามความประสงค์ของพระมหากษัตริย์ หรือของรัฐในขณะนั้น ประกอบกับตราขึ้นมาในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้พระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดที่ต่างกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับ เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตที่แท้จริงของพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับต้องตีความโดยเคร่งครัด จะนำเอาหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับหนึ่งไปใช้บังคับกับพระราชบัญญัติล้างมลทินอีกฉบับไม่ได้

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน

การล้างมลทินในประเทศไทยจะนำออกมาในรูปของพระราชบัญญัติ โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้ตราพระราชบัญญัติล้างมลทินออกมาตามความประสงค์ของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองเท่านั้น โดยจะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทิน รวมทั้งผลที่ผู้กระทำผิดจะได้รับจากการล้างมลทินไว้ในพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติล้างมลทินทั้งแปดฉบับของประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับก็กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดไว้ต่างกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับ เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตที่แท้จริงของพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้น รวมทั้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิด

พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พุทธศักราช 2475

พระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับแรกของประเทศไทยที่ตราขึ้นมาเพื่อที่จะล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดทางการเมืองที่ถูกลงโทษโดยพระบรมราช

¹⁶ เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้คือ เนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2550 ซึ่งเป็นมหามงคลกาลอันสำคัญยิ่ง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและให้เกียรตินักในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

วินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 5 พฤษภาคม ร.ศ. 131 ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อเกิดกบฏ ร.ศ. 130 ขึ้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการทหารพิเศษขึ้นพิจารณาปรึกษาโทษกบฏ ร.ศ. 130 เมื่อวันที่ 19 มีนาคม ร.ศ. 130¹⁷ และต่อมา คณะกรรมการได้นำคำพิพากษาคดี ร.ศ. 130 ขึ้นกราบบังคมทูลเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ร.ศ. 131 (พ.ศ. 2455) อีกสองวันต่อมา คือ ในวันที่ 6 พฤษภาคม ได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยเด็ดขาด ที่จะไม่เอาโทษแก่บุคคลดังกล่าว เนื่องจากพระองค์ทรงเห็นว่าบุคคลเหล่านี้เป็นพวกที่มุ่งจะทำร้ายพระองค์เป็นหลัก แต่พระองค์ไม่ทรงคิดที่จะเอาผิดแก่บุคคลพวกนั้น¹⁸

ดังนั้น ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะราษฎรจึงได้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมาสืบสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าว เพื่อให้บุคคลดังกล่าว สามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยต้องโทษมาก่อน โดยคณะกรรมการราษฎรได้แถลงเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ในที่ประชุมสภาฯ ว่า พวกนักโทษการเมืองครั้งปี ร.ศ. 130 บัดนี้แม้พ้นพระราชอาชญามาแล้วก็จริง แต่ตามกฎหมายของเราพวกนี้ไม่ได้รับสิทธิสมบูรณ์ ขึ้นชื่อว่าติดคุกต้องพระราชอาชญามาแล้ว ด้วยเหตุนักโทษที่กล่าวนี้เป็นนักโทษการเมืองคณะกรรมการราษฎรแลเห็นสมควรว่า จะได้รับพระราชทานยกเว้นโทษให้เกลี้ยงเกลาคือสิทธิที่เสียไปทางนั้นขอให้ยกเว้นเสีย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางการเมืองที่ก่อการกบฏ ร.ศ. 130 เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน แต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องถูกวางโทษโดยพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 5 พฤษภาคม ร.ศ. 131

2. ลักษณะของความผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับการก่อการกบฏ ร.ศ. 130 ถึงจะมีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น

¹⁷ แกมสุข นุ่มนนท์, ยังเติร์กรุ่นแรก กบฏ ร.ศ.130, (กรุงเทพฯ: เรืองศิลป์, 2522), หน้า 93.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 119-120.

การกระทำความผิดที่เกี่ยวกับการก่อการกบฏ ร.ศ. 130 จึงถูกนำมากำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้¹⁹

จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้พบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดทางการเมืองที่ก่อการกบฏ ร.ศ. 130 ที่ถูกวางโทษโดยพระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ลงวันที่ 5 พฤษภาคม ร.ศ. 131 เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วเพื่อให้บุคคลดังกล่าวกลับคืนสังคมได้และสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมภายหลังจากที่พ้นโทษแล้ว ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของหลักการนำผู้กระทำผิดกลับคืนสังคม โดยการคืนสิทธิให้แก่บุคคลดังกล่าว

พระราชบัญญัติล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา พ.ศ. 2489

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในการจัดการคำสั่งเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา โดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

มาตรา 4²⁰ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในการจัดการคำสั่งเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงาน หรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพาเป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

2. ลักษณะของความผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องกระทำความผิดที่เป็นการจัดการคำสั่งเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สิน อันเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา พระราชบัญญัติเกณฑ์พลเมืองอุดหนุนราชการทหาร พุทธศักราช 2464 พระราชบัญญัติให้

¹⁹ พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พุทธศักราช 2475 วรรค 3.

²⁰ มาตรา 4 บรรดาผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีคำสั่งเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สิน ในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา อันเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาญา พระราชบัญญัติเกณฑ์พลเมืองอุดหนุนราชการทหาร พุทธศักราช 2464 พระราชบัญญัติให้อำนาจในการเตรียมการป้องกันประเทศ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์จ้าง รัตนโกสินทร์ศก 119 กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 หรือบรรดาคำสั่ง ข้อบังคับซึ่งออกตามความในกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 หรือกฎหมายอื่นใดอันเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สินให้ถือเสมือนว่ามิได้เคยต้องคำพิพากษาในคดีนั้น ๆ

อำนาจในการเตรียมการป้องกันประเทศ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์จ้าง รันโกสินทรศก 119 กฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 หรือบรรดาคำสั่งข้อบังคับซึ่งออกตามความในกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 หรือ กฎหมายอื่นใดที่เกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สิน เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้นจึงถูกนำมากำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าการกระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำขึ้นภายในช่วงระยะเวลา ระหว่างวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ประเทศไทยได้เข้าสู่ภาวะมหาสงครามเอเชียบูรพา

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้พบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างคำพิพากษาลงโทษให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในกรณีที่ขัดคำสั่งเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา อันเป็นความผิดต่อกฎหมายตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษดังกล่าวจะต้องกระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลา ระหว่างวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 ถึงวันที่ 16 สิงหาคม พ.ศ. 2488

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีต่างๆ ที่ได้พ้นโทษไปแล้ว และผู้ถูกลงโทษปล่อยออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ ผู้ถูกลงโทษถึงต้องออกจากองค์การรัฐบาล องค์การสาธารณ เทศบาล หรือ สุขาภิบาล และผู้ถูกลงโทษทางวินัยอย่างอื่น ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะอภัยทานความผิดและโทษให้แก่บุคคลดังกล่าว เนื่องในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้เจริญยั้งยืนมาครบ 25 ศตวรรษ ในปี พ.ศ. 2500 เนื่องจากรัฐบาลถือว่าการอภัยทานเป็นการทำกุศลอย่างหนึ่ง²¹ ประกอบกับรัฐบาลก็ได้ดำเนินการอภัยทานโดยการอภัยโทษแก่นักโทษทั้งหลายทั่วราชอาณาจักร และนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำความผิดฐานกบฏ จลาจล และผู้กระทำความผิดเนื่องในการป้องกัน ระวัง หรือปราบปรามกบฏหรือจลาจลแล้ว แต่เนื่องจากยังมีบุคคลอีกประเภทหนึ่ง คือ ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีต่างๆ ที่ได้พ้นโทษไปแล้ว และผู้ถูกลงโทษปล่อยออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการผู้ถูกลงโทษถึงต้องออกจากองค์การรัฐบาล องค์การสาธารณ เทศบาล หรือสุขาภิบาล และผู้ถูก

²¹ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499.

ลงโทษทางวินัยอย่างอื่นที่ยังคงถูกตัดสิทธิหรือจำกัดสิทธิอยู่โดยกฎหมายบางฉบับ ซึ่งมีผลทำให้บุคคลนั้นไม่มีสิทธิสมบูรณ์เหมือนกับประชาชนทั่วไป²²

ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษานั่นแก่บุคคลดังกล่าว และเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสนี้ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน เสมือนเป็นการชุบชีวิตใหม่ให้แก่บุคคลนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตราพระราชบัญญัติฉบับนี้

สำหรับสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ความจริงนั้นหลักการใหญ่ก็คือในตอนต้นของหลักการคือลบล้างมลทินให้แก่ประชาชน แต่ว่าพอมามีอีกตอนหนึ่งก็คือว่าสำหรับข้าราชการการที่ความดำริในการลบล้างมลทินนี้ หมายความว่าคืนสิทธิซึ่งประชาชนและข้าราชการซึ่งได้เสียไปเพราะได้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาบ้าง ได้ถูกลงโทษตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนบ้าง คือ หมายความว่าเราคืนสิทธิที่เขาเสียไปกลับไปให้เป็นการรักษานั่น นั่นเป็นหลักการใหญ่ เพราะฉะนั้นกฎหมายลบล้างมลทินนี้ก็มีสมบูรณ์ตามนี้ คือ ทุกคนได้สิทธิไป สำหรับประชาชนก็ได้สิทธิหมายความว่าเป็นคนซึ่งไม่เคยถูกต้องโทษมาเลย เพราะฉะนั้นจะไปสมัครเป็นข้าราชการต่อไปก็ได้ จะสมัครทำงานตามห้างร้านก็ได้ ซึ่งแต่ก่อนนี้เขามักจะสอบถามประพฤติก็นั้นราษฎรก็ได้รับสำหรับข้าราชการนั้นก็ได้รับสิทธิ นอกจากจะได้อีกดังเช่นประชาชนทั่วไปก็ได้รับสิทธิในฐานะที่เป็นข้าราชการตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนอีกด้วย สำหรับประชาชนนั้นในเวลานี้สำหรับทางรัฐบาลก็ได้ให้ความช่วยเหลืออยู่แล้ว สำหรับประชาชนเราให้ความช่วยเหลือเราจะไปให้โดยให้บำเหน็จบำนาญ หรือ จะให้อะไรมันก็ได้ เพราะฉะนั้นประชาชนเราให้ความช่วยเหลือโดยทางสังคมสงเคราะห์ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ก็ดี สำหรับกรมราชทัณฑ์ก็ให้การสงเคราะห์นักโทษที่พ้นโทษไป รัฐบาลได้จ่ายเงินไปให้สำหรับเป็นทุนให้ไปทำมาหากินเป็นมูลนิธิ เราได้จัดการไปแล้วทีนี้สำหรับข้าราชการนั่นเองก็ได้รับสิทธิ ได้รับความช่วยเหลือโดยให้บำเหน็จบำนาญ รวมความสรุปคือ ว่าเราต้องการคืนสิทธิให้แก่ผู้ต้องโทษเสมือนเป็นคนที่ไม่ต้องโทษก็กลับเป็นพลเมืองโดยสมบูรณ์

²² มาตรา 4 พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ.2499.

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำผิดที่กำลังรับโทษอยู่เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน โดยได้กำหนดประเภทของผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินไว้สองประเภท คือ ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษ และผู้ถูกลงโทษทางวินัย

1.1 ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษ

มาตรา 3²³ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีต่างๆ เป็นบุคคลมีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็หมายถึงผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีอาญา ทั้งนี้เพราะคำว่า “ในกรณีผิดคดีต่างๆ” หมายถึง ลักษณะของความผิดต้องเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดการกระทำอันเป็นความผิดไว้²⁴

ดังนั้น ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษที่จะได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงหมายถึงผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีอาญา แต่มีเงื่อนไขว่าผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษจะต้องพ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ จะต้องพ้นจากโทษไปแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ หรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ

1.2 ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

มาตรา 4²⁵ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ ผู้ถูกลงโทษเพราะประพฤติชั่วถึงต้องออกจากองค์การรัฐบาล องค์การ

²³ มาตรา 3 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีนั้นๆ.

²⁴ วาสนา รอดเยี่ยม, อ้างแล้ว, หน้า 122.

²⁵ มาตรา 4 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ และผู้ถูกลงโทษเพราะประพฤติชั่วจนถึงออกจากองค์การรัฐบาล องค์การสาธารณะ เทศบาล หรือสุขาภิบาล ตลอดจนโทษทางวินัยอย่างอื่นซึ่งกระทำผิดก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 และได้ถูกลงโทษก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ แล้วแต่กรณี โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องถูกลงโทษทางวินัย.

สาธารณะ เทศบาล หรือสุขาภิบาล และผู้ถูกลงโทษทางวินัยอย่างอื่น เช่น ถูกตัดเงินเดือน ถูกลดขั้นเงินเดือนถูกทำทัณฑ์บน เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าผู้ถูกลงโทษทางวินัยจะต้องถูกลงโทษก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ จะต้องถูกลงโทษก่อนหรือภายในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ

กรณีผู้ถูกลงโทษถอนใบอนุญาต กรณีนี้ไม่ถือเป็นการลงโทษหรือต้องออกเพราะกระทำผิดวินัย บุคคลดังกล่าวจึงไม่ได้รับการล้างมลทิน²⁶

ในบางกรณีมีปัญหาว่าข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยจะใช้สิทธิอุทธรณ์ในขณะที่พระราชบัญญัติล้างมลทินมีผลใช้บังคับได้หรือไม่ และข้าราชการดังกล่าวจะได้รับการล้างมลทินหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย) ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า ข้าราชการที่ถูกลงโทษทางวินัยจะใช้สิทธิอุทธรณ์ได้ เพราะกรณีนี้จะถือว่าข้าราชการผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดและถูกลงโทษเด็ดขาดแล้วไม่ได้ เนื่องจากการวินิจฉัยอุทธรณ์ นอกจากจะวินิจฉัยยืนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งแล้ว ยังอาจวินิจฉัยว่าผู้ถูกลงโทษไม่มีความผิดก็ได้ ฉะนั้น ในกรณีที่มีการลงโทษข้าราชการผู้นั้นก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินใช้บังคับ แต่ข้าราชการผู้นั้นยังใช้สิทธิอุทธรณ์อยู่ การลงโทษนั้นจึงยังไม่มีผลบังคับเด็ดขาด การล้างมลทินจึงไม่อาจกระทำได้เพราะต้องรอจนกว่าจะได้มีการวินิจฉัยอุทธรณ์นั้นแล้ว ซึ่งถ้าผลการวินิจฉัยปรากฏว่าผู้นั้นไม่ผิด บุคคลนั้นก็จะไม่มีมลทินที่จะล้าง²⁷

2. ลักษณะของความผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดลักษณะของความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดไว้สองประเภท คือ ความผิดอาญา และความผิดทางวินัย

2.1 ความผิดอาญา

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีต่างๆ ที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 เป็นผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดอาญาที่ได้กระทำขึ้นก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499

²⁶ บันทึกเรื่อง การปฏิบัติตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พุทธศักราช 2499.

²⁷ บันทึกเรื่อง ขอให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาวินิจฉัยปัญหาตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พุทธศักราช 2499.

จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้เพราะคำว่า “ความผิดคดีต่างๆ” หมายถึง ความผิดคดีอาญา เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดการกระทำอันเป็นความผิดไว้

2.2 ความผิดทางวินัย

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ ผู้ถูกลงโทษเพราะประพฤติดังกล่าวต้องออกจากองค์การรัฐบาล องค์การ สาธารณเทศบาล หรือสุขาภิบาล และผู้ถูกลงโทษทางวินัยอย่างอื่น ที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดทางวินัยที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2499 จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิด ที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้พบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างการกระทำความผิดให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีอาญา และลบล้างโทษให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยใช้บังคับ หรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ ก็ได้ นอกจากนั้น ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษดังกล่าวจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 ถึงจะได้รับการล้างมลทิน ส่วนผู้ถูกลงโทษทางวินัย บุคคลดังกล่าวจะต้องถูกลงโทษทางวินัยก่อนหรือภายในวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2500 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ และจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2499 ถึงจะได้รับการล้างมลทิน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้พ้นจากโทษหรือกระทำความผิดขึ้นภายหลังระยะเวลาที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด บุคคลนั้นก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับแรกของไทยที่กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางวินัยเป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินด้วย

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการขอรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ หรือบรรดาศักดิ์คืน ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 มิได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการยื่นความประสงค์ขอรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ หรือบรรดาศักดิ์คืนสำหรับผู้ที่ได้รับการล้างมลทินไว้ ทำให้เกิดความยุ่งยากแก่การปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ในการขอพระราชทานคืนให้ จึงสมควรกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการขอคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ หรือบรรดาศักดิ์เสียภายในวันที่ 30 ธันวาคม 2502 โดย

กำหนดให้ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 ที่ถูกเรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืน หรือถูกถอดจากยศหรือบรรดาศักดิ์ ถ้าประสงค์จะได้ขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ หรือบรรดาศักดิ์คืน ให้แจ้งเป็นหนังสือไปยังสำนักนายกรัฐมนตรีภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2502 เนื่องจากถ้าบุคคลดังกล่าวไม่แจ้งความประสงค์ไปยังสำนักนายกรัฐมนตรีภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว บุคคลนั้นก็ไม่ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ หรือบรรดาศักดิ์คืน²⁸

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526

พระราชบัญญัตินี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างโทษให้แก่ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ ที่ได้พ้นโทษไปแล้ว และผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจต่างๆ ที่ถูกลงโทษทางวินัยไปแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะล้างมลทินให้แก่บุคคลดังกล่าวเนื่องในโอกาสที่กรุงรัตนโกสินทร์ได้สถาปนามาครบ 200 ปี ในปี พ.ศ. 2525

ดังนั้น เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสนี้ และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์แล้วกลับมามีสิทธิสมบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยรับโทษมาก่อน ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัตินี้ถือได้ว่าเป็นกฎหมายล้างมลทินฉบับแรกของไทยที่กำหนดให้การล้างมลทินเป็นเพียงการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น โดยไม่มีผลรวมไปถึงการลบล้างการกระทำความผิดด้วย²⁹ โดยพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้การล้างมลทินเป็นการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ถูกลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์ ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์ที่จะลบล้างเฉพาะโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเนื่องจาก เมื่อเขาได้รับโทษทางคดีและได้พ้นจากโทษแล้ว แต่ประวัติ “ในแดงแจ้งโทษ” ยังคงมีอยู่ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ทำให้เขาเหล่านั้นหมดโอกาสที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติ บริษัท ห้างร้าน หรือหน่วยงานราชการ ตลอดจนรัฐวิสาหกิจปฏิเสธคนเหล่านี้ โดยอ้างว่าเป็นผู้มีประวัติเคยต้องโทษทางคดีอาญามาก่อน³⁰ ประกอบกับในกรณีที่ยกโทษหรือล้างมลทินให้แก่ผู้รับโทษทางวินัยนั้น อาศัย

²⁸ มาตรา 5 บรรดาผู้ที่ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าผู้ใดถูกเรียกเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืน หรือถูกถอดจากยศหรือบรรดาศักดิ์เนื่องในการกระทำความผิดอันได้รับการล้างมลทินนั้นและประสงค์จะได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศหรือบรรดาศักดิ์คืนตามที่ได้รับอยู่เดิม ก็ให้ผู้นั้นแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือไปยังสำนักนายกรัฐมนตรีภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2502 เพื่อดำเนินการขอพระราชทานคืนให้ต่อไป.

²⁹ บันทึกเรื่อง การร้องปัญหาข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526.

³⁰ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 1-11 พุทธศักราช 2525 เล่ม 1, หน้า 697.

หลักที่ว่าในเมื่อจะล้างมลทินให้กับบุคคลทุกคน ไม่ว่าจะเป็นทหาร ไม่ว่าจะเป็นตำรวจไม่ว่าจะเป็นพลเรือน ไม่ว่าจะเป็นประชาชนผู้ที่เคยจำคุก ผู้ที่เคยต้องโทษด้วยคำพิพากษาถึงที่สุดแม้จะทางระเบียบวินัยทางราชการเองก็ดี ไม่สามารถที่จะสอบกลับเข้ารับราชการได้เพื่อพ้นโทษออกมาอย่างไม่ถึง 2 ปี หรือ 5 ปี แล้วแต่กรณีนั้น เมื่อพ้นโทษออกมาแล้ว ผู้ต้องโทษเหล่านั้นยังมีชนกคิดหลังอยู่ในเมื่อกฎหมายหรือพระราชบัญญัตินั้นจะให้อภัยโทษแก่เขาหรือจะล้างมลทินแก่การกระทำความผิดออกมานั้น ทุกคนไม่ว่าจะเป็นข้าราชการก็ดี หรือไม่ว่าจะเป็นพวกฝ่ายไหนก็ดีย่อมจะมีสิทธิเท่าเทียมกัน เมื่อพ้นโทษออกมาแล้วมลทินเหล่านั้นก็ควรจะลบล้างเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป³¹

นอกจากหลักการดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้วางหลักการใหม่ในเรื่องของสิทธิที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทินคือ การล้างมลทินตามพระราชบัญญัตินี้ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งสิทธิเรียกร้องในที่นี้มุ่งไปในทางที่เกี่ยวกับเรื่องบำเหน็จบำนาญตามเงินเดือนที่เคยได้รับ รวมตลอดไปถึงเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือยศถาบรรดาศักดิ์ทั้งหลายที่เคยต้องเสียไป ก็จะมาเรียกร้องคืนกันอีกไม่ได้³²

ดังนั้น การล้างมลทินนั้นไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางทรัพย์สินแก่ข้าราชการที่ถูกล้างมลทินที่กระทำความผิดวินัย หรือไม่ได้ก่อให้เกิดสิทธิในการที่จะกลับเข้าดำรงตำแหน่งเดิมแต่อย่างใดทั้งสิ้น เพียงแต่ทำให้กลายเป็นคนที่ไม่มีความผิดในทางด้านนั้น สิทธิในเรื่องที่จะกลับเข้าราชการจะมีหรือไม่มีก็จะเหมือนกับคนธรรมดาทั่วไปเท่านั้น³³

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัตินี้มีดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำความผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน โดยได้กำหนดประเภทของผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินไว้สองประเภท คือ ผู้ต้องโทษคดีอาญา และผู้ถูกลงโทษทางวินัย

³¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 1-11 พุทธศักราช 2525 เล่ม 1, หน้า 723.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 754.

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 719.

1.1 ผู้ต้องโทษคดีอาญา

มาตรา 4³⁴ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็หมายถึงผู้ต้องโทษตามบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งได้แก่ ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษหรือให้กักกัน ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 และพุทธศักราช 2515 ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 27 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 200 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 และผู้ถูกลงโทษตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องพ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ ผู้ต้องโทษจะต้องพ้นจากโทษไปแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ หรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2525 ก็ได้

1.2 ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

มาตรา 5³⁵ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยเป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็หมายถึงผู้ถูกลงโทษทางวินัย ตามบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งได้แก่ ข้าราชการ หรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงาน หรือรัฐวิสาหกิจ นอกจากนั้น ยังรวมถึงผู้ถูกลงโทษตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ หรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในลักษณะทำนองเดียวกับโทษทางวินัย และผู้กระทำผิดวินัยที่ได้รับนิรโทษกรรมก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 ด้วย ไม่ว่าจะได้มีการสอบสวนทางวินัยบุคคลนั้นแล้วหรือไม่ก็ตาม

³⁴ มาตรา 4 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2525 โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีนั้นๆ.

³⁵ มาตรา 5 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีที่ได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน 2525 และได้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับรวมทั้งผู้กระทำผิดวินัยที่ได้รับนิรโทษกรรมก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน 2525 แล้ว ไม่ว่าจะได้มีการสอบสวนทางวินัยแล้วหรือไม่ก็ตาม โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องถูกลงโทษทางวินัย หรือลงทัณฑ์ทางวินัยหรือมิได้กระทำผิดทางวินัย แล้วแต่กรณี.

แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องถูกลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์แล้วก่อน หรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ ผู้ถูกลงโทษทางวินัยจะต้องถูกลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์แล้วก่อนหรือภายในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ

กรณีที่รัฐมนตรีสั่งให้นายกเทศมนตรีออกจากตำแหน่งไม่ถือเป็นการลงโทษทางวินัย เพราะการลงโทษทางวินัยจะต้องมาจากการสอบสวน และมีบทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้อำนาจผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษ แต่กรณีนี้ถือเป็นการให้ดุลยพินิจแก่รัฐมนตรีที่จะสั่งให้ออกจากตำแหน่งหรือไม่ก็ได้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวถือเป็นมาตรการควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติงานของบุคคลนั้นให้ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมาย³⁶

กล่าวโดยสรุป โดยที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ฉบับดังกล่าว (พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526) ได้จำกัดขอบเขตผู้ที่ได้รับการล้างมลทินไว้ว่า เฉพาะแต่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยเท่านั้น ซึ่งตามกฎหมายแล้วยังมีบุคคลอีกบางจำพวกที่ถูกออกจากราชการ หรือถูกออกจากตำแหน่งเพราะเหตุบางอย่างที่มีใช่เป็นเรื่องทางวินัย เช่น ข้าราชการพลเรือน ที่ถูกให้ออกจากราชการเพราะเหตุประพฤติตนไม่เหมาะสม หรือบกพร่องในหน้าที่ตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 หรือถูกออกจากราชการเพราะมีมลทินมัวหมองตามมาตรา 88 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว หรือข้าราชการทหารที่ถูกปลดออกจากประจำการ โดยมิได้มีลักษณะเป็นการลงโทษ หรือนายกเทศมนตรีซึ่งถูกออกจากตำแหน่งตามมาตรา 73 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496³⁷ การที่บุคคลใดถูกออกจากราชการ หรือออกจากตำแหน่งโดยมิได้ถูกลงโทษนั้น ย่อมไม่มีโทษที่จะได้รับการล้างมลทินตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่อย่างใด อีกทั้งบุคคลประเภทนี้มิได้เสียสิทธิไปดังเช่นผู้ที่เคยถูกลงโทษได้รับอยู่

2. ลักษณะของความผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดลักษณะของความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดไว้สองประเภท คือ ความผิดอาญา และความผิดทางวินัย

³⁶ บันทึกเรื่อง การขอปัญหาข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ.2526

³⁷ บันทึกคำชี้แจงและข้อสังเกตของคณะกรรมการกฤษฎีกา(กรรมการร่างกฎหมายคณะที่ 6 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550, หน้า 8-9.

2.1 ความผิดอาญา

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ ที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ทั้งนี้เพราะคำว่า “ความผิดคดีต่างๆ” หมายถึง ความผิดคดีอาญา เนื่องจากกฎหมายอาญา เป็นกฎหมายที่กำหนดการกระทำอันเป็นความผิดไว้

กรณีการกระทำความผิดหลายกรรมและต่างกัน โดยการกระทำความผิดบางกรรมเกิดขึ้นก่อนวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ แต่การกระทำความผิดบางกรรมเกิดขึ้นภายหลังวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ แต่ผู้บังคับบัญชาได้สั่งลงโทษการกระทำความผิดดังกล่าวโดยรวมคำสั่งกัน และสั่งลงโทษก่อนวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับ

ปัญหาคือการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นภายหลังวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับจะได้รับการล้างมลทินหรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย) ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า กรณีดังกล่าวไม่ได้รับการล้างมลทิน เพราะการกระทำความผิดและการลงโทษเป็นคนละกรณีกัน แม้คำสั่งลงโทษดังกล่าวจะสั่งก่อนวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ แต่การกระทำความผิดดังกล่าวก็เกิดขึ้นภายหลังวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ ดังนั้น การกระทำความผิดดังกล่าวจึงไม่ได้รับการล้างมลทิน สำหรับการสั่งลงโทษพร้อมกัน ทั้งการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นก่อนและหลังวันที่ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ อาจเป็นเพราะเพื่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติราชการ

2.2 ความผิดทางวินัย

มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดทางวินัยที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2526 จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้พบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นฉบับแรกที่ได้ตราขึ้นมาโดยมีแนวคิดที่จะล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษคดีอาญาเป็นการ

ทั่วไป³⁸ และล้างมลทินโทษหรือทัณฑ์ให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัย โดยกรณีผู้ต้องโทษคดีอาญามีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องพ้นจากโทษแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ หรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2525 ก็ได้ นอกจากนั้น ผู้ต้องโทษจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 ถึงจะได้รับการล้างมลทินส่วนผู้ถูกลงโทษทางวินัย บุคคลดังกล่าวจะต้องถูกลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์แล้วก่อนหรือภายในวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2526 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ หรืออาจจะได้รับนิรโทษกรรมก่อนหรือในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 ไม่ว่าจะได้มีการสอบสวนทางวินัยบุคคลนั้นแล้วหรือไม่ก็ตามนอกจากนั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2525 ถึงจะได้รับการล้างมลทิน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าผู้กระทำความผิดดังกล่าวได้พ้นโทษหรือถูกลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์หรือกระทำความผิดขึ้นภายหลังระยะเวลาที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด บุคคลนั้นก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับแรกของไทยที่กำหนดให้การล้างมลทินเป็นการล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด แต่ไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดให้แก่ผู้กระทำความผิดด้วย โดยการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้ว และผู้กระทำความผิดทางวินัยที่รับโทษหรือรับทัณฑ์แล้ว นอกจากนั้น ยังกำหนดให้การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น ซึ่งจากหลักการดังกล่าวได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ ต่อมา

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างโทษ ให้แก่ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ ที่ได้พ้นโทษไปแล้ว และผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจต่างๆ ที่ได้รับโทษทางวินัยไปแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะล้างมลทินให้แก่บุคคลดังกล่าวเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษาครบ 60 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530

³⁸ เกียรติก่อ กิจการเจริญดี, ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 จากความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2551, หน้า 3.

ดังนั้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในมหามงคลกาลนี้ และเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์แล้วได้กลับมามีสิทธิสมบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยรับโทษมาก่อน ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตราพระราชบัญญัติฉบับนี้

ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติล้างมลทินนั้นก็เพื่อประโยชน์ในการที่จะทำให้สิ่งที่เป็นมลทินอยู่กับตัวบุคคลซึ่งได้เคยได้รับโทษทัณฑ์นั้นกลับคืนสู่สภาพปกติ และเกิดประโยชน์ต่อเขาในการที่จะดำเนินกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไป ในการล้างมลทินนั้นจึงมุ่งประเด็นแต่เฉพาะในเรื่องผู้ได้รับโทษในคดีอาญา ซึ่งจะมีผลทำให้มลทินที่มีอยู่ที่เราเรียกกันว่าใบแดงแจ้งโทษนั้นหมดไป และไม่ทำให้เขาได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดถ้าหากจะพึงมีขึ้นในวันข้างหน้าที่จะต้องถูกเพิ่มโทษขึ้น ส่วนข้าราชการนั้นก็จะมิผลทำให้ข้าราชการเหล่านั้นพ้นจากมลทินที่เคยถูกไล่ออกปลดออก หรือให้ออกไป และสามารถขอกลับเข้าราชการได้ในกรณีที่มิตำแหน่งว่างเขาก็จะสามารถมีสิทธิได้โดยไม่ต้องไปขอยกเว้นจาก ก.พ.³⁹

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำความผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน โดยได้กำหนดประเภทของผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินไว้สองประเภท คือ ผู้ต้องโทษคดีอาญาและผู้ถูกลงโทษทางวินัย

1.1 ผู้ต้องโทษคดีอาญา

มาตรา 4⁴⁰ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็หมายถึงผู้ต้องโทษตามบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งได้แก่ ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษหรือให้กักกันนอกจากนั้น ยังรวมถึงผู้ถูกลงโทษโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษโดยคำพิพากษาของศาลด้วย

³⁹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ ครั้งที่สอง) 9-11, พ.ศ.2530 เล่ม 5, (งานรายงานการประชุม กองการประชุม สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, 2530), หน้า 219.

⁴⁰ มาตรา 4 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่างๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2530 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ.2530.

แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องพ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ ผู้ต้องโทษจะต้องพ้นจากโทษไปแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ หรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2530 ก็ได้

1.2 ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

มาตรา 5⁴¹ แห่งพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยเป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็หมายถึงผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งได้แก่ ข้าราชการหรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงาน หรือรัฐวิสาหกิจ

นอกจากนั้น ยังรวมถึงบุคคลที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องรับโทษหรือรับทัณฑ์มาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ ผู้ถูกลงโทษทางวินัยจะต้องรับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ

ตามร่างพระราชบัญญัตินี้มลทินทางวินัยจะไม่ได้รับการล้าง แต่จะล้างเฉพาะโทษ ดังนั้นข้าราชการที่มีมลทินมัวหมองซึ่งไม่ถือว่าผิดวินัยจะไม่ได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินี้ เพราะผู้ที่ออกโดยมลทินมัวหมองไม่ถือเป็นโทษทางวินัย⁴²

2. ลักษณะของความผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดลักษณะของความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดไว้สองประเภท คือ ความผิดอาญา และความผิดทางวินัย

⁴¹ มาตรา 5 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีที่ได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม 2530 และได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องถูกลงโทษทางวินัย หรือลงทัณฑ์ทางวินัยหรือมิได้กระทำความผิดทางวินัย แล้วแต่กรณี.

⁴² รายงานการประชุม ครั้งที่ 1 ของร่างพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ.2530, หน้า 5-6.

2.1 ความผิดอาญา

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่างๆ ที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดอาญาที่ได้กระทำขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้เพราะคำว่า “ความผิดคดีต่างๆ” หมายถึงความผิดคดีอาญา เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดการกระทำอันเป็นความผิดไว้

2.2 ความผิดทางวินัย

มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดทางวินัยที่ได้กระทำขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้พบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างโทษให้แก่ผู้ต้องโทษคดีอาญา และลบล้างโทษหรือทัณฑ์ให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัย โดยกรณีผู้ต้องโทษคดีอาญามีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องพ้นจากโทษแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ หรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2530 ก็ได้ นอกจากนั้นผู้ต้องโทษจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ถึงจะได้รับการล้างมลทินส่วนผู้ถูกลงโทษทางวินัย บุคคลดังกล่าวจะต้องรับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลให้บังคับ และจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 ถึงจะได้รับการล้างมลทินทั้งนี้เนื่องจากถ้าผู้กระทำความผิดได้พ้นจากโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์หรือกระทำความผิดขึ้นภายหลังระยะเวลาที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด บุคคลนั้นก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน

จากการศึกษาหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดหลักการในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดไว้เหมือนกับพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539

พระราชบัญญัตินี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะล้างโทษให้แก่ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ ที่ได้พ้นโทษแล้ว และผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายของกฎหมายกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจต่างๆ ที่ได้รับโทษทางวินัยไปแล้ว รวมทั้งผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่การลงโทษทางวินัย ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะล้างมลทินให้แก่บุคคลดังกล่าวเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539

ดังนั้น เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในมหามงคลกาลนี้ และเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้เกิดความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฝ่ายนิติบัญญัติจึงได้ตราพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัตินี้มีหลักการในการล้างมลทินที่เหมือนกับพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 และพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษาครบ 60 พรรษา พ.ศ. 2530

แต่พระราชบัญญัตินี้ก็ได้เพิ่มหลักการใหม่ในเรื่องของการกำหนดให้ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่การลงโทษทางวินัย และผู้ถูกดำเนินการทางวินัยที่ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาสั่งยุติเรื่องหรืองดโทษเป็นผู้กระทำผิดที่ไม่ถูกพิจารณาเพิ่มโทษหรือถูกดำเนินการทางวินัยต่อไป ซึ่งหลักการใหม่นี้ทำให้พระราชบัญญัตินี้มีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติล้างมลทินดังกล่าว ทั้งสองฉบับข้างต้น

เหตุผลที่จะต้องเพิ่มผู้ที่อยู่ในข่ายในเรื่องของการถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัย ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนก็คือ มีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกออกเพราะมลทินมัวหมองในกรณีถูกสอบสวน ดังนั้น สำนักงาน ก.พ. เห็นว่าเพื่อให้อนุวัติตามมติคณะรัฐมนตรีที่เคยมีมาเดิม และสมควรที่จะให้อำนาจสงฆ์กับคนเหล่านี้ด้วย เพราะบุคคลเหล่านั้นถูกออก ถูกสอบสวน โดยที่ยังไม่ได้ยุติว่าผลการสอบสวนเป็นอย่างไร ก็ให้ออกเพราะมลทินมัวหมองไปก่อน

ส่วนกรณีผู้ถูกดำเนินการทางวินัยที่ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาสั่งยุติเรื่องหรืองดโทษนั้น ตามกฎหมายข้าราชการพลเรือนนั้นจะต้องรายงานไปยัง ก.พ. และก.พ.อาจจะสั่งเพิ่มโทษหรือสั่ง

ให้ดำเนินการทางวินัยต่อไปอีกก็ได้ แม้ผู้บังคับบัญชาจะเห็นว่ายุติแล้ว กระบวนการนั้นหรือสั่งงดโทษอะไรต่างๆ ก็ตาม ดังนั้น จึงให้ครอบคลุมในจุดนี้ด้วย⁴³

อย่างไรก็ดี หลักการดังกล่าวข้างต้นนั้น แต่เดิมไม่ถือว่าผู้กระทำความผิดกรณีดังกล่าวเป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน เพราะกรณีดังกล่าวไม่ใช่เหตุที่ทำให้ข้าราชการผู้นั้นขาดคุณสมบัติที่จะกลับเข้ารับราชการใหม่หรือถูกตัดสิทธิหรือความสามารถในด้านต่างๆ แต่อย่างใด

ดังนั้น ข้าราชการที่ถูกลงโทษด้วยเหตุอื่นที่ไม่ใช่โทษทางวินัย เช่น ถูกสั่งให้ออกจากราชการเพราะขาดคุณสมบัติ หรือ เพราะหย่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือบกพร่องในหน้าที่ หรือ เพราะประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ หรือเพราะมีมลทินมัวหมองจึงไม่อาจได้รับการล้างมลทินและไม่เป็นเหตุที่ศาลสั่งเพิ่มโทษไม่ได้ ทั้งนี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 28/2527 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3237/2532 ยืนยันหลักการดังกล่าวไว้

การเพิ่มหลักการดังกล่าวมีที่มาจากมติคณะรัฐมนตรีสองฉบับ คือ มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการเพิ่มโทษแก่ข้าราชการที่ถูกสั่งให้ออกจากราชการซึ่งมิใช่ความผิดทางวินัย⁴⁴ โดยคณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2527 ลงมติว่า ข้าราชการที่ถูกสั่งให้ออกจากราชการซึ่งมิใช่ความผิดทางวินัยก่อนพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ใช้บังคับ ไม่ควรถูกพิจารณาเพิ่มโทษอีก และมติคณะรัฐมนตรี เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 ลงวันที่ 9 มกราคม 2533 ที่มีมติว่าในคราวประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2533 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ข้าราชการที่ถูกสั่งให้ออกจากราชการซึ่งมิใช่ความผิดทางวินัยก่อนพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 ใช้บังคับ ไม่ต้องถูกพิจารณาเพิ่มโทษอีก⁴⁵ ซึ่งจากมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวทั้งสองฉบับทำให้มีการนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้

⁴³ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 10, พ.ศ.2539 เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2539), หน้า 61-66.

⁴⁴ หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร.0203/ว.69 ลงวันที่ 7 พฤษภาคม 2527.

⁴⁵ หนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร.0203/ว.5 ลงวันที่ 11 มกราคม 2533.

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำความผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน โดยได้กำหนดประเภทของผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินไว้สองประเภท คือ ผู้ต้องโทษคดีอาญา และผู้ถูกลงโทษทางวินัย

1.1 ผู้ต้องโทษคดีอาญา

มาตรา 4⁴⁶ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็หมายถึงผู้ต้องโทษตามบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งได้แก่ ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษหรือให้กักกัน นอกจากนั้น ยังรวมถึงผู้ถูกลงโทษโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษโดยคำพิพากษาของศาลด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องพ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ ผู้ต้องโทษจะต้องพ้นจากโทษไปแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ หรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2539

1.2 ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

มาตรา 5⁴⁷ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยเป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวก็หมายถึงผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามบทบัญญัติในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งได้แก่ ผู้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำความผิดวินัยตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ นอกจากนั้น ยังรวมถึงบุคคลที่ถูกลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการลงโทษหรือถูกลงทัณฑ์ทางวินัยด้วย

⁴⁶ มาตรา 4 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่างๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2539 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ.2539 โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีนั้นๆ.

⁴⁷ มาตรา 5 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีที่ได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน 2539 และได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือบางส่วนไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องถูกลงโทษ หรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้น.

แต่อย่างไรก็ตาม มีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องรับโทษหรือรับทัณฑ์มาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กล่าวคือ ผู้ถูกลงโทษทางวินัยจะต้องรับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ

นอกจากผู้ถูกลงโทษทางวินัยดังกล่าวข้างต้นจะเป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่การลงโทษทางวินัยหรือผู้ถูกดำเนินการทางวินัยที่ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาสั่งยุติเรื่องหรือลดโทษแล้ว ก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 เป็นบุคคลที่ไม่ถูกพิจารณาเพิ่มโทษหรือดำเนินการทางวินัยต่อไปด้วย ทั้งนี้ตามบทบัญญัติในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้⁴⁸

2. ลักษณะของความผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดลักษณะของความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดไว้สองประเภท คือ ความผิดทางอาญา และความผิดทางวินัย

2.1 ผู้ต้องโทษคดีอาญา

มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ ที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ทั้งนี้เพราะคำว่า “ความผิดคดีต่างๆ” หมายถึง ความผิดคดีอาญา เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดการกระทำอันเป็นความผิดไว้

2.2 ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ดังนั้น การกระทำความผิดทางวินัยที่ได้กระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 จึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

⁴⁸ มาตรา 6 สำหรับบรรดาผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัยก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 และบรรดาผู้ถูกดำเนินการทางวินัยในกรณีกระทำความผิดวินัยซึ่งผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาสั่งยุติเรื่องหรือลดโทษก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ให้ผู้นั้นไม่ต้องถูกพิจารณาเพิ่มโทษหรือถูกดำเนินการทางวินัยในกรณีอื่นๆ ต่อไป.

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้พบว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างโทษให้แก่ผู้ต้องโทษคดีอาญา และลบล้างโทษหรือทัณฑ์ให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัย โดยกรณีผู้ต้องโทษคดีอาญามีเงื่อนไขว่าบุคคลดังกล่าวจะต้องพ้นจากโทษแล้ว ก่อนหรือภายในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับหรืออาจจะพ้นโทษโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2539 ก็ได้ นอกจากนั้นผู้ต้องโทษจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ถึงจะได้รับการล้างมลทิน ส่วนผู้ถูกลงโทษทางวินัย บุคคลดังกล่าวจะต้องรับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้วก่อนหรือภายในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติฉบับนี้มีผลใช้บังคับ และจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ถึงจะได้รับการล้างมลทิน

นอกจากผู้ถูกลงโทษทางวินัยดังกล่าวข้างต้นจะเป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินแล้วพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้ขยายหลักการของการล้างมลทิน โดยกำหนดให้ผู้ที่ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่การลงโทษทางวินัย หรือผู้ถูกดำเนินการทางวินัยที่ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาสั่งยุติเรื่องหรือคดียุติแล้ว ก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ไม่ถูกเพิ่มโทษหรือดำเนินการทางวินัยต่อไปด้วย ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เป็นหลักการที่เพิ่มขึ้นมาใหม่ ซึ่งมีผลทำให้พระราชบัญญัติฉบับนี้มีหลักการในการล้างมลทินที่แตกต่างไปจากเดิม ที่กำหนดให้การล้างมลทินมีผลเฉพาะกับผู้กระทำความผิดทางวินัยที่รับโทษหรือรับทัณฑ์แล้วเท่านั้น

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ตราขึ้นมาเพื่อที่จะลบล้างโทษให้แก่ผู้ต้องโทษในความผิดต่างๆ ที่ได้พ้นโทษแล้ว และผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายของกฎหมายกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจต่างๆ ที่ได้รับโทษทางวินัยไปแล้ว รวมทั้งผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่การลงโทษทางวินัย ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายที่จะล้างมลทินให้แก่บุคคลดังกล่าวเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีหลักการในการล้างมลทินที่เหมือนกับพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 โดยมีเงื่อนไขว่าให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับโดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นๆ และให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.

2550 และได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือบางส่วนไปก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้นๆ

1.บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

ผู้ที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ต้องโทษ ผู้ถูกลงโทษทางวินัย และผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัย ประเด็นที่ต้องพิจารณา คือ บุคคลใดบ้างจะถือเป็นบุคคลในสามกลุ่มดังกล่าว ซึ่งมีข้อพิจารณาดังต่อไปนี้

1.1 ผู้ต้องโทษคดีอาญา

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดบทนิยามคำว่า “ผู้ต้องโทษ” หมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษหรือให้กักกันและให้หมายความรวมถึงผู้ถูกลงโทษโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล จากความหมายของคำว่า “ผู้ต้องโทษ” ดังกล่าว สามารถจำแนกประเภทของผู้ต้องโทษซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ได้ดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษ
- (2) ผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้กักกัน
- (3) ผู้ถูกลงโทษโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

ผู้ต้องโทษตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ดังกล่าวนั้น จะต้องถูกศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งถึงที่สุดให้ลงโทษหรือกักกัน โดยได้รับการลงโทษ และพ้นจากการลงโทษแล้ว

1.2 ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

แนวคิดการล้างมลทินให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัย มีขึ้นครั้งแรกในพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ให้ความหมายของคำว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” หมายความว่า ข้าราชการหรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ซึ่งถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำความผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงาน หรือรัฐวิสาหกิจดังกล่าวและให้หมายความรวมถึงผู้ถูกลงโทษตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติ หรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในลักษณะทำนองเดียวกับโทษทางวินัย ต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 ได้กำหนดนิยามของผู้ถูกลงโทษทางวินัยไว้ในลักษณะเช่นเดียวกัน โดยได้เพิ่มผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ไว้ด้วย รวมความแล้วผู้ถูกลงโทษทางวินัย หมายความว่า เจาะข้าราชการ หรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ เท่านั้นหลังจากนั้นได้มีพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ได้นิยามคำว่า“ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” หมายความว่า ผู้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะความผิดวินัยตามกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่นหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงบุคคลใดที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย จะเห็นได้ว่านิยามของคำว่าผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ พ.ศ. 2539 มีความหมายกว้างกว่าเดิม โดยมีได้จำกัดขอบเขตของผู้ได้รับโทษทางวินัยไว้ ซึ่งจากการตรวจสอบเหตุผลของการแก้ไขนิยามคำว่าผู้ถูกลงโทษทางวินัย เพราะต้องการให้ครอบคลุมถึงกองอาสารักษาดินแดน กำนัน และผู้ใหญ่บ้านด้วย⁴⁹ ผลจากการแก้ไขนิยามผู้ถูกลงโทษทางวินัย ทำให้ขาดความชัดเจนว่าผู้ถูกลงโทษทางวินัยหมายความว่าถึงบุคคลใดบ้าง มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ได้กำหนดบทนิยามคำว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” หมายความว่า ผู้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงผู้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยสำหรับโทษทางวินัยของข้าราชการพลเรือนมี 5 สถาน⁵⁰ คือ

- (1) ภาคทัณฑ์
- (2) ตัดเงินเดือน
- (3) ลดเงินเดือน
- (4) ปลดออก
- (5) ไล่ออก

⁴⁹ รายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 5 วันอังคารที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 เรื่องร่างพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2550, หน้า 5.

⁵⁰ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 88.

การพิจารณาว่าบุคคลใดบ้างจะถือเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับปัจจุบัน จึงต้องพิจารณาตามเจตนารมณ์ของของกฎหมายฉบับนี้ ปรากฏตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งวินิจฉัยว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” ต้องเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น หรือผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น ที่ถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายเท่านั้น มิได้หมายความถึงบุคคลทั่วไปด้วยดังนั้น กรณีที่นอกเหนือจากบุคคลดังกล่าวที่ถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายหรือกฎเช่น นักศึกษา หรือนักโทษ จึงถือไม่ได้ว่าเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ⁵¹

ต่อมา คณะกรรมการกฤษฎีกาได้ความเห็น นิยามคำว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” ตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยพิจารณาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายล้างมลทิน ในกรณีการล้างมลทินให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยนั้น ว่ามุ่งประสงค์ที่จะใช้บังคับแก่ผู้ปฏิบัติงานให้แก่รัฐซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง มิได้มุ่งประสงค์ที่จะใช้บังคับแก่ บุคคลโดยทั่วไป⁵²

การเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยนั้นต้องถูกคำสั่งให้ลงโทษทางวินัย ไม่ใช่คำสั่งทางปกครองอื่นที่เกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งตามกฎหมาย ได้แก่ การที่ผู้ดำรงตำแหน่งกรรมการดำเนินการสหกรณ์ขาดคุณสมบัติการเป็นกรรมการฯ เนื่องจากได้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ของตนจนทำให้เสื่อมเสียประโยชน์ของสหกรณ์หรือสมาชิก และนายทะเบียนได้มีคำสั่งให้พ้นจากตำแหน่งกรรมการตามกฎหมาย คำสั่งของนายทะเบียนดังกล่าว ถือเป็นคำสั่งทางปกครอง ไม่มีผลเป็นการลงโทษทางวินัย เนื่องจากเป็นคำสั่งเกี่ยวกับคุณสมบัติของการเป็นกรรมการตามกฎหมาย มิใช่การสั่งลงโทษทางวินัย จึงไม่ได้รับการล้างมลทิน⁵³

⁵¹ บันทึกความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง หาหรือปัญหาตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 (เจ้าหน้าที่ของครุสภาซึ่งถูกลงโทษทางวินัย อยู่ในความหมายของบทนิยามคำว่า “ผู้ถูกลงโทษทาง วินัย” ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ หรือไม่) (เรื่องเสร็จที่ 199/2532).

⁵² บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง บุคคลที่อยู่ในความหมายของบทนิยามคำว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” ตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 – คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 11) (เรื่องเสร็จที่ 162/2551).

⁵³ บันทึกความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การขอทบทวนปัญหาคุณสมบัติของกรรมการดำเนินการสหกรณ์ และขอหารือเพิ่มเติมเกี่ยวกับการได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งนายทะเบียน รวมทั้งการถือปฏิบัติตามความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 3) (เรื่องเสร็จที่ 69/2544).

ในส่วนความที่ว่า “กรณีผู้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผล เช่นเดียวกับการถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย” เคยปรากฏในรายงานการประชุมคณะกรรมการ กฤษฎีกา ว่าความมาถึง กรณีข้าราชการที่ถูกให้ออกจากราชการเนื่องจากร่ำรวยผิดปกติตามกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต⁵⁴

นอกจากนี้ ผู้ถูกลงโทษทางวินัยซึ่งผู้บังคับบัญชาได้สั่งยุติเรื่องหรืองดโทษก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ถือเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากราชบัญญัติฉบับนี้เช่นกัน

1.3 ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัย

ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัย อาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่หย่อนสมรรถภาพ เช่น เจ็บป่วยไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนได้โดยสม่ำเสมอไม่ปฏิบัติงานใด ๆ ตามความประสงค์ของทางราชการ เป็นผู้หย่อนความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ราชการบกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ⁵⁵ เป็นต้น

2. หลักเกณฑ์ในการล้างมลทิน

เมื่อพิจารณาว่าผู้ใด คือ ผู้ต้องโทษหรือผู้ถูกลงโทษทางวินัยแล้ว มีข้อพิจารณาต่อมาว่าบุคคลดังกล่าวจะได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ใด ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ต้องโทษคดีอาญา

มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ บัญญัติว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับโดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น ๆ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นผู้ต้องโทษจะได้รับการล้างมลทินต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

- (1) ได้กระทำผิดก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และ
- (2) ได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550

⁵⁴ รายงานการประชุมกรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 6 วันอังคารที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2530 เรื่องร่างพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2550. , หน้า 6.

⁵⁵ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551, มาตรา 110.

กรณีผู้ถูกศาลพิพากษาลงโทษและให้รอการลงโทษไว้ก่อนวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 การรอการลงโทษจำคุกนั้น ไม่ถือว่ายังมีโทษที่จะได้รับอีก ผู้ต้องโทษดังกล่าวได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ และกฎหมายถือว่าเป็นผู้ไม่เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น⁵⁶

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4690/2546 จำเลยที่ 1 ฎีกาว่าในคดีก่อนจำเลยที่ 1 ถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2538 และถูกควบคุมตัวตลอดมาจนกระทั่งศาลชั้นต้นพิพากษาในวันที่ 7 มีนาคม 2539 จำเลยที่ 1 พ้นโทษในคดีดังกล่าวแล้วในวันที่ 19 สิงหาคม 2539 ซึ่งเป็นวันก่อนที่พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปีฯ มีผลใช้บังคับ ซึ่งโจทก์ได้รับสำเนาฎีกาจำเลยที่ 1 แล้ว ไม่ได้ยื่นคำแก้ฎีกาแต่อย่างใด ข้อเท็จจริงฟังเป็นที่ยุติได้ตามที่จำเลยที่ 1 ฎีกาขึ้นมา ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้ เมื่อจำเลยที่ 1 ได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงถือว่าจำเลยที่ 1 ไม่เคยถูกลงโทษในคดีก่อนตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว จะเพิ่มโทษจำเลยที่ 1 ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 ไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 492/2550 แม้จะปรากฏตามรายงานการสืบเสาะและพินิจจำเลยว่า เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2537 จำเลยเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก 6 ปี ก็ตาม แต่จากการตรวจสอบของพนักงานคุมประพฤติได้รายงานให้ทราบว่าเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เคยรับตัวจำเลยไว้คุมขังในความผิดฐานปล้นทรัพย์ ซึ่งศาลอาญาพิพากษาให้ลงโทษจำคุก 6 ปี นับตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2534 เป็นต้นไป คดีถึงที่สุดและจำเลยได้รับการปล่อยตัวไปเมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2539 เนื่องจากได้รับพระราชทานอภัยโทษตามพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษฯ จำเลยจึงเป็นผู้กระทำความผิดก่อนวันที่ 9 มิถุนายน 2539 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปีฯ ใช้บังคับ จำเลยย่อมได้รับประโยชน์ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ที่บัญญัติให้ถือว่าจำเลยมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดที่ได้กระทำไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้ใช้บังคับ ดังนั้น ต้องถือว่าจำเลยไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ที่ศาลจะพิจารณาการลงโทษให้จำเลยได้

⁵⁶ บันทึกความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 และการออกจากราชการและบำเหน็จบำนาญตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช 2457 – คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 5) (เรื่องเสร็จที่ 657/2541).

2.2 ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ บัญญัติว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือบางส่วนไปก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้น ๆ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นผู้ถูกลงโทษทางวินัยจะได้รับการล้างมลทินต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ

- (1) ได้กระทำผิดวินัยก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และ
- (2) ได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือบางส่วนไปก่อนหรือในวันที่ 5

ธันวาคม พ.ศ. 2550

การที่จะถือเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ นี้ ต้องเป็นผู้กระทำความผิดวินัยก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือบางส่วนไปก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 หากขาดเงื่อนไขประการหนึ่งประการใด ไม่ถือว่าผู้ถูกลงโทษทางวินัยดังกล่าวเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทิน และมีข้อสังเกตว่าการล้างมลทินของผู้ถูกลงโทษทางวินัยมีเงื่อนไขที่แตกต่างจากการล้างมลทินของผู้ต้องโทษ กล่าวคือ ผู้ถูกลงโทษทางวินัยแม้จะได้รับโทษไปบางส่วนก่อนวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และยังคงเหลือโทษทางวินัยต่อเนื่องมาภายหลังจากวันดังกล่าว ก็ยังคงอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่จะได้รับการล้างมลทิน ส่วนผู้ต้องโทษจะต้องรับโทษจนครบกำหนดโทษและพ้นโทษแล้ว จึงจะได้รับการล้างมลทิน

กรณีที่มีการออกคำสั่งลงโทษตัดเงินเดือนก่อนวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ใช้บังคับ แต่คำสั่งดังกล่าวกำหนดให้ลงโทษตัดเงินเดือนตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2551 เป็นต้นไป ก็ต้องถือว่า ณ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ผู้ถูกลงโทษทางวินัยยังไม่ได้รับโทษตัดเงินเดือนแต่อย่างใด กรณีจึงไม่เข้าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ผู้ถูกลงโทษทางวินัยนี้จึงไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการล้างมลทิน⁵⁷

แต่หากปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการออกคำสั่งให้ลงโทษทางวินัยก่อนวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ มีผลใช้บังคับ แต่ได้รับโทษทางวินัยภายหลังจากวันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลใช้บังคับ มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาว่าผู้ถูกลงโทษทางวินัยนั้นจะได้รับการล้างมลทินหรือไม่

⁵⁷ บันทึกความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 กรณีคำสั่งลงโทษกำหนดให้ตัดเงินเดือนภายหลังวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ใช้บังคับ – คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 5) (เรื่องเสร็จที่ 282/2540).

เพียงใด เช่น ผู้ถูกลงโทษทางวินัยให้ตัดเงินเดือนเป็นระยะเวลา 3 เดือน โดยมีคำสั่งลงโทษทางวินัยเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2550 และให้มีผลตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป กรณีดังกล่าวผู้รับโทษทางวินัย ถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับโทษทางวินัยก่อนในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และได้รับโทษมาแล้วบางส่วน คือ ถูกตัดเงินเดือนมาแล้ว ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นวันก่อนวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ จะมีผลใช้บังคับจึงถือเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ เป็นผลให้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยดังกล่าวได้รับการลบล้างบรรดาโทษทางวินัยตามคำสั่งของทางราชการเสียทั้งสิ้นแม้ว่าข้อเท็จจริงจะปรากฏว่า การลงโทษทางวินัยตามคำสั่งของทางราชการนั้นจะยังไม่เสร็จสิ้นก็ตาม ก็ต้องถือว่าโทษตามคำสั่งนั้นเป็นอันระงับไม่อาจนำมาลงโทษข้าราชการผู้นั้นได้อีกต่อไปตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ มีผลใช้บังคับ คือ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจตัดเงินเดือนตามคำสั่งลงโทษนั้น ตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ได้อีกต่อไป⁵⁸ จากกรณีดังกล่าว สรุปความได้ว่า ผู้ถูกลงโทษทางวินัยซึ่งได้รับโทษทางวินัยมาแล้วบางส่วนก่อนวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ มีผลใช้บังคับ ถือเป็นผู้ถูกลงโทษทางวินัยตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ เป็นผลให้ได้รับการล้างมลทิน คือ การล้างโทษทัณฑ์ทางวินัยที่ได้รับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ใช้บังคับ คือ วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 คำสั่งลงโทษทางวินัยจึงสิ้นผลลงในวันดังกล่าว ผู้ถูกลงโทษทางวินัยย่อมได้รับสิทธิประโยชน์กลับคืนมาเช่นเดิมเสมือนว่าไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยในวันดังกล่าว

2.3 ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัย

ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัยบุคคลดังกล่าวจะต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 จึงจะได้รับการล้างมลทิน

3. ผลของการล้างมลทิน

พระราชบัญญัติล้างมลทินมีวัตถุประสงค์ในการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดโดยการล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับคืนสังคมได้ เนื่องจากการล้างมลทินมีผลให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดและการลงโทษกลับคืนมา เสมือนไม่เคยกระทำความผิดหรือต้องโทษมาก่อนและมีผลทำให้ทะเบียนประวัติอาชญากรรมของผู้กระทำความผิดถูกลบล้างไปด้วย

⁵⁸ บันทึกความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง การตัดเงินเดือนข้าราชการที่ถูกลงโทษตัดเงินเดือนและได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 – คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่) (เรื่องเสร็จที่ 69/2527).

นอกจากนี้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทิน ผู้บังคับบัญชาไม่สามารถสั่งลงโทษเพิ่มโทษ หรือลดโทษให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยผู้นั้นได้อีก⁵⁹ และมีสิทธิได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน โดยมีสิทธิสมบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลซึ่งไม่เคยได้รับโทษทางวินัย⁶⁰

กรณีตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ซึ่งบัญญัติว่า การล้างมลทินตามมาตรา 4 และมาตรา 5 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้นนั้น

คณะกรรมการกฤษฎีกา ให้ความเห็นว่า สิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ที่ผู้ได้รับการล้างมลทินตามมาตรา 5 พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 จะเรียกร้องไม่ได้ตามมาตรา 7 นั้น หมายความว่า สิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยได้เสียไปเพราะการถูกลงโทษทางวินัย ได้แก่ กรณีสิทธิได้รับเงินโบนัสของผู้ปฏิบัติงานของการเคหะแห่งชาติได้เกิดหรือเริ่มขึ้นตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ 2531 (1 ตุลาคม 2530) คือ ก่อนวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฯ พ.ศ. 2530 มีผลใช้บังคับ ผู้ปฏิบัติงานที่ถูกลงโทษทางวินัยก่อนพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ พ.ศ. 2530 มีผลใช้บังคับจึงเสียสิทธิที่จะได้รับเงินโบนัสของปีงบประมาณ 2531 ไปตั้งแต่ก่อนพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ พ.ศ. 2530 มีผลใช้บังคับ โดยผลของข้อ 8 แห่งข้อบังคับการเคหะแห่งชาติ ฉบับที่ 50 ว่าด้วย การจ่ายเงินโบนัสผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้น สิทธิในการได้รับเงินโบนัสดังกล่าวจึงเป็นสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ที่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยและได้รับการล้างมลทินตามมาตรา 5⁶¹ เสียไปเพราะเหตุถูกลงโทษทางวินัยและไม่อาจเรียกร้องได้ตามมาตรา 6⁶² แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ พ.ศ. 2530 ผู้ปฏิบัติงานของการเคหะแห่งชาติซึ่งถูกลงโทษทางวินัยก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 และได้รับการล้างมลทินตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ พ.ศ. 2530 ทั้งผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในการเคหะแห่งชาติและผู้ที่ได้ออกจากการเคหะแห่งชาติไปแล้ว จึงไม่มีสิทธิได้รับเงินโบนัสของปีงบประมาณ

⁵⁹ บันทึกความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง ขอให้ทบทุนความเห็นปัญหาข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 - คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 4) - เรื่องเสร็จที่ 277/2532.

⁶⁰ บันทึก เรื่อง การเลื่อนเงินเดือนหรือค่าจ้างให้แก่พนักงานหรือลูกจ้างของการเคหะแห่งชาติ ซึ่งถูกลงโทษทางวินัยและได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน ในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ.2530 คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 5) - เรื่องเสร็จที่ 322/2531.

⁶¹ มาตรา 5 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีซึ่งได้กระทำก่อนหรือใน วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2530 และได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือบางส่วนไปแล้ว ก่อนหรือในวันที่ พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้น ๆ.

⁶² มาตรา 6 การล้างมลทินตามมาตรา 4 และมาตรา 5 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น.

2531⁶³ จากความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาดังกล่าว สิทธิประโยชน์ใดๆ ที่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยเสียไปแล้วจากถูกลงโทษทางวินัย แม้ภายหลังจะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้ถูกลงโทษทางวินัยก็ไม่อาจเรียกร้องได้โดยผลของมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ ฉบับปัจจุบัน

จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินทั้งแปดฉบับของไทยพบว่า พระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับตราขึ้นมาเป็นครั้งคราวเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองเท่านั้น โดยพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับต่างก็มีหลักการเดียวกัน คือ เพื่อคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิดเพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับคืนสังคมและสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน แต่อย่างไรก็ตาม การที่กฎหมายล้างมลทินของไทยเป็นกฎหมายที่ตราออกมาตามความประสงค์ของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐในขณะนั้นประกอบกับเป็นกฎหมายที่ตราออกมาในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้พระราชบัญญัติล้างมลทินของไทยแต่ละฉบับมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันกล่าวคือ พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับหนึ่งอาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดอาญาได้รับการล้างมลทิน แต่พระราชบัญญัติล้างมลทินอีกฉบับอาจกำหนดให้ผู้กระทำผิดทางวินัยได้รับการล้างมลทินด้วย หรือพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับหนึ่งกำหนดเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดว่าผู้กระทำผิดจะต้องพ้นจากโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์แล้วหรือได้กระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาหนึ่งตามที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด แต่พระราชบัญญัติล้างมลทินอีกฉบับอาจกำหนดให้ช่วงระยะเวลาอื่นเป็นช่วงระยะเวลาในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดก็ได้ ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดไม่ได้พ้นจากโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์หรือได้กระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้กระทำผิดก็ไม่ได้ได้รับการล้างมลทิน ซึ่งจากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่า พระราชบัญญัติล้างมลทินของไทยแต่ละฉบับมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดที่แตกต่างกัน ส่วนผลที่ผู้กระทำผิดจะได้รับจากการล้างมลทินนั้นก็มีความแตกต่างกันเช่นกัน

ผลของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน

จากการศึกษาพระราชบัญญัติล้างมลทินของไทยทั้งแปดฉบับพบว่า พระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินดังนี้

⁶³ ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่อง สิทธิในการได้รับเงิน โบนัสของพนักงานและลูกจ้างของการเคหะแห่งชาติซึ่งถูกลงโทษทางวินัยและได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทิน ฯ พ.ศ. 2530 – คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 4) (เรื่องเสร็จที่ 299/2534).

1. พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พุทธศักราช 2475 กำหนดให้การล้างมลทินมีผลเป็นการคืนสิทธิที่เสียไปเนื่องจากการใดๆ แก่ผู้กระทำความผิดทางการเมืองที่ก่อการกบฏ ร.ศ. 130

2. พระราชบัญญัติล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา พ.ศ. 2489 กำหนดให้การล้างมลทินมีผลเป็นการลบล้างคำพิพากษาลงโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยต้องคำพิพากษาในคดีนั้น

3. พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 กำหนดให้การล้างมลทินมีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้วโดยมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีนั้น

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ถูกลงโทษแล้วได้รับการลบล้างโทษทางวินัยด้วย โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยต้องคำพิพากษาลงโทษทางวินัย

นอกจากผลดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้การล้างมลทินมีผลเป็นการคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ หรือบรรดาศักดิ์แก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินด้วยทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ นอกจากนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับเบี้ยหวัด หรือ บำนาญคืนในกรณีที่บุคคลดังกล่าวเคยได้รับเบี้ยหวัดหรือบำนาญมาก่อน ส่วนผู้กระทำความผิดที่ยังไม่เคยได้รับเบี้ยหวัด บำเหน็จ หรือ บำนาญ ก็ให้บุคคลดังกล่าวได้รับเบี้ยหวัด บำเหน็จ หรือบำนาญในการที่ต้องออกจากราชการเพราะเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญที่ใช้อยู่ในขณะที่ออกจากราชการ ทั้งนี้ตามบทบัญญัติในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้

4. พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502 ไม่ได้กำหนดผลของการล้างมลทินไว้ เนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นเรื่องการกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของการขอรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ หรือบรรดาศักดิ์คืนของผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499

5. พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 กำหนดให้การล้างมลทินมีผลเป็นการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้ว และผู้กระทำความผิดทางวินัยที่รับโทษหรือรับทัณฑ์แล้ว โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดอาญาที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้

เคยถูกลงโทษในความผิดนั้น ส่วนผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทิน มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้ผู้กระทำความผิดวินัยที่ได้รับนิรโทษกรรม ได้รับการลบล้างการกระทำความผิดด้วย ไม่ว่าจะได้มีการสอบสวนทางวินัยบุคคลนั้นแล้วหรือยังก็ตาม ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้

นอกจากผลดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้วางหลักการใหม่ในเรื่องของสิทธิที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทินในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ว่าการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ในอดีตก่อนที่จะได้รับการล้างมลทิน ซึ่งสิทธิดังกล่าวก็หมายถึงสิทธิทางด้านการเงิน ซึ่งได้แก่ สิทธิในการรับเบี้ยหวัด บำเหน็จ หรือบำนาญ

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ทำให้สิทธิของผู้กระทำความผิดที่จะได้รับจากการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีความแตกต่างจากสิทธิที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 กล่าวคือ พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ยศ บรรดาศักดิ์ เบี้ยหวัด บำเหน็จ หรือบำนาญคืนด้วย

6. พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 กำหนดให้การล้างมลทินมีผลเป็นการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้ว และผู้กระทำความผิดทางวินัยที่รับโทษหรือรับทัณฑ์มาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้ว โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดอาญาที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยถูกลงโทษในความผิดนั้น ส่วนผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทิน มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย

นอกจากผลดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ แก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินทั้งสิ้น ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้

จากหลักการดังกล่าวทำให้เห็นว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้นำหลักการเรื่องการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ แก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 มาใช้บังคับด้วย

7. พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 กำหนดให้การล้างมลทินมีผลเป็นการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำผิด ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้ว และผู้กระทำความผิดทางวินัยที่รับโทษหรือรับทัณฑ์มาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้ว โดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดอาญาที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยถูกลงโทษในความผิดนั้น ส่วนผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทิน มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทินถือเสมือนว่ามีได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้ขยายขอบเขตของการล้างมลทินให้มีผลรวมไปถึงผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่การลงโทษทางวินัย และผู้ถูกดำเนินการทางวินัยที่ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาสั่งยุติเรื่องหรืองดโทษด้วย โดยกำหนดให้บุคคลดังกล่าวไม่ถูกพิจารณาเพิ่มโทษหรือถูกดำเนินการทางวินัยต่อไป ทั้งนี้ตามบทบัญญัติในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้

นอกจากผลดังกล่าวข้างต้นแล้ว พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังกำหนดให้การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ แก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินทั้งสิ้น ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งจากหลักการดังกล่าวทำให้เห็นว่า พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ได้นำหลักการเรื่องการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ แก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 และพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 มาใช้บังคับด้วย

8. พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 กำหนดให้ล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้พ้นโทษไปแล้ว และผู้ถูกลงโทษทางวินัยของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานของรัฐและรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ซึ่งได้รับการลงโทษทางวินัยไปแล้วและสมควรให้ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการอันมิใช่เป็นการลงโทษทางวินัยก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 และบรรดาผู้ถูกดำเนินการทางวินัยในกรณีกระทำผิดวินัยซึ่งผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาสั่งยุติเรื่องหรืองดโทษก่อนหรือในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ให้ผู้นั้นไม่ต้องถูกพิจารณาเพิ่มโทษหรือถูกดำเนินการทางวินัยในกรณีนั้น ๆ ต่อไปด้วยและการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ แก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินทั้งสิ้น ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งเป็นหลักการ

เดียวกับพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาผลของการล้างมลทินจากพระราชบัญญัติล้างมลทินทั้ง แปลฉบับดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการล้างมลทินก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการ ล้างมลทินสองประการ ดังนี้

1. ทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิด หรือเคยต้องโทษมาก่อน เพราะการล้างมลทินจะลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำ ผิดซึ่งจากผลดังกล่าวทำให้ศาลไม่สามารถเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้ในกรณี ที่บุคคลนั้นได้กลับมากระทำความผิดอีกภายหลังจากที่ได้รับการล้างมลทินแล้ว ทั้งนี้ เพราะศาลถือ ว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก

2. การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ แก่ผู้กระทำผิด ที่ได้รับการล้างมลทิน ซึ่งสิทธิและประโยชน์ดังกล่าวหมายถึงสิทธิทางการเงิน ซึ่งได้แก่ สิทธิ ในการรับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ ทั้งนี้เนื่องจากการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ ที่ เกิดขึ้นในอดีตก่อนที่จะได้รับการล้างมลทิน

ดังนั้น หลักการของการล้างมลทินในปัจจุบันจึงหมายถึงการล้างประวัติความผิด และล้างโทษทางวินัยให้กับผู้ต้องโทษและผู้ถูกลงโทษทางวินัยเท่านั้น บทบัญญัติของพระราชบัญญัติล้างมลทินในปัจจุบันยังมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และผลแห่งการล้างมลทิน รวมถึงการ กำหนดขอบเขตของบุคคลผู้ที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีผู้ถูกลงโทษทางวินัย ซึ่งประเด็นดังกล่าวควรจะเป็นข้อพิจารณาในการร่างกฎหมายล้างมลทินในอนาคตต่อไป อนึ่ง ดร.ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสน์ ได้ให้ข้อคิดไว้ว่า พระราชบัญญัติล้างมลทินจะมีผลทางกฎหมายเพียงใด เพราะในมาตราหนึ่งกฎหมายบัญญัติว่า “ให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงโทษทางวินัยหรือมิได้กระทำความผิดทางวินัย” แต่ในขณะเดียวกันในอีกมาตราหนึ่งของกฎหมาย บัญญัติว่า “ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น” เสมือนกับการเขียนหนังสือบนกระดานดำแล้วลบทิ้งผลก็เท่ากับไม่มีอะไรเลย กฎหมายมี ขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิและหน้าที่เท่านั้น หากไม่มีสิทธิหน้าที่ใด ๆ เลยกฎหมายก็ไม่ต้องเขียนหรือรับรู้ แท้จริงจึงน่าจะคิดว่ากฎหมายล้างมลทินมีผลเท่ากับศูนย์ มีแต่ความว่างเปล่าใช่หรือไม่?⁶⁴

⁶⁴ ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสน์, บทความทางกฎหมายเรื่อง การยกเว้นกฎหมาย, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา), หน้า 10.

2.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของการล้างมลทิน นิรโทษกรรม อภัยโทษและพระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526

2.2.1 ความแตกต่างของการล้างมลทิน นิรโทษกรรม อภัยโทษ

การเปรียบเทียบความแตกต่างของการล้างมลทิน นิรโทษกรรม และอภัยโทษ ต้องทำความเข้าใจถึงความหมายระหว่างคำว่า อภัยโทษ กับคำว่า นิรโทษกรรม และคำว่า ล้างมลทิน ซึ่งเป็นเรื่องทำนองเดียวกัน แต่มีความหมายแตกต่างกันดังนี้

อภัยโทษ มาจากการสนธิคำระหว่างคำว่า อภัย กับ โทษ คำว่า อภัย แปลว่า ยกโทษ และคำว่า อภัยโทษ นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายความว่า การยกโทษทางอาญาเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

ดังนั้น คำว่า อภัยโทษ จึงเป็นการยกโทษเฉพาะโทษในคดีอาญาซึ่งเป็นเรื่องทางการบริหาร ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 191 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ”

การอภัยโทษ มีอยู่ 2 แบบด้วยกัน คือ

แบบที่ 1 การขอพระราชทานอภัยโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกรณีรายบุคคล

แบบที่ 2 มีพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษออกมาเป็นส่วนรวม เนื่องในโอกาสในวาระที่มีความสำคัญต่างๆ หรือในวันสำคัญของชาติ เช่น กรณีที่ในหลวงทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี หรือในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ หรือในวันครบรอบ 25 พุทธศตวรรษ เป็นต้น

การอภัยโทษนั้น เป็นขั้นตอนต่อจากหรือมิได้กรณีที่ดีถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว เมื่อมีการอภัยโทษ จะมีผลทำให้ผู้ได้รับโทษทางอาญาได้รับการลดโทษที่ได้รับอยู่ตามคำพิพากษาหรือเปลี่ยนโทษหนักเป็นโทษเบาลง หรืออาจจะได้รับการปล่อยตัวไปให้เป็นอิสระโดยไม่ต้องได้รับโทษจำคุกอีกต่อไป

นิรโทษกรรม มาจากการสนธิคำระหว่างคำว่า นิรโทษ แปลว่า ไม่มีโทษ กับคำว่า กรรม แปลว่า “การกระทำที่ส่งผลร้ายมาซึ่งปัจจุบันหรือซึ่งส่งผลร้ายต่อไปในอนาคต” และคำว่า นิรโทษกรรมนั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายความว่า “การกระทำอันเป็นการละเมิดที่กฎหมายบัญญัติยกเว้น ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน การกำหนดโดยกฎหมายให้ผู้กระทำความผิดอาญามีต้องรับโทษหรือมีความผิด” ดังนั้นคำว่า นิรโทษกรรมนั้นอาจกล่าวอย่างง่าย ๆ ว่าเป็นเรื่องที่มีการยกเว้นความรับผิดชอบหรือได้รับการยกเว้นโทษ โดยผลแห่ง

กฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วในเรื่องหนึ่งเรื่องใดหรือได้มีกฎหมายออกใช้ในภายหลังลงโทษให้การนิรโทษกรรมมิได้ทั้งในทางอาญาและในทางแพ่ง นิรโทษกรรมทางแพ่ง (ละเมิด) เช่น การป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย “การกระทำตามคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมายหากก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นหาต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนไม่” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 449 และนิรโทษกรรมทางอาญา ซึ่งเป็นเรื่องความผิดทางการเมือง แล้วในเวลาต่อมามีพระราชบัญญัติประกาศใช้บังคับให้การกระทำอันใดอันหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งที่กำหนดไว้ นั้น ถือว่าไม่เป็นความผิดและไม่ต้องได้รับโทษทางอาญา อันเป็นการลบล้างการกระทำที่เป็นความผิดอยู่เดิมให้ เสมือนหนึ่งว่าไม่เคยกระทำผิดเช่นนั้นมาก่อน ถ้าถูกดำเนินคดีอยู่ระหว่างสอบสวนยังไม่ฟ้องก็ต้องยุติไป ถ้าฟ้องอยู่ก็ต้องยกฟ้องและถ้ามีคำพิพากษาแล้วหรือกำลังรับโทษจำคุกอยู่ การรับโทษนั้นก็ให้สิ้นสุดลงและถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องโทษอันนั้นมาเลย เมื่อได้รับนิรโทษกรรมไปแล้ว จึงถือได้ว่าไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อนก็สามารถสมัครเข้ารับราชการอีกได้ หรือเมื่อไปกระทำความผิดอีกครั้งก็รอลงโทษได้ และจะเพิ่มโทษโดยถือว่าเคยต้องโทษจำคุกมาแล้วอีกไม่ได้

ล้างมลทิน คำว่า ล้าง แปลว่า ทำให้หมดสิ้นไป และคำว่า มลทิน แปลว่า ความมัวหมองความไม่บริสุทธิ์ ดังนั้น คำว่า ล้างมลทิน จึงแปลว่า ทำให้ความมัวหมองหรือความไม่บริสุทธิ์หมดสิ้นไป การล้างมลทินมีผลลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำผิดเพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับคืนสังคมได้ โดยตามกฎหมายดังกล่าว “ให้ถือว่าผู้นั้น (ผู้ที่อยู่ในเกณฑ์ได้รับการล้างมลทิน) มิได้เคยถูกลงโทษทางอาญาในกรณีความผิดนั้นๆ” หรือ “มิได้เคยถูกลงโทษทางวินัยหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีความผิดนั้นๆ”

ดังนั้น เพื่อให้ทราบถึงความแตกต่างของวิธีการล้างมลทินกับวิธีการนิรโทษกรรมและวิธีการอภัยโทษ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิธีการดังกล่าวทั้งสามวิธี โดยจะศึกษาองค์การที่มีอำนาจในการล้างมลทิน การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ ประเภทของผู้กระทำผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ ลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทิน การนิรโทษกรรม การอภัยโทษ และผลที่ผู้กระทำผิดได้รับ

1. องค์การที่มีอำนาจ

องค์การที่มีอำนาจในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดในประเทศไทย ทั้งผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่ คือ พระมหากษัตริย์หรือรัฐ ทั้งนี้เนื่องจากแนวความคิดในการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิดในประเทศไทยมาจากหลักการอภัยทาน ความผิดหรือโทษของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐที่ให้แก่ผู้กระทำผิด โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะเป็นผู้ตรากฎหมายล้างมลทินออกมาตรการความประสงค์ขององค์การดังกล่าว ซึ่งปกติฝ่ายนิติบัญญัติจะตรา

กฎหมายล้างมลทินออกมาเป็นครั้งคราวในรูปของพระราชบัญญัติเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือ เหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองเท่านั้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าอำนาจในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดในประเทศไทยเป็น อำนาจของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐที่จะออกอภัยทานความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด โดย ฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้ตราพระราชบัญญัติล้างมลทินออกมาตามความประสงค์ขององค์กรดังกล่าว

สำหรับองค์กรที่มีอำนาจในการนิรโทษกรรมนั้น ส่วนใหญ่เป็นอำนาจของฝ่ายนิติ บัญญัติโดยฝ่ายนิติบัญญัติจะตรากฎหมายออกมานิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิด เพื่อลบล้างการ กระทำความผิดที่เกิดขึ้นในอดีตให้แก่ผู้กระทำความผิด ทั้งนี้เนื่องจาก การนิรโทษกรรมเป็นมาตรการที่ กำหนดให้ลืมการกระทำความผิดที่ผ่านมาแล้ว โดยเฉพาะความผิดทางการเมือง⁶⁵ ประกอบกับตาม รูปศัพท์คำว่า “การนิรโทษกรรม” หรือ “Amnesty” มาจากภาษากรีกว่า Amnestia หมายถึง การลืม (Forgetting)⁶⁶ ดังนั้น กฎหมายนิรโทษกรรมก็คือ กฎหมายของรัฐที่ให้ลืมการกระทำในอดีต ออก โดยรัฐบาลถึงบุคคลที่กระทำความผิดอาญา ความผิดทางการเมือง กบฏ การปลุกปั่น การปฏิวัติ⁶⁷

องค์กรที่มีอำนาจในการนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดในประเทศไทยคือองค์กรฝ่าย นิติบัญญัติ ทั้งนี้เพราะองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการตรากฎหมายนิรโทษกรรม ออกมาลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดโดยฝ่ายนิติบัญญัติจะตรากฎหมายนิร โทษกรรมออกมาในรูปของพระราชบัญญัติเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือ เหตุการณ์สำคัญของ บ้านเมืองเท่านั้น ดังนั้น กฎหมายนิรโทษกรรมจึงเป็นกฎหมายที่ออกมาภายหลังการกระทำ ความผิดและมีผลย้อนหลังถึงการกระทำความผิดเพื่อให้ลืมการกระทำนั้น และผู้กระทำความผิดไม่ ต้องรับผลตามกฎหมายสำหรับความผิดที่ได้กระทำลง⁶⁸

กฎหมายนิรโทษกรรมจึงเป็นกฎหมายที่ออกมาภายหลังการกระทำความผิดและมีผล ย้อนหลังถึงการกระทำความผิดเพื่อให้ลืมการกระทำนั้น และผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับผลตาม กฎหมายสำหรับความผิดที่ได้กระทำลง

จากการศึกษาองค์กรที่มีอำนาจในการล้างมลทิน กับองค์กรที่มีอำนาจในการนิรโทษ กรรม ดังกล่าวข้างต้นนั้น พบว่าองค์กรที่มีอำนาจในการออกกฎหมายนิรโทษกรรมกับองค์กรที่มี

⁶⁵ สุรพล คงลาภ, การนิรโทษกรรม: ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 136.

⁶⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10. อ้างจาก Leslie Sebba, Amnesty-A Quasi-Experiment, 19 Brit. J.Criminal 5,6 (1979)

⁶⁷ West's Law and Commercial Dictionary in Five Languages, (Minnesota: West Publishing Company, 1985), pp. 77-78.

⁶⁸ สุรพล คงลาภ, “ลักษณะของกฎหมายนิรโทษกรรมในประเทศไทย,” วารสารนิติศาสตร์ 21, 3 (กันยายน 2534): 419.

อำนาจในการออกกฎหมายล้างมลทินเป็นองค์กรเดียวกัน คือ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ ทั้งนี้เพราะฝ่ายนิติบัญญัติเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการออกกฎหมายนิรโทษกรรมหรือกฎหมายล้างมลทินมาบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด

สำหรับองค์กรที่มีอำนาจในการอภัยโทษนั้นมีความแตกต่างจากองค์กรดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพราะองค์กรที่มีอำนาจในการอภัยโทษคือฝ่ายบริหาร เนื่องจากในสมัยโบราณอำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจเด็ดขาดของประมุขแห่งรัฐ ซึ่งถือว่าประมุขของรัฐเป็นที่มาแห่งกฎหมายและความยุติธรรมทั้งปวง ด้วยเหตุที่ประมุขของรัฐเป็นผู้กำหนดการกระทำความผิดและการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด การอภัยโทษจึงเป็นการยกเว้นซึ่งความผิดและโทษให้ แต่ในปัจจุบันการให้อภัยโทษเป็นอำนาจของฝ่ายบริหารที่จะใช้ดุลพินิจยกโทษให้เท่านั้น แต่ไม่มีผลลบล้างความผิด⁶⁹ ทั้งนี้เพราะผู้ที่ได้รับการอภัยโทษยังคงได้ชื่อว่าเป็นผู้กระทำความผิดอยู่ แต่ไม่รับการยกเว้นโทษให้ทั้งหมดหรือบางส่วน⁷⁰

ดังนั้น การอภัยโทษจึงเป็นการแสดงความกรุณาของฝ่ายบริหาร ซึ่งปกติกระทำโดยประมุขของรัฐที่จะพิจารณาขอลดโทษตามคำพิพากษาให้เฉพาะรายบุคคล ไม่เป็นเพียงแต่การแก้ไขความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการปลดปล่อยผู้กระทำความผิดให้เขากลับคืนสู่อิสราภาพ และเป็นการแสดงความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษมาเป็นการเพียงพอแล้ว⁷¹ การอภัยโทษจึงเป็นวิธีการยกเว้นโทษให้เฉพาะตัวสำหรับการกระทำความผิดกฎหมายที่เขาได้ทำลงไป เป็นกฎหมายแห่งความกรุณาจากรัฐที่บรรเทาการลงโทษ⁷²

การอภัยโทษในประเทศไทยเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะที่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานอภัยโทษยกโทษให้ ทั้งหมดหรือ พระราชทานอภัยโทษเปลี่ยนโทษหรือพระราชทานอภัยโทษลดโทษ พระมหากษัตริย์ของไทยนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมาก็ได้ทรงบำเพ็ญอภัยทาน คือ การพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้กระทำความผิดประเภทต่างๆ ตลอดมา⁷³ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เป็นต้นมา อำนาจ

⁶⁹ สันตัก สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 31.

⁷⁰ วาสนา รอดเยี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 84.

⁷¹ Caldwell, Robert Graham, *Criminology*, 2nd ed. (New York: The Ronald Press Company, 1956), pp. 663-664.

⁷² West's Law and Commercial Dictionary in Five Languages, op. cit., footnote 32, p. 249.

⁷³ สุพจน์ ธรรมมา, การศึกษาระบบการอภัยโทษ (วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525), หน้า 2.

อธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยตามระบบรัฐธรรมนูญ และกฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ พระองค์ทรงใช้พระราชอำนาจนี้โดยผ่านทางฝ่ายบริหารตราเป็นพระราชกฤษฎีกาซึ่งเรียกว่าพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ.⁷⁴

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าองค์กรที่มีอำนาจในการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดคือองค์กรฝ่ายบริหารทั้งนี้เพราะฝ่ายบริหารเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการยกเว้นโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดมาตั้งแต่สมัยโบราณโดยการยกโทษให้ทั้งหมด หรือเปลี่ยนแปลงโทษจากโทษหนักเป็นโทษเบา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม หรือเพื่อบรรเทาความรุนแรงของโทษตามคำพิพากษา ซึ่งความรุนแรงของโทษดังกล่าว อาจเกิดขึ้นจากการที่กฎหมายบัญญัติโทษไว้รุนแรง เพื่อสนองนโยบายของรัฐที่ต้องการลดอัตราการกระทำความผิดบางประเภทลง แต่ต่อมาเมื่อหมดความจำเป็นดังกล่าวแล้วยังไม่ได้แก้ไขกฎหมาย ทำให้โทษตามกฎหมายรุนแรงเกินไป หรืออาจเกิดขึ้นจากศาลลงโทษรุนแรงเกินไป เพื่อให้สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนในขณะนั้น หรือเพื่อลดจำนวนผู้ต้องโทษในเรือนจำ⁷⁵

กล่าวโดยสรุป องค์กรที่มีอำนาจในการล้างมลทิน การนิรโทษกรรม และการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นคนละองค์กรกัน ทั้งนี้เพราะที่มาของอำนาจดังกล่าวมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ องค์กรที่มีอำนาจในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด คือ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ สำหรับ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ นอกจากจะมีอำนาจในการออกกฎหมายล้างมลทินเพื่อลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดแล้ว ยังมีอำนาจในการออกกฎหมายนิรโทษกรรมด้วย โดยฝ่ายนิติบัญญัติอาจจะออกกฎหมายกลางหรือกฎหมายเฉพาะมาล้างมลทิน หรือนิรโทษกรรมให้แก่ผู้กระทำความผิดก็ได้ ส่วนองค์กรที่มีอำนาจในการอภัยโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นคนละองค์กรกัน ทั้งนี้เพราะองค์กรที่มีอำนาจดังกล่าวคือ องค์กรฝ่ายบริหาร เนื่องจากการอภัยโทษมีมาช้านานแล้ว ในรูปแบบของความกรุณาจากประมุขของรัฐ (The Royal Prerogative of mercy) แก่ผู้ต้องโทษ ทันทให้พ้นจากโทษที่ได้รับหรือให้ได้รับการลดหย่อนโทษ⁷⁶

2. ประเภทของผู้กระทำความผิด

การล้างมลทินเป็นวิธีการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ โดยวิธีการดังกล่าวจะมีผลเป็นการคืนสิทธิให้แก่

⁷⁴ สุพจน์ ธรรมา, การศึกษาระบบการอภัยโทษ, หน้า 7.

⁷⁵ สุรพล คงลาภ, การนิรโทษกรรม: ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย, หน้า 28.

⁷⁶ วาสนา รอดเอี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 83.

ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วทุกคนเป็นการทั่วไป โดยไม่จำกัดประเภทของผู้กระทำผิดว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดอาญาหรือเป็นผู้กระทำความผิดทางวินัย ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับคืนสังคมได้ ดังนั้น ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วทุกคนที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้จึงมีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

สำหรับผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทตามลักษณะของความผิด คือ ผู้กระทำความผิดอาญา และผู้กระทำความผิดทางวินัย

พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับแรกๆ ของไทยได้กำหนดให้เฉพาะผู้กระทำความผิดอาญาเท่านั้น ที่ได้รับการล้างมลทิน แต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด และผู้กระทำความผิดจะต้องพ้นโทษไปแล้วก่อนหรือภายในวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นมีผลใช้บังคับ

แต่ต่อมาพระราชบัญญัติล้างมลทินในฉบับหลังๆ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางวินัยเป็นผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินด้วย แต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำความผิดขึ้นก่อนหรือภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด และผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษหรือรับทัณฑ์แล้วทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก่อนหรือภายในวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นมีผลใช้บังคับ

ดังนั้น จากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่ากฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วทุกคนเป็นผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน แต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำผิดดังกล่าวจะต้องเป็นผู้กระทำผิดที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้ว โดยแบ่งประเภทของผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินออกได้เป็นสองประเภทตามลักษณะของความผิด คือ ผู้กระทำความผิดอาญา และผู้กระทำความผิดทางวินัย

สำหรับผู้กระทำผิดที่จะได้รับการนิรโทษกรรมนั้นก็มีความแตกต่างจากผู้กระทำผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน กล่าวคือ ผู้กระทำผิดที่จะได้รับการนิรโทษกรรมจะจำกัดแต่เฉพาะผู้กระทำความผิดอาญาเท่านั้น ทั้งผู้กระทำผิดที่ยังไม่ได้รับโทษและผู้กระทำผิดที่รับโทษแล้ว นอกจากนั้นในบางกรณียังรวมถึงผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วด้วย โดยผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ที่จะได้รับการนิรโทษกรรมคือ ผู้กระทำความผิดทางการเมือง ทั้งนี้เพราะการนิรโทษกรรมเป็นวิธีการที่มุ่งจะให้ลืมเลือนซึ่งข้อขัดแย้งหรือข้อบาดหมางทางการเมือง เพื่อให้เหตุการณ์ดังกล่าวยุติลง และเพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นจากข้อขัดแย้งดังกล่าว

พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมของไทยส่วนใหญ่จะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางการเมืองเป็นผู้กระทำผิดที่ได้รับนิรโทษกรรม ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมส่วนใหญ่จะ

เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติหรือรัฐประหาร เมื่อมีผู้ก่อการปฏิวัติหรือ รัฐประหารแต่ไม่สำเร็จ การนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการดังกล่าวมักจะให้เหตุผลว่าเพื่อให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชาติ หากก่อการปฏิวัติ หรือรัฐประหารสำเร็จมักจะให้เหตุผลเพื่อสร้างความชอบธรรมในการตรากฎหมายนิรโทษกรรมแต่ละครั้งว่าเพื่อขจัดความเลื่อมโทรมที่เกิดขึ้นในประเทศชาติและกระทำไปด้วยความปรารถนาดีต่อชาติบ้านเมือง มิได้ปรารถนาประโยชน์ส่วนตนหรือบำเหน็จตอบแทนแต่อย่างใด⁷⁷

ดังนั้น การนิรโทษกรรมในกรณีนี้เพื่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งกรณีนี้เกี่ยวพันกับการปฏิวัติหรือรัฐประหาร และการกระทำความผิดทางการเมืองในกรณีต่างๆ โดยกฎหมายนิรโทษกรรมจะช่วยบรรเทาความพยายามตำราไต่สวนระหว่างคนในชาติและหันมาปรองดองร่วมมือกันทำงานเพื่อประเทศชาติต่อไป⁷⁸

สำหรับผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการอภัยโทษนั้นเป็นผู้กระทำความผิดประเภทเดียวกับผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการนิรโทษกรรม คือ เป็นผู้กระทำความผิดอาญา แต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่รับโทษแล้ว แต่ยังไม่พ้นจากโทษ โดยฝ่ายบริหารจะทำการยกเว้นโทษหรือ ลดโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเฉพาะกรณีที่ฝ่ายบริหารเห็นว่าโทษนั้นเป็นโทษที่สูงเกินไป หรือต้องการที่จะแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม

การอภัยโทษจะมีผลเฉพาะกับผู้ต้องโทษตามคำพิพากษาของศาลที่คดีถึงที่สุดแล้วเท่านั้น โดยผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการอภัยโทษจะจำกัดเฉพาะผู้กระทำความผิดอาญา นอกจากนั้นการอภัยโทษยังมีผลกับผู้กระทำความผิดที่ยังไม่ได้ถูกศาลพิพากษาลงโทษด้วย เช่น ได้รับโทษตามคำสั่งของคณะปฏิวัติ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฯลฯ ทั้งนี้เนื่องจาก เพื่อให้ผู้ต้องโทษโดยไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 261 ได้รับสิทธิในการขอรับพระราชทานอภัยโทษต่อพระมหากษัตริย์ได้เช่นกัน จึงได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2517 มาตรา 3 เพิ่มมาตรา 261 ทวิ ให้อำนาจแก่คณะรัฐมนตรีที่จะถวายคำแนะนำต่อพระมหากษัตริย์เพื่อขอรับพระราชทานอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องโทษที่ไม่ได้มีคำพิพากษาของศาลดังกล่าว⁷⁹

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการอภัยโทษคือผู้กระทำความผิดอาญา โดยผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องถูกศาลพิพากษาถึงที่สุดในความผิดดังกล่าวแล้ว

⁷⁷ สุรพล คงลาภ, ลักษณะของกฎหมายนิรโทษกรรมในประเทศไทย, หน้า 422.

⁷⁸ สุรพล คงลาภ, การนิรโทษกรรม: ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย, หน้า 21.

⁷⁹ พิศัย ฤๅเดชบำรุง, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2524), หน้า

กล่าวโดยสรุป ผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการล้างมลทิน การนิรโทษกรรม และการอภัยโทษเป็นคนละประเภทกัน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการล้างมลทินจะจำกัดเฉพาะผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วเท่านั้น แต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้ว ดังนั้น ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วทุกคนที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้จึงมีสิทธิได้รับการล้างมลทิน โดยไม่จำกัดประเภทของผู้กระทำความผิดว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะเป็นผู้กระทำความผิดอาญา หรือเป็นผู้กระทำความผิดทางวินัย แต่ผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการนิรโทษกรรมและการอภัยโทษนั้น จะจำกัดแต่เฉพาะผู้กระทำความผิดอาญาเท่านั้น ทั้งผู้กระทำความผิดที่ยังไม่ได้รับโทษและผู้กระทำความผิดที่รับโทษแล้ว นอกจากนั้น ในบางกรณียังรวมถึงผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วด้วย โดยผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการนิรโทษกรรมส่วนใหญ่คือผู้กระทำความผิดทางการเมือง ส่วนผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการอภัยโทษนั้นมีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องรับโทษแล้ว แต่ยังไม่พ้นจากโทษ

3. ลักษณะของความผิดและโทษ

การล้างมลทินเป็นวิธีการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว โดยจะลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วทุกประเภท โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นการกระทำความผิดอาญาหรือ เป็นการกระทำความผิดทางวินัย หรือเป็นโทษทางอาญาหรือเป็นโทษทางวินัย ทั้งนี้เพราะผลจากการกระทำความผิดและโทษดังกล่าวต่างก็เป็นอุปสรรคต่อการกลับคืนสังคมของผู้กระทำความผิด เนื่องจากผลดังกล่าวจะยังคงเป็นมลทินติดตัวผู้กระทำความผิดอยู่ตลอดไป ถึงแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะพ้นโทษไปแล้วก็ตาม ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วไม่สามารถกลับคืนสังคมได้ และหวนกลับไปกระทำความผิดอีก

ดังนั้น ประเทศต่างๆ จึงใช้วิธีการล้างมลทินมาลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วทุกประเภท โดยไม่จำกัดลักษณะของความผิดและโทษ

สำหรับประเทศไทย พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ ได้กำหนดลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทินไว้สองประเภท คือ ความผิดและโทษทางอาญา กับความผิดและโทษทางวินัย โดยความผิดอาญาที่จะได้รับการล้างมลทินหมายถึง การกระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิด

ส่วนโทษทางอาญาที่จะได้รับการล้างมลทินนั้น หมายถึงโทษตามที่มาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติไว้ ซึ่งได้แก่ โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน

แต่อย่างไรก็ตาม มีผู้เห็นว่า⁸⁰ แต่ในบรรดาโทษทั้งหมดนี้ เห็นจะมีแต่โทษจำคุกสถานเดียวที่เป็นมลทินติดตัวผู้พ้นโทษต่อไป เพราะในประเทศไทยไม่มีโทษประบอหรือโทษอุปรณ์

⁸⁰วาสนา รอดเยี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 122.

เหมือนในประเทศฝรั่งเศสซึ่งอาจใช้ควบคุมกับโทษอย่างอื่นได้ด้วย ฉะนั้น โดยความมุ่งหมายของการล้างมลทิน จึงน่าจะล้างมลทินแก่ผู้ต้องโทษจำคุก

สำหรับความผิดทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินนั้น หมายถึง การกระทำความผิดที่เป็นการฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ของส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ

ส่วนโทษทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินนั้น หมายถึง โทษตามที่มาตรา 88 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 บัญญัติไว้ ซึ่งได้แก่ ภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน ลดขั้นเงินเดือน ให้ออก ปลดออก และไล่ออก

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายล้างมลทินของไทยได้กำหนดให้การกระทำความผิดอาญาและโทษทางอาญากับการกระทำความผิดทางวินัยและโทษทางวินัยเป็นความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทินเหมือนกับกฎหมายล้างมลทินของประเทศอื่น

กล่าวโดยสรุป กฎหมายล้างมลทินกำหนดให้การกระทำความผิดอาญาและโทษทางอาญากับการกระทำความผิดทางวินัยและโทษทางวินัยเป็นความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทิน

สำหรับลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการนิรโทษกรรมนั้นก็มีความแตกต่างจากลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทิน กล่าวคือความผิดและโทษที่จะได้รับการนิรโทษกรรมและจำกัดเฉพาะความผิดและโทษทางอาญาเท่านั้น โดยความผิดส่วนใหญ่ที่จะได้รับการนิรโทษกรรมจะเป็นการกระทำความผิดต่ออำนาจรัฐหรือเป็นการกระทำความผิดทางการเมืองทั้งนี้เพราะ การนิรโทษกรรมโดยทั่วไปมักจะนำมาใช้ในขณะที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะไม่ปกติ มีการยึดอำนาจการปกครอง ซึ่งเป็นการกระทำความผิดต่อรัฐ ซึ่งล้วนแต่เป็นข้อพิพาททางการเมืองทำให้เกิดความวุ่นวายและความไม่สงบเรียบร้อย

การนิรโทษกรรมในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องทางการเมืองคือกระทำความผิดฐานเปลี่ยนแปลงหรือยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ซึ่งถ้าทำสำเร็จก็กลายเป็นคณะปฏิวัติคณะรัฐประหาร หรือคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน และเป็นรัฐบาลต่อไป ถ้าทำไม่สำเร็จก็จะถูกเรียกว่าเป็นกบฏก่อการจลาจล เป็นความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร⁸¹

ดังนั้น เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือเกิดสงครามกลางเมือง ซึ่งทำให้เกิดความแตกแยกของกลุ่มคนในสังคม วิธีการสร้างความสมานฉันท์ขึ้นก็โดยอาศัยกฎหมายนิรโทษกรรมเป็นเครื่องมือ

⁸¹ ประภาศน์ อวยชัย, “ความแตกต่างระหว่างอภัยโทษและนิรโทษกรรม,” *บทบัญญัติ* 47, 2 (มิถุนายน 2534): 10.

สำหรับการอภัยโทษนั้น การนิรโทษกรรมกับการอภัยโทษมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันและต่างก็เป็นวิธีการให้ความกรุณาแก่ผู้กระทำความผิดทำนองเดียวกัน⁸² ดังนั้น ลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการอภัยโทษจึงเป็นประเภทเดียวกันคือเป็นความผิดและโทษทางอาญาแต่อย่างไรก็ตาม การอภัยโทษจะมีผลจำกัดเฉพาะกับโทษทางอาญาเท่านั้น โดยไม่มีผลรวมไปถึงการกระทำความผิดอาญาด้วย ทั้งนี้เพราะการอภัยโทษเป็นวิธีการยกเว้นโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น การอภัยโทษไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดด้วย

การอภัยโทษเป็นการกระทำที่ฝ่ายบริหารหรือประมุขของรัฐยกโทษให้ผู้กระทำความผิดที่ต้องโทษ⁸³ โดยโทษตามคำพิพากษาจะเป็นโทษอย่างไรก็ได้ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นโทษหนักเบาอย่างไร⁸⁴ ทั้งนี้เพราะโดยที่กฎหมายบัญญัติแต่เพียงว่า ผู้ต้องคำพิพากษาได้รับโทษอย่างไรๆ มิได้บัญญัติจำกัดว่าเป็นสถานใด จึงต้องแปลว่าเป็นโทษอาญาสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดตามที่ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 บัญญัติไว้ คือ (1) โทษประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สิน⁸⁵

ดังนั้น โทษทุกชนิดตามกฎหมายอาญาไม่ว่าจะเป็นโทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับหรือริบทรัพย์สิน ย่อมจะมีการร้องขอพระราชทานอภัยโทษได้ทั้งสิ้น แต่ต้องเป็นโทษที่คดีนั้นมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษนั้น ๆ และมีการบังคับโทษนั้นอยู่ ดังนั้น ถ้าเป็นโทษที่ได้รับการรอลงโทษ หรือผู้กระทำความผิดได้พ้นโทษไปแล้ว หรือเป็นกรณีที่ไม่ต้องรับโทษ จึงไม่อาจขออภัยโทษได้ เว้นแต่ในกรณีเป็นโทษปรับแม้ชำระค่าปรับไปแล้วก็ขออภัยโทษได้⁸⁶

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทิน การนิรโทษกรรมและการอภัยโทษมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ การล้างมลทินจะลบล้างการกระทำความผิดและโทษทุกประเภท โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นการกระทำความผิดและโทษทางอาญา หรือเป็นการกระทำความผิดและโทษทางวินัย ส่วนการนิรโทษกรรมและการอภัยโทษนั้นจะใช้ลบล้างเฉพาะการกระทำความผิดและโทษทางอาญาเท่านั้น โดยไม่มีผลรวมไปถึงการลบล้างการกระทำความผิดและโทษทางวินัยด้วยโดยความผิดส่วนใหญ่ที่จะได้รับการนิรโทษกรรมจะเป็นการกระทำความผิดต่ออำนาจรัฐ หรือเป็นการกระทำความผิดทางการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการนิรโทษกรรมได้มีผลขยายรวมไปถึงการลบล้างการกระทำความผิดและโทษประเภทอื่นๆ ด้วย ส่วนการอภัยโทษ

⁸² วาสนา รอดเยี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก, หน้า 25.

⁸³ สุพจน์ ธรรมา, การศึกษากระบวนการอภัยโทษ, หน้า 1.

⁸⁴ ประภาศน์ อวยชัย, “พระราชทานอภัยโทษ,” บทบัญญัติ 47,1 (มีนาคม 2534): 3.

⁸⁵ ประภาศน์ อวยชัย, ความแตกต่างระหว่างอภัยโทษและนิรโทษกรรม, หน้า 18.

⁸⁶ สันตัก สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 36.

นั้นจะลบล้างเฉพาะโทษทางอาญาเท่านั้น โดยไม่มีผลรวมไปถึงการลบล้างการกระทำความผิดอาญาด้วย

4. ผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ

พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับแรกๆ ของไทย ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินจะลบล้างการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในอดีต โดยมีผลทำให้การกระทำความผิดนั้น ไม่เป็นความผิดอีกต่อไป และมีผลทำให้โทษสำหรับความผิดนั้นถูกลบล้างไปด้วย

แต่ต่อมาพระราชบัญญัติล้างมลทินในฉบับหลังๆ ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเทียบกับบุคคลที่ไม่เคยต้องโทษมาก่อนเท่านั้น โดยไม่มีผลรวมไปถึงการลบล้างการกระทำความผิดด้วย ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินจะลบล้างแต่เฉพาะโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น ส่วนความผิดไม่ถูกลบล้างไปด้วย การกระทำความผิดดังกล่าวยังคงมีอยู่

แต่อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือ เคยต้องโทษมาก่อน แต่การล้างมลทินก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องหรือประโยชน์ใดๆ แก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินทั้งสิ้น

ผลของการล้างมลทินตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่าประเทศไทยนำวิธีการล้างมลทินมาใช้ในการคืนสิทธิและนำผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วกลับคืนสังคม ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับมาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน เพราะการล้างมลทิน จะมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษกลับคืนมา

แต่อย่างไรก็ดี การล้างมลทินก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องหรือประโยชน์ใดๆ แก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินเป็นเพียงวิธีการลบล้างผลร้ายที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษที่จะก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้กระทำความผิดซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตเท่านั้น

นอกจากนั้น การล้างมลทินยังไม่มีผลต่อวิธีการเพื่อความปลอดภัย เพราะวิธีการเพื่อความปลอดภัยมุ่งถึงสภาพในตัวบุคคลที่น่าจะเป็นภัยแก่ผู้อื่น มิได้ต้องการแก้แค้นทดแทนความผิดที่ได้กระทำลง⁸⁷

สำหรับการนิรโทษกรรม การนิรโทษกรรมเป็นวิธีการลบล้างการกระทำความผิดให้แก่ผู้กระทำความผิด ทั้งผู้กระทำความผิดที่ยังไม่ได้รับโทษและผู้กระทำความผิดที่รับโทษแล้ว นอกจากนั้นในบางกรณียังรวมถึงผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วด้วย โดยการนิรโทษกรรมจะมีผลทำให้การกระทำความผิดนั้นไม่เป็นความผิดอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะ การนิรโทษกรรมเป็นการลบล้าง (oblivion) ความผิด โดยลบล้างความทรงจำเกี่ยวกับการกระทำความผิดและมีผลย้อนหลังไปโดยถือว่าไม่ได้กระทำความผิดนั้น ซึ่งเป็นผลให้กระทำความผิดพ้นจากความคิด กรณีที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษผู้นั้น คำพิพากษาจะถูกลบล้างไปด้วย⁸⁸

พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมจะมีบทบัญญัติที่ให้ยกเว้นความรับผิดชอบทางแพ่งด้วย และโดยเหตุที่การนิรโทษกรรมไม่ลบล้าง “ข้อเท็จจริง” ว่าได้มีการกระทำความผิด ดังนั้นแม้ผู้ที่ได้รับนิรโทษกรรมจะพ้นจากโทษทางอาญา แต่ผู้กระทำความผิดไม่อาจอ้างกฎหมายนิรโทษกรรมเพื่อให้ตนพ้นจากการถูกลงโทษทางวินัย หรือถูกดำเนินการเพื่อลงโทษทางวินัยได้ นอกจากนี้ ยังไม่อาจเรียกร้องสิทธิและประโยชน์ที่สูญเสียไปเนื่องจากการถูกลงโทษไปแล้วได้ ไม่มีผลให้ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์คืน รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะได้รับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ

ผลของการนิรโทษกรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่าการนิรโทษกรรมมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการนิรโทษกรรมไม่ถูกดำเนินคดีหรือถูกฟ้องร้องอีกต่อไป ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดกำลังรับโทษอยู่ โทษนั้นก็จะต้องสิ้นสุดลง ทั้งนี้เพราะการนิรโทษกรรมจะลบล้างการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งมีผลทำให้การกระทำความผิดนั้นไม่เป็นความผิดอีกต่อไป

นอกจากนั้น การนิรโทษกรรมยังมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ถูกเพิ่มโทษให้หนักขึ้นในความผิดที่ได้กระทำขึ้นใหม่ และศาลยังอาจใช้วิธีการรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม การนิรโทษกรรมก็ไม่มีผลกระทบต่อสิทธิเรียกร้องของบุคคลที่ 3 กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดยังคงต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดของตนต่อบุคคลที่ 3 นอกจากนั้น การนิรโทษกรรมยังไม่มีผลต่อวิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วย

⁸⁷ สุรพล คงลาภ, การนิรโทษกรรม: ศึกษาเกี่ยวกับเงื่อนไขและผลทางกฎหมาย, หน้า 146.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

สำหรับการอภัยโทษนั้น การอภัยโทษเป็นเพียงวิธีการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ยังไม่พ้นจากโทษเท่านั้น โดยการยกโทษหรือเปลี่ยนแปลงโทษจากโทษหนักเป็นโทษเบาให้แก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น การอภัยโทษไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิด ทั้งนี้เพราะ โดยทั่วไปถือว่าการอภัยโทษเป็นเพียงยกเว้นโทษ โดยไม่นำโทษมาใช้บังคับต่อไปเท่านั้น แต่ไม่มีผลลบล้างคำพิพากษาให้ลงโทษ กล่าวคือ ไม่ถือว่ายกให้ซึ่งความผิด ผู้ที่ได้รับการอภัยโทษยังคงมีผลติดด้วยผลของคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดติดตัวตลอดไป⁸⁹

มาตรา 265 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดผลของการอภัยโทษไว้ดังนี้⁹⁰

1. ในกรณีที่มีการพระราชทานอภัยโทษเด็ดขาดปราศจากเงื่อนไข กฎหมายบัญญัติห้ามมิให้บังคับโทษนั้น กล่าวคือ ถึงแม้จะมีการบังคับโทษไปบ้างแล้ว ก็ต้องหยุดการบังคับโทษนั้นทันที

2. ในกรณีการอภัยโทษเป็นแต่เพียงเปลี่ยนโทษหนักเป็นเบาหรือลดโทษเท่านั้น ถ้ายังมีโทษหลังจากได้รับพระราชทานอภัยโทษให้เปลี่ยนเป็นเบาหรือลดโทษแล้วหรืออยู่ ตามกฎหมายก็ให้บังคับเฉพาะสำหรับโทษที่ยังเหลืออยู่นั้นต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดโทษตามคำพิพากษาของศาล

3. การได้รับพระราชทานอภัยโทษนี้ ถ้าจำเลยต้องคำพิพากษาให้กักหรือใช้ราคาทรัพย์สินแก่ผู้เสียหายหรือโจทก์ร่วม หรือให้ใช้ค่าทดแทนตามคำพิพากษา ซึ่งจำเลยจะต้องปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว เพราะเป็นการบังคับตามคำขอในทางแพ่ง ไม่ใช่เป็นโทษอาญา ฉะนั้นจำเลยจึงไม่มีสิทธิที่จะขอรับพระราชทานอภัยโทษได้

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดซึ่งได้รับการอภัยโทษได้กระทำความผิดขึ้นใหม่ การอภัยโทษไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษหรือไม่รอกการกำหนดโทษหรือไม่รอกการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เมื่อผู้ได้รับพระราชทานอภัยโทษในความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งแล้ว มาถูกฟ้องว่ากระทำความผิดอาญาอีกอย่างหนึ่ง และศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องโจทก์อีก จึงพิพากษาให้ลงโทษจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งเช่นนี้ ตามมาตรา 266 นี้ บัญญัติว่า อภัยโทษนั้นย่อมไม่ตัดอำนาจศาลที่จะเพิ่มโทษหรือไม่รอกการลงอาญาตามกฎหมายลักษณะอาญาว่าด้วยการกระทำความผิดหลายครั้งไม่เข็ดหลาบหรือว่าด้วยรอกการลงอาญา กล่าวคือ ศาลย่อมมีอำนาจที่จะนำบทบัญญัติว่าด้วยการเพิ่มโทษหรือไม่รอกการลงโทษตามกฎหมายลักษณะอาญาซึ่งถูกยกเลิกไป

⁸⁹ สันตัก สุขจิต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 37.

⁹⁰ ประกาศ อวยชัย, พระราชทานอภัยโทษ, หน้า 6-8.

แล้ว ปัจจุบันจึงต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการกระทำผิดหลายครั้งไม่เจ็ดหลาย หรือว่าด้วยการรอกการลงโทษมาใช้กับจำเลยผู้ต้องโทษนั้น

ผลของการอภัยโทษดังกล่าวข้างต้น ทำให้สรุปได้ว่าการอภัยโทษมีผลเพียงการยกเว้นโทษ โดยการยกโทษหรือเปลี่ยนแปลงโทษให้แก่ผู้กระทำผิดที่ยังไม่พ้นจากโทษเท่านั้น แต่การอภัยโทษไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดด้วย ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดไปกระทำความผิดขึ้นใหม่ ศาลก็สามารถเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำผิดดังกล่าวฐานเป็นผู้กระทำความผิดไม่เจ็ดหลายได้หรือศาลอาจจะไม่รอกการกำหนดโทษหรือไม่รอกการลงโทษก็ได้

กล่าวโดยสรุป การล้างมลทิน การนิรโทษกรรม และการอภัยโทษ เป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำผิดที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าวิธีการดังกล่าวจะเป็นวิธีการลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำผิดทำนองเดียวกันก็ตาม กล่าวคือ การล้างมลทินและการนิรโทษกรรมเป็นวิธีการที่มีผลทำให้การกระทำความผิดนั้นไม่เป็นความผิดอีกต่อไป ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินและการนิรโทษกรรมจะลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำผิด ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดไปกระทำความผิดขึ้นใหม่ ศาลก็ไม่สามารถเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำผิดดังกล่าวฐานเป็นผู้กระทำความผิดไม่เจ็ดหลายได้ นอกจากนั้น ศาลยังอาจใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดดังกล่าวก็ได้

แต่อย่างไรก็ตาม การล้างมลทินและการนิรโทษกรรมก็ไม่สามารถนำมาใช้แทนกันได้ เพราะวิธีการดังกล่าวมีผลต่อผู้กระทำความผิดที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การล้างมลทินจะมีผลเฉพาะกับผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วเท่านั้น แต่การนิรโทษกรรมจะมีผลกับผู้กระทำผิดทั้งที่ยังไม่ได้รับโทษหรือรับโทษแล้ว

ส่วนการอภัยโทษนั้น ผลของการอภัยโทษมีความแตกต่างจากวิธีดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ การอภัยโทษจะมีผลแค่เพียงการลบล้างโทษให้แก่ผู้กระทำผิดที่ยังไม่พ้นจากโทษเท่านั้น แต่ไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดด้วย ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดไปกระทำความผิดขึ้นใหม่ ศาลก็สามารถเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำผิดดังกล่าวฐานเป็นผู้กระทำความผิดไม่เจ็ดหลายได้ หรือศาลอาจจะไม่รอกการกำหนดโทษหรือไม่รอกการลงโทษก็ได้

2.2.2 ความแตกต่างของการล้างมลทินกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่มีวัตถุประสงค์เป็นการกำหนดให้บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดมีสิทธิขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ในภายหลังหากปรากฏหลักฐานขึ้นใหม่ว่าบุคคลนั้นมีได้เป็นผู้กระทำความผิดและกำหนดให้มีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทน และได้รับบรรดาสิทธิที่เสียไปเพราะผลแห่งคำพิพากษานั้นคืน หากปรากฏตามคำพิพากษาของศาลที่พิจารณา

คดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ว่าบุคคลผู้นั้นมิได้กระทำความผิด⁹¹ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 กำหนด

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษโดยคำพิพากษาถึงที่สุดที่จะได้รับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงหมายถึงผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในความผิดคดีอาญา เท่านั้น⁹² โดยมีเงื่อนไขว่า

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริงหรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นมิได้กระทำความผิด

นอกจากนี้ยังกำหนดให้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลในกรณีที่บุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นเป็นผู้เยาว์ หรือคนไร้ความสามารถ ผู้จัดการหรือผู้แทนอื่นของนิติบุคคลในกรณีที่นิติบุคคลนั้นต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาของบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดซึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่จะมีการยื่นคำร้อง หรือ พนักงานอัยการในกรณีที่พนักงานอัยการมิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิมเป็นผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่⁹³

2. ลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดลักษณะของความผิดที่เป็นเงื่อนไขในการรื้อฟื้นคดีให้แก่ผู้ที่มีสิทธิไว้เพียงประเภทเดียว คือ ความผิดอาญา

⁹¹หมายเหตุ หลักการและเหตุผลท้ายพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526.

⁹²มาตรา 5 “คดีใดที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บุคคลใดต้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้ว อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้”

⁹³พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 6.

มาตรา 5 บัญญัติให้คดีที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดที่ให้ผู้ถูกร้องรับโทษอาญาในคดีนั้นแล้วเท่านั้น ที่อาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ ดังนั้น คดีที่เป็นความผิดอื่นไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง หรือความผิดทางวินัย จึงไม่สามารถร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ส่วนโทษที่กำหนดให้สามารถร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้คือ โทษทางอาญาทุกประเภท รวมทั้งวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญา ด้วย หากเป็นโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตไปแล้วกฎหมายกำหนดค่าทดแทนให้เป็นจำนวนเงินไม่เกินสองแสนบาท⁹⁴

3. ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ในกรณีที่เห็นว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีเดิมมิได้กระทำความผิด ให้พิพากษายกคำพิพากษาเดิมและพิพากษาว่าบุคคลนั้นมีได้กระทำความผิด และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิจะขอค่าทดแทนเพื่อการที่บุคคลใดต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุด หรือขอรับสิทธิที่บุคคลนั้นเสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นคืน ดังนี้

(1) ถ้าต้องรับโทษริบทรัพย์สิน ให้ได้รับทรัพย์สินที่ถูกริบนั่นคืน เว้นแต่ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติว่าให้ริบ ไม่ว่าจะเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ ถ้าไม่สามารถคืนทรัพย์สินที่ถูกริบนั่นได้ ให้ได้รับชดเชยราคาของทรัพย์สินที่ถูกริบนั่น โดยถือราคาในขณะที่ยกคำพิพากษาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ และถ้าทรัพย์สินที่ถูกริบเป็นเงิน ให้ได้รับเงินจำนวนนั้นคืนโดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินนั้น นับแต่วันริบจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(2) ถ้าต้องรับโทษปรับและได้ชำระค่าปรับต่อศาลแล้ว ให้ได้รับเงินค่าปรับคืนโดยศาลจะคิดดอกเบี้ยให้อัตราร้อยละสิบห้าต่อปีของจำนวนเงินค่าปรับนับตั้งแต่วันชำระค่าปรับจนถึงวันที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้

(3) ถ้าต้องรับโทษกักขังหรือกักขังแทนค่าปรับหรือจำคุก ให้ได้รับค่าทดแทนเป็นเงินโดยคำนวณจากวันที่ถูกกักขังหรือถูกจำคุกในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(4) ถ้าต้องรับโทษประหารชีวิตและถูกประหารชีวิตแล้ว ให้กำหนดค่าทดแทนเป็นจำนวนเงินไม่เกินสองแสนบาท

(5) ถ้าถูกใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษอาญาให้ศาลกำหนดค่าทดแทนให้ตามที่เห็นสมควร

⁹⁴พระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 มาตรา 14.

การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอที่ระบุไว้ในคำร้องดังกล่าวถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดเช่นนั้นได้ ให้ศาลกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร

กล่าวโดยสรุป การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมจนส่งผลให้มีคำพิพากษาถึงที่สุดที่ผิดพลาดโดยผู้ที่ได้รับโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดดังกล่าวมิได้มีความผิดแต่อย่างใด ดังนั้นเมื่อมีคำพิพากษาใหม่ว่าผู้ถูกลงโทษเป็นผู้บริสุทธิ์จึงต้องให้บุคคลดังกล่าวกลับคืนสถานะเดิมก่อนถูกลงโทษเท่าที่จะเป็นไปได้ กล่าวคือให้ได้รับสิทธิทุกอย่างที่สูญเสียไปเนื่องจากถูกลงโทษดังกล่าวคืน รวมทั้งให้ได้ค่าทดแทนจากรัฐด้วย หากไม่สามารถคืนให้ได้รับต้องจ่ายค่าทดแทนที่เป็นธรรมให้กับบุคคลดังกล่าวหรือทายาท การได้คืนสิทธิดังกล่าวย่อมรวมถึงยศ หรือบรรดาศักดิ์และเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งต่างจากการล้างมลทินคือ พระราชบัญญัติล้างมลทินมีวัตถุประสงค์ในการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดโดยการล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดเพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับคืนสังคมได้ การล้างมลทินมีผลให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้กระทำความผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดและการลงโทษกลับคืนมาเสมือนไม่เคยกระทำความผิดหรือต้องโทษมาก่อน แต่ทั้งนี้ให้มีผลไปในอนาคตข้างหน้าเท่านั้นจะเรียกเรื่องสิทธิที่สูญเสียไปก่อนได้รับการล้างมลทินไม่ได้ รวมทั้งไม่มีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากรัฐ

2.3 การจำกัดสิทธิเข้ารับราชการหรือเข้าทำงานในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ และการจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

จากผลของการตีความกฎหมายล้างมลทินดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาการถูกจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินในการสมัครเข้าทำงาน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาอันสำคัญปัญหาหนึ่งที่ผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินต้องเผชิญ และเกิดขึ้นเป็นปัญหามากอย่างเด่นชัดในแวดวงของการทำงานในหน่วยงานราชการ⁹⁵ เนื่องจากมีกฎหมายหรือระเบียบอยู่เป็นจำนวนมากที่ระบุข้อความกำหนดถึงคุณสมบัติของผู้สมัครในทำนองที่ว่าต้องไม่เคยมีมลทิน ซึ่งสามารถสรุปให้เห็นโดยสังเขปถึงประโยชน์หรือสิ่งที่ห้ามผู้ที่ได้รับการล้างมลทินเข้าทำงานได้ดังต่อไปนี้

- (1) ต้องไม่เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือ

⁹⁵ กุลพล พลวัน, การเลือกปฏิบัติที่อาจฟ้องต่อศาลปกครอง: เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง บทบาทของอัยการในคดีปกครอง, การอบรมหลักสูตรอัยการจังหวัด, 26 มิถุนายน 2543, (เอกสารอัดสำเนา), หน้า 2.

(2) ต้องไม่เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือ

(3) ต้องไม่เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เพราะกระทำความผิดทางอาญา เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ หรือ

(4) ต้องไม่เป็นผู้ประพฤติดัวไม่เหมาะสม หรือ

(5) ต้องไม่เป็นผู้ที่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ หรือ

(6) ต้องไม่เป็นผู้บกพร่องต่อศีลธรรมอันดี หรือ

(7) ต้องไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม

ประโยชน์หรือผลต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นเป็นประโยชน์ที่แสดงถึงความหมายของการจำกัดสิทธิหรือโอกาสในการเข้าทำงานที่มีต่อผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน โดยกำหนดถึงคุณสมบัติต้องห้ามสมัครเข้าทำงานหรือขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพซึ่งมีปรากฏให้เห็นอยู่ในกฎหมายอยู่หลายฉบับ เช่น

พระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค่าของเก่า พ.ศ. 2474

มาตรา 6 ห้ามมิให้ออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ร้องขอตามความในมาตรา 5 เว้นแต่ผู้นั้นจะมีคุณสมบัติและพื้นความรู้ดังต่อไปนี้

(3) เป็นผู้ที่ไม่เคยต้องโทษจำคุกตามกฎหมายลักษณะอาญา ภาค 2 ส่วนที่ 5 หมวดที่ 5 หมวดที่ 6 หมวดที่ 7 หมวดที่ 8 และส่วนที่ 9 หมวดที่ 1 หมวดที่ 2 หมวดที่ 3 หมวดที่ 4 หมวดที่ 5 และหมวดที่ 6

พระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2488

มาตรา 13(1) สมาชิกของคุรุสภาต้องมีคุณสมบัติดังนี้ ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาลงโทษให้จำคุก เว้นแต่ความผิดในลักษณะฐานลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยความประมาท

พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497

มาตรา 14(9) บุคคลดังต่อไปนี้เมื่อลงบัญชีทหารกองเกินแล้วไม่เรียกมาตรวจเลือกเข้ารับราชการทหารกองประจำการในยามปกติ คือ บุคคลซึ่งได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกครั้งเดียวตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือเคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหลายครั้งรวมกันตั้งแต่สิบปีขึ้นไป หรือ เคยถูกศาลพิพากษาให้กักกัน

พระราชบัญญัติผู้สอบบัญชี พ.ศ. 2505

มาตรา 15(6) ไม่เคยต้องโทษจำคุกในคดีที่ ก.บ.ช.⁹⁶ เห็นว่าอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2518

มาตรา 5 กรรมการของรัฐวิสาหกิจนอกจากต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้สำหรับรัฐวิสาหกิจนั้นๆ แล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ด้วย

(5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 8 ศรี ผู้บริหารนอกจากต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้สำหรับรัฐวิสาหกิจนั้นๆ แล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ด้วย

(5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 9 พนักงานของรัฐวิสาหกิจ นอกจากต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้สำหรับรัฐวิสาหกิจนั้นๆ แล้ว ยังต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ด้วย

(5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตำรวจ พ.ศ. 2521

มาตรา 41 ผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกหรือผู้ที่จะสอบแข่งขันเป็นข้าราชการตำรวจต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังนี้

(10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521

มาตรา 33 ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการ และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วย ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

⁹⁶ ก.บ.ช. หมายถึง คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสอบบัญชี.

(10) ไม่เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์ พ.ศ. 2522

มาตรา 22 ห้ามมิให้บริษัทเงินทุนตั้งหรือยอมให้บุคคลซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นหรือทำหน้าที่กรรมการ ผู้จัดการ หรือพนักงาน หรือบุคคลผู้มีอำนาจในการจัดการ หรือที่ปรึกษาของบริษัทเงินทุน

(2) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริต

พระราชบัญญัติการประกอบอาชีพงานก่อสร้าง พ.ศ. 2522

มาตรา 9 สมาชิกสถาบันผู้รับงานก่อสร้างมีสองประเภท คือ

(1) สมาชิกสามัญ ได้แก่ผู้มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(ง) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุกในคดีซึ่งคณะกรรมการสถาบันผู้รับงานก่อสร้างเห็นว่าอาจนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งอาชีพ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523

มาตรา 23 ผู้ซึ่งจะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูได้ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้

(10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. 2525

มาตรา 11 สมาชิกแพทยสภาได้แก่ผู้มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528

มาตรา 16 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร คือ

(5) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปี ในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528

มาตรา 8 ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับแก่ข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ และกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูมาใช้บังคับแก่ข้าราชการครูกรุงเทพมหานคร โดยอนุโลม เว้นแต่ในพระราชบัญญัตินี้จะได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นหรือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครได้ทำความตกลงกับคณะกรรมการข้าราชการกรุงเทพมหานครกำหนดเป็นอย่างอื่น โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครองคนหางาน พ.ศ. 2528

มาตรา 9 ผู้อนุญาตจัดหางานในประเทศต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(10) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายให้จำคุกในความผิดที่กฎหมายบัญญัติให้ถือเอาการกระทำโดยทุจริตเป็นองค์ประกอบหรือในความผิดตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528

มาตรา 35 ผู้ขอจดทะเบียนและรับใบอนุญาตต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(6) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

พระราชบัญญัติควบคุมกิจกรรมเทปและวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ. 2530

มาตรา 7 ผู้ที่จะขออนุญาตดำเนินกิจการตามมาตรา 6 ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(5) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติสถานพยาบาลสัตว์ พ.ศ. 2533

มาตรา 8 ผู้อนุญาตจะออกใบอนุญาตให้ตั้งสถานพยาบาลสัตว์ได้ต่อเมื่อปรากฏว่าผู้ขออนุญาต

(1) มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(ก) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งถึงที่สุดให้จำคุกเว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535

มาตรา 15 ผู้ขอรับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(1) ถ้าเป็นบุคคลธรรมดา

(๓) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา 40 ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(6) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551

มาตรา 36 ข. ผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนต้องมีคุณสมบัติทั่วไปดังต่อไปนี้

(10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเพราะกระทำความผิดทางอาญา เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการการเมือง พ.ศ. 2535

มาตรา 9 ผู้ซึ่งจะได้รับแต่งตั้งเป็นข้าราชการการเมืองตำแหน่งอื่นนอกจากตำแหน่งรัฐมนตรี ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(7) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติ สภาผู้ส่งสินค้าทางเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2537

มาตรา 18 ห้ามผู้แทนสมาชิกสามัญผู้มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้เป็นการ

(6) เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงสามปี นับแต่วันพ้นโทษ เว้นแต่ในความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติวิชาชีพเภสัชกรรม พ.ศ. 2537

มาตรา 12 ผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาเภสัชกรรมต้องมีคุณสมบัติต่อไปนี้

(4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดหรือคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมายให้จำคุกในคดีที่คณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541

มาตรา 17 ผู้ขอรับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการสถานพยาบาลต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังนี้

(3) ไม่เคยได้รับโทษจำคุกคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมายในที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

พระราชบัญญัติการประกอบศิลปะ พ.ศ. 2542

มาตรา 32 ผู้ขอขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ในคดีที่คณะกรรมการวิชาชีพเห็นว่า อาจจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543

มาตรา 26 ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือก กรณีพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาต้องมี คุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(9) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษ สำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือ ความผิดลหุโทษ

ข้อความดังที่ได้กล่าวมานี้เป็นข้อความที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร ที่สามารถเห็นได้ อย่างประจักษ์ จากทั้งกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับดังที่ได้กล่าวอ้างมาแล้วและเมื่อพิจารณา กับสิทธิในการทำงานตามหลักสิทธิมนุษยชนจะพบว่า การกำหนดมีคุณสมบัติดังกล่าวเป็นอุปสรรค สำคัญต่อบุคคลที่เคยมีมลทิน ในการว่าจ้างเข้าทำงาน กล่าวคือ เป็นการสิทธิที่จะเลือกงานได้อย่าง เสรีตามสิทธิในการทำงาน เพราะโอกาสที่จะเลือกอย่างกับคนทั่วๆ ได้ถูกจำกัดให้เหลือทางเลือกอยู่ เพียงไม่กี่ทาง และถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายล้างมลทินออกมาเพื่อลบล้างความผิดให้กับบุคคลดังกล่าว แต่กฎหมายหรือระเบียบเหล่านั้นยังมีข้อความดังต่อไปนี้จำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทิน อีก คือ

“ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทาง ศิลธรรม”

“ไม่เป็นบุคคลผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือ บกพร่องในศีลธรรมอันดี”

“ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม”

“ไม่เป็นผู้มีความประพฤติชั่ว” เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 เป็นบทบัญญัติที่มีเจตนารมณ์ให้ ผู้กระทำความผิดกลับเข้าสู่สังคมได้โดยบริสุทธิ์ ปราศจากมลทินมัวหมอง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาส ให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนเข้าสู่สังคมโดยให้ถือว่า บุคคลนั้นมีได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิด

นั้นๆ และได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้นๆ มาก่อน⁹⁷ แต่อย่างไรก็ตามผลทางกฎหมายจะลงโทษเฉพาะโทษที่ผู้ต้องโทษหรือผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยได้รับมาแล้วเท่านั้น ซึ่งถือว่าการกระทำหรือความประพฤติไม่อาจถูกลงโทษไปด้วย ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 694/2539 วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 มาตรา 5 ตอนท้ายที่ระบุไว้ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้นๆ หมายความว่าผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยเท่านั้น หาได้หมายความว่า ความประพฤติหรือการกระทำที่เป็นเหตุให้บุคคลนั้นถูกลงโทษทางวินัยลงไปด้วยไม่ได้ การที่กรมที่ดินมีคำสั่งลงโทษทางวินัยให้ปลดจอทย์ ออกจากราชการฐานไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ที่มิควรได้ เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 มีผลเพียงให้ถือว่าจอทย์ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยให้ปลดออกจากราชการเท่านั้น แต่การกระทำหรือความประพฤติของจอทย์ที่ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่หรืออื่นๆ ไม่ได้ถูกลงโทษไปด้วย การที่คณะกรรมการข้าราชการร่างวัดเอกชนเห็นว่าการกระทำของจอทย์ดังกล่าวไม่ได้รับการล้างมลทินและเป็นการขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติข้าราชการร่างวัดเอกชน พ.ศ. 2535 มาตรา 19(7)⁹⁸ ที่ว่าไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย จึงชอบแล้ว⁹⁹ แนวคำพิพากษาศาลฎีกานี้ได้รับการตอกย้ำอีกครั้งด้วยศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษาตามคดีหมายเลขดำที่ อ.70/2545 และ คดีหมายเลขแดงที่ อ.7/2546 ในลักษณะทำนองเดียวกัน ซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

ผลตามคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการสมัครเข้ารับราชการหรือขอล้างเข้ารับราชการหรือการสมัครรับเลือกตั้งในบางระดับของบุคคลที่ได้รับการล้างมลทินอันเนื่องมาจากกฎหมายหรือระเบียบต่างๆ ตามระเบียบบริหารราชการแผ่นดินทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในเรื่องคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ ดังนี้ ได้บัญญัติเป็นข้อต้องห้ามไว้

1. ตำแหน่งข้าราชการพลเรือน พนักงานส่วนท้องถิ่น

⁹⁷ หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539.

⁹⁸ มาตรา 19 ผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นข้าราชการร่างวัดเอกชนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ ฯลฯ

(7) ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี และมีผู้รับรองความประพฤติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด.

⁹⁹ เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2539, (กรุงเทพฯ: จีระการพิมพ์, 2539), หน้า 88-90.

ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ข. ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ารับราชการ เป็นข้าราชการพลเรือนใน (4) กำหนดว่า ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม ซึ่งพระราชบัญญัติดังกล่าวมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 นี้เป็นกรณีได้รับการลบล้างเฉพาะการได้รับโทษจำคุก และได้รับโทษจำคุก และได้รับโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 36 ข.(7), (8), (9) และ (10) เท่านั้น ส่วนคุณสมบัติใน(4) กรณีไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม ซึ่งเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดผลและความประพฤติน่าอวดอวดกลับได้ เพราะว่าความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงเป็นเรื่องของการกระทำ ส่วนการถูกลงโทษทางวินัยด้วยการไล่ออกจากราชการเป็นเรื่องของผลที่เกิดจากการกระทำดังกล่าว ความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงกับการถูกลงโทษทางวินัยจึงเป็นคนละส่วนกัน¹⁰⁰ ดังนั้น บุคคลที่ถูกด่างมลทินในกรณีนี้มีผลว่าไม่เคยต้องโทษ และไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยมาก่อนเท่านั้น ส่วนกรณีไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคม ไม่อาจถูกลบล้างได้ การจะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน จึงต้องให้ ก.พ. พิจารณายกเว้นให้เข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่งตามพระราชบัญญัติระเบียบ ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 มาตรา 36 วรรคสอง¹⁰¹

กรณีดังกล่าวนี้ให้นำไปใช้บังคับโดยอนุโลมกับพนักงานส่วนท้องถิ่นคือ ข้าราชการส่วนจังหวัด ตามมาตรา 30 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนจังหวัด พ.ศ. 2498 พนักงานเทศบาลตามมาตรา 15 แห่งพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519 และพนักงานส่วนตำบลตามมาตรา 4 แห่งพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานส่วนตำบล พ.ศ. 2539 ด้วย ดังนั้น บุคคลที่จะเป็นข้าราชการพลเรือน และพนักงานส่วนท้องถิ่น ถ้าหากเป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีจนเป็นที่รังเกียจของสังคมแล้ว เมื่อพระราชบัญญัติดังกล่าวมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 ใช้บังคับ ไม่อาจจะถูกลบล้างได้ การจะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น จะต้องให้ ก.พ., หรือ ก.ด. แล้วแต่กรณีพิจารณายกเว้นให้เข้ารับราชการอีกครั้งหนึ่ง

¹⁰⁰ คำแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดีศาลปกครองสูงสุด (นายประวิทย์ เอื้อนิรันดร์) คดีหมายเลขดำที่ อ. 70/ 2545.

¹⁰¹ มาตรา 36 วรรคสอง ผู้ที่จะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตาม ข. (4) (6) (7) (8) (9) (10) หรือ (11) ก.พ. อาจพิจารณายกเว้นให้เข้ารับราชการได้ แต่ถ้าเป็นกรณีมีลักษณะต้องห้ามตาม (8) หรือ (9) ผู้นั้นต้องออกจากงานหรือออกจากราชการไปเกินสองปีแล้ว และในกรณีมีลักษณะต้องห้ามตาม (10) ผู้นั้นต้องออกจากงานหรือออกจากราชการไปเกินสามปีแล้ว และต้องมีไขเป็นกรณีออกจากงานหรือออกจากราชการเพราะเหตุโรคติดต่อที่ มติของ ก.พ. ในการยกเว้นดังกล่าวต้องได้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนกรรมการที่มาประชุม การลงมติให้กระทำโดยลับ.

2. ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติ และไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 มาตรา 12 (8) กำหนดว่าไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริตหรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม ซึ่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 นี้เป็นกรณีที่ได้รับการลบล้างเฉพาะการได้รับโทษจำคุก และได้รับโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 มาตรา 12(9),(10),(11),(13)¹⁰² เท่านั้น ส่วนคุณสมบัติใน (8) กรณีไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม ไม่อาจถูกลบล้างได้ ดังนั้น บุคคลที่ถูกล้างมลทิน ในกรณีนี้มีผลว่าไม่เคยต้องโทษ และไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยมาก่อนเท่านั้น ส่วนกรณีไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรมไม่อาจถูกลบล้างได้ จึงเป็นผู้ที่ขาดคุณสมบัติที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน และเป็นเหตุให้ต้องออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เพราะขาดคุณสมบัติดังกล่าว ตามมาตรา 14(2)¹⁰³ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2535 ด้วย และนำมาใช้กับการเลือกและออกจากตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลอีกด้วย ดังนั้น บุคคลที่จะดำรงตำแหน่งเป็นกำนัน¹⁰⁴ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล ถ้าหากเป็นผู้เสื่อมเสียในทางศีลธรรมแล้ว เมื่อพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาส

¹⁰² มาตรา 12 ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (9) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก
- (10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันพ้นโทษ
- (11) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณะประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนัน ในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก
- (13) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

¹⁰³ มาตรา 14 ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้ ฯลฯ

- (2) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12

¹⁰⁴ มาตรา 31 กำนันต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อต้องออกจากผู้ใหญ่บ้าน

ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 ใช้บังคับไม่อาจจะถูกลบล้างได้ จึงเป็นผู้ที่ขาดคุณสมบัติที่จะดำรงตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น

3. ตำแหน่งทางการเมืองโดยการเลือกตั้ง

สำหรับผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 9(2) มาตรา 47 (2) และมาตรา 58/1 ได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งดังกล่าวต้องไม่เป็นผู้มีพฤติกรรมในทางทุจริต พระราชบัญญัติดังกล่าวมตินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 จึงไม่อาจลบล้างพฤติกรรมดังกล่าวได้ และมีผลให้ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล

การจำกัดสิทธิดังกล่าวนี้อาจทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกในด้านลบขึ้นในจิตใจโดยคิดว่าตนเองเป็นพลเมืองชั้นด้อย ความรู้สึกเช่นนี้จักเป็นแรงกดดันอยู่ภายในจิตใจตลอดเวลา ซึ่งอาจเป็นแรงจูงใจให้บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติตัวที่เป็นอันตรายต่อสังคมได้

2.4 หลักอาชญาวิทยา ทักษะวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการล้างมลทิน

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สังคมก็จะพยายามนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ทั้งนี้เนื่องจาก การลงโทษผู้กระทำความผิดหรือผู้ก่อความเดือดร้อนและบ่อนทำลายความสงบสุขแก่บุคคลอื่นๆ ที่อยู่รวมกันในสังคมเป็นสิ่งที่ได้ดำเนินการติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน จะมีแตกต่างกันก็แต่เพียงรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ซึ่งขึ้นอยู่กับความคิดที่สังคมแต่ละยุคแต่ละแห่งจะเห็นว่าเหมาะสมหรือสอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคมนั้นๆ

ส่วนการที่มนุษย์ได้นำเอาการลงโทษมาใช้กับมนุษย์ด้วยกัน กล่าวกันว่าโดยทั่วไปแล้วเป็นเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) จะอยู่โดยเดียวไม่ได้ ต้องอยู่รวมๆ กัน¹⁰⁵ แต่ก็มีความจริงอีกอย่างหนึ่งว่า ในหมู่คนที่รวมเข้าเป็นหมู่คณะนั้น แม้ตามปกติจะประสงค์ความสงบเรียบร้อยก็จริง ก็ย่อมมีความผิดปกติรวมอยู่ด้วยเสมอ ทั้งที่ผิดปกติในทางดีและผิดปกติในทางร้าย ผู้ผิดปกติในทางร้ายย่อมนำมาซึ่งความเป็นปฏิกิริยา ต่อความสงบเรียบร้อยแห่งชุมชนนั้น เหตุนี้

¹⁰⁵ ไชยเจริญ สันติศิริ, คำบรรยายอาชญาวิทยาและทักษะวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (พระนคร: โรงพิมพ์ไทยวิทยา, 2506), หน้า 6.

ความผิดอาญาซึ่งเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยของชุมชน ถึงขนาดที่รัฐต้องเข้าดำเนินการป้องกันและปราบปรามจึงมีประจำอยู่ในชุมชนทุกสมัย¹⁰⁶ โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไปตามสมัยนั้นๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้¹⁰⁷

1. เป็นการกระทำตอบแทนต่อการกระทำผิด นับหนึ่งก็คือเป็นการแก้แค้นทดแทน ซึ่งเป็นวิสัยของปुरुชนคนธรรมดาทั้งหลาย (Expiation, retribution)

2. เป็นการป้องกันสังคม ซึ่งอาจเป็นการป้องกันทั่วไป (Prevention general) ได้แก่

ก. การปราบปราม (Deterrence) ไม่ให้ผู้กระทำผิดนั้นคิดทำผิดขึ้นอีกไม่ให้คนอื่นเอาอย่างทำผิดอย่างนั้นขึ้นบ้าง เพื่อปราบปรามให้เกรงขาม และรักษาความสงบเรียบร้อยโดยทั่วไป

ข. ความมั่นคงของชุมชน (Protection of society, social solidarity) โดยแสดงให้เห็นว่าชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ยอมให้มีการกระทำผิดเช่นนั้นเกิดขึ้น

หรือ อาจเป็นการป้องกันโดยเฉพาะ (Prevention special) ได้แก่

ก. การป้องกัน (Prevention) ไม่ให้ผู้นั้นทำผิดได้อีกโดยตลอดไป เช่น ประหารชีวิต หรือ โดยชั่วคราว เช่น ชังไว้มีกำหนดเวลา

ข. ดัดนิสัย (Reform) ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป

3. เพื่อชดเชยความผิดที่แล้วมา (Expiation) ความหมายในข้อนี้เป็นแนวความคิดที่ว่าในกลุ่มชุมชนบางแห่งมีกฎข้อบังคับที่เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนืออำนาจของกฎธรรมดารัฐ (Supernatural Powers) หากใครทำละเมิดก็ต้องมีการชดเชยเพื่อลบล้างการกระทำผิดนั้น โดยวิธีกำจัดผู้กระทำผิดนั้นให้พ้นไปเสียจากกลุ่มของสังคม¹⁰⁸

ทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสม (Retributive Theory)

ทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสมถือเป็นทฤษฎีแรกที่จะเรียกได้ว่าเกิดขึ้นมาพร้อมกับสังคมมนุษย์ ทั้งนี้เพราะเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สังคมก็จะพยายามนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษทั้งนี้เพื่อตอบแทนการกระทำความผิดของผู้กระทำผิด เนื่องจากทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสมตั้งอยู่บนความคิดของลัทธิเจตจำนงเสรี (free will) ซึ่งมีทัศนะว่า การกระทำของบุคคลอยู่ภายใต้การตัดสินใจโดยเสรีของบุคคลนั้น การกระทำของเขาแต่ละอย่างเพราะเขาเลือกกระทำเองโดยสมัครใจ ไม่มีสิ่งภายนอกมาบีบบังคับการตัดสินใจของเขา ดังนั้นเมื่อเขาเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ได้

¹⁰⁶ จิตติ ดิงศกัทธิย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยามพรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2536), หน้า 8.

¹⁰⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

¹⁰⁸ ไชยเจริญ สันติศิริ, อ้างแล้ว, หน้า 8.

โดยตัวของเขาโดยเสรีแล้ว เขาจึงต้องรับผิดชอบในการกระทำของเขา เมื่อเขามีความรับผิดชอบในการกระทำเช่นนี้การกระทำที่ไม่ดีหรือการกระทำผิดเขาจึงต้องรับผิดชอบด้วย¹⁰⁹

ทฤษฎีนี้มีหลักในการลงโทษที่ว่า เมื่อบุคคลใดได้กระทำความผิด บุคคลนั้นก็ต้องถูกนำตัวมาลงโทษ โดยรัฐจะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษทุกคน โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นใคร และรัฐจะนำบุคคลอื่นที่ไม่ได้มีส่วนร่วมรู้เห็นในการกระทำความผิดกับผู้กระทำความผิดมาลงโทษแทนผู้กระทำความผิดมิได้ ถึงแม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้กระทำความผิดเพียงใดก็ตาม ทั้งนี้เพราะทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสมเป็นทฤษฎีที่มีวัตถุประสงค์เพื่อตอบแทนการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดเป็นหลัก เนื่องจากว่าคนที่กระทำความผิดเป็นผู้ละเมิดกฎแห่งความยุติธรรม เป็นคนที่สมควรจะได้รับการตอบแทนโดยการลงโทษ ดังนั้น ผู้กระทำความผิดทุกคนจึงต้องถูกลงโทษ แม้ว่าการลงโทษนั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ใด ๆ แก่สังคมเลยก็ตาม หรือ ลงโทษไปแล้วจะเกิดผลเสียขึ้นก็ตาม¹¹⁰

นอกจากนั้น การลงโทษตามทฤษฎีนี้ก็ต้องเหมาะสมกับความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำความผิดลงไปด้วย กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดร้ายแรง ผู้กระทำความผิดก็ต้องถูกลงโทษอย่างหนักแต่ถ้าผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดไม่ร้ายแรง ผู้กระทำความผิดก็จะถูกลงโทษสถานเบา

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าทฤษฎีนี้ได้มุ่งเน้นการลงโทษที่เป็นการตอบแทนการกระทำ ความผิดของผู้กระทำความผิดเป็นหลัก โดยการลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดทุกคนและลงโทษให้สาสมกับความผิดที่บุคคลนั้นได้กระทำความผิดลงไป

ทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน (Preventive Theory)

ทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกันเป็นทฤษฎีการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิด โดยการลงโทษผู้กระทำความผิดตามความร้ายแรงของความผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคม ในขณะนั้น กล่าวคือ ถ้าความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดไปในขณะนั้นเป็นความผิดที่มีความร้ายแรงหรือ เป็นอันตรายต่อสังคมมาก รัฐก็จะลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรง ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดคนนั้นกล้าที่จะกระทำความผิดอีก และเพื่อป้องกันบุคคลอื่นไม่ให้กระทำความผิดตาม เนื่องจากทฤษฎีนี้มีทัศนะว่า การลงโทษควรมีความประสงค์เพื่อป้องกันสังคม เมื่อผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดขึ้นมาแล้ว ความเสียหายในอดีตย่อมไม่สามารถที่จะเยียวยา

¹⁰⁹ สหชน รัตน์ไพจิตร, ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 33.

¹¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39-40.

ให้คิดเดิม แต่เราอาจใช้ประโยชน์จากการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมไม่ให้เกิดการกระทำผิดเช่นนั้น
ขึ้นมาอีก โดยการลงโทษเป็นการทำให้ผู้ให้กลัวโทษ¹¹¹

ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดมาจากลัทธิอรรถประโยชน์ (Utilitarian) และลัทธิเจตจำนงเสรี (Free will) ซึ่งมีทัศนะว่า การกระทำความผิดของบุคคลเกิดจากการตัดสินใจของบุคคลนั่นเองโดย
บุคคลดังกล่าวได้ชั่งน้ำหนักระหว่างผลดีกับผลร้ายที่จะได้รับจากการกระทำความผิดแล้วเห็นว่า
ได้รับผลดีมากกว่า บุคคลนั้นจึงได้กระทำความผิด ดังนั้น ถ้าหากว่าผลร้ายที่กำหนดไว้มีอัตราสูง
มากพอแล้ว เขาจะไม่กระทำความผิดเนื่องจากกลัวโทษที่จะได้รับโทษอย่างนี้ เมื่อคนเราไม่ชอบความ
ทุกข์ยากจากการลงโทษก็จะไม่กล้ากระทำความผิด แม้จะมีผลได้จากการกระทำความผิด เพราะความทุกข์ยาก
จากการลงโทษมีผลเสียต่อเขามากกว่า ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงใช้วิธีการลงโทษอย่างหนักต่อผู้กระทำ
ความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเจ็บปวดไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีกและ เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างให้
คนอื่นเห็นว่าถ้ากระทำความผิดฐานนั้นแล้วจะต้องรับโทษอย่างเดียวกัน คนทั่วไปเห็นตัวอย่างแล้ว
จะเกิดความกลัวไม่กล้ากระทำความผิด¹¹²

จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่า ทฤษฎีนี้ได้มุ่งเน้นการลงโทษที่เป็นการป้องกัน
สังคมมากกว่าการลงโทษ ที่เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความสาสมแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ เพื่อ
เป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญอยู่สอง
ประการคือ¹¹³

1. ประการแรก เพื่อให้มีผลป้องกันแก่ตัวผู้กระทำความผิดเอง (Special Prevention) คือ ทำให้
ผู้กระทำความผิดซึ่งถูกลงโทษมีความเจ็บปวด ไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

2. ประการที่สอง เพื่อเป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป (General Prevention)

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าทฤษฎีนี้จะมุ่งเน้นการลงโทษที่เป็นการป้องกันสังคมให้
ปลอดภัยจากการกระทำความผิด โดยการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรุนแรง แต่โทษดังกล่าวก็ต้อง
เป็นโทษที่ไม่สูงจนเกินไป เกินกว่าโทษที่ผู้กระทำความผิดควรจะได้รับตามความเป็นจริง ทั้งนี้เพราะ
ทฤษฎีนี้มีความเห็นว่า ถ้าหากโทษนั้นเป็นโทษที่สูงจนเกินไป โทษนั้นก็จะไม่สามารถยับยั้ง
ผู้กระทำความผิดไม่ให้กระทำความผิดได้เมื่อถึงจุดๆ หนึ่ง แต่โทษนั้นควรจะเป็นโทษที่มีความแน่นอน
และรวดเร็วทั้งนี้เพราะถ้าหากว่ารัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างแน่นอนและ

¹¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 43.

¹¹² ประพนธ์ พันธุ์วิชาดิกุล, การลงโทษสถานหนักต่อผู้กระทำความผิดกฎหมาย, (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521), หน้า 2.

¹¹³ สหชน รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว, หน้า 43.

รวดเร็ว ก็จะทำให้ผู้กระทำความผิดคนนั้นไม่กล้ากระทำความผิดอีก และบุคคลอื่นก็จะไม่กล้ากระทำความผิดตาม เนื่องจากเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับ

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าทฤษฎีนี้ได้ลงโทษผู้กระทำความผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดเป็นหลัก แต่โทษดังกล่าวก็ต้องไม่สูงจนเกินไป

ทฤษฎีลงโทษเพื่อดัดแปลง (Reformatory Theory)

ทฤษฎีลงโทษเพื่อดัดแปลงเป็นทฤษฎีการลงโทษตามแนวความคิดของการลงโทษสมัยใหม่ซึ่งมีความแตกต่างจากทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสมและทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน ทั้งนี้ เพราะทฤษฎีลงโทษเพื่อดัดแปลงมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดไม่ให้ผู้กระทำความผิดหวนกลับไปกระทำความผิดอีก นอกจากนั้น เมื่อเขาได้รับโทษไปแล้วก็ให้เขามีความรู้พอที่จะกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติ และไม่ให้การลงโทษเป็นสิ่งที่ทำให้เขาเกิดปมด้อยขึ้นมา¹¹⁴

ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงไม่ใช่หลักการลงโทษที่เป็นการตอบแทนการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดหรือ การลงโทษที่เป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิด แต่ทฤษฎีนี้จะมุ่งเน้นที่การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีและสามารถกลับคืนสังคมได้ และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก ดังนั้น จึงอาจจะไม่มีการลงโทษผู้กระทำความผิดเลย เช่น การรอกการลงโทษหรือการกำหนดโทษ หรือ การคุมประพฤติ เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นกักขัง หรือ ส่งตัวเด็กผู้กระทำความผิดไปฝึกอบรมในด้านทักษะชีวิต¹¹⁵ ทั้งนี้เพราะทฤษฎีนี้เห็นว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดไม่สามารถแก้ปัญหการหวนกลับไปกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดอีกได้ การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดต่างหากที่จะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้

ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดมาจากหลักที่ว่า การที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดนั้น ย่อมเนื่องมาจากอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและพฤติกรรมภายนอก หรือจะกล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือการกระทำความผิดอาญาเป็นผลเนื่องจากลักษณะของผู้กระทำความผิดเป็นคนๆ ไป ประกอบกับความสัมพันธ์ในทางสังคมภายนอก¹¹⁶

ดังนั้น เมื่อการกระทำความผิดไม่ได้เกิดขึ้นจากเจตจำนง (Free will) ของผู้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากพฤติกรรมภายนอกประกอบกันด้วย การลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาไม่ควรลงโทษเพื่อให้สาสมกับความผิด แต่ควรจะทำเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก โดยการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำ¹¹⁷

¹¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

¹¹⁵ ประคนธ์ พันธุ์วิชาดิกุล, อ้างแล้ว, หน้า 4.

¹¹⁶ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 17 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 244.

¹¹⁷ สหธน รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว, หน้า 59.

จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้มีการนำวิธีการแก้ไขปรับปรุงมาใช้กับผู้กระทำความผิด โดยการพิจารณาจากตัวผู้กระทำความผิดเป็นคนๆ ไปและการกระทำความผิดเป็นกรณีๆ ไป ทั้งนี้ เพื่อให้การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดเป็นไปในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากผู้กระทำความผิดแต่ละคนก็มีสาเหตุในการกระทำความผิดที่แตกต่างกันไป ทั้งในด้านปัจจัยภายในซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้กระทำความผิดเอง หรือ ปัจจัยภายนอกซึ่งเป็นเรื่องสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวผู้กระทำความผิด

ดังนั้น วิธีการในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดจึงมีอยู่หลากหลายวิธีและมีวิธีการที่แตกต่างกันไป ซึ่งมีดังนี้

1. ควรกำหนดโทษตามบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด (Individualization of punishment) ทั้งนี้คือ ลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด ดังต่อไปนี้¹¹⁸

1.1 ผู้กระทำความผิดโดยบังเอิญต้องลงโทษให้หว่าดกลัว

1.2 ผู้กระทำความผิดโดยนิยัตยต้องลงโทษให้เหมาะสม โดยแยกพิจารณาว่า ผู้กระทำความผิดคนใดสามารถกลับตนได้ ก็ต้องลงโทษในทางที่จะกลับตน ส่วนผู้กระทำความผิดคนใดไม่สามารถกลับตนได้ ก็ต้องลงโทษในทางที่จะแยกตัวผู้กระทำความผิดให้ห่างจากสังคมให้นานที่สุด เพื่อผู้กระทำความผิดนั้นจะไม่มารบกวนสังคมด้วยการกระทำความผิดอาญาในเวลาภายหลังตลอดระยะเวลานั้น

2. ควรกำหนดให้มีวิธีการเพื่อความปลอดภัยและวิธีการที่กระทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดี¹¹⁹

3. พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสพกับสิ่งที่จะทำให้ลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา วิธีป้องกันก็คือ¹²⁰

3.1 ปลดปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก คือ กฎหมายบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้

3.2 การปล่อยตัวหลังจากได้รับโทษจำคุกแล้ว

3.3 การแยกประเภทนักโทษ

4. วิธีการปรับปรุงผู้ต้องโทษในระหว่างคุมขัง¹²¹

4.1 ฝึกอาชีพ เพื่อให้ผู้ต้องโทษนำไปใช้เป็นประโยชน์เมื่อพ้นโทษแล้วก็ได้

¹¹⁸ หยุด แสงอุทัย, อ้างแล้ว, หน้า 246.

¹¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 247.

¹²⁰ อุททิศ แสงโกสสิก, กฎหมายอาญา ภาค 1, (กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525), หน้า 34-35.

¹²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 36-37.

4.2 การศึกษาโดยทั่วไป การให้การศึกษาแก่ผู้ต้องโทษก็เป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มความสามารถของผู้ต้องโทษในอนาคตหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ทั้งนี้เพราะเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ผู้เคยต้องโทษก็ต้องไปแข่งทำงานกับผู้อื่น และในการแข่งขันหางานทำนี้ผู้ที่ได้รับการศึกษาย่อมมีช่องทางดีกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษา

4.3 การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา โดยให้ผู้นั้นเกิดความรู้สึกรับผิดชอบในตัวเองว่าการกระทำผิดเป็นของไม่ดี ไม่ควรปฏิบัติ

4.4 การรักษาพยาบาล

5. การให้ความช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษ ผู้ที่พ้นโทษมาใหม่ๆ ย่อมต้องการคำแนะนำในการดำเนินชีวิตและความช่วยเหลือในการหาอาชีพ และที่สำคัญก็คือต้องการทรัพย์เพื่อที่จะจับจ่ายก่อนที่จะมีงานทำและรายได้¹²²

จากวิธีการดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นว่าวิธีการในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดมีอยู่หลายวิธี แต่วิธีการที่จะเหมาะสมกับผู้กระทำผิดและสามารถแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดไม่ให้หวนกลับไปกระทำความผิดอีกได้ จำเป็นต้องพิจารณาตัวผู้กระทำผิดและสาเหตุในการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดเป็นคนๆ ไป ซึ่งถ้ารัฐสามารถนำวิธีการแก้ไขปรับปรุงมาใช้กับผู้กระทำผิดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ก็จะทำให้ปัญหาการเกิดอาชญากรรมและปัญหาการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำผิดลดลง ซึ่งกรณีดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมและประเทศชาติต่อไป

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาทฤษฎีการลงโทษทั้งสามทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการลงโทษได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยของสังคมนั้น ส่วนปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทฤษฎีการลงโทษมีการเปลี่ยนแปลงไปก็คือวัตถุประสงค์ของการลงโทษ กล่าวคือ ในสมัยโบราณการลงโทษผู้กระทำผิดจะใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงโหดร้าย ทั้งนี้ก็เพื่อตอบแทนการกระทำความผิดของผู้กระทำผิด และเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการกระทำความผิดเนื่องจากในสมัยนั้นเห็นว่าการลงโทษที่รุนแรงสามารถตอบแทนการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดได้ และยังสามารถยับยั้งผู้กระทำผิดไม่ให้หวนกลับไปกระทำความผิดอีกได้ นอกจากนี้ ยังสามารถยับยั้งบุคคลอื่นไม่ให้กล้าที่จะกระทำความผิดได้ เนื่องจากเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับ¹²³

ดังนั้น ทฤษฎีการลงโทษในสมัยแรกจึงเป็นทฤษฎีลงโทษเพื่อให้สาสมและทฤษฎีลงโทษเพื่อป้องกัน

แต่ต่อมาวัตถุประสงค์ของการลงโทษได้มีการเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การลงโทษในสมัยใหม่จะมุ่งเน้นที่การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดมากกว่าการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง

¹²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 37.

¹²³ ศิรสา พูลสนอง, อ้างแล้ว, หน้า 14.

ทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีลงโทษเพื่อตัดแปดมีความคิดว่า การลงโทษที่รุนแรงไม่สามารถยับยั้งผู้กระทำผิดไม่ให้หันกลับไปกระทำความผิดอีกได้ การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดต่างหากที่จะสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ เพราะเป็นวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับผู้กระทำผิด

ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงเสนอให้มีการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดแทนการลงโทษผู้กระทำผิดอย่างรุนแรง แต่อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีลงโทษเพื่อตัดแปดก็ไม่สามารถแก้ปัญหการหันกลับไปกระทำความผิดของผู้กระทำผิดได้เพียงอย่างเดียว เนื่องจากปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้กระทำผิดหันกลับไปกระทำความผิดอีกไม่ได้เกิดขึ้นจากตัวผู้กระทำผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกประกอบกันด้วย

2.5 หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการล้างมลทิน

2.5.1 แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน

หากจะกล่าวถึงแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนจะต้องทำความเข้าใจถึงแหล่งที่มาของแนวความคิดของสิทธิมนุษยชนว่ามีความเป็นมาประการใด ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนได้เกิดขึ้นมาช้านานตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน โดยที่สมัยก่อนยังไม่มีการใช้คำว่าสิทธิมนุษยชน (Human Rights) หากแต่ใช้คำว่าสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งสืบเนื่องจากกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) ส่วนคำว่า สิทธิมนุษยชน ที่เราใช้เรียกใช้ปัจจุบันนั้นเป็นคำที่เพิ่งใช้เรียกกันมาเมื่อศตวรรษที่ 20¹²⁴ นี้เอง โดยที่ก่อนจะใช้คำว่า Human Rights ได้มีการใช้คำว่า The Rights of Man แทนคำว่า สิทธิตามธรรมชาติ แต่ถึงกระนั้น นางอีลิเนอร์ โรสเวลท์ (Mrs. Elenor Roosevelt) ได้เป็นผู้ริเริ่มและส่งเสริมให้ใช้คำว่า Human Rights แทน เพราะเห็นว่าใช้คำว่า The Rights of Man อาจจะทำให้เข้าใจผิดไปว่าไม่ได้รวมถึงสิทธิของผู้หญิงด้วย ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการใช้คำว่า Human Rights ในความหมายของสิทธิตามธรรมชาติสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน

สิทธิตามธรรมชาติเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่แล้วตามธรรมชาติและเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกกันออกได้กับการดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ความเป็นมนุษย์และที่สำคัญมนุษย์ทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกันและพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์ขึ้นมาได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ซึ่งสิทธิบางอย่างที่พระเจ้าประทานให้แก่มนุษย์นั้นเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนให้แก่กันได้และไม่มีใครจะล่วง

¹²⁴ กุลพล พลวัน, สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2527), หน้า 6.

ละเมิดได้ แนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาติดังกล่าวมีที่มาจากกฎหมายธรรมชาติซึ่งลักษณะของกฎหมายธรรมชาติดีมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 3 ประการ ดังนี้¹²⁵

1. เป็นกฎหมายที่ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา
2. ใช้ได้ทุกแห่งไม่จำกัดว่าต้องใช้ในรัฐใดรัฐหนึ่ง
3. อยู่เหนือกฎหมายของรัฐ กล่าวคือ รัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ มิฉะนั้นกฎหมายของรัฐก็จะใช้บังคับไม่ได้

แนวความคิดที่เกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติของนักปราชญ์ที่สำคัญในสมัยกรีก เช่น¹²⁶

เฮราคลิตัส ได้กล่าวถึงกฎหมายธรรมชาติว่าเป็นกฎหมายที่ไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมายดังกล่าวได้แพร่หลายและควบคุมไว้ซึ่งธรรมชาติ ถ้าไม่มีกฎหมายนี้แล้วโลกจะเกิดความวุ่นวาย ดังนั้นตามความคิดของเขากฎหมายธรรมชาติจึงมีพื้นฐานมาจากหลักที่ว่าทุกสิ่งเกิดขึ้นตามที่ควรเป็นเช่นนั้น

เพลโต เป็นผู้พัฒนาแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาตินาสู่หลักตรรกวิทยา โดยเขาได้ยืนยันถึงความแตกต่างระหว่างกฎหมายตามความเป็นธรรมและบรรดากฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นโดยรัฐ

อริสโตเติล เห็นว่าสิ่งซึ่งเป็นธรรมโดยธรรมชาติเป็นความเป็นธรรมที่สมบูรณ์ กับสิ่งที่เป็นธรรมโดยเพียงกฎหมายอันเป็นความเป็นธรรมที่ไม่สมบูรณ์ ที่เขาเห็นว่าความเป็นธรรมตามธรรมชาติมีความสมบูรณ์ก็เพราะว่ามันมีผลบังคับใช้ทุกๆ แห่งเหมือนกัน

ต่อมาในสมัยโรมันมีนักปราชญ์กลุ่ม Stoic School ได้รับเอาแนวความคิดของนักปราชญ์ชาวกรีกเพลโตและอริสโตเติลมาปฏิบัติ โดยที่พวกเขาเชื่อว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นใช้บังคับเหนือพระเจ้าและมนุษย์และเป็นกฎหมายซึ่งแนะนำว่า “อะไรคือสิ่งที่ต้องทำและห้ามสิ่งที่ไม่ควรทำ” และยังเสนอต่อไปว่าบุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกันโดยธรรมชาติและได้นำแนวความคิดของนักปราชญ์สมัยกรีกมาพัฒนากฎหมายที่เรียกว่า Jus Gentium อันเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับคลุมถึงคนต่างด้าวด้วยเพราะกฎหมายเดิมของโรมันที่เรียกว่า Jus Civile เป็นกฎหมายที่ใช้เฉพาะกับคนโรมันเท่านั้น โดยนำหลักกฎหมายธรรมชาติอันเป็นสากลมาใช้บังคับ

นักปราชญ์คนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดดังกล่าวในยุคโรมัน เช่น ซีเซโร ได้กล่าวว่ากฎหมายที่แท้จริงมีเหตุผลที่ถูกต้องซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติอันไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปได้และมีอยู่ชั่วนิรันดร์

¹²⁵ หยุต แสงอุทัย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2512), หน้า 170-174.

¹²⁶ กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2538), หน้า 26.

ภายหลังอาณาจักรโรมันล่มสลายลง (ศตวรรษที่ 5) ศรีศาสนาจักรโรมันคาทอลิกที่มีสังฆราชแห่งกรุงโรมเป็นประมุขได้เข้ามามีอิทธิพลครอบงำในการปกครอง ได้มีการนำเอาหลักกฎหมายธรรมชาติมาปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักคำสอนทางศาสนาในเรื่องบาปบุญคุณโทษคือตามคติของศาสนาคริสต์เห็นว่ามนุษย์มีบาปไม่พึงหลักธรรมคำสั่งสอนของพระผู้เป็นเจ้าจึงเป็นภาระหน้าที่ของฝ่ายศาสนาคริสต์ที่จะต้องทำให้กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นมามีส่วนใกล้เคียงกับหลักธรรมอมตะของพระผู้เป็นเจ้า¹²⁷ โดยที่เซนต์โทมัส อไควนัส นักบุญชาวอิตาลีได้กล่าวว่ากฎหมายที่ไม่มีสิ้นสุดได้ครอบงำโลกตามเจตนารมณ์ของพระผู้เป็นเจ้าและด้วยความฉลาดของพระองค์ กฎหมายชนิดนี้ได้กลายเป็นกฎหมายทางศีลธรรมตามธรรมชาติอันเป็นหลักดั้งเดิมของชีวิตมนุษย์ซึ่งจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับศีลธรรม กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นไม่ควรจะขัดกับกฎหมายตามธรรมชาติ ถ้าขัดก็ไม่เป็นกฎหมาย (กฎหมายไร้ผล) และไม่มีความผูกพันความรู้สึกลึกซึ้งของผู้นับถือ

ต่อมาในช่วงศตวรรษที่ 14 ถึง 16 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองขึ้นกล่าวคือเป็นยุคที่ฝ่ายอาณาจักรสามารถแยกตัวออกเป็นอิสระจากศาสนจักรได้ ภายหลังที่ทางอาณาจักรกลับมารุ่งเรืองอำนาจอีกครั้งได้ก่อเกิดระบบศักดินาขึ้นจนนำไปสู่กระแสปฏิวัติขึ้นในดินแดนต่างๆ ของตะวันตกโดยมีการเรียกร้องสิทธิในปัจเจกชนและคุณค่าความเท่าเทียมของบุคคลและหันไปอิงกับแนวความคิดแบบเหตุผลนิยมที่เน้นธรรมชาติของมนุษย์ว่ามีสติปัญญาและเหตุผลซึ่งเป็นบ่อเกิดของหลักกฎหมายธรรมชาติ ในยุคนี้โกรเชียส (Grotius) ได้เสนอแนวความคิดว่ากฎหมายธรรมชาตินั้นไม่ต้องอาศัยอ้างอิงจากพระเจ้า โดยเขาได้วางน้ำหนักในเรื่องเหตุผลและสติปัญญาของมนุษย์ในฐานะที่เป็นที่มาของกฎหมายธรรมชาติ แนวคิดดังกล่าวนี้ต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติในยุคกลาง โกรเชียสได้ให้คำนิยามของกฎหมายธรรมชาติว่าหมายถึงบัญชาของเหตุผลอันถูกต้องที่ชี้ว่าการกระทำอันหนึ่งมีความต่ำทรามในทางศีลธรรม หรือมีความจำเป็นในทางศีลธรรม ทั้งนี้โดยดูจากคุณภาพของการกระทำนั้นเป็นไปตามธรรมชาติหรือขัดแย้งกันธรรมชาติที่มีเหตุผลของมนุษย์¹²⁸ ด้วยเหตุนี้โกรเชียสจึงยืนยันว่าธรรมชาติของมนุษย์คือมารดาของกฎหมายธรรมชาติและจะคงปรากฏอยู่มาตราว่าจะไม่มีพระเจ้าแล้วก็ตาม¹²⁹

นอกจากนี้ในยุคดังกล่าวยังมีนักปราชญ์ที่สำคัญอีกหลายท่านที่ได้เสนอแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ เช่น

¹²⁷ สมชาย กยติประดิษฐ์, *สิทธิมนุษยชน*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), หน้า 10.

¹²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹²⁹ จรัญ โฆษณานันท์, *นิติปรัชญา*, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543), หน้า 142.

จอห์น ล็อก นักปราชญ์ชาวอังกฤษได้กล่าวว่ากษัตริย์ไม่ควรใช้อำนาจอย่างไม่มีขอบเขต เขาเห็นว่าปัจเจกบุคคลเป็นเจ้าของสิทธิตามธรรมชาติ 3 ประการ คือ สิทธิในชีวิต สิทธิในอิสรภาพ และสิทธิในทรัพย์สิน โดยที่ผู้ปกครองทั้งหลายถูกผูกพันและมีหน้าที่จะต้องให้การยอมรับนับถือสิทธิดังกล่าว

จิมมัลสกี รูสโซ นักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสได้เขียนหนังสือชื่อสัญญาประชาคมโดยกล่าวว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีอิสระ มนุษย์ทุกคนมีสิทธิธรรมชาติติดตัวอยู่และไม่ควรถูกลิดรอนไป อำนาจที่ชอบธรรมของผู้ปกครองย่อมมาจากการยินยอมของประชาชน โดยที่รัฐต้องให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคแก่ประชาชนทุกคน ผู้อยู่ใต้การปกครอง (ประชาชนทุกคน) มีสิทธิในการจัดตั้งรูปแบบการปกครองใดๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมและมีสิทธิในการล้มล้างสถาบันที่เลวซึ่งทำให้คนขาดความสุขและสิทธิในการจัดตั้งสถาบันการปกครองที่ดีกว่าขึ้นมาแทน เพื่อให้ประชาชนเกิดความสุข

แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติตามความหมายดังกล่าวข้างต้นมิได้มีเฉพาะในประเทศกลุ่มตะวันตกเท่านั้น ในแนวความคิดของทางตะวันออกได้มีมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณเช่นกัน ยกตัวอย่างคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ของโลกทรงสอนให้มนุษย์ทุกคนมีความเคารพในเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่น การเลิกชั้นวรรณะ การเลิกทาส การห้ามใช้กฎหมายย้อนหลัง¹³⁰

แนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาติที่กล่าวถึงมานี้เป็นเหตุผลสำคัญซึ่งถูกหยิบยกมาเป็นข้ออ้างเพื่อจำกัดอำนาจของผู้มีอำนาจปกครองและแต่ละครั้งได้มีการจัดทำเอกสารรับรองสิทธิของบุคคลให้เป็นที่แน่นอน ซึ่งสามารถศึกษาได้จากเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ในพัฒนาการเรื่องสิทธิมนุษยชน

พัฒนาการเรื่องสิทธิมนุษยชน

กฎหมายธรรมชาตินี้เองมีเหตุผลสำคัญแต่เดิมในเชิงประวัติศาสตร์อยู่ที่การต้องการจำกัดอำนาจผู้ปกครองหรือกษัตริย์ โดยอ้างเอาสิทธิตามธรรมชาติขึ้นมา โดยอ้างว่าเป็นสิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีมาแต่กำเนิด รัฐจะออกกฎหมายให้ขัดแย้งหรือกระทำการใดๆ เป็นการล่วงละเมิดกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้ มิฉะนั้นกฎหมายของรัฐก็จะใช้บังคับไม่ได้ แนวความคิดเรื่องสิทธิตามธรรมชาตินี้ได้รับการถ่ายทอดจากบรรดานักปราชญ์ไปสู่ประชาชน ซึ่งเป็นเหตุให้แนวความคิดดังกล่าวได้รับการปลูกฝังถึงสิทธิของตนว่าควรจะได้รับประการใดและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่นการปฏิวัติหรือการประกาศอิสรภาพของดินแดนที่อยู่ภายใต้การ

¹³⁰ กุลพล พลวัน, กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนกับการบริหารราชการ ชุดวิชาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการ หน้าที่ 8, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช), หน้า 10.

ปกครองของประเทศอื่น หรือในกรณีผู้มีอำนาจปกครองได้มีเจตนาจะให้การรับรองสิทธิแก่ประชาชนไว้เป็นหลักฐานด้วยตนเอง เช่น การจัดทำมหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา¹³¹ (The Great Charter or Magna Carta) หรือ การประกาศอิสรภาพของมลรัฐอาณานิคมในทวีปอเมริกา¹³² (The Declaration of Independence) หรือ การปฏิวัติครั้งใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส ค.ศ. 1789¹³³ เป็นต้น¹³⁴ ซึ่งเหตุการณ์ต่างๆ นั้นมีผลต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ

การจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

คริสต์ศตวรรษที่ 17 วิวัฒนาการทางความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภายหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมได้มีการพัฒนาระบบต่างๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น ซึ่งรวมถึงการคมนาคมเป็นไปอย่างรวดเร็วและสะดวกขึ้นกว่าแต่เดิมอันนำไปสู่การเดินทางระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นซึ่งมีผลทำให้ได้รับรู้ถึงแนวความคิดและกระแสในเรื่องสิทธิของมนุษย์ซึ่งก็ได้รับการตอบสนองในระดับประเทศ(ภายในประเทศ) และในบรรดาแต่ละประเทศ ได้มีการแสวงหาทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชนร่วมกัน เช่น ในปี 1890 ได้มีการทำข้อตกลงบริสเซลล์ ซึ่งมีประเทศ 16 ประเทศเข้าเป็นภาคีข้อตกลงที่จะยุติการค้าทาส เป็นต้น ซึ่งภายหลังจากการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1 พัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนมีความชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับ จะเห็นได้จากการมีการจัดตั้งสันนิบาตชาติขึ้นและสันนิบาตชาติได้มีความพยายามจัดทำสนธิสัญญาต่างๆ เพื่อให้ประเทศต่างๆ หันมาคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศ เช่น ความตกลงเพื่อคุ้มครองชนกลุ่มน้อยในโปแลนด์ อนุสัญญาต่อต้านการค้าทาสและยกเลิกการมี

¹³¹ มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา บัญญัติขึ้นเพื่อให้รัฐรับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและจะต้องไม่ใช้อำนาจที่อยู่เหนือกฎหมาย.

¹³² การประกาศอิสรภาพของอเมริกา(The American Declaration of Independence 1776) ซึ่งถูกเขียนโดยนายโทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) โดยมีใจความสำคัญที่ว่า: “เราถือความจริงซึ่งได้ประจักษ์แก่ ตัวเองแล้วว่า มนุษย์เราเกิดมามีอรรถาภิธานะและต่างก็ได้รับสิทธิบางประการซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กันได้มาจากพระเจ้า กล่าวคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพ และสิทธิในการแสวงหาความสุข และเพื่อที่จะป้องกันสิทธิเหล่านี้จึงได้จัดตั้งรัฐบาลที่รับอำนาจอันชอบธรรมด้วยความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ฯลฯ”

¹³³ หลังจากปฏิวัติสำเร็จได้ประกาศใช้ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของมนุษย์และพลเมือง (The Declaration of the Rights of Man and the Citizen 1789) ปฏิญญาฯ ดังกล่าวมีอยู่ 17 มาตรา โดยได้รับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนชาวฝรั่งเศสแต่ละบุคคลว่า มีสิทธิเสมอภาคกัน มีสิทธิแสวงหาความสุข และจรรยหาไว้ซึ่งสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจโอนให้แก่กันได้ โดยมาตรา 1 ได้กล่าวว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสรเสรีภาพและมีสิทธิเสมอเหมือนกัน มาตรา 2 ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของสังคมการเมืองทั้งปวงคือการรักษาไว้ซึ่งสิทธิของมนุษย์อันมีอยู่โดยธรรมชาติและไม่อาจลิดรอนได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการยืนยันให้ทราบโดยทั่วกันว่าชาวฝรั่งเศสจะได้รับความคุ้มครองและปกป้องในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และสิทธิแห่งความเท่าเทียมกัน และสิทธิต่างๆ นั้นต้องไม่ถูกลิดรอนแต่ประการใด.

¹³⁴ กุลพล พลวัน, พัฒนาการสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538), หน้า 30.

ทาสในเขตแดนของรัฐภาคีโดยสิ้นเชิง ภายหลังได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้น เมื่อ สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติการจัดตั้งมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางระหว่างประชาคมประเทศ นานาประเทศในโลกและรักษาไว้ซึ่งความผาสุกและสันติของมวลมนุษยชาติ เพราะต่างเห็นถึง ปัญหาว่าสงครามเป็นดั่งบ่อนทำลายสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์

หลักการที่สำคัญประการหนึ่งที่ทางองค์การสหประชาชาติได้วางแนวทางไว้เป็นหลัก สากลอันเป็นหนทางนำไปสู่แนวคิดพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนดังที่ได้ระบุไว้ในกฎบัตรแห่ง สหประชาชาติ กล่าวคือ¹³⁵ การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการเคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพ ขันมูลฐานของบุคคลทุกคนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเผ่าพันธุ์ เพศ ภาษา และความเชื่อ ในทางศาสนาแต่อย่างใด

แนวความคิดเรื่องการคุ้มครองสิทธิของพลเมือง (สิทธิมนุษยชน) ยังคงยึดถือว่าเป็น เรื่องภายในของแต่ละประเทศนั้นๆ กล่าวคือ การที่รัฐอื่นใดจะเข้าไปแทรกแซงหรือคุ้มครองสิทธิ ของพลเมืองในรัฐอื่นนั้นไม่สามารถกระทำได้ เพราะเท่ากับว่าเป็นการล่วงละเมิดต่อหลักกฎหมาย ระหว่างประเทศที่ถือว่ารัฐแต่ละรัฐต่างมีอำนาจอธิปไตยเป็นของตนเอง การที่รัฐอื่นใดจะไปก้าว ล่วงหรือแทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่นๆ นั้น หากกระทำไม่ได้ จวบจนกระทั่งภายหลัง สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลงบรรดาประเทศต่างๆ ต่างมีความกังวลและตระหนักถึงความร่วมมือ ซึ่งกันและกันในอนาคตที่จะพิทักษ์ปกป้องสิทธิของพลเมืองโดยให้เปลี่ยนจากสิทธิภายในของแต่ละ ประเทศเป็นสิทธิระหว่างประเทศ (International Rights) กล่าวคือ ได้มีการยอมรับให้สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิสากล (Universal Rights) ที่ไม่มีประเทศใดจะกล่าวอ้างได้ว่าเป็นเรื่องของภายในประเทศ หรือกิจการภายในประเทศของตน ต้องห้ามประเทศอื่นเข้ามายุ่งหรือแทรกแซงในกิจการภายในของ ประเทศของตน การยอมรับดังกล่าวนี้จึงเท่ากับเป็นการลดกำแพงอาณาเขตแห่งดินแดนลงและ เท่ากับเป็นการยืนยันที่ชัดเจนและหนักแน่นว่ามนุษย์ทุกคนบนโลกใบนี้มีความเท่าเทียมกัน จึงได้มี ความพยายามร่วมมือกันในระดับภูมิภาคไปจนกระทั่งถึงระดับระหว่างประเทศที่จะวางกรอบกติกา กลางเพื่อให้บรรดาประเทศต่างๆ ได้รับรองและใช้เพื่อเป็นหลักแห่งการให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพขั้นพื้นฐานแก่พลเมืองของตน ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อยกร่างกติกาสากลเพื่อ ส่งเสริมและคุ้มครองเรื่องสิทธิมนุษยชน จวบจนกระทั่งเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 สมัชชา ใหญ่แห่งสหประชาชาติก็ได้มีมติรับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนโดยปรากฏคำปรารภ (Preamble) ดังต่อไปนี้

¹³⁵ คณะกรรมการประสานงานองค์การสิทธิมนุษยชน (กปส.), คำปรารภปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2540), หน้า 3.

“ด้วยเหตุที่การยอมรับยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิซึ่งเสมอกันและไม่อาจโอนแก่กันได้ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษย์เป็นรากฐานของเสรีภาพความยุติธรรมและสันติภาพในพิภพ

ด้วยเหตุที่การเจยเมยและการดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชนได้ก่อให้เกิดการอันป่าเถื่อนโหดร้ายทารุณ ซึ่งกระทบกระเทือนมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างรุนแรง และโดยเหตุที่ได้มีการประกาศปณิธานอันสูงสุดของสามัญชนว่าถึงวาระแห่งโลกแล้วที่มนุษย์จะมีเสรีภาพในการพูดและในความเชื่อถือ รวมทั้งมีเสรีภาพจากความกลัวและความต้องการ

ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าไม่พึงประสงค์ให้มนุษย์ต้องถูกบีบบังคับให้หาทางออก โดยการกบฏต่อพระราชและการกดขี่อันเป็นที่พึงแห่งสุดท้าย

ด้วยเหตุที่บรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตัวบุคคลและในความเสมอกันแห่งสิทธิของทั้งชายและหญิง และได้ตัดสินใจที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าของสังคมตลอดจนมาตรฐานแห่งชาติให้ดีขึ้นได้มีเสรีภาพมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้บรรดารัฐสมาชิกได้ปณิธานที่จะให้ได้ว่ามา โดยการร่วมมือกับสหประชาชาติ ซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน...”

ปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ประกอบด้วย 30 ข้อบทซึ่งใน 30 ข้อบทนี้สามารถแบ่งสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และส่วนที่สอง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถพิจารณา ได้ดังต่อไปนี้

1. สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่มีมาแต่ดั้งเดิม กล่าวคือ สิทธินี้ปรากฏในข้อบทที่ 1-21 ที่มุ่งให้ความคุ้มครองประชาชนให้ได้รับสิทธิอันจำเป็นต่อการดำรงสถานะความเป็นคน อันได้แก่

1.1 สิทธิพื้นฐานของบุคคล¹³⁶ เช่น สิทธิในการดำรงชีวิตและเสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต สิทธิที่ปราศจากการถูกลงโทษด้วยการทรมาน เสรีภาพในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมาย สิทธิแห่งความเสมอภาค สิทธิที่จะไม่ถูกจับกุม กักขัง หรือ เนรเทศโดยพลการ สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานในคดีอาญาว่าเป็นบริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย เป็นต้น

¹³⁶ ปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน, ข้อบทที่ 3-11.

1.2 สิทธิส่วนบุคคลและทรัพย์สิน¹³⁷ เช่น สิทธิที่ปราศจากการแทรกแซงโดยพลการ เสรีภาพในการเดินทาง เสรีภาพในการย้ายถิ่นที่อยู่ สิทธิในการถือสัญชาติ สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นต้น

1.3 สิทธิทางการเมือง¹³⁸ เช่น สิทธิในเสรีภาพแห่งความคิดโนธรรมและศาสนา สิทธิในเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิที่จะชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ สิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน เป็นต้น

2 สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ปรากฏให้เห็นอยู่ในข้อบทที่ 22-27 ซึ่งสิทธิในส่วนที่สองนี้เป็นสิทธิที่ถือได้ว่าเกิดขึ้นมาใหม่โดยเรียกร้องให้รัฐปฏิบัติต่อประชาชนทุกคนเพื่อจะได้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข อัน ได้แก่

2.1 สิทธิในความมั่นคงทางสังคมและชอบที่จะได้รับผลแห่งสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

2.2 สิทธิที่จะมีงานทำอย่างเท่าเทียมโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติและได้รับการคุ้มครองจากการว่างงาน

2.3 สิทธิที่จะมีที่พักอาศัยอันถูกสุขลักษณะ

2.4 สิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง

2.5 สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนและครอบครัว

2.6 สิทธิที่จะได้รับการดูแลสุขภาพและรักษาพยาบาล

2.7 สิทธิได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

2.8 สิทธิที่จะเข้าร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรมและได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ทางศีลธรรมและทางวัตถุ

2.9 สิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ

หลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่เป็นคุณลักษณะประจำตัวตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละบุคคล (สิทธิมนุษยชน) หรือ บรรดาสิทธิเสรีภาพที่ได้มาภายหลัง (สิทธิพลเมือง) เป็นหลักที่บรรดารัฐในระบอบเสรีประชาธิปไตยต้องธำรงไว้เป็นอุดมการณ์ในการปกครองประเทศ อุดมการณ์ที่ยึดมั่นในหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของ

¹³⁷ เรื่องเดียวกัน, ข้อบทที่ 12-17.

¹³⁸ เรื่องเดียวกัน, ข้อบทที่ 18-21.

มนุษย์ มนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มนุษย์แต่ละคนสามารถกระทำสิ่งใดๆ ก็ได้ในแดนแห่งเสรีภาพของตน (Sphere of Individual Liberty) กล่าวคือ ภายในเขตแดนแห่งเสรีภาพของตนนั้นจะมีความเป็นอิสระ อิสระจากการแทรกแซงใดๆ จากบุคคลอื่นแม้กระทั่งรัฐเองก็ตาม¹³⁹

จากการศึกษาพบว่าหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนของบรรดารัฐเสรีประชาธิปไตยต่างก็ได้ยึดถือในหลักการที่สำคัญ 2 ประการ¹⁴⁰ ได้แก่

(1) หลักประชาธิปไตย (Democratic Principle)

(2) หลักนิติรัฐ (Rule of Law Principle)

หลักประชาธิปไตย

หลักประชาธิปไตย (Democratic Principle) หมายถึงการปกครองที่อำนาจสูงสุดอยู่ที่ประชาชนและประชาชนสามารถเข้าไปปกครองประเทศได้ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม โดยผ่านระบบตัวแทนของประชาชน (ผู้แทนราษฎร)¹⁴¹ ซึ่งปรัชญาหลักของประชาธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดและประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเอง¹⁴² หรือ สามารถอธิบายให้ง่ายที่สุดตามอมตะวาจาของท่านประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น ที่กล่าวว่าประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองของประชาชน (of People) โดยประชาชน (By People) และเพื่อประชาชน (For People)

ดังนั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าประชาธิปไตยนั้นคือรูปแบบการปกครองหนึ่งที่อำนาจสูงสุด (อำนาจอธิปไตย) เป็นของประชาชนและหัวใจสำคัญของการปกครองในระบอบนี้คือ การปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน

หลักนิติรัฐ

คำว่า หลักนิติรัฐ (Rule of Law Principle) ได้มีผู้ให้คำอธิบายไว้หลายท่าน ดังจะยกตัวอย่างให้เห็นได้ดังต่อไปนี้

หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายคำว่า นิติรัฐ (The Rule of Law) ว่านิติรัฐเป็นรัฐที่ยอมตนอยู่ใต้บังคับแห่งกฎหมาย ซึ่งรัฐเป็นผู้ตราขึ้นเอง¹⁴³ และในประการที่สำคัญในกฎหมายรัฐธรรมนูญของ

¹³⁹ วรพจน์ วิสสุตพิชญ์, หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2540), หน้า 15.

¹⁴⁰ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2543), หน้า 18.

¹⁴¹ Robert A. Dahl, A Preface to Democratic Theory, อ้างถึงใน กิตติบดี ไยพูล, อ้างแล้ว, หน้า 28.

¹⁴² ลิขิต ธีรเวคิน, การเมืองการปกครองของไทย, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), หน้า 157.

¹⁴³ หยุด แสงอุทัย, หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538), หน้า 123.

รัฐที่เป็นนิติรัฐจะต้องมีบทบัญญัติในประการที่สำคัญถึงเสรีภาพของราษฎร เช่น เสรีภาพในร่างกาย ในทรัพย์สิน ในการทำสัญญา และในการประกอบอาชีพ¹⁴⁴ การที่รัฐจะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรได้ก็ต้องด้วยความยินยอมของราษฎรให้จำกัดสิทธิและเสรีภาพเองตามกฎหมายแห่งนิติบัญญัติของประเทศนั้น

ธานินทร์ กรีวิเชิธร ได้อธิบายว่า The Rule of Law หมายถึงหลักการแห่งกฎหมายที่เทิดทูนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และยอมรับนับถือสิทธิแห่งมนุษย์ชนทุกแห่งทุกมุม รัฐจักต้องให้ความอารักขาคุ่มครองให้พ้นจากลัทธิทรราชย์ หากมีข้อพิพาทใดๆ เกิดขึ้น ไม่ว่าจะระหว่างรัฐกับเอกชน หรือเอกชนกับเอกชน ศาลสถิตยุติธรรมย่อมมีอำนาจอิสระในการตัดสินคดีตามกฎหมายบ้านเมือง

Maunz นักกฎหมายชาวเยอรมันได้ให้คำอธิบายไว้ว่า¹⁴⁵ นิติรัฐจะต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- (1) การแบ่งแยกอำนาจ
- (2) การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- (3) ความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครองและฝ่ายตุลาการ
- (4) ความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา
- (5) ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา
- (6) หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย

ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล ได้สรุปว่า คำว่า The Rule of Law ได้อุบัติขึ้นในประเทศเยอรมัน และจำเริญขึ้นเป็นลำดับมา ในประเทศอังกฤษตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 และถือเป็นกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษปฏิบัติสืบเนื่องกันมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 และที่ 17 และในหลัก The Rule of Law (หลักนิติธรรม) จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังต่อไปนี้¹⁴⁶

- (1) การยึดหลักความเป็นอิสระของตุลาการ
- (2) ประชาชนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันอย่างเสมอภาค และได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายอย่างทัดเทียมกัน
- (3) เจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- (4) การปกครองโดยยึดกฎหมายเป็นใหญ่ และปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะที่เป็นนิติรัฐกฎหมายนั้นจะต้องเป็นกฎหมายที่ยุติธรรม

¹⁴⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 123.

¹⁴⁵ บรรเจิด สิงคะเนติ, อ้างแล้ว, หน้า 23-34.

¹⁴⁶ ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, เหลียวหลังดูกฎหมายและความยุติธรรม, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2540), หน้า 14, หน้า 30-31.

- (5) ศาลเป็นสถาบันที่พึ่งสุดท้ายของประชาชน
- (6) ฝ่ายบริหารต้องบริหารภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย
- (7) ส่งเสริมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างบริสุทธิ์และยุติธรรม ปราศจากการแทรกแซงของฝ่ายบริหารหรือกลุ่มอิทธิพลเพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แท้จริงของประชาชน
- (8) ส่งเสริมและสนับสนุนความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย
- (9) ส่งเสริมและคุ้มครองหลักแห่งการเคารพศักดิ์ศรีของมวลมนุษย์
- (10) ส่งเสริมและพัฒนากฎหมายเพื่อสร้างความสงบสุขให้แก่ประชาชนและสังคมส่วนรวม
- (11) ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมาย

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า หลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip) หรือ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) ไว้ว่าเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของราษฎรจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจขององค์กรฝ่ายบริหาร อันได้แก่รัฐบาล หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาหรือภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล¹⁴⁷

Carre De Malberg นักกฎหมายมหาชนชาวฝรั่งเศส¹⁴⁸ ได้ให้คำอธิบายถึงนิติรัฐไว้ว่านิติรัฐเป็นรัฐที่ในทางความสัมพันธ์กับประชาชนและเพื่อการให้หลักประกันแก่สถานะของบุคคลแล้วอยู่ภายใต้ระบอบแห่งกฎหมายซึ่งผูกการกระทำของรัฐไว้ด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้ส่วนหนึ่งจะกำหนดสิทธิของประชาชน แต่อีกส่วนหนึ่งจะกำหนดไว้ล่วงหน้าถึงหนทางและวิธีการที่จะถูกนำมาใช้เพื่อบรรลุจุดประสงค์ในการดำเนินการปกครองของรัฐ กฎเกณฑ์สองชนิดนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกันเพื่อจำกัดอำนาจของรัฐโดยทำให้รัฐอยู่ภายใต้ระเบียบแห่งกฎหมายที่กฎเกณฑ์ทั้งสองชนิดดังกล่าวสร้างขึ้น ด้วยเหตุนี้ลักษณะเฉพาะของนิติรัฐ ที่ชัดเจนอันหนึ่ง ก็คือ ในการปฏิบัติต่อผู้ได้ปกครอง ฝ่ายปกครองจะสามารถใช้วิธีการต่างๆ ได้ก็แต่เฉพาะที่ระเบียบแห่งกฎหมายที่บังคับใช้อยู่ในขณะนั้นให้อำนาจไว้

ดังนั้นอาจพอสรุปได้ว่า หลักนิติรัฐ หมายถึง รัฐที่ใช้อำนาจปกครองโดยกฎหมาย และต้องมีกฎหมายหรือกฎเกณฑ์ที่ออกโดยอาศัยอำนาจกฎหมายรับรองสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชนและหากมีความจำเป็นที่จะต้องลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนก็ต้องมี

¹⁴⁷ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, อ้างแล้ว, หน้า 11.

¹⁴⁸ ชาญชัย แสงศักดิ์, กฎหมายปกครอง, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538), หน้า 41-42.

กฎหมายกำหนดขึ้นและใช้บังคับเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน และหากมีการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิของประชาชนโดยรัฐ ประชาชนสามารถใช้นิติวิธีที่กฎหมายรับรองไว้เข้าเี่ยวมาได้

หลักปรัชญาความเชื่อในศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์

1) หลักศาสนาพุทธ

ในทางพุทธศาสนามีได้มีการพูดถึงคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้โดยตรง แต่ในพระไตรปิฎกซึ่งรวบรวมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และในส่วนของพระสูตรต้นปิฎกหรือประมวลพุทธพจน์หมวดพระสูตรที่รวบรวมพระธรรมเทศนา คำบรรยายธรรมต่าง ๆ ไว้ นั้น มีพระสูตรบางบทที่แสดงให้เห็นถึงหลักปรัชญาความเชื่อในศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในในอัครัญสูตรตอนหนึ่งว่า “วรรณะทั้งสี่ ประกอบด้วย กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทรนั้น สามารถประพฤติดีทั้งในทางธรรมที่ ดำและขาว ดังนั้น วรรณะหรือชนชั้นจึงไม่ใช่เครื่องวัดความผิดถูกดีชั่วของบุคคล” และได้ตรัสว่า “ทั้ง พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ย่อมเกิดจากพวกนั้นมิใช่เกิดจากพวกอื่น เกิดจากคนที่เสมอกัน มิใช่เกิดจากคนที่ไม่เสมอกัน เกิดขึ้นโดยธรรม มิใช่เกิดขึ้นโดยอธรรม” นอกจากนั้น ยังปรากฏในอัมพพิณสูตรตอนหนึ่งว่า “ใครก็ตามที่ยังถือชาติ ถือโคตร ถือตัว หรืออวาหะ (การสมรส) คนเหล่านั้นย่อมอยู่ห่างไกลจากความรู้และความประพฤติดีอันยอดเยี่ยม ต่อเมื่อละความถือชาติ ถือโคตร ถือตัว ถืออวาหะได้ จึงจะทำให้แจ้งได้ซึ่งความรู้และความประพฤติดีอันยอดเยี่ยม”¹⁴⁹ จากคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระสูตรต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าตามหลักศาสนาพุทธ คุณค่าของบุคคลขึ้นอยู่กับความรู้และความประพฤติดี ดังนั้น บุคคลไม่ว่าวรรณะใดที่ถึงพร้อมด้วยความรู้และความประพฤติดีและเป็นผู้ปราศจากอวิชชาแล้ว บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้ที่ประเสริฐสุด สมัยพุทธกาลคนอินเดียได้มีการแบ่งชนชั้นเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร โดยคนชนชั้นศูทรจะถูกจำกัดไม่ให้มีโอกาสพัฒนาความสามารถของตนเอง ไม่มีโอกาสที่จะมีงานดี ๆ ทำ ดังนั้น เพื่อให้ทุกชนชั้นเท่าเทียมกันพระพุทธเจ้าจึงใช้การอุปสมบทเป็นภิกษุในการแก้ปัญหาดังกล่าว เพราะคนทุกชนชั้นเมื่ออุปสมบทเป็นภิกษุย่อมเท่าเทียมกัน จึงทำให้คนชนชั้นศูทรได้มีโอกาสเรียนหนังสือ และพัฒนาความสามารถของตนได้อย่างไร้ขอบเขตเท่าเทียมกับชนชั้นอื่น แม้ในประเทศไทย คนจนก็ใช้การอุปสมบทเป็นภิกษุเพื่อเปิดโอกาสให้ได้เรียนหนังสือ หรือลาสิกขาบวชออกมาเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ

¹⁴⁹ อัครัญสูตร, พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน, (กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์), หน้า 295 – 352.

2) หลักศาสนาคริสต์

ศักดิ์ศรี ในทางศาสนาคริสต์ หมายถึง ความเมตตาของพระเจ้า อันมีพื้นฐานมาจากหลักของศาสนาที่ว่ามนุษย์นั้นถูกสร้างขึ้นตามความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้น ศักดิ์ศรี ในความหมายของศาสนาคริสต์จึงตกแก่บุคคลทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ในอีกด้านหนึ่งนั้น ศักดิ์ศรีของมนุษย์เหล่านี้มีอาจถูกทำลายหรือถูกพรากไปได้โดยบุคคลที่สามหรือบุคคลอื่น หากแต่ถูกทำลายได้โดยบาปของตนเองด้วยเหตุนี้ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในความหมายของศาสนาคริสต์จึงเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า¹⁵⁰ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์ทุกคนเสมอเหมือนกันในสายตาของพระผู้เป็นเจ้า มนุษย์ทั้งหลายต่างก็เป็นบุตรของพระผู้เป็นเจ้าด้วยกันทุกคน” หรือ “ไม่มีทั้งยิวหรือกรีก ไม่มีทั้งทาส หรือเสรีชน ไม่มีทั้งชายหรือหญิง เพราะพระเจ้าทั้งปวงเป็นหนึ่งในพระเยซูคริสต์” หรือ “ไม่มีข้อแตกต่างระหว่างยิวและกรีก เพราะมีพระเจ้าองค์เดียวกันเหนือคนทั้งปวง เป็นที่อุดมสมบูรณ์สำหรับคนทั้งปวงที่เข้าเฝ้าพระองค์” จะเห็นได้ว่า แนวคิดกฎหมายธรรมชาติแสดงออกมาในรูปความเชื่อในทางศาสนาคริสต์ เป็นกฎหมายที่สืบเนื่องมาจากเจตจำนงของพระผู้เป็นเจ้า และเชื่อว่ากฎหมายที่พระผู้เป็นเจ้าทรงบัญญัติขึ้นมีฐานะเหนือกฎหมายที่รัฐบาลบัญญัติขึ้น¹⁵¹

ความเชื่อในทางศาสนาคริสต์เป็นรากฐานสำคัญทางปรัชญาของสำนักกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งต่อมาก็ได้มีการนำหลักปรัชญาความเชื่อในหลักกฎหมายธรรมชาติ มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของหลายประเทศ และเป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน

3) การนำหลักปรัชญาความเชื่อมาบัญญัติในกฎหมาย

หลักปรัชญาความเชื่อในศักดิ์ศรีและความเท่าเทียมกันของมนุษย์ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล¹⁵² หลักการใช้อำนาจของรัฐที่ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์¹⁵³ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง รวมทั้ง การได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐสำหรับบุคคล

¹⁵⁰ บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540, (กรุงเทพฯ:องค์การคำครุสภา)

¹⁵¹ ชีรนนท์ ขาวเผือก, การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540: ศึกษากรณีพิพาท (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), หน้า 14-16.

¹⁵² มาตรา 4 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง”

¹⁵³ มาตรา 26 “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้”

ซึ่งเป็นคนพิการหรือทุพพลภาพ ดังนั้น เพื่อให้หลักปรัชญาดังกล่าวมีผลใช้บังคับในทางปฏิบัติ จึงมีการนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายซึ่งสามารถแยกออกเป็น 2 หลัก¹⁵⁴ คือ

(1) หลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

การเลือกปฏิบัติที่มีผลทำให้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลไม่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าเนื่องจากสาเหตุใดก็ตาม ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมจะกระทำไม่ได้ การเลือกปฏิบัติอาจกระทำได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ การแบ่งแยก (Distinction) การกีดกัน (Exclusion) และการจำกัด (Restriction)¹⁵⁵

การกำหนดหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมปรากฏในมาตรา 30 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย นอกจากนี้ กรณีกฎหมายมีบทบัญญัติที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เช่น การจำกัดสิทธิด้านการศึกษาหรือการมีทำงาน เป็นต้น รัฐธรรมนูญได้กำหนดมาตรการเยียวยาทั้งในกรณีก่อนกฎหมายมีผลใช้บังคับและกรณีที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว

สำหรับกรณีก่อนกฎหมายมีผลใช้บังคับมาตรา 154 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและหรือสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่อยู่ของทั้งสองสภาสำหรับร่างพระราชบัญญัติ หรือนายกรัฐมนตรีเห็นว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นใดมีข้อความขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ให้ส่งความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ากฎหมายดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

สำหรับกรณีที่กฎหมายมีผลใช้บังคับแล้ว หากบุคคลใดเห็นว่ากฎหมายดังกล่าวมีถ้อยคำหรือข้อความที่ขัดต่อ มาตรา 30 วรรคสามของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ยื่นเรื่องไปร้องทุกข์ต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา เมื่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นมีถ้อยคำหรือข้อความขัดต่อรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจะเสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยต่อไป แต่ถ้าหากผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเห็นว่า

¹⁵⁴ วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคนอื่นๆ, การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมาย และกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพ, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ม.ป.ป.), หน้า 36.

¹⁵⁵ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ ข้อ 1 เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ คำว่า “เลือกปฏิบัติต่อสตรี” จะหมายถึง การแบ่งแยก การกีดกัน หรือการจำกัดใด ๆ เพราะเหตุแห่งเพศ ซึ่งมีผลหรือความมุ่งประสงค์ที่จะทำลายหรือทำให้เสื่อมเสียการยอมรับการได้อุปโภค หรือใช้สิทธิโดยสตรี โดยไม่เลือกสถานภาพด้านการสมรส บนพื้นฐานของความเสมอภาคของบุรุษและสตรีของสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม พลเมือง หรือด้านอื่น ๆ”

กฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยฝ่ายบริหารมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญก็ให้เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลปกครอง ตามมาตรา 244 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือหากบุคคลใดเชื่อว่าตนได้รับความเสียหายจากกฎหมายที่เลือกปฏิบัติต่อตนโดยตรง บุคคลดังกล่าวอาจใช้วิธีฟ้องต่อศาลยุติธรรม ศาลปกครอง หรือศาลทหารแล้วแต่กรณีแทนการร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาก็ได้ ตามมาตรา 211 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ศาลส่งความเห็นที่คู่กรณีหรือศาลเห็นเองว่าบทบัญญัติใดของกฎหมายใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวงแต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

ในกรณีที่กฎหมายไม่มีบทบัญญัติเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลพินิจเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เช่น กฎหมายไม่ได้จำกัดสิทธิคนพิการในการประกอบอาชีพแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ดุลพินิจไม่รับคนพิการเข้าเป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจเพราะเหตุที่เป็นคนพิการ เป็นต้น ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอาจฟ้องต่อศาลปกครองโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา 9 (1)¹⁵⁶ และมาตรา 42 วรรคหนึ่ง¹⁵⁷ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เพื่อให้ศาลปกครองสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

นอกจากนี้ ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมยังมีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ ถ้าหากการกระทำนั้นเป็นการละเมิด ตามมาตรา 420¹⁵⁸ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และหรือ ร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจใกล้เคียงให้มีการประนีประนอมกันได้ หรือแจ้งให้บุคคลหรือหน่วยงานนั้นทำการ

¹⁵⁶ มาตรา 9 (1) “ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีความจำเป็นหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ”

¹⁵⁷ มาตรา 42 วรรคหนึ่ง “ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองหรือกรณีอื่นใดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองตามมาตรา 9 และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรือยุติข้อโต้แย้งนั้น ต้องมีคำบังคับตามที่กำหนดในมาตรา 72 ผู้นั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง”

¹⁵⁸ มาตรา 420 “ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

แก้ไข ถ้าไม่มีการดำเนินการแก้ไขก็ให้แจ้งต่อนายกรัฐมนตรีในฐานะผู้บังคับบัญชาให้สั่งการแก้ไข ถ้านอกเหนืออำนาจนายกรัฐมนตรีก็ให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อให้ดำเนินการหาทางแก้ไข หรือ รายงานต่อสื่อมวลชน ตามมาตรา 23 ถึงมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542

(2) หลักจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมความเสมอภาค

ตามมาตรา 30 วรคดี ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติไว้ว่าการปฏิบัติต่อบุคคลด้วยวิธีการที่แตกต่างกันเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมความเสมอภาคย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม หลักที่ต้องมีในบทบัญญัติกฎหมายที่เป็นมาตรการในการจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมความเสมอภาค มีดังนี้

ก) หลักจัดอุปสรรคเพื่อความเสมอภาค

ข) หลักส่งเสริมความเสมอภาค

ดังนั้น มาตรา 30 จึงแปลความได้ว่า พลเมืองทุกคนไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันเพราะถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง จะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคนโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมแต่ประการใด

2.6 แนวคำพิพากษากฎีกาและศาลปกครองสูงสุดเกี่ยวกับการล้างมลทินในประเทศไทย

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการล้างมลทินก่อให้เกิดผลแก่ผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน 2 ประการคือ

1. ทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน เพราะการล้างมลทินจะลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำผิดซึ่งจากผลดังกล่าวทำให้ศาลไม่สามารถเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้ในกรณีที่บุคคลนั้นได้กลับมากระทำความผิดอีกภายหลังจากการที่ได้รับการล้างมลทินแล้ว ทั้งนี้ เพราะศาลถือว่าการกระทำความผิดดังกล่าวเป็นการกระทำความผิดครั้งแรก

2. การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ แก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทิน ซึ่งสิทธิและประโยชน์ดังกล่าวหมายถึงสิทธิทางการเงิน ซึ่งได้แก่ สิทธิ

ในการรับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ ทั้งนี้เนื่องจากการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตก่อนที่จะได้รับการล้างมลทิน

ซึ่งสมควรที่เราจะนำเอาคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวมาศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1. ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน เพราะการล้างมลทินจะลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดซึ่งจากผลดังกล่าวทำให้ศาลไม่สามารถเพิ่มโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้ในกรณีที่บุคคลนั้นได้กลับมากระทำความผิดอีกภายหลังจากการที่ได้รับการล้างมลทินแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1808/2540¹⁵⁹ “ระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา ได้มี พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2539 มาตรา 6(3) ประกาศใช้บังคับ มีผลให้จำเลยที่ 1 ซึ่งได้รับพักการลงโทษเพื่อคุมประพฤติให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษปล่อยตัวไป และต่อมามีพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 มาตรา 4 ประกาศใช้บังคับมีผลให้ล้างมลทินแก่จำเลยทั้งสอง ซึ่งได้พ้นโทษไปแล้ว ก่อนวันที่พระราชบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับ จึงเพิ่มโทษจำเลยทั้งสองตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92, 93 ไม่ได้ แม้จำเลยทั้งสองมิได้ฎีกาในปัญหานี้ แต่ปัญหานี้เป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยศาลฎีกาแก้ไขเสียให้ถูกต้องได้”

คดีนี้จำเลยที่ 1 เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลให้ลงโทษจำคุก 20 ปี ในความผิดฐานปล้นทรัพย์ และต่อมาได้รับพักการลงโทษเพื่อคุมประพฤติ และได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 มาตรา 4 จำเลยที่ 1 กลับมาทำความผิดฐานชิงทรัพย์อีก ศาลถือว่าจำเลยที่ 1 ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนจึงเพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92, 93 ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3799/2540¹⁶⁰ “แม้ว่าตามรายงานการสืบเสาะและพินิจจำเลยจะได้ความว่าก่อนกระทำความผิดคดีนี้ จำเลยเคยต้องพิพากษาถึงที่สุดของศาลว่าจำเลยมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและพยายามฆ่า ให้จำคุก 13 ปี 4 เดือน นับตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน 2530 ก็ตาม แต่จำเลยก็ได้รับโทษและพ้นโทษมาแล้วเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2535 จำเลยย่อมได้รับประโยชน์ตาม มาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ที่บัญญัติให้ถือว่าจำเลยมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดที่ได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน 2539 และพ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่

¹⁵⁹ เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช 2540, (กรุงเทพฯ: จีระการพิมพ์, 2540), หน้า 92-94.

¹⁶⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 122-124.

พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นๆ ดังนั้น กรณีจึงต้องถือว่าจำเลยไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ที่ศาลจะพิจารณารอการลงโทษให้แก่จำเลยได้¹⁶¹

คดีนี้จำเลยเคยต้องพิพากษาถึงที่สุดของศาลว่าจำเลยมีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา และพยายามฆ่าให้จำคุก 13 ปี 4 เดือนและได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 และกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีกในความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตและพาอาวุธปืนไปในที่สาธารณะโดยไม่มีเหตุอันควร ศาลถือว่าจำเลยไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ต้องด้วยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ที่ศาลจะพิจารณารอการลงโทษให้แก่จำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6660/2539 ¹⁶¹ “ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกาได้มีพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ใช้บังคับ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่างๆ ซึ่งได้กระทำการก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับโดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นๆ เมื่อคดีฟังได้ว่าจำเลยพ้นโทษในความผิดฐานลักทรัพย์ไปก่อนวันที่ 9 มิถุนายน 2539 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับจำเลยจึงได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ดังกล่าวซึ่งถือว่าจำเลยไม่เคยถูกลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน จึงไม่อาจเพิ่มโทษจำเลยได้”

คดีนี้จำเลยเคยต้องพิพากษาถึงที่สุดของศาลว่าจำเลยมีความผิดฐานลักทรัพย์และพ้นโทษไปก่อนวันที่ 9 มิถุนายน 2539 ซึ่งเป็นวันที่พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ใช้บังคับ และมาทำความผิดซ้ำอีกตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง, 67 ศาลถือว่าจำเลยไม่เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นมาก่อน จึงไม่อาจเพิ่มโทษจำเลยได้

2. การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ แก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทิน ซึ่งสิทธิและประโยชน์ดังกล่าวหมายถึงสิทธิทางการเงิน ซึ่งได้แก่สิทธิในการรับเบี้ยหวัด บำเหน็จ บำนาญ ทั้งนี้เนื่องจากการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องใดๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตก่อนที่จะได้รับการล้างมลทิน

¹⁶¹ เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2539, (กรุงเทพฯ: จีระการพิมพ์, 2539), หน้า 251-252.

คำพิพากษาฎีกาที่ 488/2541¹⁶² “โจทก์อุทธรณ์ว่า โจทก์กระทำความผิดก่อน วันที่ 9 มิถุนายน 2539 จำเลยมีคำสั่งให้โจทก์ออกจากงานเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2539 ก่อน พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ใช้บังคับ ต้องถือว่าโจทก์มิได้เคยถูกลงโทษ จำเลยจึงต้องรับโจทก์เข้าทำงานในตำแหน่งเดิม เงินเดือนเดิม พร้อมค่าจ้างนับแต่วันออกจากงานถึงวันรับกลับเข้าทำงาน และเงินโบนัสแก่โจทก์ พระราชบัญญัติ ดังกล่าวที่โจทก์อ้าง เป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน อุทธรณ์ของโจทก์ดังกล่าวจึงเป็นอุทธรณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง ความสงบเรียบร้อยของประชาชน โจทก์ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ โจทก์เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ และแม้โจทก์ได้กระทำความผิดวินัยก่อนวันที่ 9 มิถุนายน 2539 จำเลยมีคำสั่งลงโทษทางวินัยลงวันที่ 27 สิงหาคม 2539 ให้ออกจากงานโดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม 2539 ก่อนวันที่ พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ใช้บังคับซึ่งต้องถือว่าโจทก์มิได้เคยถูกลงโทษทางวินัยตามมาตรา 5 ก็ตาม แต่เนื่องจากมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้บัญญัติว่าการล้างมลทินตามมาตรา 5 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น การล้างมลทินให้โจทก์จึงเป็นเพียงให้ถือว่าโจทก์มิได้เคยถูกลงโทษทางวินัยไม่มีมลทิน ไม่เสียสิทธิหรือขาดคุณสมบัติกายภาพหน้าเท่านั้น ดังนี้ โจทก์ย่อมไม่มีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยต้องรับโจทก์กลับเข้าทำงานในตำแหน่งเดิมหรือตำแหน่งที่เทียบเท่าตำแหน่งเดิมหรือเรียกค่าชดเชยหรือค่าเสียหายใดๆ จากจำเลยได้”

คดีนี้โจทก์ถูกจำเลยไล่่ออกจากการเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจเนื่องจากกระทำความผิดวินัยร้ายแรงโจทก์จึงมาฟ้องว่าจำเลยเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม ศาลแรงงานกลางยกฟ้องเพราะเห็นว่าไม่เป็นการเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม โจทก์จึงอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาแผนกคดีแรงงานว่าโจทก์ได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ซึ่งต้องถือว่าโจทก์มิได้เคยถูกลงโทษทางวินัยตามมาตรา 5 จำเลยจึงต้องรับโจทก์เข้าทำงานในตำแหน่งเดิม เงินเดือนเดิม พร้อมค่าจ้างนับแต่วันออกจากงานถึงวันรับกลับเข้าทำงาน และเงินโบนัสแก่โจทก์ ศาลฎีกาแผนกคดีแรงงานวินิจฉัยว่าตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 มาตรา 5 ถือว่าโจทก์มิได้เคยถูกลงโทษทางวินัยตาม แต่เนื่องจากมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้บัญญัติว่าการล้างมลทินตามมาตรา 5 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น

¹⁶² เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาฎีกาประจำพุทธศักราช 2541, (กรุงเทพฯ: จีระการพิมพ์, 2541), หน้า 22-23.

จากที่กล่าวมานั้นคือผลของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินซึ่งดูเหมือนว่าผู้ที่ได้รับการล้างมลทินสามารถมีสิทธิเท่ากับบุคคลทั่วไปเพราะความผิดและโทษได้ถูกลบล้างไปหมดแล้วสามารถใช้สิทธิภายใต้สมบุรณ์เฉกเช่นบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนแต่การฉกกลับหาเป็นเช่นนั้นไม่ เนื่องมาจากมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วางแนวการวินิจฉัยว่า ถึงแม้จะมีการออกกฎหมายล้างมลทิน แต่ก็ยังเป็นกฎหมายล้างโทษมิใช่ล้างการกระทำหรือพฤติกรรมกระทำความผิดหรือความประพฤติ ผู้กระทำจึงมีความประพฤติชั่วอยู่ หรือยังเป็นบุคคลที่มีความประพฤติในทางเสื่อมเสียศีลธรรม จึงต้องห้ามมิให้เข้ารับราชการหรือเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ รวมทั้งการลงสมัครรับเลือกตั้ง ตามกฎหมาย รวมทั้งศาลสามารถนำเอาความประพฤติหรือการกระทำนั้นมาประกอบดุลยพินิจในการรอกการลงโทษหรือไม่ก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 483/2543¹⁶³ “พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 มาตรา 4 ที่บัญญัติให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิด ต่างๆ ซึ่งได้กระทำความผิดก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2539 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวใช้บังคับ หรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. 2539 โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นๆ มีผลเพียงให้ถือว่าผู้ต้องโทษไม่เคยถูกลงโทษจำคุกเท่านั้น มิได้มีผลถึงกับให้ถือว่าความประพฤติหรือการกระทำอันเป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นถูกลงโทษจำคุกถูกลบล้างไปด้วย ศาลล่างทั้งสอง จึงนำข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยเคยกระทำความผิดมาก่อนในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษตามที่ปรากฏในรายงานการสืบเสาะและพินิจ มาประกอบการใช้ดุลยพินิจไม่รอกการลงโทษจำคุกให้แก่จำเลยได้”

คดีนี้จำเลยเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลให้จำคุกในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษและได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 แต่ศาลถือว่า มีผลเพียงให้ถือว่าผู้ต้องโทษไม่เคยถูกลงโทษจำคุกเท่านั้น มิได้มีผลถึงกับให้ถือว่าความประพฤติหรือการกระทำอันเป็นเหตุให้บุคคลผู้นั้นถูกลงโทษจำคุกถูกลบล้างไปด้วย ศาลล่างทั้งสอง จึงนำข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยเคยกระทำความผิดมาก่อนในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษตามที่ปรากฏในรายงานการสืบเสาะและพินิจ มาประกอบการใช้ดุลยพินิจไม่รอกการลงโทษจำคุกให้แก่จำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3295/2541¹⁶⁴ “พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2539

¹⁶³ เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2543, (กรุงเทพฯ: บริษัทศรีสมบัติการพิมพ์, 2543), หน้า 20.

¹⁶⁴ เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาศาลฎีกาประจำพุทธศักราช 2541, (กรุงเทพฯ: จีระการพิมพ์, 2541), หน้า 132-133.

มาตรา 4 ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่างๆ ที่ได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน 2539 และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับหรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกากลับโทษ พ.ศ. 2539 โดยให้ถือว่า ผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นๆ ย่อมหมายความว่าผู้ต้องโทษไม่เคยถูกลงโทษเท่านั้น ส่วนความประพฤติหรือการกระทำที่เป็นเหตุให้บุคคลนั้นต้องโทษหาได้ถูกลบล้างไปด้วยไม่ เพราะความประพฤติหรือการกระทำที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจล้างมลทินให้หมดไปได้ ศาลชั้นต้นจึงสามารถนำความประพฤติหรือการกระทำนั้นมาประกอบดุลพินิจในการรอลงโทษให้หรือไม่ก็ได้ เมื่อพฤติการณ์ที่จำเลยมีผิดของกลาง จำนวนไม่มาก โทษจำคุก 6 เดือน ที่จะลงแก่จำเลยจึงหนักเกินไป สมควรลดโทษให้เบาลงเหลือ 3 เดือนแต่ยังไม่มีเหตุสมควรที่จะ รอลงโทษจำคุกให้แก่จำเลย”

คดีนี้จำเลยฎีกาข้อกฎหมายว่าการที่ศาลชั้นต้นใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลย 6 เดือน โดยไม่รอลงโทษเพราะเหตุฟังรายงานการสืบเสาะของพนักงานคุมประพฤติที่รายงานว่าจำเลยเคยกระทำความผิดมาก่อนหลายคดีนั้นไม่ชอบ เพราะมีพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539

ล้างความผิดของจำเลยแล้ว จึงต้องถือว่าจำเลยเป็นผู้ที่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนนั้น แต่ศาลฎีกาเห็นว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้นๆ ย่อมหมายความว่าผู้ต้องโทษไม่เคยถูกลงโทษเท่านั้น ส่วนความประพฤติหรือการกระทำที่เป็นเหตุให้บุคคลนั้นต้องโทษหาได้ถูกลบล้างไปด้วยไม่ เพราะความประพฤติหรือการกระทำที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจล้างมลทินให้หมดไปได้ ศาลชั้นต้นจึงสามารถนำความประพฤติหรือการกระทำนั้นมาประกอบดุลพินิจในการรอลงโทษให้หรือไม่ก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2539¹⁶⁵ “พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 มาตรา 5 ตอนท้ายที่ระบุว่า โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้นๆ ย่อมหมายความว่า ผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยเท่านั้น ส่วนความประพฤติหรือการกระทำที่เป็นเหตุให้บุคคลนั้นถูกลงโทษทางวินัยหาได้ถูกลบล้างไปด้วยไม่ เพราะความประพฤติหรือการกระทำที่เกิดขึ้นแล้วไม่อาจล้างมลทินให้หมดไปได้ กรณีที่คดีมีคำสั่งลงโทษจำคุกทางวินัยให้ปลดออกจากราชการฐานไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ที่มิควรได้เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ และรายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 มีผลเพียงให้ถือว่า โจทก์ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยให้ปลด

¹⁶⁵ เนติบัณฑิตยสภา, คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2539, (กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์, 2539), หน้า 88-90.

ออกจากราชการเท่านั้น แต่การกระทำหรือความประพฤติของโจทก์ที่ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่หรืออื่นๆ ไม่ได้รับการล้างมลทินและเป็นการกระทำที่เป็นเหตุให้ขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติข้าราชการวังวัดเอกชน พ.ศ. 2535 มาตรา 19(7) ที่ว่า“ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย”

คดีนี้โจทก์เคยรับราชการสังกัดกรมที่ดินถูกปลดออกจากราชการฐานไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ที่มิควรได้เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ รายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา ต่อมาโจทก์ยื่นคำขอรับใบอนุญาตเป็นช่างรังวัดเอกชนต่อคณะกรรมการช่างรังวัดเอกชน คณะกรรมการฯพิจารณาแล้วเห็นว่าโจทก์มีความประพฤติที่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 19(7) แห่งพระราชบัญญัติช่างรังวัดเอกชน พ.ศ. 2535 คือเป็นผู้ที่มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดี จึงไม่สมควรที่จะให้เป็นช่างรังวัดเอกชน โจทก์จึงฟ้องคณะกรรมการช่างรังวัดเอกชนเป็นจำเลยโดยกล่าววามติของคณะกรรมการดังกล่าวขัดต่อเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 และเป็นการโต้แย้งสิทธิโจทก์ เพราะพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่จะให้บุคคลที่เคยถูกลงโทษทางวินัยได้รับการล้างมลทินเพื่อให้ได้มีสิทธิสมบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลทั้งหลายซึ่งไม่เคยได้รับโทษ โจทก์จึงมีสิทธิเป็นช่างรังวัดเอกชนได้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 มีผลเพียงให้ถือว่าโจทก์ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัยให้ปลดออกจากราชการเท่านั้น แต่การกระทำหรือความประพฤติของโจทก์ที่ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่หรืออื่นๆ ไม่ได้รับการล้างมลทินไปด้วย และเป็นการกระทำที่เป็นเหตุให้ขาดคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติช่างรังวัดเอกชน พ.ศ. 2535 มาตรา 19(7) ที่ว่า“ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสีย” มติของคณะกรรมการช่างรังวัดเอกชนจึงชอบด้วยกฎหมาย

ความเห็นทางกฎหมายของคณะกรรมการกฤษฎีกา¹⁶⁶ คณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีบันทึกความเห็นทางกฎหมายในกรณีที่กระทรวงมหาดไทยได้มีหนังสือหารือถึงสำนักงานกฤษฎีกาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายอันเนื่องมาจากลักษณะต้องห้ามที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา 12(11) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2547 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 9) พ.ศ.2535 กรณีผู้ที่ได้รับการเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า ได้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานะความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก ซึ่งศาลได้มีคำพิพากษา ให้ลงโทษจำคุก 6 เดือน และปรับ 2,500 บาท โดยโทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ 2 ปี อยู่ในข่ายได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ

¹⁶⁶ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 657/2541.

50 ปี พ.ศ. 2539 หรือไม่ เพียงใด และหากกรณีถือได้ว่าอยู่ในข่ายได้รับการล้างมลทินจะส่งผลให้ผู้ที่ได้รับเลือกไม่มีลักษณะต้องห้ามที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา 12(11) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฯ หรือไม่ เพียงใด ซึ่งในกรณีนี้คณะกรรมการการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ 5) มีความเห็นว่าผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทินฯ และกฎหมายถือว่าเป็นผู้ไม่เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น แต่การล้างมลทินดังกล่าวมีผลเฉพาะมลทินตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งในกรณีนี้ได้แก่ความผิดที่กระทำและโทษที่ได้รับ โดยไม่รวมถึงพฤติกรรมการกระทำของบุคคลผู้กระทำความผิด ผู้กระทำเคยกระทำพฤติกรรมใดไว้พฤติกรรมนั้นย่อมยังคงมีอยู่โดยมิได้ถูกลบล้างไปด้วย ดังนั้น พฤติกรรมการกระทำเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนักเล่นการพนันสลาकिनรวบนั้น ถ้าพฤติกรรมดังกล่าวนั้นเข้าลักษณะต้องห้ามการเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านตามที่บัญญัติไว้ในอนุมาตราอื่นของมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฯ ด้วยแล้ว ย่อมอาจใช้เป็นเหตุสั่งให้ออกจากตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อไปได้ เนื่องจากเป็นผู้เสื่อมเสียในทางศีลธรรมตามมาตรา 12(8)¹⁶⁷ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฯ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.7/2546 “มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ได้บัญญัติให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ถูกลงโทษทางวินัยในกรณีที่ได้กระทำก่อนหรือในวันที่ 9 มิถุนายน 2539 และได้รับโทษหรือรับทัณฑ์ทั้งหมดหรือบางส่วนไปก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับโดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัยในกรณีนั้นๆ โดยที่ความประพฤติดังกล่าวร้ายแรงด้วยการทุจริตต่อหน้าที่ราชการเป็นเรื่องของการกระทำ ส่วนการถูกลงโทษทางวินัยด้วยการไล่ออกจากราชการเป็นเรื่องของผลที่เกิดจากการกระทำดังกล่าว ความประพฤติดังกล่าวร้ายแรงกับการถูกลงโทษทางวินัยจึงเป็นคนละส่วนกัน¹⁶⁸ จึงเห็นได้ว่าเป็นการล้างมลทินให้เฉพาะโทษทางวินัยเท่านั้น หาได้ล้างมลทินในส่วนที่เกี่ยวกับความประพฤติผิดทางวินัยของผู้นั้นด้วยแต่อย่างใดไม่ ดังนั้น ผลแห่งบทบัญญัติดังกล่าวจึงมีเพียงให้ลบล้างโทษทางวินัยเท่านั้นหาได้มีผลเป็นการลบล้างการกระทำผิดวินัยตามความเป็นจริงที่ได้กระทำขึ้นให้หมดสิ้นไปด้วยไม่”¹⁶⁹

¹⁶⁷ มาตรา 12 ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติ และไม่อยู่ในลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้
(8) ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม.

¹⁶⁸ คำแถลงการณ์ของตุลาการผู้แถลงคดีศาลปกครองสูงสุด(นายประวิทย์ เอื้อนิรันดร์) คดีหมายเลขดำที่ อ. 70/ 2545.

¹⁶⁹ ดูรายละเอียดใน คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.7/2546.

คดีนี้ผู้ฟ้องคดีเคยรับราชการตำรวจถูกไล่ออกจากราชการฐานทุจริตต่อหน้าที่และประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง โดยผู้ฟ้องคดีมิได้อุทธรณ์คำสั่ง คดีทางวินัยถึงที่สุดแล้ว เวลาผ่านไป 8 ปี ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ใช้บังคับ ผู้ฟ้องคดีจึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกประเภทวิสามัญของเนติบัณฑิตยสภา ผู้ถูกฟ้องคดี เพื่อเป็นหนทางในการประกอบวิชาชีพทนายความ ที่ประชุมของผู้ถูกฟ้องคดีมีมติเอกฉันท์ไม่รับผู้ฟ้องคดีเข้าเป็นสมาชิกประเภทวิสามัญ โดยให้เหตุผลว่า การจะรับบุคคลใดเข้าเป็นสมาชิคนั้นจะไม่นำกฎหมายว่าด้วยการล้างมลทินมาเป็นข้อพิจารณาแต่จะพิจารณาจากความประพฤติและพฤติกรรมของผู้กระทำผิดมากกว่า อันเป็นหลักการของที่ประชุมที่จะไม่รับบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่าทุจริตต่อหน้าที่เข้าเป็นสมาชิก ผู้ฟ้องคดีจึงร้องทุกข์ต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการร้องทุกข์และคดีโอนมายังศาลปกครองตามมาตรา 103 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งในที่สุดศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยยกคำฟ้อง โดยให้เหตุผลว่าการถูกลงโทษทางวินัยด้วยการไล่ออกจากราชการเป็นเรื่องของผลที่เกิดจากการกระทำ ความประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงกับการถูกลงโทษทางวินัยจึงเป็นคนละส่วนกัน การล้างมลทินจึงเป็นผลเฉพาะโทษทางวินัยเท่านั้น หาได้ล้างมลทินในส่วนที่เกี่ยวกับความประพฤติผิดทางวินัยของผู้ฟ้องคดีด้วยแต่อย่างใดไม่

บทสรุป จากที่กล่าวมาแล้วสามารถสรุปได้ว่า หลังจากพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ใช้บังคับแล้วสามารถลบล้างได้เฉพาะผู้ต้องโทษและผู้ถูกลงโทษทางวินัยเท่านั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อคุณสมบัติของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งต่างๆ โดยเฉพาะคุณสมบัติที่เกี่ยวกับการประพฤติไม่เหมาะสมจนเสื่อมเสียในทางศีลธรรม ซึ่งไม่อาจลบล้างได้โดยพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ขาดคุณสมบัติที่จะดำรงตำแหน่งนั้นๆ ไปด้วย นอกจากนั้นบุคคลที่ถูกศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งกำหนดระยะเวลา ก็ไม่อาจลบล้างได้โดยพระราชบัญญัติล้างมลทินดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน และผู้ต้องโทษและผู้ถูกลงโทษทางวินัยซึ่งได้รับการล้างมลทินนั้น การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทิน ในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้นตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระ

ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 เท่ากับว่าความประพฤติที่เสื่อมเสียต่อศีลธรรมของผู้ฟ้องคดียังคงปรากฏอยู่ตลอดไปไม่ได้ถูกลบล้างด้วย ทำให้คุณสมบัติในเรื่องความประพฤติเสื่อมเสียต่อศีลธรรมยังคงมีอยู่ต่อไป ไม่อาจที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ได้เพียงแต่โทษที่ลงไว้หมดไปเท่านั้น สิทธิในการทำงานจึงยังคงถูกจำกัด

เช่นเดิม หลักการและเหตุผลของคำพิพากษาฎีกาที่ 694/2539 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดคดีหมายเลขแดงที่ อ.7/2546 ยังคงส่งผลถึงการตีความเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 เพราะพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับปัจจุบันลอกมาจากฉบับปี 2539 นั่นเอง

บทที่ 3

ผลกระทบจากการถูกจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน

3.1 ผลกระทบต่อสังคม

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบของสังคมขึ้นเป็นแนวทางหรือมาตรฐานความประพฤติของสมาชิกในสังคม เพื่อให้สมาชิกของสังคมอยู่รวมกันได้อย่างมีความสุข และเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนต่างก็มีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป และย่อมมีความปรารถนาที่จะประพฤติปฏิบัติตามความต้องการของตน ซึ่งอาจจะทำให้กระทบกระเทือนต่อสวัสดิภาพและสิทธิของสมาชิกคนอื่นๆ ในสังคม อันอาจจะก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคมได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดกฎระเบียบของสังคมเพื่อควบคุมพฤติกรรมซึ่งกฎระเบียบที่กำหนดให้สมาชิกของในสังคมปฏิบัติตามนี้ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมที่ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน และต่อมาเมื่อสังคมมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าขึ้น กฎระเบียบต่างๆ ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจนมีสภาพบังคับที่รัดกุมยิ่งขึ้น ได้แก่ กฎหมายต่างๆ ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งกฎระเบียบของสังคมโดยทั่วๆ ไปแล้วจะกำหนดเกี่ยวกับ¹

1.การให้ละเว้นการกระทำบางสิ่งบางอย่าง เช่น ห้ามลักทรัพย์หากผู้ใดฝ่าฝืนหรือไปกระทำเข้าจะถือว่ามีความผิด

2. การกระทำที่กำหนดให้สมาชิกทุกคนต้องกระทำ เช่น กำหนดให้ราษฎรทุกคนที่มีรายได้ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ ต้องเสียภาษีอากรให้กับรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งหากผู้ใดหลีกเลี่ยงหรือละเว้นก็จะถือว่ามีความผิดเช่นกัน

หากสมาชิกคนใดของสังคมไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ได้กำหนดไว้ หรือมีความประพฤติที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกฎระเบียบของสังคม ก็จะต้องถูกลงโทษเป็นการตอบแทน โดยการ

¹ ชาญ เสวิกุล, อาชญาวินัยและทัณฑวิทยา, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 172.

ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องประสบกับผลร้าย² ทั้งนี้ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่สังคม

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด หรือผู้ที่ฝ่าฝืนต่อกฎระเบียบของสังคมซึ่งเรียกกันทั่วไปว่าการลงโทษ นั้น ก็จะมีวิธีการและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันออกไปตามค่านิยมของสังคม วัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองและแนวความคิดที่มีต่ออาชญากรรมในแต่ละยุคสมัย กล่าวคือ

ในสมัยโบราณนั้น เมื่อมนุษย์เรายังอยู่ในสภาพที่ด้อยความเจริญและขาดการศึกษา เชื่อถือในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ลี้กลับ และภูตผีปิศาจ โดยเชื่อว่าอำนาจลี้กลับหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะบันดาลให้เกิดอันตรายอย่างร้ายแรงแก่ผู้ที่แสดงอาการไม่เคารพนับถือ หรือกระทำการใดๆ ที่เป็นการล่วงละเมิด ดังนั้นเมื่อมีผู้ใดกระทำการสิ่งใดที่ถือว่าเป็นความไม่ดีหรือล่วงละเมิดต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์สมาชิกคนอื่นๆ ในสังคมก็เกิดความกลัวว่า สังคมส่วนรวมจะได้รับผลร้ายจากการกระทำเหล่านั้นด้วย สังคมจึงหาทางป้องกันโดยการเอาตัวผู้กระทำความผิดนั้นไปลงโทษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการทำลายชีวิตของผู้กระทำความผิดเสีย เพื่อเป็นการสังเวทต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์บรรเทาความโกรธแค้น³

นอกจากนี้ การลงโทษต่อผู้กระทำความผิดในสมัยโบราณในความคิดระหว่างเอกชนด้วยกัน ก็จะเป็นการลงโทษกันเองระหว่างผู้ถูกระทำ จึงทำให้การลงโทษนั้นมีลักษณะเป็นการแก้แค้น หรือตอบแทนกันอย่างรุนแรง (Revenge) เช่น การลงโทษของชาวบาบิโลเนีย ตามประมวลกฎหมายฮัมมูราบี บัญญัติให้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดในลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (In eye for an eye, a Tooth for a tooth)⁴ จากแนวความคิดดังกล่าวทำให้การลงโทษผู้กระทำความผิดในเวลานั้นเป็นไปอย่างไม่มีขอบเขตและหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ทั้งนี้ เนื่องจากขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้เสียหายและญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นเหตุให้เหตุการณ์ลุกลามและเกิดความวุ่นวายขึ้นในสังคม ต่อมาภายหลังจึงได้มีการแต่งตั้งคนกลางขึ้นทำหน้าที่ตัดสินหรือไกล่เกลี่ยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ซึ่งมักจะได้แก่หัวหน้าหรือกษัตริย์ผู้มีอำนาจปกครองสังคมหรือชุมชนนั้นๆ และต่อมา ก็ได้มีวิวัฒนาการมาจนมีสภาพเป็นทางการและเป็นสถาบันขึ้น โดยมีความมุ่งหมายในการลงโทษ คือเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ ตลอดจนเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นๆ ในสังคม ให้เกิดความเกรงกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก ซึ่งมีวิธีการลงโทษที่เป็นที่นิยมกันในขณะนั้น คือ

² อุททิศ แส่นโกติก, หลักกฎหมายอาญาการลงโทษ, (อุททิศานุสรณ์), (กรุงเทพฯ: กรมสรรพสามิต กรุงเทพฯ, 2515), หน้า 1.

³ ชัย เสวกุล, อ้างแล้ว, หน้า 217.

⁴ ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทฤษฎีอาญา, (กรุงเทพฯ: บริษัทพิช จำกัด, 2523), หน้า 56.

1. โทษประหารชีวิต ซึ่งถือเป็นรูปแบบการลงโทษที่เก่าแก่ที่สุดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำจัดผู้กระทำผิดให้ออกไปจากสังคมโดยเด็ดขาด โดยการประหารชีวิต ในสมัยโบราณมักเป็นการทรมานจนกว่าผู้กระทำผิดจะถึงแก่ความตาย เช่น การรัดคอ การแฉะเนื้อผู้กระทำผิดจนกว่าจะตายไปทีละน้อยๆ การเผาทั้งเป็น การกดให้จมน้ำ การดื่มในน้ำมันที่เดือดพล่าน และการตัดศีรษะ เป็นต้น

2. การทรมานร่างกายด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เกิดความเจ็บปวดเพื่อเป็นการแก้แค้นตอบแทนทางร่างกายแก่ผู้กระทำผิด เช่น กำหนดให้ตัดมือของผู้กระทำผิดฐานลักทรัพย์ หรือตัดอวัยวะสืบพันธุ์ของผู้กระทำผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา การเขียนตัวอย่างทารุณ การตีตราหรือสักเครื่องหมายต่างๆ ลงบนร่างกาย การใส่ข้อคา การพันหนาการร่างกายด้วยโซ่ตรวนต่างๆ เพื่อประจานให้เกิดความอับอาย

3. การส่งตัวไปกักกัน สำหรับวิธีนี้นิยมใช้กันในหมู่ประเทศที่มีดินแดนอาณานิคม เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส และสเปน เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสหวนกลับมากระทำผิดในสังคมได้อีก

4. โทษปรับและริบทรัพย์สิน เพื่อให้เกิดผลเสียหายทางการเงินแก่ผู้กระทำผิดสำหรับการลงโทษโดยวิธีการปรับและริบทรัพย์สินนี้มักกระทำควบคู่ไปกับการลงโทษเนรเทศ

5. โทษจำคุก ในสมัยโบราณการลงโทษจำคุกนั้น เป็นการควบคุมผู้กระทำผิดไว้ เพื่อมิให้มีโอกาสมากระทำความผิดขึ้นอีกเท่านั้น ดังนั้นสภาพของสถานที่คุมขังจึงขาดทั้งสุขลักษณะ สกปรก และมีความเป็นอยู่ที่เลวร้ายและขาดระเบียบวินัย

จากแนวความคิดและปฏิกิริยาของสังคมที่มีต่อการกระทำความผิดตลอดจนวิธีการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายต่างๆ นั้น จึงพอจะสรุปได้ว่าการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดในสมัยโบราณ เป็นการประทุษร้ายต่อผู้ร้าย (Crime Against Criminal) โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ เพื่อเป็นการแก้แค้นหรือตอบแทนแก่ผู้กระทำผิดให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้น (Retribution) เพื่อเป็นการยับยั้งหรือปราบปรามผู้กระทำความผิดตลอดจนสมาชิกคนอื่นๆ ของสังคมมิให้กระทำความผิดขึ้นอีก (Deterrence) และประการสุดท้ายคือ เป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม (Incapacitation) เพื่อมิให้มีโอกาสกลับมากระทำความผิดขึ้นอีก

แนวความคิดในการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงนี้ยังคงดำเนินต่อมาจนกระทั่งปลายศตวรรษที่ 18 ก็ได้มีการพัฒนามาโดยลำดับ โดยได้มีการตื่นตัวทางด้านมนุษยธรรม และมีการศึกษาเพื่อปรับปรุงแนวคิดและวิธีการลงโทษให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยในสมัยนี้ได้มีสำนักความคิดทางอาชญาวิทยา คือ สำนักดั้งเดิม (Classical School) เกิดขึ้น มีนักคิดที่สำคัญคือ ซิซาร์

⁵ เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 16.

เบกกาเรีย (Cesare Beccaria) และเจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham) ซึ่งทั้งสองมีความเชื่อว่า⁶ การที่มนุษย์จะมีพฤติกรรมอย่างใดออกมานั้น เขาจะต้องคำนึงถึงประโยชน์หรือผลร้ายที่จะได้รับจากการกระทำนั้นๆ แล้ว ซึ่งหากประโยชน์ที่จะได้รับมีมากกว่าเขาก็จะเลือกกระทำ แต่ถ้าหากการกระทำดังกล่าวจะก่อให้เกิดผลร้าย เขาก็จะยับยั้งไม่กระทำ ดังนั้นในการป้องกันการกระทำผิดจึงควรจะกำหนดโทษที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงที่จะกระทำผิด และการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดนั้นจะต้องกระทำอย่างเสมอภาคทุกราย โดยเป็นไปอย่างรวดเร็ว และเหมาะสมกับความผิด ทั้งนี้เพื่อเป็นการข่มขู่ยับยั้งตัวผู้กระทำผิด และบุคคลทั่วไปเกรงกลัว และไม่เอาเยี่ยงอย่าง

ต่อมาในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นยุคที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติกำลังเฟื่องฟู ก็ได้เกิดสำนักความคิดที่สำคัญอีกสำนักหนึ่ง คือ สำนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Positive School) มีนักคิดที่สำคัญ 3 ท่าน คือ ซีซาร์ ลอมโบรโซ (Cesare Lombroso) ราฟาเอล การ์ราฟาโล (Raffaele Garafalo) และเอนริโก เฟอริ (Enrico Ferri) ซึ่งได้นำความรู้ทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมวิทยา มาใช้ในการศึกษาถึงสาเหตุในการกระทำผิด และมีความเห็น ในการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดนั้นควรจะได้คำนึงถึงสาเหตุและพื้นฐานดั้งเดิมของผู้กระทำผิด เพราะการที่คนจะกระทำผิดนั้นอาจเกิดจากสาเหตุทางร่างกาย จิตใจ หรือสังคม เช่น เกิดจากความบกพร่องทางพันธุกรรม หรือทางกายภาพ ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด จึงควรเป็นการแก้ไขปรับปรุง ผู้กระทำผิดเหล่านั้น⁷

ดังนั้นการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในสมัยต่อมาจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมคือจากการลงโทษแก่ผู้กระทำผิดอย่างรุนแรงเพื่อการแก้แค้นตอบแทนหรือข่มขู่ มาสู่การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด เปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้กระทำผิดใหม่ ด้วยการอบรมให้มีความสำนึกที่ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม ตลอดจนหาวิธีการแก้ไขให้ตรงกับสาเหตุในการกระทำผิดนั้นๆ⁸

ในปัจจุบันแม้วัตถุประสงค์ในการลงโทษแบบดั้งเดิมจะยังคงหลงเหลืออยู่ แต่นานาอารยประเทศได้หันมาให้ความสำคัญกับการแก้ไขอบรมเพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับเข้าสู่สังคมได้ โดยได้พยายามศึกษาหาวิธีต่างๆ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดเพื่อการฟื้นฟู แก้ไขผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี โดยที่วิธีการเหล่านั้นอาจจะเป็นทั้งการลงโทษ (Punitive) และวิธีการที่ไม่ใช่การ

⁶ เบญจวัฒน์ ศิวะบวร, การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 21.

⁷ เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 22.

⁸ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, อาชญวิทยา: สำนักดั้งเดิมและสำนักกึ่งดั้งเดิม, (กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2531), หน้า 45.

ลงโทษ (Non-Punitive) ตลอดจนการปรับปรุงนโยบายอาญา และการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ยังคงมีลักษณะสองแนวทางดังกล่าวเกิดจากการมองธรรมชาติของมนุษย์ 2 แบบที่มีทิศทางตรงกันข้ามกัน คือ⁹

1.การมองในทางลบ การมองว่ามนุษย์โดยธรรมชาติไม่คืบหน้า อาจแบ่งออกได้เป็น 2 พวกตามลักษณะทางวิชาการ พวกหนึ่งเป็นมโนภาพที่ให้อำนาจโดยนักปรัชญาการเมืองและสังคมผู้มีชื่อเสียงก้องโลกอย่างเช่น Hobbes Hume และ Kant ส่วนอีกพวกหนึ่งเป็นมโนภาพที่ Freud นักจิตวิเคราะห์ผู้ยิ่งใหญ่ได้วางเป็นรากฐานให้อำนาจ และมีการสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบันเช่นกัน ในบรรดานักคิดคนสำคัญๆ ที่ระบุนามไว้นั้น ไม่มีใครบรรยายมโนภาพกับธรรมชาติของมนุษย์ได้ชัดเจนเท่ากับ Thomas Hobbes (1588-1679) ผู้ซึ่งกล่าวถึงมนุษย์ที่อยู่ในสภาพธรรมชาติ (หมายถึง ภาวะที่ปราศจากความผูกพันกันตามกฎหมายทางสังคม) ไว้ว่า เป็นผู้ที่คิดแต่แสวงหาความมั่งคั่ง อำนาจ และเกียรติภูมิให้แก่ตนเองหรือกลุ่มที่ตนสังกัดอยู่ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะผิดหรือถูกอย่างไร และจะไม่สนใจใยดีในตัวคนอื่น นอกเสียจากว่าคนอื่นจะเป็นเงื่อนไขสำคัญ หรือเป็นที่มาของการตอบสนองความพึงพอใจส่วนตัว ซึ่งความพึงพอใจ ส่วนตัวนี้ผลักดันให้มนุษย์เห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจ มนุษย์อาจจะทำลายล้างซึ่งกันและกันได้เสมอเมื่อเห็นว่าเป็นความจำเป็นหรือเมื่อช่องทางเปิดให้กระทำได้โดยสะดวก มนุษย์เราจะแสวงหาอำนาจโดยไม่รู้จักอิ่ม และจะมีชีวิตอยู่แบบ “ทั้งหมดทำสงครามต่อกันและกัน” โดยไม่มีวันที่สิ้นสุด และผลสุดท้ายชีวิตของมนุษย์ก็จะ “โดยเดี่ยว น่าสมเพช น่าขยะแขยง ป่าเถื่อนและสั้น”

2.การมองในทางบวก ในทางตรงกันข้าม ก็มีนักปรัชญาและนักพฤติกรรมศาสตร์อีกพวกหนึ่งที่เชื่อว่ามนุษย์โดยธรรมชาตินั้นดี หรือเกิดมาด้วยความบริสุทธิ์ผุดผ่องเหมือนผ้าขาวสะอาด ถ้าจะกลายเป็นคนไม่ดีหรือกลายเป็นอาชญากรไปในภายหลัง ก็ต้องเป็นเพราะอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี เริ่มด้วยแนวความคิดของ Plato ที่ว่า ในคุณธรรมและในสิ่งที่ดีงามทั้งหลายจะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามธรรมชาติ ดังเช่นในกรณีสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์และในความสมบูรณ์แบบตามธรรมชาติของวิญญาณมนุษย์ แล้วติดตามมาด้วยแนวความคิดของ John Locke (1632-1704) ผู้ซึ่งตั้งข้อสมมุติไว้ว่ามนุษย์ทุกคนมีความสัมพันธ์โดยตรงกับพระผู้เป็นเจ้า (ไม่ต้องผ่านทางสถาบันการเมืองสภาพธรรมชาติดูภายใต้กฎเกณฑ์ของพระผู้เป็นเจ้า) มนุษย์ในสภาพธรรมชาติมีความเท่าเทียมกันและมีอิสระเสรีตามพระบัญชาของพระผู้เป็นเจ้า Locke ตั้งสมมุติฐานสำคัญไว้ว่าจิตใจของคนเรตั้งแต่แรกเกิดนั้นไม่ได้ประกอบไปด้วยความคิดหรือหลักการอะไร แต่

⁹ เสรีน ปุณณะหิตานนท์, การกระทำผิดในสังคม, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 175.

จะมีลักษณะเป็น “กระดาดขาว” มาตั้งแต่แรก ดังนั้น ประสบการณ์ในชีวิตจึงมีส่วนสำคัญที่จะทำให้ความขาวนั้นต่างพร้อยไปได้ อิทธิพลจากแนวความคิดของ Locke ได้สืบทอดผ่านลงมาทางนักคิด นักปรัชญารุ่นต่อๆ มาอีกหลายคน เช่น Diderot, Condorcet, Goethe และ Rorsseau ผู้ซึ่งย้าแล้วย้าอีกว่ามนุษย์นั้นมีความดีเป็นส้นดาน ธรรมชาติของมนุษย์ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า “ความเลว” เป็นเนื้อแท้ฝังอยู่ สังคมต่างหากที่เป็นฝ่ายทำให้คนป่าเถื่อนที่มีภูมิธรรมสูง (noble savage) ต้องเสียผู้เสียคนไป โดยก่อให้เกิดลักษณะที่มั่วร้ายต่อคนอื่นขึ้นมาในตัวของเขา¹⁰

อย่างไรก็ตาม นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมรุ่นหลังภายใต้การนำของ Bandura และ Walters (1959-1980) ได้เปลี่ยนเข็มหันมาเน้นความสำคัญของปัจจัยทางสังคมในการเรียนรู้ ไม่ใช่เป็นเรื่องของกลไก “การกระตุ้น-การตอบสนอง” อย่างที่เคยยึดถือกันมาแต่ก่อน (ได้จากการศึกษาการเรียนรู้ของสัตว์เป็นเครื่องเทียบเคียง) และได้เน้นว่ามนุษย์เรานั้นมีลักษณะ active มีการสอนตัวเอง เสริมพลังรางวัลให้แก่ตัวเอง ตลอดจนมีการจัดระเบียบความประพฤติจากภายในของตัวเอง Bandura นั้นถือว่าพฤติกรรมของมนุษย์และภาวะทางสังคมที่ควบคุมมันอยู่ ต่างก็มีปฏิริยาต่อกันและกัน จนทำให้คนเรามีส่วนสร้างสิ่งแวดล้อมของตนเองขึ้นมาได้ ถึงแม้เขาจะไม่ได้กล่าวพาดพิงถึงการกระทำผิดโดยตรง แต่ก็สนับสนุนแนวความคิดที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มนุษย์เกิดมาบริสุทธิ์เหมือนกระดาดขาว เมื่อมีประสบการณ์ไม่ดีกับสิ่งแวดล้อมภายนอก ก็ไม่ได้รับเอาไว้เฉยๆ โดยไม่ทำอะไร (passive) คนเราจะต่างพร้อยไปตามสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับลักษณะการควบคุมที่เรามีส่วนกำหนดขึ้นด้วยตัวของเราเอง ภายใต้หลักเกณฑ์ในเรื่องรางวัลและการลงโทษ¹¹

กระบวนการตราน้ำกับผลกระทบต่อสังคม

ปฏิริยาที่สังคมมีต่อการกระทำผิด ไม่ได้เป็นการกระทำครั้งเดียวในเวลาเดียว หากแต่เป็นเรื่องหลายกรรมหลายวาระ และมักจะมีลักษณะต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่ Lemert นักสังคมวิทยาจึงนิยมใช้คำว่า “กระบวนการ” ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ทำให้คนดีๆ กลายเป็นคนเลวไป และที่ใช้กันโดยทั่วไป ไม่ว่าผู้ใช้จะมีแนวทฤษฎีแบบไหนมีอยู่ 2 กรณีด้วยกันคือ “กระบวนการทำให้ผู้กระทำผิดกลายเป็นอาชญากร” (the process of criminalization) และ “กระบวนการประทับรอยมลทินให้” (the process of stigmatization)¹² สำหรับกระบวนการแรกหมายถึงข้อบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมที่ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยบางคนที่เป็นคนดี ได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมหรือเกินสมควรกว่าเหตุ (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการจับกุมคุมขัง เจ้าหน้าที่ได้ปฏิบัติต่อเขา

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 178.

¹¹ J.s, Wiggins, et al., **Principles of Personality**, (New York: Addison-Wesley Publishing Co., Inc.), 1976, pp.376-382.

¹² Lemert, Edwin McCarthy, **Human Deviance, Social Problems, and Social Control**, (New York: Prentice Hall, Inc., 1972), p.17.

เหมือนกับเป็นคนที่ย้ายจากชาติชั่ว) จนกระทั่งทำให้เกิดความรู้สึกเครียดแค้นชิงชังสังคม ไปในที่สุด และเมื่อพ้นคดีหรือพ้นโทษไปแล้ว ก็มักจะดำเนินชีวิตไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมาย บ้านเมือง Lemert ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในความหมายของการลงโทษที่ไม่ยุติธรรม และได้อ้างถึงรายงานการสำรวจของนักกฎหมายและนักสังคมศาสตร์หลายคนที่แสดงให้เห็นว่า คำพิพากษา ลงโทษที่ไม่ลงเส้นคงวายเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เยาวชนต้องกลายเป็นอาชญากรเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว เนื่องจากทำให้ผู้ถูกลงโทษบังเกิดความรู้สึกรุนแรงในเรื่องความยุติธรรมที่ตนได้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Mead เองได้กล่าวไว้ว่า การติดตามหาตัว จับกุม ฟ้องร้องผู้กระทำผิด รวมทั้งการลงโทษให้ หลาบจำ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการที่บุคคลเหล่านั้นจะกลับไปสู่สังคมของพลเมืองดีได้อย่างเต็มระบบเช่นว่านี้อาจจะระงับอย่างอื่นได้ แต่ไม่อาจจะระงับทัศนคติที่รุนแรงก้าวร้าวต่อผู้กระทำผิดกฎหมายได้เลย เพราะฉะนั้นจึงเป็นระบบที่ทำลายการติดต่อระหว่างสังคมของพลเมืองดีกับผู้กระทำผิด และก่อให้เกิดความเคียดแค้นขึ้นในจิตใจของฝ่ายหลัง

สิ่งที่จะมองข้ามไปไม่ได้ก็คือ ผลของความยุติธรรมที่ผู้ถูกกล่าวหาได้รับแม้กระทั่งในกรณีที่เขาอาจจะมีความผิดจริงตามฟ้อง ก็อาจจะมีระดับของสภาพอาชญากรที่ตัวเองยังไปไม่ถึง. แต่ถ้าเขารู้สึกอย่างรุนแรงและถูกต้องว่าสังคมได้ประพฤติดำเนินทางกดขี่ข่มเหงและทารุณโหดร้าย ผลตามธรรมชาติของอารมณ์เช่นนี้ก็คือการผลักไสเขาออกไปจากประชาคม และทำให้เขา มองเพื่อนผู้ร่วมชะตากรรมเดียวกับเขาว่าเป็นพวกเดียวกันนั้น ที่ประพฤติปฏิบัติต่อเขาอย่างเป็นผู้เป็นคน ผลที่ตามมาก็คือ เขาอาจจะออกจากเรือนจำไปในลักษณะที่เป็นศัตรูอันร้ายกาจของสังคมและ จะมีความเต็มใจยิ่งกว่าเดิมในอันที่จะละเมิดกฎหมายบ้านเมืองต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด¹³

สำหรับกระบวนการตราหน้าหรือประทับรอยมลทินนั้น ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดกับกระบวนการทำให้ผู้กระทำผิดกลายเป็นอาชญากร เนื่องจากมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจของผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไปในทางเดียวกัน แต่ก็สามารถแยกออกจากกันในการวิเคราะห์ได้ และเพื่อที่จะป้องกันความสับสนในความหมายของกระบวนการทั้ง 2 แบบนี้ นักวิชาการจึงวางหลักกว้างๆ ไว้ว่า ถ้าเป็นกรณีที่คุณต้องกลายเป็นคนเลวไปเพราะความเจ็บแค้นที่ได้รับจากการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรมจะเป็นเรื่องของกระบวนการ Criminalization แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ได้เคียดแค้น และที่ต้องกลายเป็นคนเลวไปก็เพราะมีชนนักคิด หลัง ไม่มีใครรับเข้าทำงาน มีคนตั้งข้อรังเกียจไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ สังคมเดิมก็ไม่มีใครต้อนรับกลับเข้า พวกอย่างสนิทใจ ก็จะเป็นเรื่องของกระบวนการ Stigmatization ลักษณะสำคัญของกระบวนการ

¹³ Ibid., p. 43.

แบบหลังนี้อยู่ที่การสร้างหรือกำหนดเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นความด้อยในทางศีลธรรมจรรยา โดยการขนานนามที่ทำให้คนอื่นรังเกียจ¹⁴

นักวิชาการบางคนกล่าวยืนยันมานานแล้วว่า การประทับรอยมลทินจะทำให้คนเรา กลายเป็นผู้มีเอกลักษณ์เบี่ยงเบนไปทั้งหมดได้ (มองไม่เห็นส่วนดีของตัวเองเลย) ก็ต่อเมื่อการตีตรา นั้นๆ เป็นเรื่องที่กระจายออกไปทั่วสังคม ตัวอย่าง เช่น ถ้าสาธารณชนโดยทั่วไปพากันประณาม หยามเหยียดความใจง่ายในทางเพศของสตรี ก็จะทำให้การค้าประเวณีขยายตัวขึ้น เนื่องจากสตรีที่ ถูกประณามอย่างนั้น มักจะอยู่ในสังคมของพลเมืองดีไม่ได้ และเมื่อถูกกีดกันออกไปแล้วก็ย่อมจะ กลับเข้ามาสู่สังคมเดิมอย่างเต็มภาคภูมิได้ยาก ถึงแม้จะเลิกประพฤติตัวแบบนั้นอย่างเด็ดขาดได้แล้ว ก็ตาม¹⁵

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ข้อคิดที่ว่าหากเรายังคงตราหน้าหรือประทับรอยมลทิน ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินให้มีตลอดไปชั่วชีวิตของเขาด้วยการตรัสว่าเขามีความประพฤติ ชั่วและความประพฤตินั้นไม่ได้รับการล้างมลทินและเป็นชนกีดกันหลังเขาตลอดไป และหากไม่มีการกลับคำพิพากษาหรือการวินิจฉัยที่ว่าความประพฤติไม่ได้ลบล้างไปด้วยก็เท่ากับเราได้ผลักไส เขาให้เข้าไปสู่สภาพที่มีมลทินด้วยพิธีการที่แน่นอน การกลับคืนสู่สังคมย่อมล้มเหลว และไม่ ก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมและประเทศชาติในแง่ของการช่วยลดจำนวนอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นใน สังคม และยังเป็นปัญหาการหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำความผิดได้อีกด้วย ดังนั้น การปิดกั้นโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ที่มีคุณภาพของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินต่างๆ ที่พวกเขา ก่ออยู่ในสถานะที่เหมือนกับบุคคลทั่วไปไปเนื่องจากมลทินที่เขามีอยู่ได้รับการล้างทำให้หมดไป เสมือนหนึ่งว่าไม่เคยมีมลทินมาก่อน การจำกัดสิทธิดังกล่าวจึงเท่ากับว่าผลการล้างมลทินไม่บังเกิด แก่เขาโทษที่เขาได้รับยังคงดำเนินอยู่ต่อไปแบบไม่รู้จักจบสิ้น การจำกัดสิทธิโดยการวินิจฉัยว่า ขาดคุณสมบัติเพราะความประพฤติไม่ได้ถูกล้างไปด้วยย่อมมีผลทำให้ผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทิน ต้องสูญเสียโอกาสและสิทธิต่างๆ ที่พวกเขาพึงจะได้รับตามสิทธิขั้นต่ำที่ปฎิญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชนและถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคม และเมื่อ พวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถเริ่มต้นชีวิตที่ดีได้ พวกเขาจะอยู่ร่วมกับพลเมืองได้อย่างปกติสุขได้ยาก ทำให้รู้สึกว่าเขาเป็นพลเมืองชั้นสอง จึงเกิดความรู้สึกปฎิเสธสังคม ปลีกตัวออกจากสังคม และ คือแพ่งต่อกฎหมาย ผลที่ตามมาคือการหันเหชีวิตไปสู่โลกอาชญากร หรือโลกของคนบาป ผลร้ายย่อมเกิดแก่สังคมโดยรวม

¹⁴ เสรีน ปุณณะหิตานนท์, อ้างแล้ว, หน้า 190.

¹⁵ A.M. Rose, "A Systematic Summary of Symbolic Interaction Theory," in A.M. Rose (ed.), Human Behavior and Social Process, (Boston : Houghton Mifflin, 1962), p. 18.

3.2 ผลกระทบต่อการฟื้นฟูความประพฤติเพื่อกลับสู่สังคม

ความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่การได้ตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีเท่านั้น แต่ต้องมีระบบการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำความผิดที่เหมาะสมที่นอกจากจะสามารถส่งผลให้ผู้กระทำความผิดและสังคมทั่วไปที่เห็นผู้กระทำความผิดถูกลงโทษเช่นนั้นไม่กระทำความผิดนั้นอีกแล้ว ยังต้องมีประสิทธิภาพในการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก ซึ่งกระบวนการยุติธรรมของไทยไม่อาจกล่าวได้ว่าประสบความสำเร็จในส่วนนี้¹⁶

แนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดผู้กระทำความผิด พัฒนามาจากสำนักปฏิฐานนิยม ที่เชื่อเรื่องเจตจำนงกำหนด หมายถึงการกระทำความผิดเกิดจากปัจจัยต่างๆ กดดันทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีทางเลือกจึงทำผิด การแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดจะพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดกระบวนการกระทำความผิด และแก้ไขสิ่งที่ป็นต้นเหตุของปัญหา การแก้ไขฟื้นฟูและการบำบัดเน้นการปฏิบัติ โดยยึดผู้กระทำความผิดเป็นศูนย์กลาง (Offender-center) ระยะเวลาการจำคุกขึ้นอยู่กับการปรับตัวของผู้กระทำความผิด เป็นการยืดหยุ่น ผู้กระทำความผิดที่ฆ่าคน ถ้าสำนึกผิดและมีพฤติกรรมดีตามที่สังคมปรารถนา และมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก (Recidivist) อาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้กระทำความผิดลักทรัพย์ซ้ำซากได้¹⁷

การแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดผู้กระทำความผิด มีแนวคิดเรื่องการให้โอกาสคนที่ทำผิดได้กลับตัวไม่ถลำตัวไปมากกว่าที่เป็นอยู่ จึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการจัดเกลาทางสังคมในทางที่เหมาะสม การให้การศึกษา การอบรมทางศาสนา การสนับสนุนการ และการรักษาทางการแพทย์ รวมถึงการรักษาทางจิตวิทยา การบริการทางสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น การแก้ไขฟื้นฟูและบำบัดตามที่กล่าวมาข้างต้นถ้าปฏิบัติได้จริงมีคุณภาพผู้กระทำความผิดจะสามารถกลับตัวเป็นคนดีของสังคมได้

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ระดับ คือ ปัจจัยในระดับบุคคล(ตัวผู้กระทำความผิด) ระดับครอบครัว และระดับชุมชน/สังคม¹⁸ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมุ่งเน้นที่การนำผู้ที่กระทำความผิดแล้วมาอบรมแก้ไข ปรับสภาพจิตใจให้สามารถปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมเพื่อที่จะได้ไม่กระทำความผิดขึ้นอีก การป้องกันตามแนวนี้นี้เชื่อว่า

¹⁶ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 4. (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549), หน้า 38.

¹⁷ สกานต์ ตามไท, การคุมประพฤติผู้ได้รับพักการลงโทษ: เอกสารเกี่ยวกับการคุมประพฤติ, (กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์, 2525), หน้า 88.

¹⁸ สมรรถชัย วิชาลาภรณ์, การคุมประพฤติหลักการและวิธีปฏิบัติงานควบคุมและสอดส่อง, (เอกสารอัดสำเนา), (กรุงเทพฯ: กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, 2539), หน้า 3.

อาชญากรรมส่วนใหญ่เป็นผลมาจากคนกลุ่มหนึ่งที่หมุนเวียนพลัดเปลี่ยนไปกระทำความผิดอยู่ประจำ ดังนั้น ถ้าจะป้องกันอาชญากรรมจะต้องป้องกันที่คนกลุ่มนี้ คือ ทำให้เขาไม่ไปกระทำความผิดขึ้นอีกแต่โดยเหตุที่คนกลุ่มนี้ทำผิดเพราะการเติบโตและถูกสร้างมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีจนมีนิสัยสันดานเป็นอาชญากรหรือมีบุคลิกภาพที่เสียไปแล้ว การป้องกันจึงต้องทำการแก้ไขบุคลิกภาพที่เสียไปแล้ว หรือพฤติกรรมอาชญากรรมที่ฝังแน่นอยู่ให้อยู่ร่วมกันกับบุคคลทั่วไป โดยไม่กระทำความผิดขึ้นอีก

การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดนั้น มีอยู่หลายประเภท แต่อาจแยกพิจารณากลุ่มประเภทที่มีความสำคัญๆ ได้ 4 ประเภท คือ¹⁹

- 1.กลุ่มให้คำปรึกษาเน้นด้านการให้คำปรึกษาหรือในการแก้ปัญหา
- 2.กลุ่มแนะแนวหรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่ากลุ่มเพื่อการศึกษา เป็นกลุ่มที่เน้นในด้านการแนะแนวอาชีพและให้การศึกษาทางสังคม ไม่ได้เน้นการแก้ปัญหของสมาชิก
- 3.กลุ่มจิตบำบัด เป็นกลุ่มที่จัดขึ้นเพื่อให้การบำบัดรักษา ผู้ต้องขังที่มีอาการผิดปกติทางจิต เน้นในด้านการรักษาทางจิต
- 4.กลุ่มบำบัด เป็นกลุ่มที่เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มทั้งกลุ่มมากกว่าการแก้ปัญหของสมาชิกแต่ละคนเป็นเอกเทศ กลุ่มต่างๆ เหล่านี้มุ่งจะทำให้ผู้กระทำผิดที่มีบุคลิกภาพที่เสียไปได้กลับคืนมา โดยอาศัยอิทธิพลของกลุ่ม อย่างไรก็ตามวิธีการกลุ่มยังไม่ได้มีการนำมาใช้กับผู้ต้องขังของไทยอย่างแพร่หลายเนื่องจากการนำกลุ่มจะต้องอาศัยนักจิตวิทยา หรือผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังมีวิธีการที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิดอีกวิธีหนึ่งที่กำลังเป็นที่แพร่หลายในขณะนี้ คือ ชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยใช้การช่วยเหลือตนเองในหมู่ผู้ติดยาเสพติดด้วยกัน และใช้กลุ่มเพื่อนและครอบครัวสมมุติ เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจิตใจและอารมณ์ที่จะไม่ประพฤติตัวไปในทางที่ไม่เหมาะสม และกลับไปเสพติดอีก ในชุมชนบำบัดจะต้องจัดสภาพแวดล้อมที่ดี มีการให้ทุนให้โทษต่อผู้ที่ทำความดีและความผิด ปัจจุบันวิธีการชุมชนบำบัดนับว่าเป็นวิธีการที่แพร่หลายในอปรณแก้ไขผู้กระทำผิดในคดียาเสพติด

สำหรับการอบรมแก้ไขในชุมชนนั้น เป็นผลมาจากความสงสัยในประสิทธิภาพของการอบรมแก้ไขในสถานควบคุม²⁰ เนื่องจากการถูกควบคุมในสถานควบคุมจะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับ

¹⁹ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาหน่วยที่ 1-8, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542), หน้า 68.

²⁰ เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 68.

ผลกระทบในทางลบ จนทำให้เป็นอุปสรรคต่อการกลับเข้าสู่สังคม ดังนั้น การอบรมแก้ไขในปัจจุบันจึงหันมาเน้นการอบรมแก้ไขในชุมชน เพื่อให้โอกาสผู้กระทำผิดได้ปรับตัวง่ายขึ้น โดยไม่ได้รับผลกระทบในทางลบจากระบบเรือนจำ โดยใช้มาตรการต่างๆ เช่น การพักการลงโทษ ลดวันต้องโทษ ทำงานสาธารณะ ทักษะนิคม การลาไปทำงานหรือศึกษาต่อ และการใช้บ้านกึ่งวิถี เป็นต้น การใช้มาตรการดังกล่าวข้างต้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้กลับไปใช้ชีวิตในชุมชน และได้ทำงานได้ศึกษา และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันครอบครัว และชุมชนภายใต้การชี้แนะและดูแลของพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งจะช่วยให้ผู้กระทำผิดได้ปรับตัวเข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมได้ง่ายขึ้น และไม่กลับไปกระทำความผิดขึ้นอีก

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้น แม้จะเป็นผลดีต่อความปลอดภัยของสังคม โดยการแยกตัวผู้กระทำผิดออกจากสังคมชั่วระยะหนึ่ง และให้การอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจด้วยการให้การศึกษาทั้งวิชาสามัญและสาขาวิชาชีพ ตลอดจนการอบรมศีลธรรมเพื่อกล่อมเกล่าจิตใจของผู้กระทำผิดตามหลักพัฒนาวิทยาแล้วก็ตาม แต่การลงโทษจำคุกก็เป็นการสร้างมลทินให้กับผู้ต้องโทษ²¹ และมีผลต่อการที่บุคคลเหล่านั้นจะกลับเข้าสู่สังคมเมื่อพ้นโทษไปแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากการที่ถูกจองจำอยู่ในทัณฑสถานหรือเรือนจำเป็นเวลานานๆ นั้น ผู้ต้องโทษต้องขาดการติดต่อกับญาติพี่น้อง และอาจกลายเป็นคนไร้ญาติขาดมิตรในที่สุด และจากสภาพในเรือนจำซึ่งแตกต่างจากสภาพแวดล้อมภายนอก ผู้ต้องโทษต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำอย่างเคร่งครัด ตลอดจนการถูกจำกัดเสรีภาพทั้งร่างกายและจิตใจหลายประการจึงทำให้ผู้ต้องโทษส่วนใหญ่ต้องสูญเสียลักษณะธรรมชาติหลายๆ ประการ เช่น การสังสรรค์และการติดต่อระหว่างบุคคลธรรมดา (Normal Human Contact)²² และแม้เมื่อได้รับการปล่อยให้เป็นอิสระแล้ว ก็มักจะประสบปัญหาต่างๆ ดังนี้ คือ

1. ปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสังคม ครอบครัวและญาติพี่น้อง เนื่องจากความรู้สึกที่ตนเองเป็นคนที่ถูกขังขัง ทำให้ผู้พ้นโทษเกิดความกังวลใจ สูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง เกรงว่าจะไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวหรือญาติมิตร²³

²¹ เบญจวัฒน์ สีวะบรร. การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย , วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 32.

²² สกานต์ ตามไท, การคุมประพฤติผู้ได้รับพักการลงโทษ: เอกสารเกี่ยวกับการคุมประพฤติ, (กรุงเทพฯ: กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย, 2525), หน้า 101.

²³ ยุพา วงศ์ไชย, บทบาทของสังคมในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษรายงานการอภิปรายทางวิชาการเรื่อง “อาชญากรรมกับการป้องกันสังคม” ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 7-9 เมษายน 2519, หน้า 4-5.

2. ปัญหาในการประกอบอาชีพ เนื่องจากมีข้อจำกัดทางกฎหมาย (Legal Status Barriers) เช่น ระเบียบข้าราชการพลเรือน ห้ามบุคคลผู้เคยต้องโทษเข้ารับราชการ และในปัจจุบัน บริษัท ห้างร้าน และรัฐวิสาหกิจทั้งหลายก็มักปฏิเสธที่จะรับบุคคลที่เคยต้องโทษเข้าทำงานเช่นกัน ซึ่งทำให้ผู้พ้นโทษไม่สามารถที่จะหาอาชีพสุจริตทำได้ นอกจากอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน

3. ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย มีผู้ต้องโทษเป็นจำนวนมากที่ครอบครัวต้องแตกแยกหรือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปเมื่อตนต้องโทษจำคุก และเมื่อพ้นโทษออกมา ก็อาจจะมีปัญหาด้านที่อยู่อาศัย เนื่องจากไม่สามารถติดต่อกับครอบครัวได้ หรือ ติดต่อก็ได้แต่ครอบครัวอาจจะไม่ยินดีต้อนรับ เนื่องจากคู่สมรสของผู้ต้องโทษอาจจะแต่งงานใหม่ ซึ่งทำให้ผู้พ้นโทษเหล่านั้นไม่มีที่พักพิงเมื่อได้รับการปล่อยตัวให้เป็นอิสระ

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่ผู้พ้นโทษไม่สามารถแก้ไขได้เอง และหากขาดการช่วยเหลือเกื้อกูล หรือให้คำแนะนำหาทางออกให้แล้ว ก็อาจจะทำให้ผู้พ้นโทษหวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เนื่องจากความจำเป็นในการดำรงชีวิตบีบบังคับ ดังนั้น ในการปลดปล่อยผู้ต้องขังให้เป็นอิสระ จึงควรคำนึงว่า ภาระของสังคมมิได้ยุติลงในทันทีที่ผู้กระทำความผิดพ้นโทษ แต่จะต้องมีอีกกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญมากและจะละเลยไม่ได้ นั่นก็คือ การให้ความช่วยเหลือภายหลังปลดปล่อยอย่างมีประสิทธิภาพ ในทางที่จะลดความรังเกียจต่อผู้กระทำความผิด และเพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟู แก้ไข จิตใจให้ผู้กระทำความผิดเหล่านั้น ได้กลับตนเป็นคนดีและสามารถกลับเข้าสู่สังคม และดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขเช่นปกติชนทั่วไป ซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้พ้นโทษแล้ว ยังเป็นการช่วยสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและจะทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนพลเมือง

การจำกัดสิทธิของผู้พ้นโทษและได้รับการล้างมลทินตามนัยของคำพิพากษาศาลฎีกา และศาลปกครองสูงสุด²⁴ ที่กล่าวมาส่งผลกระทบต่อกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่กล่าวมาทั้งหมดคือ

1. ทำให้ยังคงละเลยหรือมองข้ามความสำคัญของการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด²⁵

โดยความคิดของนักกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมยังผูกติดกับเพียงการวินิจฉัยข้อถูกผิดของการกระทำแต่หลังจากการชี้ข้อถูกผิดนั้นแล้ว ผู้กระทำความผิดจะได้กลับตัวเป็นคนที่มีประโยชน์แก่สังคมได้หรือไม่เพียงใด ยังมีการคำนึงถึงน้อยมาก โดยสังเกตได้จากระบบที่เป็นอยู่ มุ่งแต่จะผลักดันคดีเข้าสู่ขั้นตอนของศาลและผลักดันผู้กระทำความผิดเข้าสู่เรือนจำจนนักโทษมีมากเกินไป กำลังของราชทัณฑ์ที่จะรับได้ นอกจากนี้ยังไม่มี การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก่อนขึ้นตอนของศาล

²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2539 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีหมายเลขแดงที่ อ.7/2546.

²⁵ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, อ้างแล้ว, หน้า 38-40.

หรือมาตรการในการลงโทษที่เป็นทางเลือกที่เหมาะสมนอกจากการลงโทษจำคุก ซึ่งถูกนำมาใช้กับผู้กระทำผิดแทบทุกเรื่องโดยที่ระบบการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในปัจจุบันยังมีปัญหาทำให้บุคคลผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นข้อหาเล็กน้อยแค่ไหนก็จะถูกฟ้องศาลทุกรายและหากกระทำผิดก็มักจะถูกจำคุกทำให้มีประวัติติดตัวและอาจจะมีโอกาสที่จะหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

2. ทำให้สูญเสียงบประมาณมากโดยที่ระบบราชทัณฑ์ยังไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้อย่างแท้จริง

หากผู้ที่ได้รับการล้างมลทินถูกจำกัดสิทธิโดยเฉพาะการจำกัดสิทธิการทำงานทำให้เขาเหล่านั้นไม่มีทางเลือกต้องกลับไปกระทำผิดอีก ทำให้เกิดปัญหาผู้ต้องขังและนักโทษมีจำนวนมากเกินกว่าความสามารถของราชทัณฑ์ที่จะดูแลได้อย่างทั่วถึง ทำให้มีปัญหาในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพแม้จะมีงบประมาณมากก็ตาม

3. ทำให้การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ไม่อาจเกิดขึ้นได้

แนวคิดของการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นการมองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นเรื่องที่มิใช่เป็นการกระทำต่อรัฐที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้นแต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ดังนั้นทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชนจึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนอีกครั้ง แต่หากว่าผู้ที่ได้รับการล้างมลทินถูกจำกัดสิทธิ การอยู่ร่วมกับสังคมอย่างปกติสุขและให้ความร่วมมือกับสังคมย่อมไม่เกิดขึ้น แนวคิดเชิงสมานฉันท์ย่อมใช้ได้อย่างยากลำบาก

แนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสผู้กระทำผิดที่จะให้เขากลับตัวกลับใจและช่วยเหลือเขาที่จะไม่ไปทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพของเขามากขึ้นไปอีก ลักษณะการลงโทษก็จะหลีกเลี่ยงลักษณะที่จะสร้างรอยมลทินแก่ตัวนักโทษโดยไม่จำเป็น ซึ่งนอกจากน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทยซึ่งเป็นสังคมที่ให้อภัยและเอื้ออาทรแล้ว ยังเป็นวิธีการที่พิสูจน์แล้วว่าช่วยคุ้มครองสังคมในระยะยาวได้ดีกว่าวิธีอื่นๆ²⁶ ซึ่งจะทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไปอีกด้วย ดังนั้นหากสังคมยังยึดถือเอาแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ตัดสินว่าผู้ที่พ้นโทษและผู้ที่เคยกระทำผิดวินัย แล้วเคยได้รับการล้างมลทินยังมีความประพฤติเสื่อมเสียอยู่และต้องห้ามหรือขาดคุณสมบัติในการเข้าทำงานหรือกลับเข้ารับราชการย่อมทำให้การฟื้นฟูความประพฤติเพื่อกลับสู่สังคมที่กล่าวมาย่อมสูญเปล่า

²⁶ เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 56-57.

3.3 ผลกระทบต่อการป้องกันอาชญากรรมเนื่องจากการกระทำผิดซ้ำ

ในการดำเนินงานเพื่อป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมนั้นมีปัญหาหนึ่งที่ต้องให้ความสนใจอย่างยิ่ง คือ อาชญากรรมอันเนื่องมาจากการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) ของผู้ที่เคยกระทำผิดและถูกจับกุมลงโทษมาแล้ว ซึ่งเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้สถิติการเกิดอาชญากรรมเพิ่มสูงขึ้น และจากการที่ผู้กระทำผิดที่เคยต้องโทษจำคุกมาแล้วกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีกนั้น นับว่าเป็นการสูญเสียงบประมาณ เวลา และความพยายามของกรมราชทัณฑ์ในการที่จะแก้ไขฟื้นฟูจิตใจ และพฤติกรรมของผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นคนดีไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากปัญหาอาชญากรรมจึงไม่ควรที่จะมองข้ามปัญหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำไป

ความหมายของการป้องกันอาชญากรรม

การให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “การป้องกันอาชญากรรม” นั้น ก่อให้เกิดความสับสนและความยุ่งยากพอสมควร ทั้งนี้ เพราะคำจำกัดความของผู้ให้แต่ละท่านจะแตกต่างกันออกไปเป็นจำนวนที่มากพอๆ กับจำนวนของผู้ให้คำจำกัดความดังกล่าวนั้น ดังจะเห็นได้จากคำจำกัดความของคำว่า การป้องกันอาชญากรรมในตำราอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันอาชญากรรมโดยตรงหลายเล่ม เช่น ชัทเธอร์แลนด์ และเครสเซซี (Sutherland and Cressey)²⁷ ได้ให้ความหมายของการป้องกันอาชญากรรมว่า “ความพยายามที่จะสกัดกั้นล่วงหน้ามิให้อาชญากรรมเกิดขึ้น” ในขณะที่การปฏิรูปแก้ไข หมายถึงการลดการกระทำผิดซ้ำ ส่วน เร็กเลส (Reckless)²⁸ ให้ความหมายของการป้องกันอาชญากรรมว่าเป็นความพยายามที่จะสกัดกั้นล่วงหน้ามิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นในขณะที่การแก้ไข หมายถึง การลดการกระทำผิดซ้ำสอง ส่วน ฮูเบิร์ต จอห์นสัน (Hubert Johnson)²⁹ มองว่าการป้องกันอาชญากรรมจะต้องครอบคลุมถึงการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำด้วยโดยเป็นความพยายามที่จะทำให้ปัญหาที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น ในขณะที่ วิเซ็นแนนด์ (Whisenand)³⁰ พยายามอย่างยิ่งที่จะหลีกเลี่ยงการให้ความหมายของการป้องกันอาชญากรรม โดยเพียงแต่กล่าวว่า การป้องกันอาชญากรรมเป็นกิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นภายในกระบวนการยุติธรรมและในชุมชน และยังยอมรับอีกว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดของหนังสือของเขาก็คือ การตอบคำถามที่ว่า อะไร

²⁷ E.H.Sutherland and D.R.Cressey, **Principles of criminology**, อ้างถึงใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 10 สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542, หน้า 51.

²⁸ Reckless, Walter Cade, **The crime problem**, (New York: Appleton-Century-Crofts, 1955), p. 51.

²⁹ Elmer H.Johnson, **Crime Corrections and Society**, เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

³⁰ Paul Whisenand, **Crime Prevention**, เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

คือการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น นักอาชญาวิทยาบางคน เช่น เจฟเฟอร์รี่ (Jeffery) จึงได้หันไปใช้คำว่า “การควบคุมอาชญากรรม” แทน ในขณะที่ นักอาชญาวิทยาหลายคนไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้เลย

เมื่อความหมายของการป้องกันอาชญากรรมมีความหมายหลายนัยเช่นนี้ นักอาชญาวิทยาที่เขียนตำราเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมบางท่าน เช่น นิวแมน (Newman)³¹ และพาล์มเมอร์ (Palmer)³² จึงหลีกเลี่ยงที่จะให้คำจำกัดความของคำว่า การป้องกันอาชญากรรมในขณะที่ เจฟเฟอร์รี่ (Jeffery)³³ ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการควบคุมอาชญากรรมกับการป้องกันอาชญากรรมแทน โดยเจฟเฟอร์รี่ ได้ชี้ให้เห็นถึงตัวแบบในการควบคุมอาชญากรรม 3 ตัวแบบ คือ ตัวแบบการข่มขู่ยับยั้ง ตัวแบบการอบรมแก้ไข และตัวแบบการป้องกันอาชญากรรมโดยสภาพแวดล้อมและการปรับพฤติกรรม เจฟเฟอร์รี่ ถือว่าตัวแบบในการควบคุมอาชญากรรมแบบข่มขู่ ยับยั้ง และตัวแบบการอบรมแก้ไข ไม่ใช่การป้องกันอาชญากรรมแต่เป็นการควบคุมอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรมที่แท้จริงจะต้องเป็นตัวแบบที่สามซึ่งจะต้องมีลักษณะดังนี้

1. จะต้องจัดทำขึ้นก่อนที่อาชญากรรมจะเกิด ไม่ใช่หลังจากอาชญากรรมเกิดขึ้นแล้ว
2. จะต้องเน้นที่การควบคุมโดยตรงต่อพฤติกรรมไม่ใช่การควบคุมทางอ้อม
3. จะต้องเน้นที่สภาพแวดล้อม ที่อาชญากรรมจะเกิดไม่ใช่ที่ตัวอาชญากรรม
4. จะต้องเป็นการใช้สหวิทยาการในการอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรม
5. จะเป็นการป้องกันที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยและมีประสิทธิภาพมากกว่าลงโทษ หรือการแก้ไขคนที่ทำผิด

ปัญหาที่ตามมาก็คือว่า อย่างไรจึงจะเรียกว่าการป้องกันอาชญากรรม และอย่างไรจึงจะเป็นการควบคุมอาชญากรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้การให้ความหมายที่แตกต่างกันของคำทั้งสองอย่างเป็นทางการอาจพิจารณาได้จากการให้ความหมายของฝ่ายกระบวนการยุติธรรมแห่งกรุงนิวยอร์ก (New York State Division of Criminal Justice Services)³⁴ ซึ่งระบุว่า “ควบคุม” หมายถึง กิจกรรมต่างๆ (สืบสวน ฟ้องร้อง ตัดสิน) ที่สังคมตอบสนองต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น “การป้องกัน” เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของสังคมซึ่งจัดขึ้นเพื่อจำกัดการเกิดขึ้นของพฤติกรรมอาชญากรรม โดยเข้าแทรกแซงกระบวนการทางสังคม จิตวิทยาและสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเชื่อว่าจะสนับสนุนให้เกิดอาชญากรรมและโดยการสนับสนุนกระบวนการซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมในการปฏิบัติตามกฎหมาย ดูเหมือนว่า จาก

³¹ O., Newman, Defensible Space, เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

³² Stuart, Palmer, Prevention of Crime, เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

³³ C.R. Jeffery, Prevention of Crime, เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

การให้ความหมายดังกล่าวก็ยังไม่ทำให้เราสามารถเข้าใจถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนอยู่ดี นักอาชญาวิทยาของไทย เช่น ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ จึงให้คำว่าการป้องกัน อาชญากรรมกับการควบคุมอาชญากรรมในความหมายเดียวกัน³⁵

การป้องกันอาชญากรรมจึงหมายถึง ความพยายามหรือการเตรียมการหรือยับยั้งการกระทำผิดมิให้เกิดขึ้นขณะที่การควบคุมอาชญากรรมหมายถึงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมภายหลังจากที่อาชญากรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นงานของตำรวจบางอย่าง เช่น งานสายตรวจหรืองานฝึกอาชีพเด็กและเยาวชนจึงถูกจัดว่าเป็นมาตรการในการป้องกัน ในขณะที่การจับกุม สืบสวน เป็นการควบคุม อย่างไรก็ตามข้อโต้แย้งก็อาจเกิดขึ้นได้ว่า อย่างไรก็ตามจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการกระทำก่อนอาชญากรรมเกิด หรืออย่างไรเป็นการกระทำหลังอาชญากรรมเกิดขึ้นแล้ว ตัวอย่างเช่น การจำคุกผู้ต้องโทษหรือการจับกุมผู้กระทำผิด อาจจัดได้ว่าเป็นการกระทำหลังจากที่ผู้กระทำผิดดังกล่าวได้กระทำผิดไปแล้วแต่ถ้าจะพิจารณาต่อไปถึงอนาคต การจับกุมผู้กระทำผิดที่ดีหรือการจำคุกผู้ต้องโทษที่ดี ก็เป็นการทำให้ผู้ต้องโทษหรือบุคคลทั่วไป เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำผิดขึ้นอีก ก็เท่ากับเป็นการป้องกันอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้นในอนาคต เช่นกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการตีความการป้องกันอาชญากรรมในความหมายอย่างกว้างนั่นเอง จึงเห็นได้ว่าความแตกต่างน่าจะอยู่ที่ว่า การป้องกันเน้นในเรื่องของการขจัดหรือลดการเกิดอาชญากรรม ส่วนการควบคุมเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วแต่ทำให้ปริมาณของอาชญากรรมอยู่ในภาวะที่จัดการได้หรือมีผลกระทบต่อสังคมน้อยที่สุด

แนวทางในการป้องกันอาชญากรรม

แฮร์รี อาเลนและคณะ (Harry Allen et.al.)³⁶ ได้ให้ความเห็นในการป้องกันอาชญากรรมออกเป็น 3 แนวทางคือ 1. แนวทางการลงโทษ 2. แนวทางการแก้ไข และ 3. แนวทางการใช้สิ่งป้องกันภัย ซึ่งความจริงแล้ว แนวทางการลงโทษคือการป้องกันโดยการบังคับใช้กฎหมาย แนวทางการแก้ไขก็คือแนวทางการป้องกันโดยการแก้ไขปรับสภาพแวดล้อมและจิตใจและแนวทางการใช้สิ่งป้องกันภัยคือ แนวทางการป้องกันโดยตัดช่องโอกาสในการกระทำผิด แนวทางในการป้องกันอาชญากรรมทั้งสามแนวนี้นี้สามารถแยกพิจารณาได้ ดังนี้

³⁵ ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม หลักทฤษฎีและมาตรการ, (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2536), หน้า 4.

³⁶ Harry Allen et.al. *Crime Prevention*, อ้างถึงใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 10 สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542, หน้า 56.

การป้องกันโดยการบังคับใช้กฎหมาย

แนวทางในการป้องกันอาชญากรรมแนวนี้จะเน้นในด้านการลงโทษ เป็นแนวทางที่มาจากความเชื่อที่ว่าคนกระทำความผิดเพราะไม่เกรงกลัวการลงโทษหรือกฎหมายเนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายไม่แน่นอน ค่าช้า และไม่มีโทษที่เหมาะสมกับการกระทำความผิด จึงทำให้คนกล้าเสี่ยงที่จะกระทำความผิด เพราะโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากการกระทำความผิดมีมากกว่าผลเสียจากการถูกจับกุมลงโทษ ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมตามแนวทางนี้ จึงต้องใช้การบังคับการตามกฎหมายและการลงโทษให้มีความรวดเร็ว แน่นนอน และมีโทษที่เหมาะสม เพื่อเป็นการข่มขู่และยับยั้ง ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิด วิธีการในการที่จะทำให้การบังคับการตามกฎหมายมีประสิทธิภาพก็โดยผ่านการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ซึ่งก็หมายความว่าหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ จะต้องประสานงานกัน ในทางที่จะทำให้การบังคับการตามกฎหมายเป็นไปโดยเร็วแน่นอน และมีการลงโทษที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวที่จะเสี่ยงกระทำความผิด ดังนั้นจะเห็นว่าแนวทางนี้มีลักษณะคล้ายกับแนวทางที่สองที่เน้นการป้องกันมิให้เกิด “ตัวอาชญากร” แต่แตกต่างกันที่แนวทางนี้ ไม่ถือว่าการถูกกีดกันจากสภาพแวดล้อมจะเป็นสิ่งสำคัญ ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ความมีประสิทธิภาพของการบังคับการตามกฎหมายว่าจะมีผลทำให้คนทั่วไปเกิดความยับยั้งที่จะกระทำความผิดหรือไม่

การป้องกันอาชญากรรมโดยการปรับสภาพแวดล้อมและจิตใจ

การป้องกันอาชญากรรมแนวนี้เป็นการป้องกันมิให้เกิด “ตัวอาชญากร” แนวทางนี้ถือว่า พฤติกรรมอาชญากรเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพแวดล้อมทางสังคมในระดับต่างๆ ตลอดจน สภาพความผิดปกติของจิตใจของมนุษย์แต่ละคนที่ถูกหว่านล้อมบีบบังคับหรือกดดันให้หันไปสู่พฤติกรรมอาชญากร ดังนั้น แนวทางนี้จึงมุ่งศึกษาถึงปัจจัยดังกล่าวที่สัมพันธ์ หรือจะนำไปสู่การกระทำความผิด และพยายามที่จะขจัดปัจจัยเหล่านั้นเสียก่อนที่จะมีผลกระทบต่อบุคคล ปัจจัยดังกล่าวนี้มีการกล่าวอ้างถึงอยู่เสมอตามแต่ความเชื่อของนักอาชญาวิทยาแต่ละท่าน เช่น โครงสร้างทางเศรษฐกิจโดยเทเลอร์ วอลเตอร์ส ยัง (Tyler, Walters, Young) ความแตกต่างในการคบหาสมาคมโดยซัทเธอร์แลนด์ (Sutherland) โอกาสทางสังคมโดยคลอเวอร์ด และโอลิน (Cloward Ohlin) ความบีบบังคับจากการไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายของสังคมโดยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายของเมอร์ตัน (Merton)³⁷ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาที่เกี่ยวข้ออธิบายถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับ

³⁷ Harry Allen et.al. **Crime Prevention**. อ้างถึงใน เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา หน่วยที่ 10 สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2542, หน้า 37.

ครอบครัว อบรม การมีงานทำ การศึกษา และปัจจัยอื่นๆ อีกมากมาย รวมทั้งปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและกายภาพ

ในขณะที่นักสังคมวิทยาวิเคราะห์สาเหตุในระดับมหภาค นักจิตวิทยาและชีววิทยาจะวิเคราะห์ในระดับจุลภาค อย่างไรก็ตามทั้งสองแนวทางก็มีความสัมพันธ์กันเพราะจากการวิเคราะห์ในระดับกว้างหรือระดับเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นักอาชญาวิทยาก็จะโยงผลของระบบดังกล่าวที่มีต่อจิตใจของผู้กระทำผิด

เมื่ออาชญากรรมเป็นผลมาจากปัจจัยทางสังคม ดังกล่าวนี้นี้ การป้องกันก็ต้องพยายามที่จะจัดปัจจัยเหล่านี้ในแนวทางของ Marxist ก็หมายความว่าต้องปฏิวัติระบบเศรษฐกิจ ในแนวทางของ Durkheim³⁸ ก็หมายถึงการจัดระเบียบทางสังคม ในแนวทางของ Sutherland ก็หมายถึงการจัดให้เด็กและเยาวชน หรือผู้กระทำผิดได้คบหาสมาคมกับคนดี ดังจะเห็นได้จากโครงการ YMCA, YWCA เพื่อแก้ไขเด็กกระทำผิด และกลุ่มสัมพันธ์ในเรือนจำหลายโครงการซึ่งได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีนี้

ในระดับบุคคลหากมีความเชื่อว่า การที่คนประกอบอาชญากรรม เพราะความบกพร่องด้านจิตใจหรือความบกพร่องทางกายภาพ การป้องกันก็ต้องพยายามพัฒนาแก้ไขหรือปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิดแต่ละคนเพื่อ แก้ไขความบกพร่องดังกล่าว อันจะไปสู่การป้องกันการกระทำผิดซ้ำต่อไป

การตัดช่องโอกาสในการกระทำผิด

แนวทางการป้องกันโดยการตัดช่องโอกาสในการกระทำผิด แนวทางนี้ มิได้เน้นที่การป้องกันมิให้เกิด “ตัวอาชญากร” ไม่สนใจว่ามีปัจจัยอะไรในสังคมบ้างที่ทำให้คนกระทำผิดแต่ความสนใจอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะสามารถหลีกเลี่ยงการเป็นเหยื่อของอาชญากรเหล่านั้นได้ หรือทำอย่างไรจึงจะทำให้อาชญากรโจมตีเหยื่อได้ยากยิ่งขึ้น หรือทำไม่ได้เลย ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีความเห็นตามแนวทางนี้ถือว่าปัจจัยมีส่วนสำคัญของการกระทำผิดนั่นก็คือ ช่องโอกาสในการกระทำผิด ซึ่งในบางครั้งผู้เสียหายก็จะมีส่วนหรือละเลยให้ช่องโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้น ดังนั้น การป้องกันจึงต้องตัดช่องโอกาสดังกล่าวเพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นเหยื่ออาชญากรรม ทั้งนี้โดยให้มีการสร้างสิ่งป้องกันภัยเพื่อยับยั้งการกระทำผิด ทั้งในลักษณะที่เป็นกายภาพ เช่น การติดตั้งประตู หน้าต่าง ลูกกรงสัญญาณเตือนภัยและการใช้อุปกรณ์เครื่องมือตลอดจน บุคคล หรือสภาพแวดล้อมอื่นๆ และลักษณะที่เป็นนามธรรมคือ ใช้ความสัมพันธ์ในชุมชนที่จะรวมตัวกันต่อต้านอาชญากรรม หรือช่วยกันเป็นหูเป็นตาหรือร่วมมือกันป้องกัน เช่น โครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย กล่าวคือนัยหนึ่ง แนวทางนี้ไม่ได้มอง

³⁸ เสรีน ปุณณะหิตานนท์, การกระทำผิดในสังคม, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, (กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 174.

อาชญากรรมในลักษณะที่เป็นผลของปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม ที่จำเป็นต้องแก้ไขแต่มองอาชญากรรมในลักษณะของพฤติกรรมที่จะต้องป้องกัน และวิธีป้องกันก็โดยการใช้สภาพแวดล้อมทั้งรูปธรรมและนามธรรมเข้ายับยั้งพฤติกรรมของอาชญากรรมเพื่อที่จะทำให้การกระทำผิดอาจถูกตรวจพบ ถูกขัดขวางหรือ หน่วงเหนี่ยว จนมีผลกระทบต่อความนึกคิดของผู้ที่กระทำผิด ทำให้ผู้กระทำผิดไม่กล้าเสี่ยงที่จะกระทำผิด ดังนั้น แนวทางการป้องกันอาชญากรรมแนวนี้นี้จึงมีส่วนสัมพันธ์กับการควบคุมและลงโทษตามแนวทางการบังคับใช้กฎหมาย เพราะหากการลงโทษไม่เหมาะสม หรือไม่มีประสิทธิภาพแล้ว ผู้กระทำผิดก็พร้อมที่จะเสี่ยงกระทำผิดมากขึ้น แม้จะถูกยับยั้งจากการจัดสภาพแวดล้อมก็ตาม

การป้องกันการกระทำผิดซ้ำ

การจัดแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมออกเป็นสามแนวดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุของอาชญากรรมกับการดำเนินการเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหาอาชญากรรมดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักความคิดของอาชญาวิทยาสำนักปฏิฐานนิยม (Positive) ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุอาชญากรรมว่าเป็นผลมาจากบุคลิกภาพที่ถูกกดดันจากความบกพร่องทางร่างกาย หรือจิตใจ หรือจากความบกพร่องของสังคมเอง การป้องกันอาชญากรรมจึงเน้นที่การแก้ไขหรือป้องกันมิให้เกิดสภาพดังกล่าวขึ้น รวมทั้งการอบรมแก้ไขคนที่ทำผิดไปแล้ว ไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ในขณะที่แนวทางของสำนักคลาสสิก (Classical) มีความเชื่อว่าอาชญากรรมเป็นผลมาจากความอ่อนแอของการบังคับใช้กฎหมายซึ่งทำให้คนไม่เกรงกลัว ดังนั้นแนวทางในการป้องกันจึงต้องทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อให้คนเกิดความเกรงกลัวสำหรับผู้ที่ยึดถือแนวทางการลดช่องโอกาสก็เช่นกัน มีความเชื่อว่าอาชญากรรมเป็นผลมาจากช่องโอกาสเปิดว่างในการกระทำผิด ดังนั้น จึงต้องป้องกันโดยการตัดช่องโอกาส เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเห็นได้อย่างเด่นชัดว่า การป้องกันอาชญากรรมในแต่ละแนวก็จะมีข้อจำกัด หรือมีทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งอยู่ทุกแนวทาง แนวทางการแก้ไขสภาพสังคมและผู้กระทำผิดมีข้อจำกัดตรงที่การเข้าเปลี่ยนแปลง หรือจัดสภาพสังคมที่เป็นปัจจัยเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมนั้นเป็นเรื่องนามธรรม และทำได้ยาก นอกจากนี้แนวทางนี้ยังไม่คำนึงถึงปัจจัยในส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคล ในทางตรงกันข้ามแนวทางการบังคับใช้กฎหมายก็มีจุดอ่อนตรงที่ไม่คำนึงถึงสิ่งที่มีมากกดดันให้คนกระทำผิด คงพิจารณาแต่เพียงว่าเมื่อมีการลงโทษแล้วคนจะเกรงกลัวไม่กล้ากระทำผิด ซึ่งที่จริงแล้วสภาพแวดล้อมทางสังคมก็มีส่วนกำหนดให้คนกล้าเสี่ยงที่จะทำผิดมากน้อยต่างกันด้วย สำหรับแนวทางการตัดช่องโอกาสก็มีจุดอ่อนที่การเคลื่อนย้ายอาชญากรรม หากแม้เราจะตัดช่องโอกาสในการกระทำผิดในสถานที่หนึ่งหรือชุมชนหนึ่งได้ แต่อาชญากรที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสภาพความเหลวแหลกของสังคม ก็

เปลี่ยนไปเลือกเหยื่อในที่อื่นที่ซึ่งโอกาสเปิดช่องให้นั่นเอง ดังนั้น จึงเป็นเพียงการย้ายอาชญากรรมจากที่หนึ่งไปเกิดในที่หนึ่งเท่านั้นเอง ดังนั้น การป้องกันอาชญากรรมมิให้ผู้กระทำความผิดหวาดกลัวการทำความผิดซ้ำอีกจึงมีวิธีการและองค์ประกอบหลายอย่าง แยกพิจารณาได้ดังนี้

1. การบังคับใช้กฎหมายต้องมีความแน่นอน

การทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความแน่นอนนั้นหมายความว่า จะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะถูกจับกุมและลงโทษเมื่อมีการกระทำความผิด หากเมื่อมีการกระทำความผิดสามารถหลีกเลี่ยงการถูกจับกุมลงโทษไปได้แล้ว ผู้กระทำผิดและบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดก็จะไม่เกิดความเกรงกลัว เพราะคิดว่ามีโอกาสที่จะหลุดรอดจากการถูกจับกุมไปได้และคุ้มค่าที่จะเสี่ยงกระทำความผิด เนื่องจากมีแต่โอกาสจะได้ (ประโยชน์จากการกระทำความผิด) แต่ผลเสียไม่มีหรือมีโอกาที่จะเกิดขึ้นน้อย

2. การบังคับใช้กฎหมายต้องมีความรวดเร็ว

การที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะต้องทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความแน่นอนแล้วยังจะต้องทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความรวดเร็วด้วย ที่ว่าการบังคับใช้กฎหมายมีความรวดเร็วหมายความว่า จะต้องมีการจับกุมลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็วภายหลังจากการกระทำความผิด โดยเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องมีการจับกุมลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้เห็นผลทันตาภายหลังการกระทำความผิด การบังคับใช้กฎหมายจึงจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดได้หากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแต่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดได้อีก 3-4 ปีต่อมา ผลในการข่มขู่ยับยั้งจะลดลง เพราะคนโดยทั่วไปจะมองไม่เห็นตัวอย่างหรือผลร้ายที่ได้รับจากการกระทำความผิด

3. การบังคับใช้กฎหมายต้องยึดหลักความเสมอภาค

การบังคับใช้กฎหมายต้องยึดหลักความเสมอภาคกล่าวคือ จะต้องบังคับใช้กฎหมายโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติแต่จะปฏิบัติด้วยความเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องฐานะ อำนาจ ตำแหน่ง ศาสนา เชื้อชาติ สีผิว และอื่นๆ ฉะนั้น การบังคับใช้กฎหมายจะไม่มีผลในการข่มขู่ยับยั้ง หรือทำให้ผลในการข่มขู่ยับยั้งลดลง

การที่การบังคับใช้กฎหมายโดยไม่เท่าเทียมกันจะมีผลทำให้ผลในการข่มขู่ยับยั้งลดลงนั้น เนื่องมาจากผู้ที่คิดว่าตนมีอภิสิทธิ์หรือจะเป็นผู้ที่ได้รับยกเว้นในการถูกจับกุมลงโทษจะไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิดเพราะคิดว่าเมื่อทำผิดแล้วจะสามารถหลุดรอดหรือได้รับการละเว้นในการบังคับใช้กฎหมายได้ นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายไม่เท่าเทียมกัน ยังเป็นการเปิดช่องทางให้มีข้อยกเว้น หรือข้อแก้ตัวในการหลบหลีกจากการถูกดำเนินคดีลงโทษได้ ซึ่งจะมีผลตามมา คือ ทำให้คนไม่เกรงกลัวการบังคับใช้กฎหมายดังที่เป็นเบ็คคาเรีย (Beccaria) ประมาจารย์ทางอาชญา

วิทยาท่านหนึ่งกล่าวได้ว่า “บุคคลทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ดังนั้นไม่ว่าผู้ใดกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันจะต้องได้รับโทษ เช่นเดียวกัน”³⁹ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษจะต้องกระทำอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยคำนึงถึง “การกระทำความผิด” มิใช่ “ผู้กระทำความผิด”

4. การบังคับใช้กฎหมายจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสม

ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีผลในกรรมาช้ยับยั้งหรือไม่นั้น อยู่ที่บทลงโทษ ถ้บทลงโทษไม่รุนแรง หรือมีบทลงโทษที่เบาที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปไม่เกิดความเกรงกลัว เพราะผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดจะมากกว่าผลร้ายที่ได้รับจากการถูกลงโทษ ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่คุ้มค่าต่อการเสี่ยง เรื่องนี้ เบ็คคาเรียได้กล่าวเน้นเอาไว้ว่า “การลงโทษจะต้องให้เป็นอัตราส่วนกับการกระทำความผิด” กล่าวคือ โทษที่จะลงนั้นจะต้องมากพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกสูญเสียเกินกว่าประโยชน์จากการประกอบอาชญากรรม⁴⁰ ดังนั้น การที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีผลทำให้เกิดความเกรงกลัวจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมกับความผิด

คำว่าเหมาะสมหมายความว่า โทษจะต้องไม่เบาจนเกินไปและไม่หนักจนเกินไปเพราะหากการบังคับใช้กฎหมายมีบทลงโทษที่หนักเกินความเหมาะสมก็จะก่อให้เกิดผลเสียตามมา 3 ประการ คือ

ก. จะทำให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิดรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้กระทำความผิดจะพยายามปกปิดการกระทำความผิดของตนมิให้ผู้ล่วงรู้หรือมีพยานรู้เห็น เช่น ในกรณีที่มีโทษประหารชีวิตสำหรับคดีข่มขืน ผู้กระทำความผิดก็จะไม่ข่มขืนแต่ประการเดียวแต่จะฆ่าเหยื่อเพื่อปกปิดความผิดของตนเองด้วย เพราะถึงอย่างไรการกระทำแต่เพียงการข่มขืนก็ต้องถูกลงโทษประหารอยู่แล้ว การฆ่าเหยื่ออาจทำให้หลุดรอดได้ เป็นต้น

ข. จะทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้นเพราะยังมีโทษรุนแรงเท่าไรก็ยังคงการพยานหลักฐานที่มั่นคงในการที่จะลงโทษจำเลยมากขึ้นเท่านั้น หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอก็จะทำให้จำเลยมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกพิพากษาลงโทษได้ เพราะศาลจะถือคติ “ปล่อยคนผิดสิบคนดีกว่าเอาคนบริสุทธิ์มาลงโทษเพียงคนเดียว” ดังนั้น ถ้าไม่มีพยานหลักฐานที่แน่นหนาจริงๆ ก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำความผิดหลุด

³⁹ ประจักษ์ เปี่ยมสมบูรณ์, “ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญาวิทยาซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”, วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม 1,3 (2525): 25.

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 25.

รอดไปได้ และยังมีโทษหนักเท่าใดก็ยิ่งต้องการพยานหลักฐานมากขึ้น และยังมีโอกาสที่จะหลุดรอดมากขึ้นเท่านั้น

ค. จะทำให้เกิดการกลั่นแกล้งโดยการ โยนความผิดให้ผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นรับโทษหนัก แทนการลงมือประกอบอาชญากรรมเสียเอง เช่น ในบางประเทศการพกพาอาวุธปืนมีโทษถึงประหารชีวิต ดังนั้น หากต้องการเอาชีวิตผู้อื่นก็เพียงกลั่นแกล้งให้มีการนำอาวุธติดตัวไปเท่านั้นเอง

ดังนั้น การมีบทลงโทษหนักเกินไปก็จะเกิดผลเสียซึ่งเป็นผลกระทบทำให้การบังคับใช้กฎหมายด้อยประสิทธิภาพลง ในขณะที่เดียวกันการมีบทลงโทษเบาเกินไปก็จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่มีผลในการข่มขู่ยับยั้ง ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งและมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมในขณะเดียวกันจะต้องมีการบังคับใช้กฎหมายที่มีความรวดเร็ว แน่นนอน และเสมอภาคประกอบด้วย การมีโทษรุนแรง แต่เพียงประการเดียวไม่อาจมีผลในการข่มขู่ยับยั้งได้หากไม่สามารถจับตัวและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ แต่การที่จะทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพเพื่อให้มีผลในการป้องกันอาชญากรรมนั้น กระบวนการยุติธรรมจะต้องมีบทบาทอย่างมากในการทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และมีโทษที่เหมาะสม

5. กระบวนการระงับข้อพิพาทต้องเหมาะสมสอดคล้องกับชุมชน และวัฒนธรรม

ทุกคนในสังคมย่อมมีความปรารถนาที่จะอยู่กันอย่างสงบสุขปราศจากข้อขัดแย้ง ข้อพิพาทบาดหมาง แต่สภาพสังคมมนุษย์ที่เต็มไปด้วยผู้คนที่มีความลักษณะนิสัยพฤติกรรมแตกต่างกันและเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม สภาพทางเศรษฐกิจ ความยากจนและสภาพแวดล้อมต่างๆ ทำให้คนที่มาอยู่ร่วมกันเกิดการกระทบกระทั่งอันเป็นกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติของมนุษย์ การกระทบกระทั่งนี้เองจะกลายมาเป็นข้อพิพาทบาดหมางและในที่สุดจะกระทำผิดที่ไม่รุนแรงเกิดขึ้นก่อนและเมื่อเกิดขึ้นแล้วนอกจากจะสร้างเดือดร้อน ความไม่สงบสุขแก่คู่พิพาทและชุมชนในสังคมนั้น ๆ ที่สำคัญที่สุดคือการเกิดปฏิสัมพันธ์ที่รุนแรงต่อเขาเหล่านั้นซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การอาฆาตพยาบาทมาดร้าย การล้างผลาญชีวิตกันและกัน⁴¹ เมื่อข้อพิพาทบาดหมางไม่อาจจะจบลงคู่พิพาทมักจะหันไปพึ่งศาลเพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินชี้ขาด ถึงแม้ว่าวิธีการระงับข้อพิพาทด้วยการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลจะเป็นวิธีที่ดีก็ตาม แต่หากเป็นคดีเล็ก ๆ หรือเป็นความผิดต่อส่วนตัว ก็ไม่แน่ว่าข้อพิพาทนั้น ๆ ะงับไปด้วยความพึงพอใจของคู่พิพาทเสมอไปอาจจะทำให้ความบาดหมางรุนแรงขึ้นและก่อให้เกิดการกระทำผิดซ้ำที่รุนแรงขึ้น ปัญหาการจ้องล้างจ้องผลาญจึงปรากฏเป็น

⁴¹ สุณีษ์ มัลลิกะมาลย์ และคนอื่นๆ , รายงานผลการวิจัย ตูลาการหมู่บ้าน, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 1.

ข่าวอยู่เสมอมา⁴² ดังนั้น การระงับข้อพิพาท หรือความผิดบางประเภทที่อาจยอมความได้ต้องคำนึงถึงวิธีการที่ชุมชนใช้ และประเพณีวัฒนธรรมที่ถือปฏิบัติมาอย่างช้านานด้วย

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยในประเทศ⁴³

อังฉรา เทศะปุระณะ (2524) ได้ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน” โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นเด็กและเยาวชนทั้งชายและหญิงจำนวน 224 คน ที่ยังคงฝึกและอบรมอยู่ในสถานพินิจฯ กลาง ได้แก่ เด็กและเยาวชนชายที่ยังฝึกอบรมอยู่ในบ้านกรูณาบ้านมูทิตา และเด็กและเยาวชนหญิงที่ยังฝึกอบรมอยู่ในบ้านปราณี ซึ่งพบว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำจะมีการศึกษาดำ และผู้ปกครองก็มีระดับการศึกษาดำ ครอบครัวเป็นลักษณะของครอบครัวเดี่ยวในบ้านเช่า หรือในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม มักจะเป็นบุตรคนโตหรือคนสุดท้องที่มีจำนวนพี่น้องมาก และมีการอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมแต่ให้ความรักน้อย ทำให้มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครอบครัว มีความประพฤติโน้มเอียงไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมาย โดยเฉพาะเมื่อคบเพื่อนไม่ดีและมีความประพฤติดังกล่าว เคยถูกจับกุมมาแล้วเกินกว่า 2 ครั้ง เป็นความผิดในคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน ศาลตัดสินให้อยู่ในสถานฝึกอบรมในระยะเวลา 8-12 เดือน ซึ่งการจับกุมบ่อยครั้งจะทำให้มีแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำสูงและรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะผู้ชาย ทำให้มีโทษหนักและอยู่ในสถานฝึกอบรมนานขึ้น

โสภา ชูพิกุลชัย (2524) ได้วิจัยเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำของผู้ได้รับการปลดปล่อยจากการพระราชทานอภัยโทษหมู่ ปี พ.ศ. 2522-2523” พบว่า ผู้กระทำผิดซ้ำส่วนใหญ่เป็นผู้มีปัญหาด้านอารมณ์ โดยทั่วไปเป็นคนอ่อนไหวซึ่งเป็นผลมาจากวัยเด็ก คือ ขาดความรักความอบอุ่น ขาดความเอาใจใส่จากครอบครัว ไม่มีโอกาสใกล้ชิดบิดามารดา ทำให้เติบโตไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองไม่เป็นตัวของตัวเอง ยง่ายต่อการถูกชักจูงไปในทางที่ผิด ประกอบกับการที่ไม่มีโอกาสได้ศึกษา การศึกษาดำ ขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่สามารถประกอบอาชีพการได้ ทั้งส่วนใหญ่ยังต้องมีการละเมิดผู้อื่นมากกว่า 2 คนขึ้นไป และยังเป็นผู้มีอุปนิสัยชอบเที่ยวเตร่ เล่นการพนัน ชอบสิ่งเสพติดทำให้รายได้ซึ่งน้อยอยู่แล้วไม่เพียงพอจึงต้องกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

ศรีหทัยา ชูสุวรรณ (2524) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์กับการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำ” ซึ่งกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซ้ำมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไปและกำลังอยู่ระหว่างการฝึกอบรม ณ สถานพินิจฯ กลาง ในสถานฝึกอบรมและสถานบำบัด ได้แก่ บ้านปราณี บ้านกรูณา บ้านอุเบกขา และบ้านมูทิตา ซึ่ง

⁴² สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ และคนอื่นๆ , หน้า 2.

⁴³ เกษวารังค์ จินะแสน, อ้างแล้ว, หน้า 66-68.

พบว่าสาเหตุแห่งการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกัน 3 ประการ คือ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตใจ และปัจจัยทางกายภาพ โดยมีปัจจัยทางสังคมเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุด ซึ่งได้แก่ สภาพครอบครัวบกพร่องและมีการศึกษาต่ำ ลักษณะครอบครัวเดี่ยว มีพี่น้องหลายคนและมีบ้านพักอาศัยอยู่ในเขตชุมชนแออัด มีฐานะยากจน บิดามารดามีอาชีพรับจ้างหรือค้าขายเล็กๆ น้อยๆ และส่วนใหญ่แยกกันอยู่ การคบเพื่อนของเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำมีการคบเพื่อนเป็นจำนวนมากถึง 7 คนขึ้นไป ส่วนใหญ่เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียง ซึ่งมีความประพฤติเบี่ยงเบนสูง ฯลฯ ปัจจัยทางด้านจิตใจซึ่งมีผลทำให้เด็กและเยาวชนขาดความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อเพื่อนมนุษย์และสังคม เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำมีสภาพอารมณ์รุนแรง มักใจร้อน ง่าย โกรธแล้วระงับอารมณ์ไม่ได้ มีอารมณ์ไม่คงที่ ฯลฯ ส่วนปัจจัยทางด้านกายภาพนั้น เด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำมีสภาพร่างกายอยู่ในช่วงวัยรุ่น มีอายุระหว่าง 11-20 ปี โดยอยู่ในช่วงอายุ 14-16 ปี มากที่สุด ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กและเยาวชนกำลังเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างเต็มที่ ผลของการเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายทำให้เด็กและเยาวชนประสบปัญหาต่างๆ อันเนื่องมาจากการปรับตัวสำหรับประวัติเกี่ยวกับการจับกุมเคยถูกจับกุมมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ความผิดครั้งแรกเป็นประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินและช่องโหว่ การกระทำผิดครั้งนี้เป็นการกระทำผิดครั้งที่ 2 เป็นประเภทคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินและครอบครัวหรือยาเสพติด ลักษณะโทษที่ศาลตัดสินในความผิดครั้งแรกและระยะเวลาที่ศาลตัดสินในความผิดครั้งแรก มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ เด็กและเยาวชนชายมีแนวโน้มกระทำผิดซ้ำสูงขึ้น โดยมีลักษณะเป็นโทษหนักขึ้น และระยะเวลาฝึกอบรมสูงกว่า ความผิดครั้งแรกมากกว่าเด็กและเยาวชนหญิง ส่วนแนวความคิดของบิดามารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนกระทำผิดซ้ำในการป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminalกระทำผิดซ้ำยังไม่ตรงเป้าหมาย ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจถึงสภาพปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนชัดเจน โดยมีความเชื่อในเรื่องโชคชะตา และเคราะห์กรรมบันดาลเพราะมีการศึกษาต่ำ และไม่ค่อยมีเวลาดูแลเอาใจใส่ จะมาเยี่ยมเยียนเด็กและเยาวชนขณะอยู่ในสถานฝึกอบรมบ้างเป็นครั้งคราว

วีระชัย กรานคำยี่ (2526) ได้ศึกษาเรื่อง “การกระทำผิดซ้ำ” ปรากฏว่า อายุเพศ การศึกษาจำนวนบุตร ความใกล้ชิดศาสนา มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ ส่วนปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ ภูมิฐานะ และบริเวณที่อยู่อาศัย และพบว่าผู้ที่ต้องโทษอยู่ในเรือนจำครั้งแรกในระยะเวลาสั้น กระทำผิดซ้ำมากกว่าผู้ต้องโทษในเรือนจำครั้งแรกในระยะเวลาที่นานกว่า

อุษา คงสาย (2538) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” โดยกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เด็กและเยาวชนที่ถูกศาลสั่งฝึกอบรมอยู่ในสถานฝึกและอบรม บ้านกรรณา บ้านมุขิตา

และบ้านปรางค์ ซึ่งพบว่า ระดับการศึกษา การติดยาเสพติด และสภาพความกดดันภายหลังออกจากสถานฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน และพบว่ามี 4 ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการกระทำผิดซ้ำ เรียงตามลำดับ คือ ระดับการศึกษา การติดยาเสพติด สภาพความกดดันภายหลังออกจากสถานฝึกอบรมและการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ภายหลังปล่อย ส่วนปัจจัยที่สนับสนุนปัจจัยข้างต้นซึ่งส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำ ได้แก่ ฐานะครอบครัว การคบเพื่อนที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการสงเคราะห์ภายหลังปล่อยตามลำดับ

โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ⁴⁴ วิจัยพบว่า สาเหตุที่สำคัญที่สุดในการกระทำผิดซ้ำเนื่องจากสาเหตุด้านสังคม ได้แก่สังคมไม่ยอมรับ ไม่เปิดโอกาสให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติภายหลังจากที่พ้นโทษ นอกจากนั้น ยังถูกบีบบังคับทางด้านจิตใจโดยปรากฏว่ามีผู้กระทำผิดซ้ำเนื่องจากสาเหตุนี้ถึง 93.47% เหตุรองลงไปคือการกระทำผิดซ้ำเนื่องจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมบีบบังคับ 5.04%

ผลงานวิจัยในต่างประเทศ⁴⁵

Sheldon and Eleanor Glueck ได้ทำการวิจัยเมื่อปี 1957 และพบว่าเด็กที่กลับมากระทำผิดซ้ำประมาณ 65% มีสาเหตุมาจากการที่สถานฝึกและอบรมไม่สามารถหาวิธีการที่เหมาะสมใช้ในการเฝ้าระวังรักษา หรือปฏิบัติต่อเด็กผู้กระทำผิดได้ (David C. Twain, 77 อ้างถึงใน โสภา พิกุลชัย, 2524, หน้า 21)

Ursstalo (1972) ได้ศึกษาเรื่อง การกระทำผิดซ้ำหลังจากที่นักโทษถูกปล่อยออกจากเรือนจำ และพบว่าสาเหตุที่ทำให้นักโทษกลับมากระทำผิดซ้ำก็คือ สภาพแวดล้อมหลังการพ้นโทษมีความแตกต่างระหว่างถูกกักกัน ซึ่งมีผลต่อการกระทำผิดซ้ำ (สาวิตรี ไพฑูรย์, 2536, หน้า 26)

Waldo and Chiricos (1977) พบว่าปัจจัยทางสังคมในเรื่องนโยบายสาธารณะเกี่ยวกับการปลดปล่อยจะมีผลต่ออัตราการกระทำผิดซ้ำ หมายความว่า สังคมมีมาตรการที่เหมาะสมที่ในการแก้ไขผู้กระทำผิด หรือ ให้ความช่วยเหลือก่อนที่จะปลดปล่อยผู้พ้นโทษไปสู่สังคมทั้ง 2 คนพบว่า การกระทำผิดซ้ำในอเมริกานั้น เป็นผลมาจากนโยบายด้านการสงเคราะห์ภายหลังการปลดปล่อยซึ่งนโยบายนี้ได้ถูกละเลย โดยรัฐบาลไม่ให้ความสำคัญ (Gordon P. Waldo and Tweodore G. Chiricos, 1977 อ้างถึงใน โสภา ชูพิกุลชัย, 2524, หน้า 22)

⁴⁴ โสภา ชูพิกุลชัย และคณะ, การศึกษาสาเหตุและปริมาณของการกระทำผิดซ้ำ เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2524, หน้า 63-66.

⁴⁵ เกษวารังค์ จินะแสน, อ้างแล้ว, หน้า 68-69.

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วทำให้สรุปได้ว่า การป้องกันอาชญากรรมไม่ควรพึ่งพาการคุ้มครองภาครัฐได้เพียงอย่างเดียว คนทุกคนในสังคมควรมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม ครอบครัว เพื่อน และชุมชน ต้องมีบทบาทและความเข้มแข็งขึ้น ศีลธรรมประจำใจ ควรมีบทบาทในการยับยั้งการกระทำผิด ประการสำคัญ ควรปลูกความรู้สึกละอายและรู้สึกผิดต่อการกระทำผิด เมื่อผู้กระทำผิดสำนึกตัวและละอายต่อการกระทำแล้วสังคมควรให้ออกาสบุคคลนั้นกลับคืนสู่สังคมอีกครั้ง ตามแนวคิดของจอห์น เบรithเวต (John Braithwaite) ทฤษฎีการกลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (Reintegrative Shaming Theory) อีกครั้ง⁴⁶ ถ้าสำนึกถึงความผิดและการละอายใจ เพราะถ้าสังคมใช้วิธีการตราหน้า (Stigmatization) บุคคลนี้จะยิ่งห่างจากสังคมมากขึ้นจะมีพฤติกรรมที่เป็นปรปักษ์ต่อสังคมจะหาโอกาสทำร้ายคนในสังคมตลอดเวลา ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดสำนึกผิด สังคมควรให้อภัยและยอมให้ออกาสเขากลับมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การป้องกันอาชญากรรมในลักษณะนี้ น่าจะเป็นการป้องกันอาชญากรรมได้ดีที่สุด และสามารถลดอัตราการเกิดอาชญากรรมได้ด้วย

3.4 ผลดีของการห้ามจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน

ข้อดีของการล้างมลทิน

1. การล้างมลทินเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วในแง่ที่ว่า โทษและผลที่จะเกิดขึ้นจากการลงโทษควรจะสิ้นสุดลงไปพร้อมๆ กับการพ้นโทษของผู้กระทำผิด เนื่องจากไม่เป็นการยุติธรรมที่ผู้กระทำผิดซึ่งพ้นโทษแล้วยังต้องรับบาปเคราะห์ในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดและการลงโทษนั้นต่อไปอีก เพราะผู้กระทำผิดก็ได้ชดใช้ผลกรรมจากการกระทำความผิดดังกล่าวแล้ว ดังนั้น ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินจึงไม่ควรต้องรับผลร้ายจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษนั้นต่อไปอีก

2. การล้างมลทินเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วหลุดพ้นจากความผิดหรือโทษใดๆ ภายหลังจากที่เขาพ้นโทษแล้ว ทั้งนี้เพราะคงจะไม่วิธีการใดๆ หรือมาตรการใดๆ ที่จะลบล้างความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำผิดภายหลังจากที่เขาพ้นโทษแล้วได้

3. การล้างมลทินเป็นการทำให้มลทินหรือตราบาปซึ่งเกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษที่ยังคงเป็นชนกติดตัวผู้กระทำผิดอยู่หมดไป เพราะถ้าไม่มีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำ

⁴⁶ สุตสงวน สุธีรศ , อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์ , หน้า 118.

ผิด ผู้กระทำผิดก็จะยังคงถูกตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำผิดอยู่ตลอดไป ถึงแม้ว่าผู้กระทำผิดจะพ้นจากโทษไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินจะลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษที่เป็นผลจากการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดให้หมดไป

4. การล้างมลทินเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วสามารถกลับคืนสังคมได้ เพราะการล้างมลทินจะมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษในความผิดนั้นๆ มาก่อน ดังนั้น ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินจึงสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตใหม่ในสังคมได้

5. การล้างมลทินเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษกลับคืนมา กล่าวคือ การล้างมลทินจะมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดกลับมามีสิทธิและความสามารถคืนตามเดิม เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง⁴⁷ สิทธิในการประกอบอาชีพ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินเป็นการคืนสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษให้แก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทิน

ข้อเสียของการล้างมลทิน

การล้างมลทินไม่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิดคดีได้ เนื่องจากผู้กระทำผิดคดีเป็นบุคคลที่กระทำความผิดเป็นประจำ และไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เลิกจากการกระทำความผิดได้ ดังนั้น การล้างมลทินจึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลดังกล่าวเพราะถึงแม้ว่าบุคคลดังกล่าวได้รับการล้างมลทิน ซึ่งมีผลทำให้เขาได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ กลับคืนมาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อนก็ตามแต่เขาก็หวนกลับไปกระทำความผิดอีก เนื่องจากไม่ได้ตั้งใจที่จะกลับตนเป็นคนดี การล้างมลทินให้กับผู้พ้นโทษเป็นการทั่วไปโดยไม่มีการคัดกรองผู้กระทำผิดคดีจึงเป็นข้อเสียอย่างหนึ่งของกฎหมายล้างมลทิน⁴⁸

ผลดีของการห้ามจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน

1. เมื่อได้มีการประกาศปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ทวีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ ได้มีความร่วมมือกันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อพัฒนาบรรดามาตรการและกลไกทั้งในประเทศ และกลไกระดับนานาชาติให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ดำเนินไปอย่างมีไปอย่างมีระบบในมาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียง

⁴⁷ ศิริสา พูลสนอง , อ้างแล้ว , หน้า 50.

⁴⁸ กฎหมายล้างมลทินบัญญัติเป็นการทั่วไปว่า “ให้ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วและผู้กระทำผิดที่กำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่เป็นบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ฯลฯ”

กัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สัญชาติ เพศ ศาสนา วัฒนธรรม หรือ สิทธิทางการเมืองการปกครอง ฯลฯ สำหรับทางด้านองค์กรสหประชาชาตินั้น ก็ได้ดำเนินการให้มีการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการที่บัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในหลายด้าน เช่น การจัดทำอนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อนำหลักการของปฏิญญาฯ มาดำเนินการให้สิทธิมนุษยชนได้มีผลเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างเป็นระบบ และเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทุกแห่งในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดทำอนุสัญญาว่า ด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 อนุสัญญาด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 กติการะหว่างประเทศว่า ด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights)⁴⁹ ซึ่งถือเป็นผลงานที่สำคัญยิ่งและวางรากฐานที่มั่นคง สำหรับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะไกล การจัดประชุมหรือสัมมนาระดับภูมิภาคหรือระดับโลก เพื่อแสวงหาความร่วมมือด้านสิทธิจากนานาชาติในอันที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนกำหนดนโยบาย และแผนปฏิบัติการในเรื่องดังกล่าวให้เป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกัน แล้วจัดทำเป็นปฏิญญาหรือการแถลงการณ์ร่วมกัน เช่น การประชุมระดับโลก ที่เวียนนา ประเทศออสเตรีย หรือการประชุมที่กรุงปักกิ่ง เป็นต้น ฯลฯ นอกจากนั้น สหประชาชาติยังได้เข้าไปมีบทบาทโดยตรงและต่อเนื่องเพื่อดำเนินการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการยุติเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรป เอเชีย กลุ่มลาตินอเมริกาและในแอฟริกา เช่น เหตุการณ์รุนแรงที่มีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในบอสเนียเฮอร์เซโกวีนา โดยใช้มาตรการทางการทูต ทางเศรษฐกิจหรือทางทหาร เพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงดังกล่าว รวมทั้งการจัดตั้งศาลอาชญากรรมสงครามเพื่อดำเนินคดีอาญากับผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เช่นเหตุการณ์ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา ในประเทศรวันดา รวมทั้งผู้นำกลุ่มเขมรแดงที่ได้ถูกกล่าวหาว่าทำการทารุณกรรมฆ่าประชาชนเขมรเป็นจำนวนนับล้านคนในสมัยที่พลพตมีอำนาจปกครองประเทศ เป็นต้น ฯลฯ

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ได้ทวีความสำคัญมากขึ้นทุกที และหลายครั้งได้ถูกนำมาเป็นประเด็นสำคัญเพื่อต่อรองทางการเมือง ในการพิจารณาติดต่อสัมพันธ์ทางการทูตหรือทางการค้ากับประเทศที่ถูกกล่าวหาว่า ละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศของตน ดังเช่น กรณีของสหภาพยุโรป ไม่ยอมให้ผู้นำพม่าเดิมเข้าประเทศตน หรือไม่ซื้อหาสินค้าจากประเทศหลายประเทศในเอเชียที่ถูกกล่าวหาว่าใช้แรงงานเด็กขัดต่อหลัก

⁴⁹ กุลพล พลวัน , กฎหมายระหว่างประเทศกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน: เอกสารการสอนชุดวิชาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย หน่วยที่ 1-8, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, 2547), หน้า 18-19.

สิทธิมนุษยชนเป็นต้น ฯลฯ ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าเรื่องของสิทธิมนุษยชนนั้น ในปัจจุบันรัฐใดรัฐหนึ่งไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่า เป็นเรื่องที่ตกอยู่เขตอำนาจภายในของรัฐของตนโดยเด็ดขาดเหมือนแต่ก่อนแต่ได้วิวัฒนาการมาเป็นสิทธิระหว่างประเทศ (International Rights)⁵⁰ ซึ่งรัฐที่เป็นภาคีแห่งข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน อาจอ้างข้อตกลงนั้น ๆ เข้ามาตรวจสอบ หรือมีมติให้ใช้มาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนอันเกิดจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การห้ามจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการลี้ภัยจึงเป็นการปฏิบัติตามปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากนานาชาติ ไม่ถูกนำมาเป็นประเด็นสำคัญเพื่อต่อรองทางการเมืองในการพิจารณาคัดต่อสัมพันธ์ทางการทูตหรือทางการค้า

2. ผู้ที่เคยได้รับการลี้ภัยสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม ครอบครัวและญาติพี่น้องได้โดยง่ายเนื่องจากความรู้สึกที่ว่าตนเองเป็นคนขี้คุกขี้ตาราง หรือไร้ค่า หดไป ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กลับไปกระทำความผิดอีก

3. แก้ปัญหาการว่างงาน หรือการประกอบอาชีพ เนื่องจากข้อจำกัดทางกฎหมาย (Legal Status Barriers)⁵¹ หดไป ซึ่งทำให้ผู้ที่เคยได้รับการลี้ภัยสามารถที่จะหาอาชีพสุจริตทำได้นอกจากอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน

4. ลดปัญหาอาชญากรรมอันเนื่องมาจากการกระทำผิดซ้ำ เพราะเมื่อผู้ได้รับการลี้ภัยสามารถมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ที่ไม่เคยมีลี้ภัย สามารถที่จะเลือกทำงานได้ตามความรู้ความสามารถ ความถนัด ความชอบของตน โดยไม่ถูกนำเอาความประพฤติเดิมมาจำกัดสิทธิในการเข้าทำงาน บุคคลเหล่านั้นย่อมไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก

5. ผลดีต่อสังคม เมื่อผู้ที่ได้รับการลี้ภัยได้รับการยอมรับจากสังคม มีงานที่เหมาะสมกับความถนัด ความชอบ และความรู้ความสามารถของตน บุคคลเหล่านั้นย่อมอยู่กับครอบครัวของตนอย่างปกติสุข ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่นไม่แตกแยก และเมื่อครอบครัวมีความมั่นคงย่อมส่งผลถึงสังคมโดยรวมให้มีความปกติสุขได้

การลดความรังเกียจต่อผู้กระทำผิดและได้รับการลี้ภัย เพื่อประโยชน์ในการฟื้นฟูแก้ไข จิตใจให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นได้กลับตนเป็นคนดีและสามารถกลับเข้าสู่สังคม และดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เช่นปกติชนทั่วไปซึ่งนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือผู้พ้นโทษซึ่งได้รับการลี้ภัยแล้ว ยังเป็นการช่วยสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมและจะทำให้เกิดความมั่นคงปลอดภัย

⁵⁰ กุลพล พลวัน , กฎหมายระหว่างประเทศกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน: เอกสารการสอนชุดวิชาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย หน่วยที่ 1-8, หน้า 6.

⁵¹ เบญจวัฒน์ สีวะบรร, อ้างแล้ว, หน้า 33.

ในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนพลเมือง ซึ่งจะทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อไปอีกด้วย

ผลเสียของการห้ามจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน

ตามที่ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่าการล้างมลทินไม่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดคดีได้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดคดีเป็นบุคคลที่กระทำความผิดเป็นประจำ และไม่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เลิกจากการกระทำความผิดได้ ดังนั้น การล้างมลทินจึงไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลดังกล่าวเพราะถึงแม้ว่าบุคคลดังกล่าวได้รับการล้างมลทิน ซึ่งมีผลทำให้เขาได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ กลับคืนมาเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อนก็ตามแต่เขาก็หันกลับไปกระทำความผิดอีก เนื่องจากไม่ได้ตั้งใจที่จะกลับตนเป็นคนดี ประกอบกับทฤษฎีการมองคนในแง่ลบที่มองว่ามนุษย์มีความเลวติดตัวหากไม่ได้การศึกษอบรมขัดเกลาทางสังคม⁵² บุคคลดังกล่าวจะพฤติกรรมเบี่ยงเบนชอบที่จะกระทำความผิด การใช้วิธีการทางกฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีก และเป็นการปรามผู้อื่นไม่ให้เอาเยี่ยงอย่างจึงมีความจำเป็น ดังนั้นหากมีการล้างมลทินให้ผู้กระทำความผิดบ่อยครั้งโดยไม่คัดกรองผู้ที่สมควรได้รับการล้างมลทิน และไม่ยุ่งยาก เมื่อได้รับการล้างมลทินก็สามารถสมัครงานได้โดยไม่มีข้อจำกัดสิทธิใดๆเลย จะมีผลเสีย ดังนี้

1. ทำให้ผู้กระทำความผิดคดี หรือบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนก้าวร้าว⁵³ ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย กล้าที่จะกระทำความผิด เพราะคิดว่าจะได้รับการล้างมลทินในภายหลังอยู่แล้ว และเมื่อได้รับการล้างมลทินก็สามารถสมัครเข้าทำงานได้เช่นคนปกติทั่วไป

2. ทำให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกล้าที่จะทุจริตประพฤติมิชอบ เพราะหากกระทำไปแล้วและถูกลงโทษ หากได้รับการล้างมลทินก็จะได้รับสิทธิทุกอย่างคืน รวมทั้งสามารถขอกลับเข้ารับราชการได้โดยง่าย

ดังนั้น การล้างมลทินจึงควรมีมาตรการคัดกรองผู้ที่สมควรได้รับการล้างมลทินเพื่อให้ผู้ที่สามารถแก้ไขฟื้นฟูกลับมาเป็นพลเมืองดีเท่านั้นที่สมควรได้รับการล้างมลทิน เพราะหากการล้างมลทินเป็นการทั่วไปและไม่มีการคัดกรองผู้ที่สมควรได้รับการล้างมลทินย่อมก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมและประเทศชาติ

⁵²มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, สังคมและวัฒนธรรม: เอกสารการสอนชุดวิชา มนุษย์กับสังคม หน่วยที่ 1-7, พิมพ์ครั้งที่ 10. (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2544), หน้า 121.

⁵³มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ปัญหาสังคมที่สำคัญ แนวทางป้องกันและแก้ไข: เอกสารการสอนชุดวิชา มนุษย์กับสังคม หน่วยที่ 8-15, พิมพ์ครั้งที่ 10. (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2544), หน้า 522.

บทที่ 4

การล้างมลทินและการจำกัดสิทธิของผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินในต่างประเทศ

4.1 กฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการล้างมลทิน

การแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดโดยการลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดมีอยู่หลายวิธีดังที่กล่าวมาแล้ว แต่วิธีการลบล้างการกระทำความผิดและโทษซึ่งมีผลเป็นการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วมีอยู่วิธีเดียว คือ วิธีการล้างมลทิน ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินเป็นวิธีการลบล้างมลทินหรือตราบาปที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษที่จะเป็นผลร้ายซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคตให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิธีการล้างมลทินในประเทศต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบของการล้างมลทิน หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทิน และผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทิน โดยในบทนี้จะศึกษาวิธีการล้างมลทินในต่างประเทศ คือ วิธีการล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศส และประเทศอังกฤษ โดยจะศึกษาจากกฎหมายล้างมลทินของประเทศดังกล่าว

4.1.1 การล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศส

การล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศสได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยที่มีการปฏิวัติฝรั่งเศส โดยออกมาในรูปของการอภัยโทษ ทั้งนี้เพราะแต่เดิมนั้นอำนาจในการอภัยโทษเป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองแผ่นดินที่จะยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด แต่ต่อมาวิธีการดังกล่าวก็ได้พัฒนาแยกออกมาเป็นวิธีการล้างมลทิน ซึ่งเป็นวิธีการลบล้างการกระทำความผิดและโทษที่มีผลเป็นการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วเป็นการเฉพาะ

การล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศสเป็นมาตรการแห่งความเมตตาปราณีเพื่อเป็นการตอบแทนความประพฤติดีของผู้ถูกลงโทษซึ่งได้รับโทษแล้ว¹ โดยรัฐจะตรากฎหมายออกมาล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำความผิดทางวินัย

¹ สันทัต สุจริต, การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า

กฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาคือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวดการล้างมลทิน ซึ่งเริ่มตั้งแต่มาตรา 782-799² โดยบทบัญญัติดังกล่าวจะกำหนดรูปแบบในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทิน รวมทั้งผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทินไว้

ส่วนผู้กระทำความผิดทางวินัยจะได้รับการล้างมลทินต่อเมื่อมีกฎหมายพิเศษออกมาล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดทางวินัยเป็นการเฉพาะ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญฉบับที่ 19 มีนาคม 1864 ที่ออกมล้างมลทินให้แก่เจ้าศาล เจ้าหน้าทีของศาล และเจ้าหน้าที่ของกระทรวง ทบวง กรมอื่นที่ถูกลดออกจากตำแหน่ง รัฐบัญญัติลงวันที่ 17 กรกฎาคม 1908 ประกอบกับรัฐกฤษฎีกาลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 1909 ที่ออกมายกเลิกโทษทางวินัยของมหาวิทยาลัย และรัฐบัญญัติลงวันที่ 8 มีนาคม 1912 ประกอบกับรัฐกฤษฎีกาลงวันที่ 22 ธันวาคม 1958 ที่ออกมายกเลิกการขาดคุณสมบัติหรือการไร้ความสามารถของที่ปรึกษาด้านกฎหมายแรงงานของรัฐ³

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าบุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศสมีอยู่สองประเภท คือ ผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำความผิดทางวินัย

การล้างมลทินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวดการล้างมลทิน

4.1.1.1 รูปแบบการล้างมลทิน ประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดรูปแบบในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาไว้สองวิธี⁴ คือ

1. วิธีการล้างมลทินโดยทางศาล (La réhabilitation judiciaire)
2. วิธีการล้างมลทินโดยผลของกฎหมาย (La réhabilitation légale)

วิธีการล้างมลทินทั้งสองวิธีจะกำหนดให้เป็นสิทธิแก่ผู้กระทำความผิดอาญาที่พ้นโทษแล้วที่จะขอล้างมลทิน โดยมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวดการล้างมลทินกำหนด กล่าวคือผู้กระทำความผิดอาญาที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ต้องได้รับโทษมาแล้ว ดังนี้ คือ⁵

² เอกสารประกอบการสอนวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบและอาชญาวิทยา: กฎหมายอาญาฝรั่งเศส, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ม.ป.ป.), หน้า 67.

³ Encyclopedia Dalloz, “Repertoire de Droit Pénale et de Procédure Pénale,” Deuxieme Edition, Tome v, Mise A Jour, (Paris, 1992), p.1

⁴ วาสนา รอดเยี่ยม, การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524), หน้า 127.

⁵ เอกสารประกอบการสอนวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบและอาชญาวิทยา, หน้า 3.

ก. ความผิดลหุโทษ (Contraventions) ได้แก่ความผิดที่มีโทษปรับตั้งแต่ 3 ฟรังก์ ถึง 2,000 ฟรังก์ จำคุกตั้งแต่ 1 วัน ถึง 2 เดือน

ข. ความผิดมध्यโทษ (Délit) คือความผิดที่มีโทษปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ จำคุกเกินกว่า 2 เดือนขึ้นไปจนถึง 5 ปี

ค. ความผิดอุกฤษโทษ (Crime) คือความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปี ขึ้นไป จนถึงตลอดชีวิต และความผิดประหารชีวิต

การแยกประเภทดังกล่าว เป็นมาตรฐานในการกำหนดศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดี คือ⁶ ความผิดลหุโทษดำเนินคดีในศาลแขวงหรือศาลโปริสกา (Tribunal de police) ความผิดมध्यโทษดำเนินคดีในศาลมัชโทษ (Tribunal Correctionnel) และความผิดอุกฤษโทษดำเนินคดีในศาลลูกขุน (Cour d'assises)

ในอดีตประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดให้คำพิพากษาลงโทษบางประเภทเท่านั้นที่จะได้รับการล้างมลทิน คือ คำพิพากษาอุกฤษโทษ (Criminelle) และคำพิพากษามัชยมโทษ (Correctionnelle)⁷ ทั้งนี้เพราะคำพิพากษาลงโทษดังกล่าวเป็นคำพิพากษาที่มีผลเสียต่อตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ถึงแม้ว่าผู้กระทำความผิดจะพ้นโทษไปแล้วก็ตาม แต่คำพิพากษาลงโทษดังกล่าวก็เป็นมลทินติดตัวผู้กระทำความผิดอยู่ตลอดไป ซึ่งมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วไม่สามารถกลับคืนสังคมได้

แต่ต่อมาภายหลังจากที่ได้มีการปรับปรุงทะเบียนประวัติอาชญากรในศตวรรษที่ 19 คำพิพากษาลงโทษทุกประเภทที่ปรากฏอยู่ในทะเบียนประวัติอาชญากรเป็นคำพิพากษาที่ได้รับการล้างมลทิน ซึ่งได้แก่ คำพิพากษาอุกฤษโทษ คำพิพากษามัชยมโทษ และคำพิพากษาลหุโทษ (Contraventionnelle)⁸ ทั้งนี้เพราะคำพิพากษาลงโทษดังกล่าวต่างก็เป็นคำพิพากษาที่มีผลกระทบต่อทะเบียนประวัติอาชญากรของผู้กระทำความผิดทั้งสิ้น

ดังนั้น นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ประเทศฝรั่งเศสจึงได้กำหนดให้คำพิพากษาลงโทษทุกประเภทที่ปรากฏอยู่ในทะเบียนประวัติอาชญากรเป็นคำพิพากษาที่จะได้รับการล้างมลทิน

⁶ เอกสารประกอบการสอนวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบและอาชญาวิทยา, หน้า 3.

⁷ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, “บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยาม เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127,” วารสารนิติศาสตร์, 182 (มิ.ย. 2531) : 18 – 19.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

4.1.1.2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของวิธีการล้างมลทิน

1. วิธีการล้างมลทิน โดยทางศาล (La réhabilitation judiciaire)

วิธีการล้างมลทินโดยทางศาลเป็นวิธีการที่พัฒนามาจากวิธีการไต่บาปในสมัยโบราณที่มีแนวความคิดว่า ผู้กระทำผิดที่จะได้รับการล้างมลทินจะต้องเป็นผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว และผู้กระทำผิดดังกล่าวจะต้องเป็นบุคคลที่มีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงเองได้แล้ว โดยในการพิจารณาว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้หรือไม่ ศาลจะเป็นผู้พิจารณาโดยการพิจารณาจากประพฤติดังกล่าวเป็นหลัก กล่าวคือ ถ้าศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วเป็นบุคคลที่มีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ ศาลก็จะทำการล้างมลทินให้

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของวิธีการล้างมลทินโดยทางศาลนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นสามขั้นตอน คือ ขั้นตอนก่อนการยื่นคำร้องขอล้างมลทิน ขั้นตอนการยื่นคำร้องขอล้างมลทิน และขั้นตอนการพิจารณาคำร้องขอล้างมลทิน ซึ่งมีดังนี้

ขั้นตอนก่อนการยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

ผู้กระทำผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทินจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้ก่อนถึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทิน คือ เงื่อนไขเกี่ยวกับการชำระเงิน และเงื่อนไขเกี่ยวกับระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

เงื่อนไขเกี่ยวกับการชำระเงิน

ผู้กระทำผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทินจะต้องทำการชำระเงินให้เรียบร้อยก่อน เพราะมาตรา 788 วรรคหนึ่ง⁹ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทิน จะต้องแสดงหลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และค่าสินไหมทดแทนด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่คดีขาดอายุความการลงโทษ หรือผู้กระทำผิดไม่สามารถแสดงหลักฐานการชำระเงินได้ เนื่องจากเขาคงอยู่ภายใต้ระยะเวลาของการควบคุมตัว หรือถูกกักขังอยู่ซึ่งโดยสภาพเขาไม่สามารถชำระเงินได้ หรือพระคลังปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้¹⁰ หรือกรณีที่ผู้กระทำผิดได้เสียชีวิตเพื่อประเทศชาติ¹¹ บุคคลดังกล่าวสามารถยื่นคำร้องขอล้างมลทินได้ทันทีโดยไม่ต้องชำระเงินก่อน

⁹ Art. 788 Le condamné doit, sauf le cas de prescription, justifier du payement des frais de justice; de l'amende et des dommages-intérêts ou de la remise qui lui en est faite.

¹⁰ Dalloz, op.cit., footnote 2, p.1.

¹¹ Crim. 1951 ศาลยอมล้างมลทินให้ แม้ยังไม่ได้ชำระค่าเสียหายก็ตาม

แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษปรับ และศาลได้รื้อการลงโทษไว้ ผู้กระทำความผิดดังกล่าวไม่สามารถยื่นคำร้องขอล้างมลทินได้ เพราะโทษปรับยังไม่ได้ถูกนำมาชำระ¹²

เมื่อผู้กระทำความผิดได้ชำระเงินเสร็จเรียบร้อยแล้ว และได้ยื่นคำร้องขอล้างมลทิน ผู้กระทำความผิดจะต้องแสดงหลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียม ค่าปรับและค่าสินไหมทดแทนต่อศาลด้วย ในกรณีที่ เป็นบุคคลล้มละลาย บุคคลดังกล่าวจะต้องแสดงหลักฐานการชำระหนี้ ค่าปรับ ค่าธรรมเนียม ส่วนลดหนี้ต่อศาล¹³ ด้วย

เงื่อนไขเกี่ยวกับระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

ผู้กระทำความผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทิน นอกจากจะต้องรับโทษตามคำพิพากษาลงโทษจนครบถ้วนแล้ว ผู้กระทำความผิดจะต้องรอให้ผ่านพ้นช่วงระยะเวลาหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด ภายหลังการพ้นโทษของผู้กระทำความผิดไปแล้วก่อน ถึงจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทิน ซึ่งมาตรา 786 วรรคหนึ่ง¹⁴ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอล้างมลทินไว้ดังนี้

ก. ผู้ต้องคำพิพากษาอุกฤษโทษจะยื่นคำร้องขอล้างมลทินได้ต่อเมื่อระยะเวลาห้าปีได้ผ่านพ้นไปนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดได้พ้นจากโทษ

ข. ผู้ต้องคำพิพากษามัธยโทษจะยื่นคำร้องขอล้างมลทินได้ต่อเมื่อระยะเวลาสามปีได้ผ่านพ้นไปนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดได้พ้นจากโทษ

ค. ผู้ต้องคำพิพากษาลหุโทษจะยื่นคำร้องขอล้างมลทินได้ต่อเมื่อระยะเวลาหนึ่งปีได้ผ่านพ้นไปนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดได้พ้นจากโทษ

สำหรับการเริ่มนับระยะเวลาการพ้นโทษของผู้กระทำความผิดมีดังนี้ กรณีผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษปรับ ระยะเวลาจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาเด็ดขาด กรณีผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกอธิรภาพ ระยะเวลาจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษได้รับอิสรภาพหรือวันที่ได้รับอิสรภาพโดยมีเงื่อนไข กรณีผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษให้อยู่ในความควบคุมดูแล ระยะเวลาจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาลงโทษสิ้นสุดลง กรณีผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษอาญาในโทษอย่างอื่นที่ใช้แทนโทษจำคุกหรือโทษปรับ ระยะเวลาจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษครบ

¹² รัฐบัญญัติลงวันที่ 28 กรกฎาคม 1953.

¹³ Dalloz, op.cit., footnote 2, p.1.

¹⁴ Art. 786 La demande en réhabilitation ne peut être formée qu' après un délai de cinq ans pour les condamnés à une peine criminelle, de trois ans pour les condamnés à une peine correctionnelle et d'un an pour les condamnés à une peine contraventionnelle.

กำหนดการลงโทษ กรณีการขาดอายุความการลงโทษ ระยะเวลาจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษพ้นกำหนดอายุความการลงโทษ¹⁵

ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษได้กระทำความผิดขึ้นใหม่ โดยผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษคนนั้นเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ หรือเคยเป็นบุคคลที่ได้รับการล้างมลทินมาแล้ว แต่ได้หวนกลับไปกระทำความผิดขึ้นอีก ระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอล้างมลทินก็จะขยายออกไปเป็นสองเท่าของกำหนดระยะเวลาเดิม กล่าวคือ สิบปีสำหรับผู้ต้องคำพิพากษาอุกฤษโทษ และหกปีสำหรับผู้ต้องคำพิพากษามัธยมโทษ¹⁶

นอกจากการขยายระยะเวลาการยื่นคำร้องขอล้างมลทินในกรณีดังกล่าวข้างต้นแล้ว กรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษได้พ้นจากโทษโดยการขาดอายุความการลงโทษ ระยะเวลาในการยื่นคำร้องขอล้างมลทินก็จะขยายออกไปด้วย แต่จะมีกำหนดระยะเวลาที่ยาวนานกว่า กล่าวคือ สามสิบปีสำหรับผู้ต้องคำพิพากษาอุกฤษโทษ และสิบปีสำหรับผู้ต้องคำพิพากษามัธยมโทษ¹⁷ นอกจากนี้ ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษในกรณีนี้จะต้องไม่ถูกศาลตัดสินลงโทษใหม่ในคำพิพากษาอุกฤษโทษหรือคำพิพากษามัธยมโทษอีก และจะต้องเป็นบุคคลที่มีความประพฤติดี¹⁸

¹⁵ Art.786

Ce délai part, pour les condamnés à une amende, du jour où la condamnation est devenue irrévocable et, pour les condamnés à une peine privative de liberté, du jour de leur libération définitive or, conformément aux dispositions de l'article 733, quatrième alinéa, du jour de leur libération conditionnelle lorsque celle-ci n'a pas été suivie de révocation et, pour les condamnés soumis à la tutelle pénale [supprimée], du jour où celle-ci a pris fin.

A l'égard des condamnés à une sanction pénale autre que l'emprisonnement ou l'amende, prononcée à titre principal, ce délai part de l'expiration de la sanction subie.

¹⁶ Art.787

Les condamnés qui sont en état de récidive légale, ceux qui, après avoir obtenu la réhabilitation, ont encouru une nouvelle condamnation, ceux qui, condamnés contradictoirement ou par contumace à une peine criminelle, ont prescrite contre l'exécution de la peine, ne sont admis à demander leur réhabilitation qu'à près un délai de dix ans écoulés depuis leur libération ou depuis la prescription.

Néanmoins, les récidivistes qui n'ont subi aucune peine criminelle et les réhabilités qui n'ont encouru qu'une condamnation à une peine correctionnelle sont admis à demander la réhabilitation après un délai de six années écoulées depuis leur libération.

¹⁷ Dalloz, op. cit, footnote 2, p.1.

¹⁸ Art. 787

Les condamnés contradictoirement, les condamnés par contumace ou par défaut, qui ont prescrite contre l'exécution de la peine, sont tenus, outre, les conditions qui vont être énoncées, de justifier qu'ils n'ont encouru, pendant les délais de la prescription, aucune condamnation pour faits qualifiés crimes ou délits et qu'ils ont eu une conduite irréprochable.

แต่อย่างไรก็ตาม มีผู้กระทำความผิดบางกรณีที่สามารถยื่นคำร้องขอล้างมลทินได้เลย โดยไม่ต้องรอให้ครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าวก่อน คือ ผู้กระทำความผิดที่ได้เสียชีวิตเพื่อประเทศชาติ¹⁹

ขั้นตอนการยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

เมื่อผู้กระทำความผิดได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของขั้นตอนก่อนการยื่นคำร้องขอล้างมลทินแล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะมีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทิน ซึ่งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการยื่นคำร้องขอล้างมลทินมีดังนี้

บุคคลมีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

มาตรา 785²⁰ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทินไว้สองประเภท คือ ผู้กระทำความผิด และผู้แทนทางกฎหมาย

วิธีการยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

ผู้กระทำความผิดที่ยื่นคำร้องขอล้างมลทินจะต้องยื่นคำร้องขอต่ออัยการแห่งรัฐ (Le procureur de la Republique) ณ ถิ่นที่อยู่ของตน แต่ถ้าผู้กระทำความผิดมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศ ผู้กระทำความผิดก็ต้องยื่นคำร้องขอล้างมลทินต่ออัยการแห่งรัฐ ณ ถิ่นที่อยู่ครั้งสุดท้ายของตนในประเทศฝรั่งเศส หรือ สถานที่ที่มีคำพิพากษาลงโทษ²¹

ในคำร้องขอ ผู้กระทำความผิดจะต้องระบุรายละเอียดลงไปในการขอให้ชัดเจน ซึ่งได้แก่ วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ ภูมิฐานะของผู้กระทำความผิดภายหลังจากที่เขาได้รับอิสรภาพ²²

¹⁹ Art. 789 Si depuis l'infraction le condamné a rendu des services éminents au pays, la demande de réhabilitation n'est soumise à aucune condition de temps ni d'exécution de peine. En ce cas, la cour peut accorder la réhabilitation même si les frais, l'amende et les dommages-intérêts n'ont pas été payés.

²⁰ Art. 785 La réhabilitation ne peut être demandée en justice, du vivant du condamné, que par celui-ci, ou, s'il est interdit, par son représentant légal; en cas de décès et si les conditions légales sont remplies, la demande peut être suivie par son conjoint ou par ses ascendants ou descendants et même formée par eux, mais dans le délai d'une année seulement à dater du décès.

²¹ Art. 790 Le condamné adresse la demande en réhabilitation au procureur de la République de sa résidence actuelle ou, s'il demeure à l'étranger, au procureur de la République de sa dernière résidence en France ou, à défaut, à celui du lieu de condamnation.

²² Art. 790

Cette demande précise:

1° La date de la condamnation;

2° Les lieux où le condamné a résidé depuis sa libération.

ขั้นตอนการพิจารณาคำร้องขอล้างมลทิน

เมื่ออัยการแห่งรัฐได้รับคำร้องขอล้างมลทินแล้ว อัยการแห่งรัฐก็จะทำการสอบสวนความประพฤติของผู้กระทำผิด และขอความเห็นจากผู้พิพากษาเพื่อการบังคับคดี (le juge de l'application de peines)²³ และทำความเห็นของตนประกอบการพิจารณาเสนออัยการทั่วไป (le procureur général)

ในการทำความเห็นเสนออัยการทั่วไป อัยการแห่งรัฐจะต้องส่งคำพิพากษาลงโทษ รายละเอียดเกี่ยวกับทะเบียนประวัติของผู้กระทำผิดที่บันทึกเกี่ยวกับการลงโทษ และทะเบียนประวัติอาชญากรหมายเลข 1²⁴ ไปด้วย

เมื่ออัยการทั่วไปได้รับความเห็นและเอกสารดังกล่าว อัยการทั่วไปก็จะทำการพิจารณาและส่งผลการพิจารณาไปให้ศาล เพื่อให้ศาลทำการพิจารณาและดำเนินการต่อไป

ในการพิจารณาของศาล ศาลจะต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสองเดือน และจะต้องดำเนินการพิจารณาโดยการรับฟังและนัดหมายคู่ความตามระเบียบ²⁵ ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้เปิดโอกาสให้ผู้ร้องขอมีสิทธิเสนอเอกสารทุกชิ้นที่มีประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีของศาล²⁶ ประกอบการพิจารณาได้

สำหรับวิธีการพิจารณาของศาลนั้น ศาลจะพิจารณาจากความประพฤติของผู้กระทำผิดเป็นหลัก โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลฎีกา²⁷ กล่าวคือ ถ้าศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วเป็นบุคคลที่มีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ ศาลก็จะทำ

²³ Art. 791. Le procureur de la République s'entoure de tous renseignements utiles aux différents lieux où le condamné a pu séjourner.

Il prend en outre l'avis du juge de l'application des peines.

²⁴ Art.792. Le procureur de la République se fait délivrer:

1° Une expédition des jugements de condamnation;

2° Un extrait du register des lieux de détention où la peine a été subie constatant quelle a été la conduite du condamné;

3° Un bulletin n° 1 du casier judiciaire.

Il transmet les pièces avec son avis au procureur général.

²⁵ Art. 794 La cour statue dans les deux mois sur les conclusions du procureur général, la partie ou son conseil entendu ou dûment convoqués.

²⁶ Art. 793

La cour est saisie par le procureur général.

La demandeur peut soumettre directement à la cour toutes pièces utiles.

²⁷ Crime, 6 พฤศจิกายน 1947.

การล้างมลทินให้ โดยศาลจะมีคำพิพากษาล้างมลทิน ให้แก่บุคคลดังกล่าว ซึ่งรูปแบบของคำพิพากษาจะเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด โดยศาลฎีกาจะเป็นผู้จัดทำ²⁸ และจะมีการนำคำพิพากษาดังกล่าวไปพิมพ์ลงในคำพิพากษาและทะเบียนประวัติอาชญากร²⁹

แต่ในทางกลับกัน ถ้าศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วยังเป็นบุคคลที่ไม่สมควรได้รับการล้างมลทิน ศาลก็จะมีคำสั่งยกคำร้องขอล้างมลทิน ในกรณีนี้ถ้าผู้กระทำความผิดหรือ ผู้แทนทางกฎหมายประสงค์ที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทินอีก บุคคลดังกล่าวจะยื่นคำร้องขอล้างมลทินครั้งใหม่ได้เมื่อครบกำหนดระยะเวลาสองปี แต่ในหนึ่งเดือนแรกของการยกคำร้องขอล้างมลทินผู้ยื่นคำร้องขอจะต้องแสดงให้เห็นว่าตนมีหลักฐานเพียงพอที่จะได้รับการล้างมลทิน³⁰

2. วิธีการล้างมลทินโดยผลของกฎหมาย

วิธีการล้างมลทินโดยผลของกฎหมายเป็นวิธีการที่มีผลมาจากการปรับปรุงทะเบียนประวัติอาชญากรในศตวรรษที่ 19 โดยวิธีการดังกล่าวจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วได้รับการล้างมลทินโดยผลของกฎหมาย โดยอัตโนมัติทันทีที่ผู้กระทำความผิดมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดจะต้องรับโทษตามคำพิพากษาลงโทษจนครบถ้วนแล้ว และผู้กระทำความผิดจะต้องไม่ถูกศาลตัดสินลงโทษใหม่ในคำพิพากษาอุกฤษฎโทษหรือคำพิพากษามัธยมโทษ และเมื่อผ่านพ้นช่วงระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดภายหลังการพ้นโทษของผู้กระทำความผิดประกอบกับผู้กระทำความผิดได้ยื่นคำร้องขอล้างมลทิน ผู้กระทำความผิดก็จะได้รับการล้างมลทินโดยผลของกฎหมายทันที

²⁸ Art. 795 L'arrêt de la chambre d' accusation peut être déféré a la Cour de cassation dans les formes prévues par le présent code.

²⁹ Art.798 Mention de l'arrêt prononcant la rehabilitation est faite en marge des jugements de condamnation et au casier judiciaire.

³⁰ Art.797 En cas de rejet de la demande, une nouvelle demande ne peut être formée avant l'expiration d'un délai de deux années, à moins que le rejet de la première ait été motivé par l'insuffisance des délais d'épreuve. En ce cas, la demande peut être renouvelée dès l'expiration de ces délais.

สำหรับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของวิธีการล้างมลทินโดยผลของกฎหมายนั้น มาตรา 784³¹ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดไว้ดังนี้

บุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

(1) ผู้กระทำความผิดที่รับโทษตามคำพิพากษาลงโทษจนครบถ้วนแล้วเท่านั้น ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทิน ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการอภัยโทษหรือขาดอายุความการลงโทษไม่มีสิทธิยื่นคำร้องขอล้างมลทิน

(2) ผู้กระทำความผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทินจะต้องไม่ถูกศาลตัดสินลงโทษใหม่ในคำพิพากษาอุทธรณ์โทษหรือคำพิพากษามัธยมโทษอีกระยะเวลาในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด

เมื่อผู้กระทำความผิดได้ยื่นคำร้องขอล้างมลทินตามกำหนดระยะเวลาดังต่อไปนี้ ผู้กระทำความผิดก็จะได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันที

(1) ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษปรับจะได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันทีที่ระยะเวลาสามปีได้ผ่านพ้นไปนับแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษได้ชำระค่าปรับ หรือวันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษครบกำหนดการลงโทษ

(2) ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษฉบับเดียวที่มีโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือโทษอย่างอื่นที่ใช้แทนโทษจำคุกหรือโทษจำกัดสิทธิ จะได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันทีที่ระยะเวลาห้าปีได้ผ่านพ้นไปนับแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษครบกำหนดการลงโทษ

³¹ Art.784 Elle est acquise de plein droit au condamné qui n'a, dans les délais ci-après déterminés, subi aucune condamnation nouvelle à une peine criminelle ou correctionnelle:

1° Pour la condamnation à l'amende après un délai de trois ans à compter du jour du paiement de l'amende, de l'expiration de la contrainte par corps ou de la prescription accomplie

2° Pour la condamnation unique, soit à une peine d'emprisonnement n'excédant pas six mois, soit à une sanction pénale autre que l'emprisonnement ou l'amende prononcée à titre principal, après un délai de cinq ans à compter, soit de l'expiration de la peine ou de la sanction subie, soit de la prescription accomplie;

3° Pour la condamnation unique à une peine d'emprisonnement n'excédant pas cinq ans, ou pour les condamnations multiples dont l'ensemble ne dépasse pas deux ans, après un délai de dix ans à compter, soit de l'expiration de la peine subie, soit de la prescription accomplie.

Sont, pour l'application des dispositions qui précèdent, considérées comme constituant une condamnation unique les condamnations dont la confusion a été accordée.

La remise totale ou partielle d'une peine par voie de grâce équivaut à son exécution totale ou partielle.

(3) ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษฉบับเดียวที่มีโทษจำคุกไม่เกินห้าปีจะได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันทีที่ระยะเวลาสิบปีได้ผ่านพ้นไปนับแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษครบกำหนดการลงโทษ

(4) ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษอย่างอื่นที่รวมกันแล้วไม่เกินสองปีจะได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันทีที่ระยะเวลาสิบปีได้ผ่านพ้นไปนับแต่วันที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษครบกำหนดลงโทษ

ดังนั้น เมื่อผ่านพ้นช่วงระยะเวลาดังกล่าว ประกอบกับผู้กระทำผิดได้ยื่นคำร้องขอล้างมลทิน ผู้กระทำผิดก็จะได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันที โดยที่ผู้กระทำผิดไม่ต้องผ่านกระบวนการไต่สวนจากศาลก่อนเหมือนกับวิธีการล้างมลทินโดยศาล

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษารูปแบบของการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาในประเทศฝรั่งเศส พบว่าวิธีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาในประเทศฝรั่งเศสมีอยู่สองวิธี คือ วิธีการล้างมลทินโดยทางศาล และวิธีการล้างมลทินโดยผลของกฎหมาย โดยวิธีการดังกล่าวต่างก็กำหนดให้แต่เฉพาะผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้เท่านั้น ได้รับการล้างมลทิน โดยการใช้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำผิดไม่ได้หวนกลับไปกระทำความผิดอีกภายในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดภายหลังการพ้นโทษของผู้กระทำผิด ก็แสดงว่าผู้กระทำผิดคนนั้นเป็นบุคคลที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้ว จึงได้รับการล้างมลทิน แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการดังกล่าวก็กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดไว้ต่างกันดังที่ได้ศึกษามาแล้ว

4.1.1.3 ผลของการล้างมลทิน

ส่วนผลที่ผู้กระทำผิดจะได้รับจากการล้างมลทิน มาตรา 799 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดผลของการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดอาญาไม่ว่าจะโดยวิธีการทางศาลหรือโดยผลของกฎหมายให้เกิดผลดีแก่ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินหลายประการ ดังนี้

1. ทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปโดยผลของคำพิพากษาลงโทษกลับคืนมา เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการเป็นผู้ปกครอง สิทธิในการเป็นพยานในศาล ฯลฯ

แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปก่อนที่จะมีการล้างมลทิน ผู้กระทำผิดจะไม่ได้รับกลับคืนมา ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินไม่มีผลย้อนหลังไปถึงการกระทำใดๆ ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้น เช่น กรณีที่ผู้กระทำผิดถูกลงโทษให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่ หรือกรณีที่ผู้กระทำผิดถูกถอดเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ผลดังกล่าวยังคงมีอยู่ ถึงแม้ว่าผู้กระทำผิดจะได้รับการล้าง

มลทินไปแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะการล้างมลทินเป็นการหยุดยั้งการไร้ซึ่งความสามารถใดๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต³² เท่านั้น ซึ่งได้แก่ การไร้ซึ่งความสามารถ และการห้ามประกอบอาชีพ³³ แต่การล้างมลทินไม่มีผลลบต่อการกระทำใดๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว

2. การล้างมลทินมีผลต่อคำพิพากษาลงโทษ³⁴ เนื่องจากการล้างมลทินจะทำให้คำพิพากษาลงโทษถูกลบล้างไป ซึ่งมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยต้องคำพิพากษาลงโทษมาก่อน

3. การล้างมลทินมีผลต่อทะเบียนประวัติอาชญากรผู้กระทำความผิด เนื่องจากเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดแล้ว ก็จะมีการนำคำพิพากษาดังกล่าวไปบันทึกลงในทะเบียนประวัติอาชญากร³⁵ อันมีผลทำให้ทะเบียนประวัติอาชญากรของผู้กระทำความผิดปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการล้างมลทิน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการกลับคืนสังคมของผู้กระทำความผิดต่อไป

4.1.1.4 การบังคับใช้กฎหมายล้างมลทิน

กฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสในส่วนของผู้กระทำความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หมวดการล้างมลทิน มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ตลอดไป และเสมอภาค กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดอาญาที่เข้าเงื่อนไขตามกฎหมายย่อมได้รับการล้างมลทินตามรูปแบบและวิธีการที่กล่าวได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้มีเหตุการณ์หรือวาระพิเศษซึ่งแตกต่างกับกฎหมายล้างมลทินของไทย ส่วนผู้กระทำความผิดทางวินัยจะได้รับการล้างมลทินต่อเมื่อมีกฎหมายพิเศษออกมา

³² Art. 799 La réhabilitation efface la condamnation, nul ne peut en faire état, elle fait cesser pour l'avenir toutes les incapacités.

³³ Rep. Pen., V° Incapacités et interdictions professionnelles, par Faivre.

³⁴ Crim. 14 ตุลาคม 1971

³⁵ ทะเบียนประวัติอาชญากรรมสามารถแบ่งออกได้เป็นสามระดับ คือ

1. ทะเบียนประวัติอาชญากรรมหมายเลข 1 (BULLETIN 1) ถือเป็นเอกสารที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดในบรรดาทะเบียนประวัติอาชญากรทั้งหมด ทั้งนี้เพราะทะเบียนประวัติอาชญากรหมายเลข 1 จะบันทึกประวัติการกระทำความผิดของผู้กระทำความผิดและคำพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดไว้ทั้งหมด
2. ทะเบียนประวัติอาชญากรหมายเลข 2 (BULLETIN 2) ถือเป็นเอกสารที่มีความสมบูรณ์รองลงมา ทั้งนี้เพราะทะเบียนประวัติอาชญากรหมายเลข 2 จะไม่ปรากฏข้อมูลเกี่ยวกับคำพิพากษาลงโทษ หรือคำพิพากษารอการลงโทษที่พ้นระยะเวลาการลงโทษไปแล้ว
3. ทะเบียนประวัติอาชญากรหมายเลข 3 (BULLETIN 3) ถือเป็นเอกสารที่มีความสมบูรณ์น้อยที่สุดในบรรดาทะเบียนประวัติอาชญากรทั้งหมด ทั้งนี้เพราะทะเบียนประวัติอาชญากรหมายเลข 3 จะบันทึกเฉพาะข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวผู้กระทำความผิดจริงๆ เพื่อมิให้ข้อมูลดังกล่าวส่งผลร้ายต่อตัวผู้กระทำความผิดมากเกินไป เนื่องจากเอกสารดังกล่าวผู้กระทำความผิดสามารถนำไปใช้เป็นหลักฐานในการสมัครงานได้

ล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดทางวินัยเป็นการเฉพาะเป็นครั้งคราวตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนั้นๆ ซึ่งคล้ายกับการมีผลบังคับของกฎหมายล้างมลทินของไทย

4.1.2 การล้างมลทินในประเทศอังกฤษ

การล้างมลทินในประเทศอังกฤษเป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว โดยรัฐสภาได้ตรากฎหมายกลางกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการล้างมลทินไว้ ซึ่งเรียกว่า “พระราชบัญญัติล้างมลทิน ปี 1974” (Rehabilitation of offenders Act 1974) โดยพระราชบัญญัตินี้จะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทิน รวมทั้งผลที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับจากการล้างมลทินไว้ และกำหนดให้ผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันทีที่ผู้กระทำความผิดมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด

4.1.2.1 รูปแบบในการล้างมลทิน รูปแบบในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดในประเทศอังกฤษเป็นแบบวิธีการล้างมลทินโดยผลของกฎหมาย กล่าวคือ การล้างมลทินจะมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันทีที่ผู้กระทำความผิดมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด

4.1.2.2 หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินตาม Rehabilitation of offenders Act 1974

พระราชบัญญัติล้างมลทิน ปี 1974 ได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการล้างมลทินไว้ดังนี้

1. บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้จะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว³⁶ โดยผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำความผิดและรับโทษตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด นอกจากนั้น ผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องไม่กระทำความผิดซ้ำอีกภายในระยะเวลาระหว่างการแก้ไขปรับปรุงตัว³⁷

³⁶ โทษตามพระราชบัญญัตินี้ หมายถึง คำสั่งใดๆ ของศาลเกี่ยวกับการกระทำความผิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เว้นแต่ (ก) เป็นคำสั่งให้จำคุกหรือคำสั่งอื่นอันเนื่องมาจากการไม่ชำระค่าปรับหรือเงินตามคำพิพากษาของศาล หรือการชำระเงินไม่ครบถ้วน หรือ (ข) เป็นคำสั่งให้รื้อถอนโทษจำคุก

³⁷ Sec. 1 (1) Subject to subsection (2) below, where an individual has been convicted, whether before or after the commencement of this Act, of any offence or offences, and the following conditions are satisfied, that is to say

(a) he did not have imposed on him in respect of that conviction a sentence which is excluded from rehabilitation under this Act; and

(b) he has not had imposed on him in respect of a subsequent conviction during the rehabilitation period applicable to the first-mentioned conviction in accordance with section 6 below a sentence which is excluded from rehabilitation under this Act;

สำหรับความผิดและโทษตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดเป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภท คือ ความผิดและโทษทางอาญากับความผิดและโทษทางวินัย

ความผิดและโทษทางอาญาที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดเป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด ได้แก่ การกระทำความผิดตามมาตรา 47(1) แห่งประมวลกฎหมายอาญา ปี 1977 (Criminal Law Act 1977)³⁸ การกระทำความผิดภายนอกประเทศอังกฤษ การกระทำความผิดตามคำวินิจฉัยภายใต้มาตรา 1 แห่งพระราชบัญญัติเด็กและเยาวชน ปี 1969 (Children and Young Persons Act 1969) และการกระทำความผิดของบุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติดังหรือได้รับการปล่อยตัว³⁹

ส่วนความผิดและโทษทางวินัยที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดเป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด ได้แก่ การกระทำความผิดในทางแพ่ง (civil offender) การกระทำความผิดตามมาตรา 30 มาตรา 45 มาตรา 61 มาตรา 62 มาตรา 64 และมาตรา 66 แห่งพระราชบัญญัติกองทัพบก ปี 1955 (Army Act 1955) และพระราชบัญญัติกองทัพอากาศ ปี 1955 (Air Force Act 1955) และการกระทำความผิดตามมาตรา 5 มาตรา 30 มาตรา 31 มาตรา 34A มาตรา 35 มาตรา 36 และมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติวินัยของทหารเรือปี 1957 (Naval Discipline Act 1957)⁴⁰

³⁸ Sec. 1 [(2A) Where in respect of a conviction a person has been sentenced to imprisonment with an order under section 47(1) of the Criminal Law Act 1977, he is to be treated for the purposes of subsection (2) above as having served the sentence as soon as he completes service of so much of the sentence as was by that order required to be served in prison.]

³⁹ Sec. 1 (4) In this Act, references to a conviction, however expressed, include references

(a) To a conviction by or before a court outside Great Britain; and
(b) To any finding (other than a finding linked with a finding of insanity) in any criminal proceeding or in care proceedings under section 1 of the Children and Young Persons Act 1969 that a person has committed an offence or done the act or made the omission charged; and notwithstanding anything in section 9 of the Criminal Justice (Scotland) Act 1949 or section 13 of the Powers of Criminal Courts Act 1973 (conviction of a person put on probation or discharged to be deemed not to be a conviction) a conviction in respect of which an order is made placing the person convicted on probation or discharging him absolutely or conditionally shall be treated as a conviction for the purposes of this Act and the person in question may become a rehabilitated person in respect of that conviction and the conviction a spent conviction for those purpose accordingly.

⁴⁰ Sec. 2 (3) Subsection (2) above applies to any offence consisting in the commission of a civil offence and to any offence under, and any offence of attempting to commit an offence under, any of the following enactments, or any corresponding enactment previously in force

(a) Sections 30,45,46,61,62,64 and 66 of the Army Act 1955 and the Air Force Act 1955; and
(b) Sections 5, 30,31,34A,35,36 and 37 of the Naval Discipline Act 1957.

นอกจากผู้กระทำความผิดดังกล่าวข้างต้นจะเป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินแล้ว ผู้กระทำความผิดที่ถูกพิพากษาลงโทษโดยกระบวนการที่เรียกว่า “Service Disciplinary Proceedings”⁴¹ ก็เป็นผู้กระทำความผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินด้วย

ส่วนโทษทางวินัยที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดเป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด ได้แก่ (1) โทษจำคุก (2) โทษให้ออกหรือปลดออกจากราชการ (3) โทษไล่ออกจากราชการ (4) โทษคุมขังที่มีระยะเวลาตั้งแต่สามเดือนขึ้นไป หรือโทษคุมขังตามคำสั่งภายใต้มาตรา 71AA หรือตามตารางที่ 5 ของพระราชบัญญัติกองทัพบก ปี 1955 หรือพระราชบัญญัติกองทัพอากาศปี 1955 หรือภายใต้มาตรา 43AA หรือตามตารางที่ 4A ของพระราชบัญญัติวินัยของทหารเรือ ปี 1957⁴²

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า บุคคลที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้ว ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำความผิดทางวินัย แต่มีเงื่อนไขว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องกระทำความผิดและรับโทษตามที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด

2. ระยะเวลาในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด

มาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดระยะเวลาในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดไว้ตามประเภทของผู้กระทำความผิด ดังนี้

⁴¹ Service disciplinary proceedings ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีความหมายดังต่อไปนี้

(ก) กระบวนการพิจารณาใดๆ ภายใต้พระราชบัญญัติกองทัพบก 1955 พระราชบัญญัติกองทัพอากาศ 1955 หรือพระราชบัญญัติวินัยของทหารเรือ 1957 (ไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาของศาลทหาร หรือศาลอื่น หรือบุคคลอื่นซึ่งมีอำนาจในการพิพากษาลงโทษ)

(ข) กระบวนการพิจารณาใดๆ ภายใต้พระราชบัญญัติอื่นที่ใช้บังคับ นอกเหนือไปจากที่ระบุใน (ก) (รวมถึงกรณีของ Standing Civilian Court ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกำลังพล 1976 (Armed Forces Act 1976) ด้วย เนื่องจากประเทศอังกฤษ บุคคลที่สังกัดกำลังพลไม่ถือเป็นข้าราชการ Dictionary of Law, Peter Collin Publishing) หรือ

(ค) กระบวนการพิจารณาใดๆ ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายอื่นที่ใช้บังคับ เช่น Visiting Forces (British Commonwealth) Act 1993

ทั้งนี้ไม่ว่ากระบวนการดังกล่าวจะเกิดขึ้นในหรือนอกราชอาณาจักร

⁴² Sec.2 (4) Subsection (2) above applies to the following punishments

- (a) Imprisonment;
- (b) Cashingiering, discharge with ignominy or dismissal with disgrace from Her Majesty’s service;
- (c) Dismissal from Her Majesty’s service; and
- (d) Detention for a term of three months or more,
- (e) Detention by virtue of a custodial order made under section 71AA of or Schedule 5A to the Army Act 1955 or the Air Force Act 1955 or under section 43AA of or Schedule 4A to the Naval discipline Act 1957].

(1) กรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็ก (อายุต่ำกว่า 18 ปี) ระยะเวลาในการล้างมลทินคือ ครั้งหนึ่งของระยะเวลาที่กำหนดไว้สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่⁴³ ทั้งนี้ตามตาราง A⁴⁴ ในมาตรา 5 ซึ่งมีดังนี้

(1.1) คำพิพากษาลงโทษจำคุกในสถานกักกันเยาวชนหรือสถานพินิจ หรือ คำพิพากษาให้เข้ารับการฝึกอบรมที่มีระยะเวลาเกินกว่าหกเดือน แต่ไม่เกินสามสิบเดือน ระยะเวลาในการล้างมลทินคือสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(1.2) คำพิพากษาลงโทษให้ออกหรือปลดออกจากราชการ ระยะเวลาในการล้างมลทินคือสิบปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(1.3) คำพิพากษาลงโทษจำคุกในสถานกักกันเยาวชนหรือสถานพินิจ ระยะเวลาในการล้างมลทินคือ เจ็ดปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(1.4) คำพิพากษาลงโทษไล่ออกจากราชการ ระยะเวลาในการล้างมลทินคือ เจ็ดปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(1.5) คำพิพากษาลงโทษคุมขังทางวินัย ระยะเวลาในการล้างมลทินคือห้าปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(1.6) คำพิพากษาลงโทษปรับหรือโทษอย่างอื่นที่ขอล้างมลทินได้ภายใต้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่ต้องไม่ใช่คำพิพากษาลงโทษตามที่กำหนดไว้ในตาราง B หรือคำ

⁴³ Sec. 5 (2) For the purposes of this Act

(a) the rehabilitation period applicable to a sentence specified in the first column of Table A below is the period specified in the second column of that Table in relation to that sentence, or, where the sentence was imposed on a person who was under seventeen years of age at the date of his conviction, half that period; and

⁴⁴ TABLE A

Rehabilitation periods subject to reduction by half for persons [under 18]

<i>Sentence</i>	<i>Rehabilitation period</i>
A sentence of imprisonment [or youth custody] or corrective training for a term exceeding six months but not exceeding thirty months.	Ten years
A sentence of cashiering, discharge with ignominy or dismissal with disgrace from Her Majesty's service.	Ten years
A sentence of imprisonment [or youth custody] for a term not exceeding six months.	Seven years
A sentence of dismissal from Her Majesty's service.	Seven years
Any sentence of detention in respect of a conviction in service disciplinary proceedings.	Five years
A fine or any other sentence subject to rehabilitation under this Act, not being a sentence to which Table B below or any of subsections (3) [to (8)]below applies.	Five years

พิพากษาลงโทษอย่างอื่นตาม(3) หรือ (8) ระยะเวลาในการล้างมลทินคือห้าปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(2) กรณีผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน ระยะเวลาในการล้างมลทินจะเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในตาราง B⁴⁵ ในมาตรา 5⁴⁶ ซึ่งมีดังนี้

(2.1) คำพิพากษาให้เข้ารับการฝึกอบรม ระยะเวลาในการล้างมลทินคือเจ็ดปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(2.2) คำพิพากษาลงโทษคุมขัง ที่มีระยะเวลาเกินกว่าหกเดือน แต่ไม่เกินสามสิบเดือนตามมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติเด็กและเยาวชน ปี 1933 หรือตามมาตรา 206 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสกอตแลนด์ ปี 1975 ระยะเวลาในการล้างมลทินคือห้าปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

⁴⁵ TABLE B

Rehabilitation periods for certain sentences confined to young offenders

<i>Sentence</i>	<i>Rehabilitation period</i>
A sentence of Borstal training.	Seven years
[A custodial order under Schedule 5A to the Army Act 1955 or the Air Force Act 1955, or under Schedule 4A to the Naval Discipline Act 1957, where the maximum period of detention specified in the order is more than six months.]	[Seven years]
[A custodial order under section 71AA of the Army Act 1955 or the Air Force Act 1955, or under section 43AA of the Naval Discipline Act 1957, where the maximum period of detention specified in the order is more than six months.]	[Seven years.]
A sentence of detention for a term exceeding six months but not exceeding thirty months passed under [section 91 of the Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000] or under section [206 of the Criminal Procedure (Scotland) Act 1975].	Five years
A sentence of detention for a term not exceeding six months passed under either of those provisions.	Three years
An order for detention in a detention centre made under [section 4 of the Criminal Justice Act 1982,] section 4 of the Criminal Justice Act 1961 . . .	Three years
[A custodial order under any of the Schedules to the said Acts of 1955 and 1957 mentioned above, where the maximum period of detention specified in the order is six months or less.]	[Three years]
[A custodial order under section 71AA of the said Acts of 1955, or section 43AA or the said Act of 1957, where the maximum period of detention specified in the order is six months or less.]	[Three years.]

⁴⁶ Sec. 5 (2) (b) the rehabilitation period applicable to an sentence specified in the first column of Table B below is the period specified in the second column of that Table in relation to that sentence;

(2.3) คำพิพากษาลงโทษคุมขังที่มีระยะเวลาไม่เกินหกเดือนตามบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ระยะเวลาในการล้างมลทินคือสามปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(2.4) คำสั่งคุมขังตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาอาญา ปี 1961 (Criminal Justice Act 1982) ระยะเวลาในการล้างมลทินคือ สามปีนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ

(3) กรณีผู้กระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยตัวภายหลังจากรับโทษตามคำพิพากษาจนครบถ้วนแล้ว ระยะเวลาในการล้างมลทินคือ หกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ⁴⁷

(4) กรณีผู้กระทำความผิดเป็นเด็กซึ่งได้รับการปล่อยตัวตามมาตรา 43 (2) แห่งพระราชบัญญัติแรงงานเด็กของสกอตแลนด์ ปี 1968 (Social Work (Scotland) Act 1968) ระยะเวลาในการล้างมลทินคือหกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาลงโทษ⁴⁸

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้ระยะเวลาภายหลังการรับโทษของผู้กระทำความผิดเป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ได้หวนกลับไปกระทำความผิดอีกภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนด และเมื่อผ่านพ้นช่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ผู้กระทำความผิดก็จะได้รับการล้างมลทินโดยผลของกฎหมายทันที

4.1.2.3 ผลของการล้างมลทินตาม Rehabilitation of offenders Act 1974

มาตรา 4(1) (2) และ (3)⁴⁹ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ ภายใต้นับกับแห่งบทบัญญัติมาตรา 7 และมาตรา 8 ได้กำหนดให้การล้างมลทินมีผลต่อผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินหลายประการ ดังนี้

⁴⁷ Sec. 5 (3) The rehabilitation period applicable

(a) To an order discharging a person absolutely for an offence; and

⁴⁸ Sec. 5 (3) (b) To the discharge by a children's hearing under section 43 (2) of the Social work (Scotland) Act 1968 of the referral of a child's case; shall be six months from the date of conviction.

⁴⁹ Sec. 4 (1) Subject to sections 7 and 8 below, a person who has become a rehabilitated person for the purposes of this Act in respect of a conviction shall be treated for all purposes in law as a person who has not committed or been charged with or prosecuted for or convicted of or sentenced for the offence or offences which were the subject of that conviction; and, notwithstanding the provisions of any other enactment or rule of law to the contrary, but subject as aforesaid

(a) No evidence shall be admissible in any proceedings before a judicial authority exercising its jurisdiction or functions in Great Britain to prove that any such person has committed or been charged with or prosecuted for or convicted of or sentenced for any offence which was the subject of a spent conviction; and

(b) A person shall not, in any such proceedings, be asked, and if asked, shall not be required to answer, any question relating to his past which cannot be answered without acknowledging or referring to a spent conviction or spent convictions or any circumstances ancillary thereto.

⁴⁹ Sec. 4

(2) Subject to the provisions of any order made under subsection (4) below, where a question seeking information with respect to a

1. ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินจะได้รับการปฏิบัติเสมือนเป็นบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิด ถูกตั้งข้อหา ถูกฟ้องคดี หรือถูกพิพากษาลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน

2. การล้างมลทินมีผลเป็นการห้ามผู้อื่นมิให้ยกคำพิพากษาของผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินมาใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาล ศาลชั้นอุทธรณ์ ศาลฎีกา หรือบุคคลที่มีอำนาจ เพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวได้เคยกระทำความผิด ถูกตั้งข้อหา ถูกฟ้องคดี หรือถูกพิพากษาลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน

3. ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินไม่จำเป็นต้องตอบข้อซักถามเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ผ่านมาแล้วของตน

4. ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินไม่จำเป็นต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดของตนให้ผู้อื่นทราบ ถึงแม้ว่าจะมีบทบัญญัติหรือข้อกำหนดในสัญญาว่าบุคคลนั้นต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตนเองก็ตาม การไม่เปิดเผยข้อมูลดังกล่าวไม่เป็นเหตุให้บุคคลนั้นต้องพ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงานของตน

แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรา 4 (1) (2) และ (3) ก็มีข้อจำกัดบางประการที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 7 และมาตรา 8 ซึ่งมีดังนี้

1. การล้างมลทินไม่มีผลกระทบต่อการพระราชทานอภัยโทษหรือการเพิกถอนคำพิพากษาลงโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทิน

2. การล้างมลทินไม่มีผลกระทบต่อการบังคับให้บุคคลที่ได้รับการล้างมลทินชำระค่าปรับสำหรับการกระทำความผิดของตน

person's previous convictions, offences, conduct or circumstances is put to him or to any to any other person otherwise than in proceedings before a judicial authority

(a) The question shall be treated as not relating to spent convictions or to any circumstances ancillary to spent convictions, and the answer thereto may be framed accordingly; and

(b) The person questioned shall not be subjected to any liability or otherwise prejudiced in law by reason of any failure to acknowledge or disclose a spent conviction or any circumstances ancillary to a spent conviction in his answer to the question.

(3) Subject to the provisions of any order made under subsection (4) below,--

(a) Any obligation imposed on any person by any rule of law or by the provisions of any agreement or arrangement to disclose any matters to any other person shall not extend to requiring him to disclose a spent conviction or any circumstances ancillary to a spent conviction (whether the conviction is his own or another's); and

(b) A conviction which has become spent or any circumstances ancillary thereto, or any failure to disclose a spent conviction or any such circumstances, shall not be a proper ground for dismissing or excluding a person from any office profession, occupation or employment, or for prejudicing him in any way in any occupation or employment.

3. ในการพิจารณาคดีภายใต้กระบวนการที่เรียกว่า Service Disciplinary Proceedings หรือ การพิจารณาโดยองค์กรที่มีอำนาจ ถ้าปรากฏว่าองค์กรดังกล่าวมีความจำเป็นต้องเสนอหรือเรียกพยานหลักฐานใดๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทิน องค์กรดังกล่าวสามารถกระทำได้โดยไม่ถือว่าเป็นการขัดกับบทบัญญัติมาตรา 4

อย่างไรก็ดี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอาจออกคำสั่งยกเว้นการใช้บังคับมาตรา 4 ในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาก็ได้

4. ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินสามารถนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลในกรณีที่ปรากฏว่ามีบุคคลอื่นได้กระทำความผิดฐานที่หมิ่นประมาทต่อตน โดยการกล่าวหรือโฆษณาการกระทำความผิดการถูกตั้งข้อหา การถูกฟ้องคดี หรือการถูกศาลพิพากษาลงโทษในความผิดของตนได้

แต่อย่างไรก็ตาม กรณีดังกล่าวไม่ห้ามจำเลยที่จะยกข้อต่อสู้ว่าตนมีเหตุอันชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นการดิ้นพ้อด้วยความเป็นธรรม หรือ มีเอกสิทธิ์ที่จะกระทำได้

4.1.2.4 การบังคับใช้กฎหมายล้างมลทิน

กฎหมายล้างมลทินของประเทศไทยตาม Rehabilitation of offenders Act 1974 มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ตลอดไป และเสมอภาค กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดอาญาที่เข้าเงื่อนไขตามกฎหมายย่อมได้รับการล้างมลทินตามรูปแบบและวิธีการที่กล่าวได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้มีเหตุการณ์หรือวาระพิเศษ เช่นเดียวกับกฎหมายล้างมลทินของฝรั่งเศส

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษากฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทยพบว่าการกฎหมายดังกล่าวมีแนวความคิดและวัตถุประสงค์ในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดที่เหมือนกัน คือ การล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลดังกล่าวสามารถกลับคืนสังคมได้ และไม่หวนกลับไปกระทำความผิดอีก โดยการไ้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำผิดไม่ได้หวนกลับไปกระทำความผิดอีกภายในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ผู้กระทำผิดคนนั้นก็จะได้รับการล้างมลทิน

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่ากฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศใช้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการกลั่นกรองผู้กระทำผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทิน

สำหรับผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินนั้น กฎหมายล้างมลทินของทั้งสองประเทศได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำผิดทางวินัยที่พ้นโทษแล้วเป็นผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ทั้งนี้ กำหนดตามลักษณะของความผิด

ส่วนวิธีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส หมวดการล้างมลทิน ได้กำหนดรูปแบบในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำ ความผิดอาญาไว้สองวิธี คือ วิธีการล้างมลทินโดยทางศาล และวิธีการล้างมลทินโดยผลของ กฎหมาย

วิธีการล้างมลทินโดยทางศาลจะกำหนดให้ศาลเป็นผู้พิจารณาว่า ผู้กระทำผิดคนนั้นเป็น บุคคลที่สมควรจะได้รับการล้างมลทินหรือไม่ โดยการพิจารณาจากความประพฤติดังกล่าวของผู้กระทำผิด เป็นหลัก กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำผิดมีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ ศาลก็จะทำ การล้างมลทินให้

ส่วนวิธีการล้างมลทินโดยผลของกฎหมาย มาตรา 784 แห่งประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดจะได้รับการล้างมลทินต่อเมื่อผู้กระทำผิดได้รับโทษ จนครบถ้วนแล้ว และผู้กระทำผิดไม่ได้หวนกลับไปกระทำความผิดอีกภายในช่วงระยะเวลาที่กฎหมาย กำหนดภายหลังการพ้นโทษของผู้กระทำผิด ดังนั้น เมื่อผู้กระทำผิดมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไข ดังกล่าวครบถ้วนผู้กระทำผิดก็จะได้รับการล้างมลทินโดยอัตโนมัติทันที โดยที่ผู้กระทำผิดไม่ต้อง ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลทำการได้ส่วนก่อนเหมือนกับวิธีการล้างมลทินโดยทางศาล

สำหรับวิธีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดในประเทศอังกฤษนั้น พระราชบัญญัติล้าง มลทิน ปี 1974 ได้กำหนดให้เฉพาะผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ เท่านั้นที่ได้รับการล้างมลทิน ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำความผิดทางวินัย โดยการใช้ ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิด

แต่อย่างไรก็ตาม การเริ่มนับช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้ กระทำผิดและช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำความผิด พระราชบัญญัติล้างมลทิน ปี 1974 ได้กำหนดวิธีการเริ่มนับและช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์การ แก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิดไว้ต่างจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศ ฝรั่งเศส กล่าวคือ พระราชบัญญัติล้างมลทิน ปี 1974 จะกำหนดให้ช่วงระยะเวลาภายหลังการรับ โทษของผู้กระทำผิดเป็นช่วงระยะเวลาที่เริ่มต้นนับระยะเวลาในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัว ของผู้กระทำผิด แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสจะกำหนดให้ช่วง ระยะเวลาภายหลังการพ้นโทษของผู้กระทำผิดเป็นช่วงระยะเวลาที่เริ่มต้นนับระยะเวลาในการ พิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิด ส่วนช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัว ของผู้กระทำผิดนั้น กฎหมายล้างมลทินทั้งสองฉบับได้กำหนดช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์ไว้ ต่างกัน

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษต่างก็กำหนดให้ระยะเวลาเป็นเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิด โดยกำหนดให้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิด กล่าวคือ ถ้าผู้กระทำผิดไม่ได้หวนกลับไปกระทำผิดอีกภายในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ผู้กระทำผิดก็จะได้รับการล้างมลทิน แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการเริ่มนับช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิดและช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์การแก้ไขปรับปรุงตัวของผู้กระทำผิด กฎหมายทั้งสองฉบับกำหนดวิธีการเริ่มนับและช่วงระยะเวลาในการพิสูจน์ไว้ต่างกัน

แต่อย่างไรก็ดี สำหรับผลที่ผู้กระทำผิดจะได้รับจากการล้างมลทินนั้น กฎหมายล้างมลทินของทั้งสองประเทศต่างก็กำหนดให้ผู้กระทำผิดได้รับผลจากการล้างมลทินในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ การล้างมลทินเป็นการคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว และเป็นการลบล้างการกระทำความผิดและโทษให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้ว รวมถึงเป็นการลบล้างทะเบียนประวัติอาชญากรให้แก่ผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วด้วย และที่สำคัญได้บัญญัติห้ามมิให้ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินเรียกร้องสิทธิก่อนได้รับการล้างมลทินคืน โดยให้มีผลเป็นการคืนสิทธิไปในอนาคตข้างหน้าซึ่งต่างกับกฎหมายล้างมลทินของไทยฉบับปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2550) ที่ห้ามมิให้ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินเรียกร้องสิทธิใดๆทั้งสิ้น⁵⁰

4.2 แนวคำพิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ชื่อว่าเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยสิทธิและเสรีภาพของพลเมือง เมื่อพิจารณาจากทั้งในแง่ประวัติศาสตร์ในการต่อสู้เรียกร้องเพื่อเสรีภาพตลอดจนการผสมผสานความกลมกลืนของชนหลายกลุ่มหลายเชื้อชาติ กฎหมาย รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติและให้การรับรองและคุ้มครองถึงสิทธิเสรีภาพของอเมริกันไว้หลายประการ เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการออกเสียง เป็นต้น หลักความเสมอภาคของประชาชนภายใต้กฎหมาย (Equal Protection of Law) ได้ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 และ 15 (14, 15 th Amendment)⁵¹ ซึ่งได้

⁵⁰ มาตรา 7 “การล้างมลทินตามมาตรา 4 และมาตรา 5 ไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น”

⁵¹ Legal Information Institution, **Equal protection an overview**, [online] 15 September 2008. Available from www.law.cornell.edu/topics/equal_protection.html.

บัญญัติคุ้มครองสิทธิของประชาชนโดยการห้ามบรรดารัฐต่างๆ เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอย่างไม่มี ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และพึงให้รัฐแต่ละรัฐให้หลักประกันความเท่าเทียมกันต่อชาวอเมริกัน ทุกคนโดยไม่มีการปฏิบัติที่แปลกแยกกันแต่ประการใด การปฏิบัติที่แตกต่างกันหรือที่เรียกว่าการ เลือกปฏิบัตินั้นเกิดขึ้นเมื่อพลเมือง (ชาวอเมริกันคนใดคนหนึ่งกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง) ถูกกีดกันหรือถูก แบ่งแยกอันเนื่องมาจากความแตกต่างที่สามารถจำแนกออกเป็นกลุ่มๆ ได้ ความแตกต่างที่สามารถ จำแนกได้นี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจาก เชื้อชาติ เพศ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อทางการเมือง อายุ ความพิการทางร่างกาย ชาติพันธุ์ เป็นต้น⁵²

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14, 15 นี้ได้บัญญัติขึ้นเพื่อจำกัดอำนาจของรัฐบาล กลางและรัฐบาลแห่งรัฐในการจำกัดสิทธิต่อพลเมืองของตนโดยที่ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 15 ได้มีการ เน้นย้ำไว้อย่างชัดเจนถึงความไม่ต้องการให้รัฐบาลกลาง (Federal Government) ปฏิบัติหรือกระทำ การใดๆ ที่มีลักษณะเป็นการกีดกันหรือแบ่งแยกพลเมืองของตนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สิน โดยปราศจากกระบวนการอันชอบธรรมตามกฎหมาย (The Due Process of Law)⁵³ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้ปฏิบัติต่อพลเมืองทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ประเทศสหรัฐฯ ได้มีความพยายาม ลดช่องว่างในความไม่เท่าเทียมกันของบุคคลให้มีความเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย โดยได้บัญญัติ กฎหมายต่างๆ ขึ้นมาช่วยเหลือบุคคลที่อาจจะถูกจำกัดสิทธิที่ไม่เป็นธรรมในสังคม ผู้พหุโทษก็เป็น บุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ประสบปัญหาในการทำงาน เนื่องจากมีอุปสรรคสำหรับการทำงานอยู่เป็น จำนวนไม่น้อย (Barriers to Employment) ที่กีดกันผู้พหุโทษไม่ให้มีโอกาสเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งๆ ที่พวกเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเช่นเดียวกัน (ควรจะมี) และการห้ามจำกัดสิทธิในกฎหมาย แต่ละรัฐของอเมริกามีเป็นบางรัฐที่บัญญัติห้ามจำกัดสิทธิผู้พหุโทษโดยตรง เช่น รัฐฮาวาย รัฐนิวย อร์ค เป็นต้น แต่ในอีกหลายๆ รัฐมักจะไม่ระบุชี้ชัดเจนลงไปแต่จะใช้คำกว้างๆ ว่าห้ามจำกัดสิทธิต่อ บุคคลด้วยเหตุเพราะความแตกต่างจากสถานะอื่นๆ (Other Status) เมื่อพิจารณาจากถ้อยคำในคำว่า Status หมายความว่า ตำแหน่งสถานภาพ ภาวะ สถานภาพทางสังคม และเมื่อนำมาวิเคราะห์ หรือตีความโดยอิงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายรัฐธรรมนูญและหลักสิทธิมนุษยชนที่มีเจตนาไม่ ต้องการให้กลุ่มคนกลุ่มน้อยในสังคม (Minority) ได้รับการจำกัดสิทธิ ฉะนั้นแล้ว คำว่า Other Status จะต้องตีความให้มีความหมายครอบคลุมไปถึงบุคคลที่อยู่ในสถานภาพเป็นผู้พหุโทษ (ผู้ที่ เคยมีประวัติอาชญากรรม) ด้วย แม้จะไม่มีกฎหมายระบุไว้เป็นที่ชัดเจนก็ตาม

⁵²Legal Information Institution, Civil rights and discrimination : an overview [online], 18 September 2008. Available from www.law.cornell.edu/topics/civil_rights.html.

⁵³ กิตติบดี ไยพูล, อ้างแล้ว, หน้า 60.

แต่เดิมนั้นการทำงานในหน่วยงานราชการทั้งในส่วนของรัฐบาลกลาง (Federal Government) และส่วนราชการของมลรัฐ (State Government) ได้มีการกำหนดถึงคุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับการว่าจ้างเข้ามาทำงานในหน่วยงานราชการทั้งของส่วนกลางและมลรัฐ โดยที่มีการกำหนดถึงคุณสมบัติโดยระบุถึงคุณสมบัติห้ามจ้างผู้พ้นโทษเข้าทำงานในหน่วยงานราชการ⁵⁴ การกำหนดถึงคุณสมบัติดังกล่าวได้ถูกปฏิบัติจนกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมาโดยปราศจากเหตุผลรองรับถึงการกำหนดคุณสมบัติเช่นนั้นสืบเนื่องกันมาเป็นเวลายาวนานและไม่เป็นการสัมพันธ์กับความปรารถนาของทางฝ่ายนิติบัญญัติ (เจตนาธรรม) ที่มุ่งเน้นให้พลเมืองได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคกันแต่ประการใด⁵⁵

พอเวลาล่วงเข้าสู่ปี ค.ศ. 1970 กระบวนการคิดดังกล่าวก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบอันสำคัญยิ่งต่อกรณีดังกล่าวเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาในคดี *Mindel v. United States Civil Service Comm'n.*⁵⁶ ข้อเท็จจริงแห่งคดีนี้เป็นกรณีที่รัฐได้มีคำสั่งให้เสมียนไปรษณีย์นายหนึ่งออกจากงานอันเป็นผลเนื่องมาจากเขาได้อยู่กินกับผู้หญิงคนหนึ่งโดยไม่ได้แต่งงาน ซึ่งศาลได้วินิจฉัยว่าคำสั่งให้ออกจากงานของรัฐดังกล่าวนี้ไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะไล่ให้ออกจากงานได้และคำสั่งดังกล่าวมีลักษณะเป็นการกระทำไปตามความอำเภอใจและมีลักษณะที่ไม่แน่นอนอีกทั้งยังเป็นการฝ่าฝืนต่อกระบวนการโดยชอบด้วยเหตุผล และเป็นที่น่าสังเกตว่าผลของคำพิพากษาคดี *Mindel* ทำให้เราได้เห็นว่าศาลได้ยึดแนวทางการตัดสินคดีโดยได้สร้างหลักที่ว่า

“จะต้องไม่มีผู้ใดจะถูกปฏิบัติและการจ้างงานของรัฐเพราะเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวเนื่องหรือมีความสัมพันธ์กับหน้าที่ความรับผิดชอบ”⁵⁷

หลักดังกล่าวได้ถูกหยิบยกขึ้นมาใช้โดยตรงกับข้อจำกัดสิทธิในการสมัครงานของผู้พ้นโทษ โดยในคดี *Butts V. Nichols*⁵⁸ เป็นกรณีที่ศาลได้กลับคำสั่งของรัฐไอโอวา (Iowa) ถึงระเบียบว่าด้วยการรับสมัครบุคคลเข้าทำงานในตำแหน่งข้าราชการพลเรือนของรัฐไอโอวา ศาลให้เหตุผลว่าการกำหนดคุณสมบัติในการสมัครเข้าทำงานในตำแหน่งงานราชการนั้นควรหลีกเลี่ยงให้มีการกำหนดถึงข้อจำกัดสิทธิแก่ประชาชนและควรตั้งเกณฑ์ให้น้อยที่สุด และที่สำคัญต้องตั้งมั่นอยู่บนหลักความมีเหตุผลอันรับฟังได้ การที่ระเบียบของรัฐออกมามีลักษณะห้ามการว่าจ้างแก่ผู้ที่เคยกระทำความผิดทั้งหมดโดยไม่พิจารณาถึงหลักตรรกะที่สำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างความผิดที่

⁵⁴ Sheldon Krantz, *Corrections and Prisoners' Rights* (Minnesota: West Publishing, 1983) อ้างถึงใน กิตติบดี ไยพล, หน้า 64.

⁵⁵ Taylor V. United States Civil Service Comm'n, เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 65.

⁵⁶ Sheldon Krantz, op.cit.p. 720.

⁵⁷ Sheldon Krantz, op.cit.p. 721.

⁵⁸ Butts V. Nichols, 381 F.Supp.573 (S.D. Iowa 1974).

เขาเคยกระทำกับคุณสมบัติในตำแหน่งหน้าที่การงานนั้น ถือได้ว่าระเบียบดังกล่าวฝ่าฝืนต่อหลักการคุ้มครองความเสมอภาคของบุคคลด้วย จึงได้มีคำพิพากษายกเลิกระเบียบดังกล่าวไปในที่สุด

การทำงานในองค์กรอิสระนั้นก็มีความพยายามเหมือนๆ กับหน่วยงานราชการที่จะให้มีการยกเลิกแก้ไขข้อจำกัดสิทธิที่ไม่จำเป็นและไม่สมเหตุผลออกโดยเฉพาะในเรื่องของการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (Licensed-Occupations) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าก่อนที่จะมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นในปี ค.ศ. 1971 ในรัฐอิลลินอยมีข้อบังคับหรือระเบียบที่จำกัดสิทธิแก่ผู้พ้นโทษการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมากกว่า 30 แขนงวิชาชีพด้วยกัน และศาลได้ยื่นยันและให้การรับรองถึงข้อจำกัดดังกล่าวว่าสามารถกระทำได้เป็นการชอบด้วยกฎหมายด้วย ในคดี Hawker⁵⁹ ศาลสูงได้สนับสนุนระเบียบข้อบังคับของรัฐที่ห้ามผู้พ้นโทษประกอบวิชาชีพแพทย์ (Practice Medicine) ซึ่งคดีนี้ทางจำเลยได้โต้แย้งว่าข้อบัญญัติของรัฐเป็นการเพิ่มการลงโทษในการกระทำผิดในอดีตและเป็นการลงโทษย้อนหลังแก่ผู้พ้นโทษ (Ex-Post Facto) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการลดทอนสิทธิของบุคคลอีกด้วย แต่ถึงกระนั้นก็ดีทางพิพากษาศาลก็ได้มีมติลงความเห็นไว้ว่าข้อบัญญัติดังกล่าวไม่ใช่เป็นการลงโทษสำหรับพฤติกรรมหรือการกระทำในอดีตแต่มีข้อบ่งชี้ในการตัดสินคดีนี้อีกประเด็นหนึ่ง กล่าวคือ ในทางพิจารณาของทางคณะผู้พิพากษาได้มีความเห็นที่แตกต่างจากมติดังกล่าวจากท่านผู้พิพากษาฮาร์แลนด์ (Justice Harlan) ได้ให้ความเห็นว่าข้อบัญญัติดังกล่าวมีความไม่สมเหตุผล (Invalid) เพราะเหตุผลที่ใช้จำกัดสิทธิแก่ผู้พ้นโทษไม่ได้เป็นการประเมินคุณค่าของบุคคลจากสถานภาพที่เขาเป็นอยู่ในปัจจุบัน⁶⁰ ซึ่งสร้างความไม่เป็นธรรมต่อโจทก์เป็นอย่างมาก ภายหลังเมื่อได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ยกเลิกข้อจำกัดสิทธิแก่ผู้พ้นโทษในส่วน of หน่วยงานราชการก็ได้มีส่วนอย่างยิ่งในการส่งผลกระทบขยายวงกว้างมายังส่วนงานหน่วยงานที่เป็นองค์กรอิสระทั้งในการเข้าทำงานและการขอรับใบอนุญาตวิชาชีพ อาทิ ในมลรัฐอิลลินอย (Illinois) ได้มีการยกเลิกข้อบัญญัติที่มีข้อจำกัดสิทธิต่อผู้พ้นโทษออกไปหรือมลรัฐฟลอริดา (Florida) ได้มีการวางกฎเกณฑ์ใหม่สำหรับการที่จะตัดสิทธิแก่ผู้พ้นโทษโดยวางหลักความสัมพันธ์โดยตรง (Direct Relation) สำหรับการออกใบอนุญาตให้แก่ผู้พ้นโทษเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา

เมื่อปี ค.ศ. 1974 มลรัฐฮาวาย (Hawaii) ถือได้ว่าเป็นรัฐแห่งแรกที่ได้ทำการริเริ่มและบุกเบิกถึงการแก้ไขและเปลี่ยนแปลงการห้ามจำกัดสิทธิแก่ผู้พ้นโทษในการทำงานในหน่วยงาน

⁵⁹ Hawker V. People of New York, 170 U.S.189,18 S.C.573,42L.Ed 1002 (1898).

⁶⁰ Sheldon Krantz, **The Law of Correction and Prisoner's Rights**, (Minnesota: West Publishing, 1981), p. 722.

เอกชน (Prohibit Discrimination Against Ex-Convicts in Private Employment) โดยได้มีการออกกฎหมายห้ามจำกัดสิทธิต่อผู้พ้นโทษ ซึ่งนัยแห่งกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้การจำกัดสิทธิต่อผู้พ้นโทษในการทำงานและประกอบอาชีพ เป็นเรื่องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Unlawful) กล่าวคือ ถ้านายจ้างเอกชนหรือสหภาพแรงงาน ปฏิเสธที่จะจ้างงานหรือปลดลูกจ้างของตนออกเนื่องจากเหตุผลเพราะเขาได้เคยเป็นผู้ต้องโทษมาก่อนในอดีต หรือปฏิเสธสภาพการทำงานที่เป็นธรรม หรือการห้ามผู้พ้นโทษเข้าเป็นสมาชิกของสหภาพกรณีดังกล่าวเหล่านี้ถือว่าการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ในกฎหมายฉบับที่กล่าวถึงนี้ได้กำหนดถึงพฤติกรรมของนายจ้างหรือสหภาพแรงงาน ในอันที่จะปฏิเสธการจ้างงาน หรือ ปลดออก หรือ ปฏิเสธสภาพการทำงานที่เป็นธรรมแก่ลูกจ้างโดยพฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้น เนื่องมาจากความแตกต่างดังต่อไปนี้⁶¹

- (1) ความแตกต่างทางเชื้อชาติ (Race)
- (2) ความแตกต่างทางเพศ (Sex)
- (3) ความแตกต่างเรื่องอายุ (Age)
- (4) ความแตกต่างทางความเชื่อทางศาสนา (Religion)
- (5) ความแตกต่างทางสีผิว หรือ แหล่งกำเนิด (Colour or ancestry)
- (6) ความแตกต่างเพราะเหตุสถิติการประกอบอาชญากรรม (Arrest and court record)

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าภายใต้กฎหมายของมลรัฐฮาวาย (Hawaii Law)⁶² ได้บัญญัติให้นายจ้างเลือกปฏิบัติใดๆ ในการทำงานต่อผู้สมัครงานหรือลูกจ้าง โดยอาศัยเหตุในเรื่อง เชื้อชาติ เพศ (ซึ่งหมายรวมถึงหญิงตั้งครรภ์หรือหญิงที่คลอดบุตร) ผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ อายุ ความเชื่อทางศาสนา สีผิว บรรพบุรุษ (สังคมอันมีที่มาจากแต่เดิม) คนพิการ ผู้ที่มีสถานภาพสมรส หรือมีประวัติอาชญากรรม

ตัวอย่างคำวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิต่อผู้พ้นโทษในการทำงาน

- (1) คดี Jose Luis Arrocha V. Board of Education of the city of New York⁶³

กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1996 โจทก์ได้ยื่นขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการเป็นครูจากจำเลย เพื่อนำไปประกอบอาชีพสอนหนังสือในโรงเรียน ในการกรอกใบสมัครโจทก์ได้กรอกลงไปว่าเคยได้รับโทษจำคุกในปี ค.ศ. 1987 ตอนที่เขาอายุ 36 ปี ในฐานะความผิดจำหน่ายโคเคน ซึ่งมี

⁶¹ Ibid., p.723.

⁶² Script 214 – Employment Discrimination (Hawaii Law)

⁶³ Legal Information Institution, **In The Matter of Jose Luis Arrocha Case Study** [online], 20 August 2008. Available from www.law.cornell.edu/ny/ctap.html.

ระหว่างโทษ 2 ถึง 6 ปี ในระหว่างได้รับโทษจำคุกโจทก์ได้เข้าโครงการบำบัดฟื้นฟูสภาพตามโครงการที่ทางเรือนจำมีอยู่ และได้ถูกโอนไปประกอบวิชาชีพดังกล่าว ภายหลังพ้นโทษโจทก์ได้ยื่นสมัครเพื่อขอประกอบวิชาชีพแต่ถูกปฏิเสธโดยเหตุผลที่ทางจำเลยได้ชี้แจงมีดังต่อไปนี้

- 1.ความผิดที่กระทำความร้ายแรงตามธรรมชาติในตัวของมันเองและ
- 2.มีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยและสวัสดิภาพต่อบรรดานักเรียนและ

Board of Education Employment

ซึ่งทางโจทก์เองก็ได้โต้แย้งคำชี้แจงนี้ว่าเป็นการพิจารณาการกระทำความผิดที่ผ่านมาแล้วเป็นเวลาถึง 9 ปี ซึ่งเป็นเรื่องไร้เหตุผลและมีลักษณะที่ไม่แน่นอนอีกทั้งยังเป็นการขัดต่อกฎหมายข้อ 23-A (New York Correction Law) ที่บัญญัติห้ามเลือกปฏิบัติต่อผู้พ้นโทษ ซึ่งทางศาลสูงเห็นพ้องด้วยกับโจทก์ และได้มีคำสั่งให้จำเลยออกใบอนุญาตฯ ให้แก่โจทก์

(2) คดี Grafer V. New York City Civil Service Commission⁶⁴

ข้อเท็จจริงคดีนี้โจทก์สมัครเข้าทำงานในหน่วยงาน The New York City Fire Department เมื่อทางหน่วยงานฯ ที่โจทก์สมัครได้ พิจารณาถึงคุณสมบัติความเหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่แล้วได้ปฏิเสธคำขอของโจทก์เนื่องจากโจทก์เคยกระทำความผิดฐานมีปริมาณแอลกอฮอล์เกินปริมาณในขณะขับรถ (Drunkdriving) ซึ่งถือได้ว่าถ้ารับโจทก์เข้าทำงานอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อทรัพย์สินและความปลอดภัยและสวัสดิภาพของสาธารณชนได้ เนื่องจากงานที่สมัครคือเจ้าหน้าที่ดับเพลิง เป็นงานที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของประชาชนและต้องอาศัยความรับผิดชอบในหน้าที่เป็นอย่างยิ่ง คำสั่งดังกล่าวที่ปฏิเสธฯ ถือได้ว่ารับฟังได้

(3) คดี The New York State Racing and Wagering Board.⁶⁵

ข้อเท็จจริงคดีนี้เป็นกรณีที่ The New York State Racing and Wagering Board ได้ปฏิเสธที่จะคืนสิทธิสำหรับใบอนุญาตเข้าแข่งขันให้แก่เจ้าของค่ายม้าแข่งรายหนึ่ง เพราะเหตุที่เขาเคยได้รับโทษในความผิดฐานเป็นพยานเท็จ (Falsely Testifying) โดยปิดบังผู้อื่นที่เขาอ้างว่าผู้นั้นจะขัดขวางการแข่งขัน ในทางพิจารณาคดีทางคณะกรรมการเห็นว่าการปฏิเสธดังกล่าวเป็นเรื่องที่เหมาะสมเนื่องจากความผิดที่เขาได้กระทำความผิดครั้งนั้น มีความเกี่ยวข้องโดยตรง

⁶⁴ Sullivan Dermot, Employee violence, **Negligent hiring and criminal records checks**: New York's need to reevaluate its priorities to promote public safety,2001 [on line], 10 August 2008.

⁶⁵ Ibid. p 2.

(4) คดี Soto-Lopez V. New York City Civil Service Commission⁶⁶

ข้อเท็จจริงในคดีนี้โจทก์ได้สมัครเข้าทำงานในตำแหน่งเป็นนักรักษาการโรง (Caretaker) แต่ได้ถูกปฏิเสธไม่ว่าจ้างเนื่องจากพบว่าเขาเคยกระทำความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา (Manslaughter) ในทางพิจารณาคดีพบว่าตามกฎหมาย New York Correction Law: section 752 ห้ามปฏิเสธการจ้างงานโดยอาศัยเหตุเนื่องจากการกระทำความผิดในอดีต แต่ทั้งนี้สามารถปฏิเสธได้ถ้าการกระทำความผิดในอดีตนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงกับลักษณะของงาน เมื่อพิจารณาถึงหน้าที่ของงานที่โจทก์สมัครคือนักรักษาการโรงที่มีหน้าที่เช่น กวาดพื้น เช็ดถูพื้น เปลี่ยนหลอดไฟ และล้างหน้าต่าง ซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์โดยตรงกับความผิดในครั้งก่อนแต่ประการใด และข้อยกเว้นประการต่อมาในเรื่องความเสี่ยงนั้นโดยพิจารณาตามปัจจัยต่างๆ ตาม section 753 ประกอบความเป็นไปได้ของความเสี่ยงพบว่ถึงแม้สามารถคาดหมายได้ถึงอันตรายที่จะเกิดแต่ก็เป็นการคาดหมายที่ไกลเกินกว่าจะต้องป้องกัน ดังนั้น การปฏิเสธไม่ว่าจ้างกล่าวจึงเป็นการจำกัดสิทธิที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

จากหลักการและเหตุผลตามคำพิพากษาของศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาดังกล่าวควรที่จะนำมาพิจารณาประกอบการร่างกฎหมายที่มีเหตุจำกัดสิทธิผู้ที่ได้รับการจ้างมลทินในประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายในปัจจุบันนี้มีได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และผลแห่งการจ้างมลทิน รวมถึงการกำหนดขอบเขตของบุคคลผู้ที่มีสิทธิได้รับการจ้างมลทินให้ชัดเจน ซึ่งก่อให้เกิดการตีความกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่ได้รับการจ้างมลทิน เพื่อเปิดโอกาสให้แก่ผู้ที่ได้รับการจ้างมลทินสามารถได้มีโอกาสเข้าทำงานเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป โดยนำประเด็นต่าง ๆ ข้างต้นมาเป็นหลักในการบัญญัติกฎหมายต่อไป

4.3 บทวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกฎหมายจ้างมลทินในประเทศไทยกับต่างประเทศ

จากการศึกษาพระราชบัญญัติจ้างมลทินทั้งแปลฉบับของไทยพบว่า กฎหมายจ้างมลทินของไทยมีรูปแบบในการจ้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดที่แตกต่างจากกฎหมายจ้างมลทินของต่างประเทศกล่าวคือ กฎหมายจ้างมลทินของไทยจะตราออกมาเป็นครั้งคราวเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองในรูปของพระราชบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติจ้างมลทินแต่ละฉบับก็จะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการจ้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดไว้แตกต่างกัน ทั้งนี้แล้วแต่ความประสงค์ของพระมหากษัตริย์หรือของรัฐในขณะนั้น ดังนั้น จึงทำให้หลักเกณฑ์และ

⁶⁶ Ibid. p.3.

เงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับ มีความแตกต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม สามารถสรุปกฎเกณฑ์หลักของการล้างมลทินตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติล้างมลทินทั้งแปดฉบับได้ดังนี้

4.3.1 ประเภทของผู้กระทำผิด

กฎหมายล้างมลทินของไทยกำหนดประเภทของผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินไว้สองประเภทตามลักษณะของความผิด คือ ผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำความผิดทางวินัยแต่อย่างไรก็ตาม ผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์แล้ว ดังนั้น ผู้กระทำผิดที่ถูกศาลพิพากษารอลงโทษจึงไม่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน ทั้งนี้ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3311-3312/2533 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6043/2540

พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับแรกของไทย คือ พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พุทธศักราช 2475 และพระราชบัญญัติล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สินในระหว่างมหาสงครามเอเชียบูรพา พ.ศ. 2489 ได้กำหนดให้เฉพาะผู้กระทำความผิดอาญาที่รับโทษหรือพ้นโทษแล้วเท่านั้นได้รับการล้างมลทิน

แต่ต่อมาพระราชบัญญัติล้างมลทินในฉบับหลังๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499 ได้กำหนดให้ผู้กระทำความผิดทางวินัยที่รับโทษหรือรับทัณฑ์แล้วเป็นผู้กระทำผิดที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินด้วย

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติล้างมลทินในฉบับหลังๆ ยังได้กำหนดขอบเขตและกำหนดบทนิยามของผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำความผิดทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินไว้อย่างชัดเจนว่าหมายถึงบุคคลใดบ้าง กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดอาญาที่จะได้รับการล้างมลทินหมายถึงผู้ต้องโทษ ซึ่งพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ ก็ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้ต้องโทษ” ไว้ดังนี้

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ได้บัญญัติ “ผู้ต้องโทษ” หมายความว่า ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษหรือให้กักกัน ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 17 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2502 และพุทธศักราช 2515 ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 21 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2519 ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 27 แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2520 ผู้ถูกลงโทษตามมาตรา 200 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 และผู้ถูกลงโทษตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 ได้บัญญัติว่า “ผู้ต้องโทษ” หมายความว่าผู้ต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ลงโทษหรือให้กักกัน และให้หมายความรวมถึงผู้ถูกลงโทษโดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษโดยคำพิพากษาของศาล

ส่วนผู้กระทำความผิดทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทิน พระราชบัญญัติล้างมลทินในฉบับหลังๆ ก็ได้กำหนดขอบเขตและกำหนดบทนิยามของผู้กระทำความผิดทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินไว้อย่างชัดเจนว่าหมายถึงบุคคลใดบ้าง ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ ซึ่งมีดังนี้

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526 ได้บัญญัติว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” หมายความว่า ข้าราชการหรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ซึ่งถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานหรือรัฐวิสาหกิจ ดังกล่าว และให้หมายความรวมถึงผู้ถูกลงโทษตามคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในลักษณะทำนองเดียวกับโทษทางวินัย

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530 ได้บัญญัติว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” หมายความว่า ข้าราชการหรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ซึ่งถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงาน หรือรัฐวิสาหกิจดังกล่าว และให้หมายความรวมถึงบุคคลใดที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พ.ศ. 2539 ได้บัญญัติว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” หมายความว่า ผู้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงบุคคลใดที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ.2550 ได้บัญญัติว่า “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” หมายความว่า ผู้ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และให้หมายความรวมถึงบุคคลใดที่ถูกกลงโทษหรือลงทัณฑ์โดยคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีผลเช่นเดียวกับการถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์ทางวินัย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายล้างมลทินของไทยก็กำหนดให้ทั้งผู้กระทำความผิดอาญา และผู้กระทำความผิดทางวินัยเป็นผู้กระทำผิดที่สิทธิได้รับการล้างมลทินเหมือนกับกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศ คือ กฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดในประเทศไทยก็มีความแตกต่างจากกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศ กล่าวคือ กฎหมายล้างมลทินของไทยจะกำหนดให้ผู้กระทำผิดทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วหรือกำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่ได้รับการล้างมลทิน โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้กระทำผิดคนนั้นจะต้องพ้นจากโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์และจะต้องกระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดไม่ได้พ้นจากโทษหรือ พ้นจากรับโทษหรือรับทัณฑ์ หรือไม่ได้กระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติฉบับนั้นกำหนด ผู้กระทำผิดก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน แต่กฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศจะกำหนดให้เฉพาะผู้กระทำผิดที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้วเท่านั้น ได้รับการล้างมลทินโดยการไ้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิด

4.3.2 ลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทิน

กฎหมายล้างมลทินของไทยได้กำหนดลักษณะของความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทินไว้สองประเภท คือ ความผิดและโทษทางอาญา กับความผิดและโทษทางวินัย โดยความผิดอาญาหมายถึงการกระทำความผิดอาญาทุกประเภท โดยไม่คำนึงว่าการกระทำความผิดนั้นจะเป็นการกระทำความผิดตามกฎหมายใด ทั้งนี้ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 6711/2531 ที่วินิจฉัยว่าการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2519 เป็นความผิดที่ได้รับการล้างมลทินเนื่องจากการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติฉบับนี้มีได้จำกัดความผิดของผู้ต้องโทษไว้ ดังนั้นผู้ต้องโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษจึงอยู่ในข่ายที่จะได้รับการล้างมลทินด้วย

ส่วนโทษทางอาญาที่จะได้รับการล้างมลทินนั้น หมายถึง โทษตามที่มาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ ซึ่งได้แก่ โทษประหารชีวิต โทษจำคุก โทษกักขัง โทษปรับ โทษริบทรัพย์ แต่อย่างไรก็ตาม มีผู้เห็นว่า ในบรรดาโทษทั้งหมดนี้เห็นจะมีโทษจำคุกสถานเดียวที่เป็น

มลทินติดตัวผู้พ้นโทษต่อไป ฉะนั้น โดยความมุ่งหมายของการล้างมลทินจึงน่าจะมุ่งล้างมลทินแก่ผู้ต้องโทษจำคุก⁶⁷ เท่านั้น แต่จากการศึกษาคำพิพากษาฎีกาของศาลไทยพบว่า นอกจากโทษดังกล่าวจะเป็นโทษที่ได้รับการล้างมลทินแล้ว โทษกักขังก็เป็นโทษอีกประเภทหนึ่งที่พระราชบัญญัติล้างมลทินของไทยมีผลให้ได้รับการล้างมลทินด้วย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าโทษที่จะได้รับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับต่างๆ ของไทย คือ โทษจำคุกและโทษกักขัง

ส่วนการกระทำความผิดทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินนั้น หมายถึง การกระทำความผิดที่เป็นการขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งของส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ ส่วนโทษทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินนั้นหมายถึงโทษตามที่มาตรา 100 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติไว้ ซึ่งได้แก่ ภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน ลดขั้นเงินเดือน ปลดออก ไล่ออก ดังนั้น ถ้าเป็นโทษอย่างอื่นนอกเหนือจากที่กล่าวมาในข้างต้นนี้ก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน ซึ่งได้แก่ โทษอันเนื่องจากการเป็นบุคคลที่ขาดคุณสมบัติ หรือหย่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ หรือบกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือมีมลทินมัวหมอง ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 287/2527 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3237/2532

นอกจากโทษดังกล่าวข้างต้นจะเป็นโทษที่ไม่ได้รับการล้างมลทินแล้ว กรณีที่ผู้กระทำความผิดได้ถูกตัดเดือนเป็นหนังสือก็จะไม่ได้รับการล้างมลทินเช่นกัน ทั้งนี้เพราะศาลถือว่ากรณีดังกล่าวไม่ใช่โทษทางวินัย ทั้งนี้ ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5864/2531

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายล้างมลทินของไทยได้กำหนดให้การกระทำความผิดอาญาและการกระทำความผิดทางวินัยทุกลักษณะและโทษทางอาญาและโทษทางวินัยทุกประเภทเป็นความผิดและโทษที่จะได้รับการล้างมลทิน ซึ่งก็เหมือนกับกฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสที่กำหนดให้คำพิพากษาลงโทษทุกประเภทเป็นคำพิพากษาที่ได้รับการล้างมลทิน แต่สำหรับกฎหมายล้างมลทินของประเทศอังกฤษนั้น พระราชบัญญัติล้างมลทิน ปี 1974 ได้กำหนดให้แต่เฉพาะการกระทำความผิดอาญาและโทษทางอาญากับการกระทำความผิดทางวินัยและโทษทางวินัยบางประเภทเท่านั้นที่ได้รับการล้างมลทิน

4.3.3 กระบวนการแยกแยะและกลั่นกรองผู้กระทำความผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทิน

กฎหมายล้างมลทินของไทยได้กำหนดเป็นการทั่วไปให้ทั้งผู้กระทำความผิดอาญาและผู้กระทำความผิดทางวินัยเป็นผู้กระทำความผิดที่สิทธิได้รับการล้างมลทินเหมือนกับกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศ คือ กฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ แต่อย่างไรก็ตาม

⁶⁷ วาสนา รอดเยี่ยม, อ้างแล้ว, หน้า 122.

ประเทศไทยไม่มีกระบวนการแยกแยะและกลั่นกรองผู้กระทำผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทิน ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศ กล่าวคือ กฎหมายล้างมลทินของไทยจะกำหนดให้ผู้กระทำผิดทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิดที่พ้นโทษแล้วหรือกำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่ได้รับการล้างมลทินโดยไม่คำนึงถึงว่าผู้กระทำผิดดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้หรือไม่ หรือเป็นบุคคลที่กระทำผิดชนิดนิสัยที่กระทำผิดซ้ำซากหรือไม่ โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้กระทำผิดคนนั้นจะต้องพ้นจากโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์และจะต้องกระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด ดังนั้น ถ้าผู้กระทำผิดไม่ได้พ้นจากโทษหรือ พ้นจากรับโทษหรือรับทัณฑ์ หรือไม่ได้กระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติฉบับนั้นกำหนด ผู้กระทำผิดก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน แต่กฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศจะกำหนดให้เฉพาะผู้กระทำผิดที่มีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้วเท่านั้นที่ได้รับการล้างมลทินโดยการใช้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการแยกแยะกลั่นกรองผู้กระทำผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทิน ซึ่งจากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวทำให้กฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศสามารถนำมาใช้ในการนำผู้กระทำความผิดกลับมาคืนสังคมได้ภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้พ้นโทษแล้ว ในขณะที่กฎหมายล้างมลทินของไทยจะมีผลใช้บังคับเฉพาะเป็นกรณีไป ประกอบกับเป็นกฎหมายที่มีผลต่อผู้กระทำผิดทุกคนโดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำผิดคนนั้นจะเป็นผู้กระทำผิดที่มีความประพฤติดีหรือไม่ สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้หรือไม่ เป็นผู้กระทำผิดชนิดนิสัยหรือไม่ จึงทำให้ผู้กระทำผิดชนิดนิสัยที่ไม่สามารถปรับปรุงตัวเองได้มีโอกาสได้รับการล้างมลทินในประเทศไทยด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวควรจะเป็นข้อพิจารณาในการร่างกฎหมายล้างมลทินของไทยในโอกาสต่อไป

4.3.4 การคุ้มครองผู้เสียหายจากการกระทำผิดของผู้ที่สมควรได้รับการล้างมลทิน

ในประเทศฝรั่งเศสผู้กระทำผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทินจะต้องทำการชำระเงินให้เรียบร้อยก่อน เพราะมาตรา 788 วรรคหนึ่ง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดให้ผู้กระทำผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทิน จะต้องแสดงหลักฐานการชำระเงินค่าธรรมเนียมค่าปรับ และค่าสินไหมทดแทนด้วย ดังนั้นจึงเห็นว่าในต่างประเทศการล้างมลทินให้กับผู้ที่กระทำผิดมีการคำนึงถึงผู้เสียหายหรือเหยื่อของอาชญากรรมโดยกำหนดให้ผู้กระทำผิดที่จะยื่นคำร้องขอล้างมลทินต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมจากการกระทำผิดของผู้ที่จะขอล้างมลทิน ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายล้างมลทินของไทยที่ไม่มีการคุ้มครองหรือคำนึงถึงผู้เสียหายแต่อย่างใด อาชญากรรมเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคล ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการฟื้นฟูเยียวยาความเสียหายโดยผู้กระทำผิดที่ควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง การจัดการอาชญากรรมไม่จำเป็นจะเป็นเรื่องของรัฐที่จะทำการลงโทษโดยเฉพาะโทษจำคุกเพียงอย่าง

เดียว จึงควรพิจารณาว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลโดยตรงต่อเหยื่อซึ่งเป็นปัจเจกชนมากกว่า จะเห็นว่าเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับรัฐหรือบ้านเมือง ดังนั้น เมื่อผู้กระทำผิดได้รับการล้างมลทินแล้ว อาจกระทบต่อความรู้สึกของเหยื่ออาชญากรรมซึ่งได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้กระทำผิด รัฐควรตระหนักในผลกระทบนี้ด้วยและควรมหามาตรการคุ้มครองผู้เสียหายจากอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นควบคู่กันไปด้วย ความยุติธรรมเหมาะสมและถูกต้องที่สุด ก็คือการที่เหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะได้รับการเยียวยาแก้ไขและฟื้นฟู การลงโทษผู้กระทำผิดเพราะถือว่าทำให้รัฐได้รับความเสียหายจึงเป็นลำดับรองการฟื้นฟูและเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม

4.3.5 ผลของการล้างมลทิน

ส่วนผลของการล้างมลทินนั้น กฎหมายล้างมลทินของไทย(โดยเฉพาะฉบับปี 2539 และ 2550) ได้กำหนดให้การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นสิทธิหรือประโยชน์ที่มีก่อนการได้รับโทษและได้รับการล้างมลทินหรือสิทธิหรือประโยชน์ที่จะมีไปในอนาคตข้างหน้า ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ศาลหน่วยงานของรัฐนำมาอ้างเพื่อจำกัดสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทิน ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 694/2539 และคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด คดีแดงที่ อ.7/2546 ซึ่งต่างจากกฎหมายล้างมลทินของประเทศอังกฤษและกฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสที่กำหนดให้การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆที่มีก่อนได้รับการล้างมลทินคืน แต่ให้มีผลเป็นการคืนสิทธิให้แก่ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินไปในอนาคตข้างหน้า ซึ่งได้แก่ การไร้ซึ่งความสามารถ และการห้ามประกอบอาชีพ เป็นต้น

4.3.6 การบังคับใช้กฎหมายล้างมลทิน

กฎหมายล้างมลทินของไทยจะตราออกมาเป็นครั้งคราวเฉพาะในช่วงโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมืองในรูปของพระราชบัญญัติ ซึ่งพระราชบัญญัติล้างมลทินแต่ละฉบับก็จะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำผิดไว้แตกต่างกัน ผลบังคับใช้กฎหมายจึงมีเฉพาะช่วงเวลาตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ไม่มีผลบังคับใช้เป็นถาวรตลอดไป ดังจะเห็นได้จากกฎหมายล้างมลทินในแต่ละฉบับจะตราออกมามีระยะเวลาห่างกันแตกต่างกันไป เช่น กฎหมายล้างมลทิน ปี พ.ศ. 2502 มีระยะเวลาห่างจากกฎหมายล้างมลทิน ปี พ.ศ.2526 ถึง 24 ปี แต่หลังจากนั้นก็มีการตรากฎหมายล้างมลทิน ปี พ.ศ.2530 ซึ่งมีระยะเวลาห่างจากฉบับก่อนเพียง 4 ปี ซึ่งเป็นหลักการเดียวกันกับการล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางวินัยของประเทศฝรั่งเศส แต่ในส่วนของการล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางอาญากฎหมายล้างมลทินของประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษต่างก็มีบัญญัติไว้เป็นการทั่วไป และตลอดไป ดังนั้น ผู้กระทำความผิดทางอาญาเมื่อเข้าหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามกฎหมายบัญญัติก็สามารถได้รับการล้างมลทินได้โดยไม่ต้องรอโอกาสสำคัญหรือเหตุการณ์สำคัญของบ้านเมือง ดังที่ปรากฏในกฎหมายล้างมลทินของไทย

4.4 บทวิเคราะห์ความมีผลทางกฎหมายของกฎหมายล้างมลทินในกรณีมีกฎหมายพิเศษกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าทำงานหรือเข้ารับตำแหน่งไว้เป็นการเฉพาะ

กฎหมายล้างมลทินของไทยถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานกลางที่ทุกหน่วยงานของรัฐต้องถือปฏิบัติ และมีผลต่อกฎหมายอื่น ๆ ในลำดับศักดิ์เดียวกัน หรือลำดับศักดิ์ที่ต่ำกว่า⁶⁸ที่ต้องยึดถือกฎหมายล้างมลทินเป็นบรรทัดฐานในการบังคับใช้กฎหมาย การเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานกลางดังกล่าวส่งผลให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติอื่นต้องยึดถือตามกฎหมายที่เป็นมาตรฐานกลางก่อน หากจะมีบทเฉพาะเพื่อยกเว้นกฎหมายที่เป็นมาตรฐานกลางต้องบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งและกฎหมายมาตรฐานกลางนั้นบัญญัติให้กระทำได้ ดังเช่นพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ที่เป็นกฎหมายที่เป็นมาตรฐานกลางกำหนดให้หน่วยงานของรัฐต้องถือปฏิบัติ ได้บัญญัติยกเว้นให้กฎหมายอื่นไม่ต้องถือปฏิบัติตามกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในมาตรา 3 ว่า “วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้” และได้บัญญัติมิให้ใช้บังคับกับคณะบุคคล หรือการดำเนินการอื่นใดในมาตรา 4 ว่า “พระราชบัญญัตินี้มิให้ใช้บังคับแก่

- (1) รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี
- (2) องค์การที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ
- (3) การพิจารณาของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในงานทางนโยบายโดยตรง
- (4) การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดี และการวางทรัพย์
- (5) การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์และการสั่งการตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา
- (6) การดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ
- (7) การดำเนินงานเกี่ยวกับราชการทหารหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางยุทธการร่วมกับทหารในการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายนอกและภายในประเทศ

⁶⁸ ทัศมัย อุทกะสุด, *ศักดิ์ของกฎหมาย: ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย*, พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), หน้า 80.

(8) การดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

(9) การดำเนินกิจการขององค์กรทางศาสนา

การยกเว้นไม่ให้นำบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับแก่การดำเนินการใดหรือกับหน่วยงานใดนอกจากที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาตามข้อเสนอของคณะกรรมการวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง”

เมื่อพิจารณาจากพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายกำหนดมาตรฐานกลางได้บัญญัติยกเว้นหรือบัญญัติให้กฎหมายอื่นไม่ต้องถือปฏิบัติตามได้นั้นย่อมหมายความว่าบทเฉพาะของกฎหมายอื่นจะบัญญัติขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่เป็นกฎหมายมาตรฐานกลางไม่ได้เว้นแต่กฎหมายมาตรฐานกลางนั้นจะบัญญัติโดยชัดแจ้งให้กระทำได้ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายล้างมลทินของไทยทุกฉบับที่ไม่ได้บัญญัติให้กระทำได้หรือบัญญัติให้ยกเว้น

ดังนั้น กฎหมายใดที่มีบทบัญญัติขัดหรือแย้งกับกฎหมายล้างมลทิน จึงใช้บังคับไม่ได้ กฎหมายหรือพระราชบัญญัติอื่นใดที่มีบทบัญญัติจำกัดสิทธิของผู้พ้นโทษที่ได้รับการล้างมลทินจึงต้องถือปฏิบัติตามกฎหมายล้างมลทิน อาทิเช่น

พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ.2535

มาตรา 17 ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทต้อง

(5) ไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่ได้กระทำโดยทุจริต

พระราชบัญญัติบริษัทประกันวินาศภัย พ.ศ. 2534

มาตรา 19 กรรมการต้องมีคุณสมบัติตาม (1) และไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (2) (3)

และ (4) ดังต่อไปนี้

(4) เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริต

พระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค้าของเก่า พ.ศ. 2474

มาตรา 6 ห้ามมิให้ออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ร้องขอตามความในมาตรา 5 เว้นแต่ผู้นั้นจะมีคุณสมบัติและพื้นความรู้ดังต่อไปนี้

(3) เป็นผู้ที่ไม่เคยต้องโทษจำคุกตามกฎหมายลักษณะอาญา ภาค 2 ส่วนที่ 5 หมวดที่ 5 หมวดที่ 6 หมวดที่ 7 หมวดที่ 8 และส่วนที่ 9 หมวดที่ 1 หมวดที่ 2 หมวดที่ 3 หมวดที่ 4 หมวดที่ 5 และหมวดที่ 6

การพิจารณาว่ากฎหมายใดมีบทเฉพาะที่ไม่ใช้กฎหมายล้างมลทินบังคับ หรือมีบทบัญญัติยกเว้นการบังคับใช้กฎหมายล้างมลทิน ต้องพิจารณาจากกฎหมายนั้น ๆ ประกอบกับ

กฎหมายล้าสมัยด้วย ดังนั้นเมื่อพระราชบัญญัติล้าสมัยของไทยไม่ได้บัญญัติบทกเว้นไว้ ย่อมแสดงว่าในขณะนี้ยังไม่มีกฎหมายฉบับใดมีบทเฉพาะกเว้นกฎหมายล้าสมัย ฉะนั้นรัฐควรคำนึงถึงความเหมาะสมที่จะให้มีกฎหมายพิเศษในการกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวไว้เป็นการเฉพาะเพื่อคุ้มครองสังคม โดยให้ผลของกฎหมายล้าสมัยไม่มีผลบังคับไปถึง เช่น พระราชบัญญัติ 3 ฉบับที่กล่าวมาข้างต้น

แต่เมื่อพิจารณาถึงลำดับศักดิ์ของกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นบทกฎหมายที่กฎหมายล้าสมัยไม่มีผลบังคับไปถึง ดังนั้นเราควรพิจารณาถึงลำดับศักดิ์ของกฎหมายดังนี้

ศักดิ์ของกฎหมาย (hierarchy of law) คือ⁶⁹ ลำดับความสูงต่ำของกฎหมาย การจัดศักดิ์ของกฎหมายมีความสำคัญต่อกระบวนการวิธีการต่าง ๆ ทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ การตีความ และการยกเลิกกฎหมาย เช่น หากกฎหมายฉบับใดมีลำดับชั้นของกฎหมายสูงกว่า กฎหมายฉบับอื่นที่อยู่ในลำดับต่ำกว่าจะมีเนื้อหาขัดหรือแย้งกับกฎหมายสูงกว่านั้นมิได้ และอาจถูกยกเลิกไปโดยปริยาย

เกณฑ์ในการกำหนดศักดิ์ของกฎหมาย

เกณฑ์ในการกำหนดศักดิ์ของกฎหมายได้แก่ การพิจารณาจากผู้ตรากฎหมายฉบับนั้น ๆ ซึ่งย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ สำหรับประเทศไทยนั้น รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยผู้แทนของปวงชนคือรัฐสภา เป็นการที่สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาร่วมกันใช้อำนาจอิสระแห่งรัฐในการออกกฎหมาย จึงให้มีศักดิ์สูงสุด ส่วนที่มีศักดิ์รองลงมาได้แก่ พระราชบัญญัติ และพระราชกำหนด ซึ่งได้รับการพิจารณาจากสภาผู้แทนราษฎรก่อนแล้วจึงผ่านไปยังวุฒิสภา เป็นการแยกกันใช้อำนาจ

ลำดับศักดิ์ของกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดรูปแบบการปกครองและระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนรับรองและส่งเสริมสิทธิต่าง ๆ ของประชาชนทั้งประเทศ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยยังเป็นกฎหมายแม่บทของกฎหมายอื่นทุกฉบับ กฎหมายอื่นจึงจะขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมิได้ มิเช่นนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้เลย

⁶⁹ ทัชชหัย ฤกษ์สุด, อ้างแล้ว, หน้า 75.

กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กฎหมายชนิดนี้อยู่ในรูปของพระราชบัญญัติในประเทศไทย และมีศักดิ์เดียวกันกับพระราชบัญญัติ⁷⁰ แต่มีวิธีการตราที่พิสดารกว่าพระราชบัญญัติเนื่องเพราะเป็นกฎหมายที่อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติ และประมวลกฎหมาย เป็นกฎหมายชั้นรองลงมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และเป็นกฎหมายที่ถือได้ว่าคลอออกมาจากท้องของรัฐธรรมนูญโดยตรงองค์กรที่มีหน้าที่ตรากฎหมายสองประเภทนี้ได้แก่รัฐสภา

พระราชกำหนด เป็นกฎหมายที่รัฐธรรมนูญมอบอำนาจในการตราให้แก่ฝ่ายบริหารคือคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ใช้ในกรณีรีบด่วนหรือฉุกเฉิน พระราชกำหนดนั้นเมื่อมีการประกาศใช้แล้วคณะรัฐมนตรีต้องนำเสนอต่อรัฐสภาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ถ้ามิได้รับความเห็นชอบก็เป็นอันสิ้นสุดลง แต่ผลของการสิ้นสุดลงนี้ไม่กระทบกระเทือนบรรดาการที่ได้กระทำลงระหว่างใช้พระราชกำหนดนั้น

พระราชกฤษฎีกา เป็นกฎหมายที่กำหนดรายละเอียดซึ่งเป็นหลักการย่อย ๆ ของพระราชบัญญัติหรือของพระราชกำหนด เปรียบเสมือนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญซึ่งมีหน้าที่อธิบายขยายความในรัฐธรรมนูญ

กฎอัยการบัญชา เป็นกฎหมายที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตราขึ้นและใช้บังคับภายในเขตอำนาจของตน ได้แก่ ข้อบังคับตำบล เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และข้อบัญญัติเมืองพัทยา เนื่องจากอำนาจในการตรากฎหมายประเภทนี้ได้รับมาจากพระราชบัญญัติ โดยทั่วไปจึงถือว่ากฎอัยการบัญชามีศักดิ์ต่ำกว่าพระราชบัญญัติ⁷¹ เพียงแต่จะใช้บังคับภายในเขตใดเขตหนึ่งเป็นการทั่วไปเท่านั้น

กฎกระทรวง เป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายบริหารและไม่ต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากรัฐสภา มีลักษณะคล้ายพระราชกฤษฎีกาเพราะศักดิ์ของผู้ตราต่างกัน

ผลการจัดศักดิ์ของกฎหมาย

1. การออกกฎหมายที่มีศักดิ์ของกฎหมายต่ำกว่าจะออกได้โดยอาศัยอำนาจจากกฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าหรือตามที่กฎหมายศักดิ์สูงกว่าให้อำนาจไว้

2. กฎหมายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายศักดิ์สูงกว่า จะออกมาโดยมีเนื้อหาเกินกว่าขอบเขตอำนาจที่กฎหมายศักดิ์สูงกว่าให้ไว้มิได้ มิฉะนั้นจะใช้บังคับมิได้เลย

⁷⁰ วิษณุ เครืองาม. "กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ". พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541. มูลนิธิพัฒนาสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ : 2541, หน้า 83.

⁷¹ ทัชชหัย ถกษะสุต. ศักดิ์ของกฎหมาย, อ้างแล้ว, หน้า 80.

3. หากเนื้อหาของกฎหมายมีความขัดแย้งกัน ต้องใช้กฎหมายที่มีศักดิ์สูงกว่าบังคับ ไม่ว่ากฎหมายศักดิ์สูงกว่านั้นจะออกก่อนหรือหลังกฎหมายศักดิ์ต่ำกว่านั้น⁷²

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากลำดับศักดิ์ของกฎหมายแล้วจะเห็นว่าลำดับศักดิ์ของกฎหมายล้างมลทินมีลำดับศักดิ์ที่ต่ำกว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ผลของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินจึงไม่มีผลบังคับไปถึง การเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ผู้ที่มีมลทินและเคยได้รับการล้างมลทินจึงอาศัยผลของการล้างมลทินเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งดังกล่าวไม่ได้ อาทิเช่น

มาตรา 102 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(5) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดหุโทษ

(6) เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

มาตรา 115 บุคคลผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือได้รับการเสนอชื่อเพื่อเข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกวุฒิสภา

(8) เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา 102 (1) (2) (3) (4) (5) (6) (7) (8) (9) (11) (12) (13) หรือ (14)

มาตรา 174 รัฐมนตรีต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

(4) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 102 (1) (2) (3) (4) (6) (7) (8) (9) (11) (12) (13) หรือ (14)

(5) ไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีก่อนได้รับแต่งตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดหุโทษ เป็นต้น

ดังนั้น บุคคลที่เคยจำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปี หรือเคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจเพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จะอาศัยผลของการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งดังกล่าวไม่ได้

⁷² เรื่องเดียวกัน, อ้างแล้ว, หน้า 80

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เมื่อได้มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นแล้ว กฎบัตรสหประชาชาติได้ย้าถึงเจตนารมณ์ขององค์การสหประชาชาติ ที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ 7 แห่งๆ แรกปรากฏในคำปรารภ อีก 6 แห่งปรากฏในมาตรา 1, 13, 55, 56, 62, 68 ต่อมาสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 เพื่อแสดงเจตน์จำนงอันแน่วแน่ ของบรรดาประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เกิดผลอย่างจริงจังตาม เจตนารมณ์ ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ และเพื่อใช้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับบรรดาประเทศสมาชิกที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดผลภายในประเทศของตนหนึ่ง แม้ว่าปัจจุบันยังไม่มีคำจำกัดความแน่นอน ในทางกฎหมายระหว่างประเทศว่า สิทธิมนุษยชนคืออะไร ดังจะเห็นได้จากกฎบัตรสหประชาชาติ อันเป็นที่มาของการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็มีได้ให้คำจำกัดความของคำว่า สิทธิมนุษยชน ไว้แต่อย่างใด ตลอดจนปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และบรรดาข้อตกลงระหว่างประเทศ หรือด้านสิทธิมนุษยชนทั้งหลายทั้งในระดับภูมิภาค อาทิของสหภาพยุโรป ในระดับนานาชาติที่จัดทำโดยองค์การสหประชาชาติ อาทิ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989, อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 ฯลฯ ก็มีได้ให้คำจำกัดความของคำว่า สิทธิมนุษยชนไว้เช่นกัน ดังนั้น คำว่าสิทธิมนุษยชนจึงมีความหมายในทางทฤษฎีหรือทางปรัชญา ปัจจุบันในทางปฏิบัติ จึงยังอยู่กับสถานการณ์ภายในประเทศ อาทิ สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ระบบกฎหมาย ระบบเศรษฐกิจการเมือง การปกครอง ฯลฯ ที่จะนำไปสู่ขึ้นอยู่กับการตีความ ความเข้าใจ การยอมรับความจริงใจของแต่ละประเทศที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศของตน และด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง สหประชาชาติจึงมิได้ให้คำจำกัดความคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้ เพราะเป็นการยากยิ่งที่จะกระทำเช่นนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่สถานการณ์ต่างๆ ของโลกได้เปลี่ยนแปลงไป คำจำกัดความคำว่าสิทธิมนุษยชน อาจต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยเพื่อให้สอดคล้องกัน ดังเช่นในอดีตมีความคิดเพียงว่า

สิทธิมนุษยชน ได้แก่ สิทธิของพลเมือง และสิทธิทางการเมือง (Civil and Political Rights) เท่านั้น แต่ปัจจุบันได้ยอมรับว่า สิทธิมนุษยชน หมายความว่าสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (Economic, Social and Cultural Rights) ด้วยเป็นต้น การให้คำจำกัดความจึงน่าจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดี เพราะในทางปฏิบัติที่แล้มาแล้ว สหประชาชาติได้เคยประสบปัญหาในการใช้มาตรการด้านกฎบัตรสหประชาชาติ เพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนในบางประเทศก็ได้ถูกโต้แย้งว่า กรณีดังกล่าวไม่อยู่ในขอบข่ายของสิทธิมนุษยชนมาแล้ว ฉะนั้นสหประชาชาติจึงได้ใช้มาตรการส่งเสริมมนุษยชนในประเทศของตน ตามมาตรฐานกลางที่กำหนดขึ้นในรูปแบบของข้อตกลงระหว่างประเทศต่างๆ ด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวข้างต้น โดยไม่จำเป็นต้องให้คำจำกัดความคำว่าสิทธิมนุษยชนไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ดี เป็นที่ยอมรับกันในทางทฤษฎีว่า คำว่าสิทธิมนุษยชนนั้น มีที่มาจากแนวความคิดอุดมคติเก่าแก่ของทางตะวันตกในเรื่องกฎหมายตามธรรมชาติ (Natural law) ซึ่งหมายถึงกฎหมายที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ เป็นกฎหมาย ที่ใช้ได้ไม่จำกัดเวลา ใช้ได้ทุกหนแห่ง ไม่จำกัดว่าต้องใช้ในรัฐใดรัฐหนึ่ง และอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ คือ รัฐจะออกกฎหมายมาให้ขัดหรือแย้งกับกฎหมายตามธรรมชาติมิได้ ทฤษฎีกฎหมายตามธรรมชาติจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงหลักแห่งธรรม ความยุติธรรมและความถูกต้องนั่นเอง อนึ่ง สิทธิมนุษยชนก็ได้มีที่มาจากแนวความคิดอุดมคติเก่าแก่ของทางตะวันตกในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติด้วย ซึ่งหมายถึงความคิดที่ว่ามนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์มาได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิ่งเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แกกันได้ และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ เช่น สิทธิในชีวิตเสรีภาพ และสิทธิที่จะหาความสุข และรัฐทั้งหลายจะต้องกระทำทุกอย่างเพื่อให้มนุษย์มีสิทธิเหล่านี้อย่างเต็มที่ วิธีการเช่นนี้ทำให้มนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์โลกที่ใช้เหตุผลยอมรับว่าเป็นหลักการที่ดี และเชื่อว่าจะทำให้มนุษย์อยู่ในสังคมอย่างสันติ และมีความสุข จากความคิดในเรื่องกฎหมายธรรมชาติและสิทธิทางธรรมชาตินี้เอง ได้วิวัฒนาการมาสู่การจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติในที่สุด และการให้คำอธิบายถึงคำว่าสิทธิมนุษยชนก็คงต้องอธิบายจากความคิดในเรื่องกฎหมายตามธรรมชาติและสิทธิตามธรรมชาตินี้เอง เมื่อได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้ว การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ทวีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ ได้มีความร่วมมือกันทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก เพื่อพัฒนาบรรดามาตรการและกลไกทั้งในประเทศ และกลไกระดับนานาชาติให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้ดำเนินไปอย่างมีไปอย่างมีระบบในมาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สัญชาติ เพศ ผิว ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม หรือสิทธิทางการเมืองการปกครอง ฯลฯ สำหรับทางด้านองค์การสหประชาชาตินั้น ก็ได้ดำเนินการให้มีการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการที่บัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในหลายด้าน เช่น การจัดทำอนุสัญญาหรือข้อตกลง

ระหว่างประเทศเพื่อนำหลักการของปฏิญญาฯ มาดำเนินการให้สิทธิมนุษยชนได้มีผลเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างเป็นระบบ และเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทุกแห่งในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 อนุสัญญาด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights) ซึ่งถือเป็นผลงานที่สำคัญยิ่งและวางรากฐานที่มั่นคง สำหรับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะไกล การจัดประชุมหรือสัมมนาในระดับภูมิภาคหรือระดับโลก เพื่อแสวงหาความร่วมมือด้านสิทธิจากนานาชาติในอันที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนกำหนดนโยบาย และแผนปฏิบัติการในเรื่องดังกล่าวให้เป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกัน แล้วจัดทำเป็นปฏิญญาหรือการแถลงการณ์ร่วมกัน เช่น การประชุมระดับโลก เรื่องที่เวียนนา ประเทศออสเตรีย หรือการประชุมที่กรุงปักกิ่ง เป็นต้น ฯลฯ นอกจากนั้น สหประชาชาติยังได้เข้าไปมีบทบาทโดยตรงและต่อเนื่องเพื่อดำเนินการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการยุติเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรป เอเชีย กลุ่มลาตินอเมริกาและในแอฟริกา เช่น เหตุการณ์รุนแรงที่มีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในบอสเนียเฮอร์เซโกวีนา โดยใช้มาตรการทางการทูต ทางเศรษฐกิจหรือทางทหาร เพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงดังกล่าว รวมทั้งการจัดตั้งศาลอาชญากรรมสงครามเพื่อดำเนินคดีอาญากับผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เช่นเหตุการณ์ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา ในประเทศรวันดา รวมทั้งผู้นำกลุ่มเขมรแดงที่ได้ถูกกล่าวหาว่าทำการทารุณกรรมฆ่าประชาชนเขมรเป็นจำนวนนับล้านคนในสมัยที่มีอำนาจปกครองประเทศ เป็นต้น ฯลฯ

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้น ได้ทวีความสำคัญมากขึ้นทุกที และหลายครั้งได้ถูกนำมาเป็นประเด็นสำคัญเพื่อต่อรองทางการเมือง ในการพิจารณาติดต่อสัมพันธ์ทางการทูตหรือทางการค้ากับประเทศที่ถูกกล่าวหาว่า ละเมิดสิทธิมนุษยชนของประชาชนในประเทศของตน ดังเช่น กรณีของสหภาพยุโรป ไม่ยอมให้ผู้นำพม่าเดิมเข้าประเทศตนหรือไม่ซื้อหาสินค้าจากประเทศหลายประเทศในเอเชียที่ถูกกล่าวหาว่าใช้แรงงานเด็กขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน เป็นต้น ฯลฯ ดังนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่าเรื่องของสิทธิมนุษยชนนั้น ในปัจจุบันรัฐใดรัฐหนึ่งไม่อาจกล่าวอ้างได้ว่า เป็นเรื่องที่ตกอยู่เขตอำนาจภายในของรัฐของตนโดยเด็ดขาดเหมือนแต่ก่อนแต่ได้วิวัฒนาการมาเป็นสิทธิระหว่างประเทศ (International Rights) ซึ่งรัฐที่เป็นภาคีแห่งข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน อาจอ้างข้อตกลงนั้น ๆ เข้ามาตรวจสอบ หรือมีมติ

ให้ใช้มาตรการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อน อันเกิดจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1984 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 อนุสัญญาะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ รวมทั้งแผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนของทุกประเทศ ระบุถึงสิทธิในการทำงาน แม้เนื้อหาจะเป็นสิทธิแรงงาน แต่หากพิจารณา จากความหมายและเนื้อหาของสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะเป็นสิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม หรือพิจารณาเนื้อหาของสิทธิ เฉพาะกลุ่ม เช่น สิทธิสตรี สิทธิคนงาน สิทธิเกษตรกร สิทธิของข้าราชการ สิทธิสื่อมวลชน ฯลฯ จะเห็นว่า สิทธิดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีอาชีพและประกอบอาชีพ ของคนเราเป็นสำคัญ เมื่อเอาสิทธิเหล่านั้นมารวมกันก็จะตกผลึกเป็นสิทธิมนุษยชนด้านอาชีพ โดยมีเนื้อหาในมุมกว้าง 3 ประการ ดังนี้

1. สิทธิของบุคคลที่จะมีอาชีพ มีงานทำ ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของชีวิตและเป็นที่มาของปัจจัยในการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว

2. เสรีภาพในการเลือกอาชีพ ตามความชอบ บุคลิกภาพ ความถนัด ความสามารถหรือคุณสมบัติแห่งตน รวมทั้งตามความจำเป็นของครอบครัว ประเพณีและ วัฒนธรรมของชุมชนและสังคม

3. สิทธิของบุคคลในการประกอบอาชีพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 และ กฎหมายเฉพาะของการประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งมีแทบทุกอาชีพหลักๆ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พระราชบัญญัติข้าราชการ ครู หนายความ แพทย์ พยาบาล วิศวกรรรม สถาปนิก นักธุรกิจ ช่างเทคนิค ฯลฯ สิทธิประการนี้หมายถึงสิทธิเป็นเจ้าของ สิทธิดำเนินการอย่างเสรี และสิทธิที่จะได้รับผลประโยชน์ และค่าตอบแทน อันชอบธรรม จากการประกอบอาชีพ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐและไม่ถูกกีดกัน ดูหมิ่นเหยียดหยาม

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้รัฐบาลต้องส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกันในโอกาสและการปฏิบัติในด้านการจ้างงานและการประกอบอาชีพ โดยมีจุดมุ่งหมายในการห้ามเลือกปฏิบัติ สิทธิในการจ้างงานหรือการประกอบอาชีพ แนวคิดและมาตรการเหล่านี้อยู่ใน พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ยกเว้นในกรณีที่การแบ่งแยก กีดกันหรือ การลำเอียงนั้นสืบเนื่องมาจากลักษณะของงานต้องใช้บุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะ ขณะเดียว กันการคุ้มครองให้มีการแข่งขันอย่างเสรีและเป็นธรรมในการทำธุรกิจก็ได้กำหนดไว้ใน พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า สำหรับคนไร้สัญชาติและคนต่างด้าวย่อมได้รับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้านอาชีพ เช่นเดียวกับ ด้านอื่นๆ ภายใต รัฐธรรมนูญมาตรา 4 ที่รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กร

ของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และ มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนเอง ได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

ปัจจุบันประชากรไทยส่วนใหญ่มีอาชีพและประกอบอาชีพภายใต้ระบบสังคมและการเมืองที่ค่อนข้างเสรีในขณะเดียวกันรัฐโดยรัฐบาลและระบบข้าราชการยังมีบทบาทในการกำหนดอนุญาต อนุมัติ วางกฎระเบียบ ส่งเสริมและควบคุมการประกอบอาชีพของพลเมือง เกือบทุกประเภท แต่ทว่าแนวทางการพัฒนากฎหมาย นโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจ ของรัฐบาลมักจะมุ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยรวมและรายได้จากภาษีอากร สถาบัน และระบบการเมืองการบริหารและวัฒนธรรมสังคมยังคงเอื้ออำนวยต่อการแสวงหาผลประโยชน์จากการมี อภิสิทธิ์ของผู้ดำรงตำแหน่งหรือมีอำนาจหน้าที่ การบังคับใช้กฎหมาย หย่อนยานและเลือกปฏิบัติ ขาดระบบการตรวจสอบและควบคุมที่ดี จึงมีการคอร์รัปชัน และไม่มีประสิทธิภาพทุกระดับทั่วประเทศ ส่งผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพ ในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะทำให้ ผู้ประกอบอาชีพส่วนใหญ่ต้องลงทุนหรือมีรายจ่าย ประสบปัญหาและมีอุปสรรคมากขึ้น พฤติกรรมหรือการกระทำดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านอาชีพ หรือการทำงาน

สำหรับผู้พ้นโทษ ซึ่งหมายถึงบุคคลที่พ้นจากสภาพการเป็นผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักขังเด็ก หรือเยาวชนที่พ้นจากการควบคุมดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กโดยข้อเท็จจริงก็คือ "ประชาชน" ที่มีประวัติเคยกระทำผิด ต้องถูกแยกออกจากสังคมไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ขาดการติดต่อกับสังคมภายนอกชั่วคราว บางคนถูกควบคุมเป็นระยะเวลายาวนาน บาง คนระยะเวลาดสั้นแล้วแต่กรณีความผิด การกลับเข้าสู่สังคมเดิมจำเป็นต้องปรับสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อการสร้างพลังการต่อสู้สำหรับการดำรงชีวิตโดยปกติ ในสังคม หันมาประพฤติดิบปฏิบัติตนในกรอบของความถูกต้อง ประกอบอาชีพสุจริต พัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรม มีคุณค่า ไม่รู้สึกว่าคุณค่าตัวเองด้อยค่าในสังคม ไม่หวนกลับมา กระทำผิดซ้ำ สร้างปัญหาให้แก่สังคมอีก แต่เมื่อบุคคลเหล่านี้พ้นโทษหรือพ้นการถูกควบคุมออกมากลายเป็นประชาชนที่ถูกจำกัดสิทธิในสังคมโดยกฎหมายในการดำรงชีวิต ถูกจำกัดสิทธิทางการเมือง และการยอมรับของสังคม อาทิ สิทธิในการกลับเข้ามาทำงานในองค์กรรัฐหรือเอกชน การเข้ารับการศึกษาต่อ การห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งและเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การจำกัดสิทธิดังว่านี้ ทำให้บุคคลเหล่านั้นมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีค่าต่ำ ประชาชนคนธรรมดา เป็นพลเมืองชั้น ด้อย และแม้แต่ญาติพี่น้อง ครอบครัว เพื่อนฝูงก็ตั้งข้อรังเกียจไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรเฉพาะที่จะดูแลช่วยเหลือ และให้การสงเคราะห์ที่ชัดเจน ขาดการสนับสนุนและการให้โอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และสังคม การปล่อยให้บุคคลเหล่านี้ต้องปรับตัวและช่วยเหลือตนเองตามแต่ศักยภาพตาม

ล้าพัง ถ้าสามารถปรับตัวครองชีวิตได้ด้วยตนเอง สังคมก็จะไม่เดือดร้อนเสียหาย หากไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะก่อให้เกิดปัญหาในการกลับมากระทำความผิดซ้ำ เป็นภัยต่อสังคมขึ้นอีกได้ การที่รัฐมิได้มีการคำนึงถึงและให้การปฏิบัติต่อบุคคลดังกล่าวเป็นการเฉพาะ เนื่องจากเห็นว่าเป็นบุคคลซึ่งเคยกระทำความผิดมาก่อน แต่มุ่งเน้นด้านการปราบปราม มากกว่าการป้องกันแก้ไข บุคคลผู้พ้นโทษหรือพ้นจากสถานที่ควบคุม สถานสงเคราะห์ ออกมาแล้วเมื่อมิได้รับการเอาใจใส่เหลียวแลและยังเรตราหน้าเขาว่าเป็นบุคคลที่มีมลทิน เขาจะกลายเป็นกลุ่มเสี่ยงที่อาจสร้างปัญหาเป็นความเดือดร้อน เสียหายแก่สังคมต่อไปอย่างไม่จบสิ้น

ผู้กระทำผิดทางวินัย ซึ่งหมายถึงข้าราชการหรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น และผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ที่ถูกลงโทษหรือลงทัณฑ์เพราะกระทำผิดวินัยตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศหรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงาน หรือรัฐวิสาหกิจ ก็เช่นเดียวกันโดยเฉพาะผู้ที่ถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ ต้องปรับตัวและช่วยเหลือตนเองอย่างมากในการอยู่ร่วมกับสังคมเพราะสิ่งที่พวกเขากลัวคือการถูกตีตราจากสังคมนั่นเอง

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการล้างมลทิน คือ การคืนสิทธิให้แก่ผู้กระทำผิดภายหลังจากผู้กระทำผิดได้พ้นจากโทษแล้ว เนื่องจากการล้างมลทินหรือตราบาปใด ๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษซึ่งจะเป็นผลร้ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้หมดไป ซึ่งมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิและความสามารถต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษกลับคืนมา นอกจากนั้น การล้างมลทินยังมีผลทำให้ผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินเปรียบเสมือนบุคคลที่ไม่เคยกระทำความผิดหรือเคยต้องโทษมาก่อน ทั้งนี้ เพราะคงเป็นการไม่ยุติธรรมที่มลทินหรือตราบาปใด ๆ ที่เกิดจากการกระทำความผิดหรือการลงโทษจะยังคงติดตัวผู้กระทำผิดอยู่ ทั้งๆ ที่ผู้กระทำผิดก็ได้รับโทษชดใช้การกระทำของเขาแล้ว ดังนั้น เมื่อผู้กระทำผิดได้พ้นจากโทษแล้ว มลทินหรือตราบาปใดๆ ก็ควรจะถูกลบล้างไปด้วย เพราะขนาดผู้กระทำผิดที่ยังไม่พ้นจากโทษก็ยังได้รับการลบล้างการกระทำความผิดหรือโทษให้เลย แต่เนื่องมาจากมีคำพิพากษาศาลฎีกาและคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่วางแนวการวินิจฉัยว่าถึงแม้จะมีการออกกฎหมายล้างมลทิน แต่ก็ยังเป็นกฎหมายล้างโทษมิใช่ล้างการกระทำหรือพฤติกรรม การกระทำความผิดหรือความประพฤติ ผู้กระทำจึงมีความประพฤติชั่วอยู่ หรือยังเป็นบุคคลที่มีความประพฤติในทางเสื่อมเสียศีลธรรม จึงต้องห้ามมิให้เข้ารับราชการหรือเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ รวมทั้งการลงสมัครรับเลือกตั้ง ตามกฎหมาย รวมทั้งศาลสามารถนำเอาความประพฤติหรือการกระทำนั้นมาประกอบดุลยพินิจในการรอกการลงโทษหรือไม่ก็ได้ ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินจึงยังคงถูกจำกัดสิทธิในการเข้าทำงานหรือเข้ารับราชการหรือสมัครรับเลือกตั้งอันเป็นผลมาจากกฎหมาย

หลายฉบับกำหนดคุณสมบัติเอาไว้ว่า “ต้องไม่เป็นบุคคลที่มีความประพฤติเสื่อมเสีย หรือทุจริต หรือผิดศีลธรรม” คำพิพากษาศาลฎีกา คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดและบทกฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอคติในระบบกฎหมายไทยที่มีต่อบุคคลที่เคยมีมลทินโดยยังไม่ปล่อยวางและให้โอกาสแก่ผู้ที่เคยได้รับการล้างมลทินได้กลับตัวกลับใจได้อย่างเต็มที่ ยังคงจำกัดสิทธิบุคคลเหล่านั้นอยู่ซึ่งต่างจากหลักธรรมในพุทธศาสนาที่ให้โอกาสแก่ชนชั้นพระพุทธรเจ้าให้โอกาสแก่องค์ผู้มารได้บวชเพื่อกลับตัวกลับใจเป็นคนดีจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์

การปฏิเสชที่จะพิจารณาและคำนึงถึงความสามารถของบุคคลและสถานภาพที่เขาเป็นอยู่ในปัจจุบันเป็นสำคัญ รวมตลอดถึงปฏิเสชที่จะพิจารณาถึงลักษณะของหน้าที่การงานว่ามีความสัมพันธ์กับความผิดที่เขาได้เคยกระทำในอดีตหรือไม่ แต่กลับไปให้น้ำหนักอยู่ที่ความประพฤติในอดีตของเขาอย่างครอบคลุมไปเกือบทุกกรณีแม้ว่าพวกเขาจะได้รับการลงโทษหรือชดใช้กรรมที่พวกเขาได้ก่อขึ้นตามกระบวนการยุติธรรมและได้รับการล้างมลทินมาแล้วก็ตาม อุปสรรคดังกล่าวนอกจากจะเป็นการลิดรอนศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นมนุษย์แล้วยังอาจเป็นแรงบีบหรือแรงผลักดันให้ผู้ที่ได้รับการล้างมลทินเลือกทางเลือกที่จะเดินต่อไปในอนาคตน้อยลง ซึ่งอาจจะกลายเป็นแรงกระตุ้นไม่ทางตรงก็ทางอ้อมให้พวกเขาหันกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกครั้ง และนั่นเท่ากับว่าศาลก็เป็นแรงหนึ่งที่มีส่วนในการผลักดันบุคคลเหล่านั้นปฏิเสชสังคมและเข้าสู่สังคมของอาชญากรเพื่อกระทำความผิดซ้ำ และอีกประการหนึ่งคือบทบัญญัติของพระราชบัญญัติล้างมลทินในปัจจุบันยังมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และผลแห่งการล้างมลทิน รวมถึงการกำหนดขอบเขตของบุคคลผู้ที่มีสิทธิได้รับการล้างมลทินให้ชัดเจน ซึ่งประเด็นดังกล่าวควรจะเป็นข้อพิจารณาในการร่างกฎหมายล้างมลทินในอนาคตต่อไป

นอกจากนี้กฎหมายล้างมลทินประเทศไทยไม่มีกระบวนการแยกแยะและกลั่นกรองผู้กระทำความผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทินซึ่งแตกต่างจากกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศ กล่าวคือ กฎหมายล้างมลทินของไทยจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดที่พ้นโทษแล้วหรือกำลังรับโทษหรือรับทัณฑ์อยู่ได้รับการล้างมลทินโดยไม่คำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้หรือไม่ หรือเป็นบุคคลที่กระทำความผิดติดนิสัยที่กระทำความผิดซ้ำซากหรือไม่ โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้กระทำความผิดคนนั้นจะต้องพ้นจากโทษหรือรับโทษหรือรับทัณฑ์และจะต้องกระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติล้างมลทินฉบับนั้นกำหนด ดังนั้น ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ได้พ้นจากโทษหรือ พ้นจากรับโทษหรือรับทัณฑ์ หรือไม่ได้กระทำความผิดขึ้นภายในช่วงระยะเวลาที่พระราชบัญญัติฉบับนั้นกำหนด ผู้กระทำความผิดก็จะไม่ได้รับการล้างมลทิน แต่กฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศจะกำหนดให้เฉพาะผู้กระทำความผิดที่มีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้วเท่านั้นที่ได้รับการล้างมลทินโดยการใช้

ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการแยกแยะ ถัดมากรองผู้กระทำผิดที่สมควรจะได้รับการล้างมลทิน ซึ่งจากหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวทำให้กฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศสามารถนำมาใช้ในการนำผู้กระทำผิดความผิดกลับมาคืนสังคมได้ภายหลังจากที่ผู้กระทำผิดได้พ้นโทษแล้ว ในขณะที่กฎหมายล้างมลทินของไทยจะมีผลใช้บังคับเฉพาะเป็นกรณีๆ ไป ประกอบกับเป็นกฎหมายที่มีผลต่อผู้กระทำผิดทุกคนโดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำผิดคนนั้นจะเป็นผู้กระทำผิดที่มีความประพฤติดีหรือไม่ สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้หรือไม่ เป็นผู้กระทำผิดชนิดนิสัยหรือไม่ จึงทำให้ผู้กระทำผิดชนิดนิสัยที่ไม่สามารถปรับปรุงตัวเองได้มีโอกาสได้รับการล้างมลทินในประเทศไทยด้วย ซึ่งประเด็นดังกล่าวควรจะเป็นข้อพิจารณาในการร่างกฎหมายล้างมลทินของไทยในอนาคตต่อไปเช่นกัน

อีกประเด็นที่น่าสนใจ คือ กฎหมายล้างมลทินของไทยที่ไม่มีการคุ้มครองหรือคำนึงถึงผู้เสียหายแต่อย่างใด อาชญากรรมเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคล ซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการฟื้นฟูเยียวยาความเสียหายโดยผู้กระทำผิดที่ควรจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง การจัดการอาชญากรรมไม่จำเป็นจะเป็นเรื่องของรัฐที่จะทำการลงโทษโดยเฉพาะโทษจำคุกเพียงอย่างเดียว จึงควรพิจารณาว่าอาชญากรรมที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลโดยตรงต่อเหยื่อซึ่งเป็นปัจเจกชนมากกว่า จะเห็นว่าเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นกับรัฐหรือบ้านเมือง ดังนั้น ความยุติธรรมเหมาะสมและถูกต้องที่สุด ก็คือการที่เหยื่ออาชญากรรมที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะได้รับการเยียวยาแก้ไขและฟื้นฟู จึงน่าใคร่ครวญว่าการร่างกฎหมายล้างมลทินควรคำนึงถึงเหยื่ออาชญากรรมด้วย

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อบรรลุผลสูงสุดในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย จะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงในกลไกหลายด้านพร้อมกัน อาทิ

ฝ่ายนิติบัญญัติ จะต้องศึกษาวิจัยสำรวจบรรดากฎหมายต่างๆ หากพบว่ามี การ ขัดหรือแย้ง กับข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี ก็ต้องดำเนินการยกเลิกหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับข้อตกลงดังกล่าวให้มากที่สุดและโดยไม่ชักช้า และต้องสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยอยู่ตลอดเวลาว่าควรมีการตรากฎหมายฉบับใดเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด หากเกิดความจำเป็นก็ควรดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เพื่อให้มีตรากฎหมายดังกล่าว ฝ่ายนิติบัญญัติควรใช้กลไกตามรัฐธรรมนูญและบรรดากฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบ เร่งรัดฝ่ายบริหารให้ดำเนินการตาม

อำนาจหน้าที่ในอันจะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและที่สำคัญฝ่ายนิติบัญญัติควรสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยตรงไม่ควรปล่อยให้ฝ่ายตุลาการตีความสร้างหลักกฎหมายแต่เพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้เพราะฝ่ายนิติบัญญัติมีที่มาจากประชาชนโดยตรงและเป็นตัวแทนของประชาชนทุกกลุ่มโดยเฉพาะชนชั้นล่างที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่มีอำนาจต่อรองและถูกฉ้อโกงสิทธิมาโดยตลอด อีกทั้งการใช้อำนาจตุลาการ แม้จะมีลักษณะการใช้อำนาจที่แตกต่างไปจากอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหาร แต่โดยหัวใจของการใช้อำนาจตุลาการ คือการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ด้วยเหตุที่วิธีการใช้อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจบริหาร เป็นการใช้อำนาจในลักษณะที่กำหนดหน้าที่มากกว่าที่จะคำนึงถึงสิทธิ เมื่อเป็นเช่นนี้บทบาทของอำนาจตุลาการสามารถที่จะทำให้เกิดความเป็นธรรม ความเสมอภาคได้ ในลักษณะที่ตรวจสอบและถ่วงดุลกับอำนาจทั้งสองแต่ในทางกลับกันฝ่ายนิติบัญญัติสามารถที่จะสร้างหลักกฎหมายให้กับฝ่ายตุลาการเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเช่นกัน

ดังนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติควรมีบทบาทในการแก้ไขกฎหมายล้างมลทินของไทยให้มีผลในทางปฏิบัติและวางหลักกฎหมายดังกล่าวให้ชัดเจนดังเช่นกฎหมายล้างมลทินของต่างประเทศเพื่อให้บรรลุถึงเจตนารมณ์ของการล้างมลทินที่แท้จริง ซึ่งควรวางหลักการแก้ไขกฎหมายล้างมลทิน ดังนี้

1. ควรกำหนดมาตรการแยกแยะกลั่นกรองให้ผู้กระทำผิดทั้งทางอาญาและทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินตามกฎหมายจะต้องเป็นผู้กระทำผิดที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้วเท่านั้น เพื่อป้องกันผู้กระทำผิดคิดนิยัยทำผิดซ้ำซากได้รับการล้างมลทิน
2. ควรกำหนดมาตรการฟื้นฟูและเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยให้ผู้กระทำผิดที่จะได้รับการล้างมลทินเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง
3. การล้างมลทินมีผลเป็นการห้ามผู้อื่นมิให้ยกคำพิพากษาของผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินมาใช้อย่างเป็นทางการหลักฐานในการพิจารณาตัดสินของศาล ศาลชั้นอุทธรณ์ ศาลฎีกา หรือบุคคลที่มีอำนาจ เพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวได้เคยกระทำความผิด ถูกตั้งข้อหา ถูกฟ้องคดี หรือถูกพิพากษาลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน
4. การออกกฎหมายล้างมลทินควรบัญญัติข้อยกเว้นกรณีมีกฎหมายพิเศษกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าทำงานไว้เป็นการเฉพาะ ควรให้เป็นไปตามกฎหมายพิเศษนั้น
5. การออกกฎหมายล้างมลทินควรบัญญัติเป็นข้อห้ามไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดกล่าวอ้างเหตุที่บุคคลนั้นเคยถูกลงโทษเป็นเหตุจำกัดสิทธิหรือฉ้อโกงสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทินทุกกรณี”

ฝ่ายบริหาร จะต้องมีความจริงใจและให้ความสำคัญแก่การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งด้านนโยบายและด้านปฏิบัติการ เพื่อให้สอดคล้องกับ หลักการแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน บรรดาข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทย เป็นภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ อาทิ ควรกำหนดเป็นมติคณะรัฐมนตรีว่า นโยบายของรัฐบาลและของหน่วยงานของรัฐ ทุกแห่งต้อง ให้เคารพและต้องส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจังสนับสนุนทางด้านงบประมาณ และอัตราค่าจ้างบุคลากรเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการเรื่องดังกล่าวควรให้ความรู้การศึกษาด้านสิทธิมนุษยชนแก่เจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับชั้น เพื่อให้มีการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน ขอมรับในหลักการที่ว่าเจ้าหน้าที่รัฐต้องส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้แก่ประชาชน ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนตามอำเภอใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียกร้องสิทธิของประชาชน ฯลฯ และกำหนดในประมวลจริยบรรณของเจ้าหน้าที่รัฐทุกระดับให้เจ้าหน้าที่ต้องเคารพและส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วยเสมอ กำหนดกลไกและมาตรการในการตรวจสอบ ทั้งทางด้านกฎหมาย ด้านการบริหาร การปกครองเพื่อตรวจสอบป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่รัฐละเมิดสิทธิมนุษยชน และหากมีการละเมิดจะต้องมีการดำเนินการทางวินัยและดำเนินคดีตามขั้นตอนของ กระบวนการยุติธรรมอย่างเข้มงวดและรวดเร็ว ฝ่ายบริหารซึ่งมีบทบาทตามรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย จะต้องสำรวจ อยู่ตลอดเวลาว่า มีกฎหมาย กฎหรือระเบียบข้อบังคับใดที่ขัดหรือแย้ง กับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน บรรดาข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ที่ประเทศไทยเป็นภาคี หากพบว่ามีก็ต้องดำเนินการยกเลิกแก้ไขหรือปรับปรุงให้สอดคล้องกันโดยมิชักช้า อนึ่ง ในฐานะที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้มีบทบาทเสนอร่างกฎหมาย ส่วนใหญ่ของประเทศ ก็ต้องสนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัยสำรวจว่ามีความจำเป็นจะต้องตรา กฎหมาย หรือกฎ ระเบียบ ข้อบังคับใหม่ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญก็ควรดำเนินการโดยไม่ชักช้า ฝ่ายบริหารจะต้องส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เกิดผลในทางปฏิบัติโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง รักและหวงแหน ปกป้องสิทธิ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐกิจมากที่สุด ทั้งในระดับรัฐบาล และในระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่ดีได้ผู้แทนที่มีคุณภาพเพื่อ พัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีประสิทธิภาพมากเพียงใด ก็จะช่วยให้การส่งเสริมและคุ้มครองมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยเช่นกัน ฝ่ายบริหารต้องประสานงานกับต่างประเทศอย่างใกล้ชิด เพื่อร่วมมือกันในการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และควรพิจารณาเข้าเป็นภาคีข้อตกลงระหว่าง ประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทย ยังมีได้เป็นภาคี และไม่ควรรตั้งข้อสงวนในการเข้าเป็นภาคี จนเกินความจำเป็น กรณีที่ได้ตั้งข้อสงวนไว้แล้วเมื่อสถานการณ์ได้เปลี่ยน แปลง

ไป ก็ควร ทบทวนยกเลิกข้อสงวนโดยมิชักช้าด้วย ฝ่ายบริหารจะต้องส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาวิจัยในเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง ส่งเสริมให้มีความรู้ด้านสิทธิมนุษยชนแก่ประชาชนทุกคนอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ตลอดจนมีการประชาสัมพันธ์ในเรื่องสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ โดยใช้ศักยภาพ ของเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ทันสมัย เพื่อประโยชน์ในการให้ประชาชนได้รับข่าวสาร ได้รับ ความรู้ที่ทันสมัยและมีการตื่นตัวสนใจเรื่องสิทธิมนุษยชนอยู่เสมอ ฝ่ายบริหารจะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้องค์กรทางธุรกิจทั้งในประเทศและธุรกิจข้ามชาติ ให้มีการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนไม่กระทำการใดๆ อันเป็นการแสวงหากำไรโดยขาดความสำนึกและความรับผิดชอบ ต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ที่ด้อยกว่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้มีการจัดทำประมวลจริยธรรม สำหรับองค์กรธุรกิจดังที่ปรากฏอยู่ในหลายประเทศในปัจจุบัน ฝ่ายบริหารจะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้ภาคเอกชน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้มีบทบาทมากยิ่งขึ้นในการร่วมมือกับรัฐสอดส่องตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน แก่ไขเยียวว่าผู้ที่ได้รับผลร้ายจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมให้ประชาชนผู้ยากไร้ หรือ ผู้ด้อยโอกาสได้รับการคุ้มครองดูแล จากรัฐและสามารถใช้สิทธิเสรีภาพได้เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้โดยรัฐให้การสนับสนุนด้าน งบประมาณตลอดจนการให้หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่รัฐสนับสนุนการดำเนินงานของภาคเอกชน อย่างใกล้ชิดและจริงจังด้วย

ฝ่ายตุลาการ การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นการปฏิรูปครั้งยิ่งใหญ่เป็นครั้งแรก และได้ทำให้กระบวนการยุติธรรมประเทศไทย มีมาตรฐานทัดเทียมกับระดับสากลและการอำนวย ความยุติธรรมแก่ประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูง จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรตุลาการครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่ง โดยแยกองค์กรตุลาการออกจากกระทรวงยุติธรรมและได้จัดตั้งศาลเพิ่มขึ้นอีก 2 ศาลแยกออกจาก ศาลยุติธรรมคือ ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ อนึ่ง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 26 ได้กำหนดกลไกการคุ้มครอง การใช้สิทธิ เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญไว้ว่า

"การใช้อำนาจอธิปไตยขององค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้"

โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้กำหนดกลไกให้ประชาชนสามารถขอรับการคุ้มครอง จากศาลไว้ในมาตรา 28 วรรคสองว่า

“บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกทบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”

คำว่า “ศาล” ตามมาตรา 28 วรรคสองหมายถึงศาลทุกประเภทคือ ศาลยุติธรรม ศาลทหาร ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น องค์การตุลาการทุกประเภทดังกล่าวจึงควรดำเนินการทุกอย่างเพื่อให้ สอดคล้อง กับรัฐธรรมนูญ อาทิ

1. การนำบทบัญญัติและเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มาพิจารณาประกอบและปรับให้เข้ากับกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีให้มากที่สุด เท่าที่จะทำได้ เช่น มาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้”

(3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างยุติธรรมภายในระยะเวลาอันสมควร และเสียค่าใช้จ่ายตามควรแก่กรณี

ดังนั้น ศาลจะต้องดำเนินการกระบวนการพิจารณาพิพากษาในคดีอาญาด้วยความ รวดเร็ว ไม่ให้เกิดความล่าช้า อันจะทำให้จำเลยที่ไม่ได้รับการประกันตัวต้องถูกขังใน เรือนจำ ระหว่างการพิจารณาคดีเป็นเวลานานเกินควรกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพ ของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา และมีผลกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามมาตรา 26 อีกด้วย

2. ผู้พิพากษาหรือตุลาการควรให้ความสนใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นพิเศษ ทั้งที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายระดับรอง เช่น ประมวลกฎหมาย หรือพระราชบัญญัติฯ และที่เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทย เป็นภาคี รวมทั้งแนวคำพิพากษาของศาลต่างๆ ในต่างประเทศ เพื่อจะได้นำมาใช้ เป็นแนวคิดในการดำเนินการกระบวนการพิจารณาพิพากษาให้ทันสมัย และมีวิสัยทัศน์ ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น การดำเนินการดังกล่าวควรกระทำโดยการ จัดให้มีการฝึกอบรม การจัด สัมมนา การศึกษาดูงาน และการจัดให้มีห้องสมุดที่ทันสมัยไว้ให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการควรศึกษาและทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมของไทยอันเป็นวัฒนธรรมชาวพุทธอย่างลึกซึ้ง ต้องพิจารณาคดีอย่างปราศจากอคติทั้งปวง โดยเฉพาะอคติต่อชนชั้นและอคติต่อผู้ที่เคยมีมลทิน และที่สำคัญต้องพึงตระหนักว่าผู้พิพากษาต้องมีทัศนคติที่จะยืนหยัดต่อสู้เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของปัจเจกบุคคลจากการล่วงละเมิดอันมิชอบด้วยกฎหมายจากปัจเจกบุคคลและจากรัฐเองด้วย มิใช่คิดว่าตนเองคือนักกฎหมายภาครัฐที่ต้องทำการสนองวัตถุประสงค์ของรัฐ

3. องค์การตุลาการทุกประเภท ควรมอบหมายให้นักวิจัยที่มีความรู้ ความ สามารถ และมีความเป็นอิสระเป็นกลางอย่างแท้จริง ทำการวิเคราะห์วิจัยและประเมินผล การดำเนินงานรวมทั้ง

การพิจารณา พินิจของศาลทุกประเภท ทั้งด้านบทบัญญัติของกฎหมาย กระบวนการพิจารณา พินิจของศาลว่า มีความเหมาะสม สะดวกรวดเร็วมากน้อยเพียงใด วิเคราะห์แนวคำพิพากษา ของศาลในทางวิชาการว่า มีแนวโน้มไปในทางใด สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายและ รัฐธรรมนูญมากน้อยเพียงใด รวมทั้งบุคลากรคือผู้พิพากษา ตูลาการว่า มีทักษะมีความสนใจใน ความสำคัญต่อกระบวนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศ และตามมาตรฐานสากลมากน้อย เพียงใด ฯลฯ เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้รับมาทำการแก้ไขปรับปรุงระบบการคุ้มครองสิทธิ มนุษยชน โดยองค์กรตุลาการให้มีประสิทธิภาพการวิจัยดังกล่าวการกระทำในทุกๆ 3-5 ปี เพื่อจะได้ข้อมูล ที่ทันสมัยอยู่เสมอ

ในส่วนของการล้างมลทินควรกำหนดเงื่อนไขและขอบเขตของกฎหมายล้างมลทิน ดังนี้

1. ควรนำหลักเกณฑ์การล้างมลทินในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษมาปรับใช้กับการออกกฎหมายล้างมลทินของไทยโดยกำหนดให้ผู้กระทำความผิดทั้งทางอาญาและทางวินัยที่จะ ได้รับการล้างมลทินตามกฎหมายจะต้องเป็นผู้กระทำความผิดที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้ว เท่านั้น กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการล้างมลทินจะต้องไม่หวนกลับไปกระทำความผิด อีกภายในช่วงระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเฉพาะผู้กระทำความผิดที่สามารถ แก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้วเท่านั้นกลับคืนสังคม ส่วนผู้กระทำความผิดคดีฉ้อโกงหรือผู้กระทำความผิดที่ไม่ สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ไม่มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน เพราะการล้างมลทินไม่ก่อให้เกิด ประโยชน์ใด ๆ แก่บุคคลดังกล่าว

2. ควรใช้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการแยกแยะกลิ่นกรองผู้กระทำความผิดโดยคัดกรองผู้ที่ มีความประพฤติดีและสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้เท่านั้นที่จะได้รับการล้างมลทิน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์จะต้องผ่านพ้นระยะเวลานานพอสมควรถึงจะมีสิทธิได้รับการล้าง มลทิน ในส่วนของผู้กระทำความผิดทางวินัยที่จะได้รับการล้างมลทินควรกำหนดระยะเวลาหลังจากการ ได้รับโทษแตกต่างกันเช่น ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษ ไล่ออก ปลดออก จะต้องผ่านพ้นระยะเวลานาน พอสมควรและนานกว่าผู้ที่ถูกลงโทษให้ออก ตัดเงินเดือน ลดขั้นเงินเดือน และผู้กระทำความผิดขณะอายุ ไม่เกิน 18 ปี บริบูรณ์ ใช้ระยะเวลาน้อยกว่าผู้ที่กระทำความผิดที่มีอายุ 18 ปี บริบูรณ์ ขึ้นไป

3. การออกกฎหมายล้างมลทินควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และโดยเฉพาะผลแห่ง การล้างมลทินให้ชัดเจน กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดทางวินัยใช้ระยะเวลาเป็นเครื่องมือในการล้างมลทิน และให้ได้รับการล้างมลทินโดยผลของกฎหมายโดยไม่ต้องยื่นคำร้อง ส่วนผู้กระทำความผิดทางอาญา ให้ยื่นคำร้องตามข้อ 5 และมีผลให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้กระทำความผิด ได้สูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดและการลงโทษกลับคืนมา เสมือนไม่เคยกระทำความผิด

หรือต้องโทษมาก่อนและมีผลทำให้ทะเบียนประวัติอาชญากรของผู้กระทำผิดถูกลบล้างไปด้วย นอกจากนี้ผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทิน ผู้บังคับบัญชาไม่สามารถสั่งลงโทษเพิ่มโทษ หรือลดโทษให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัยผู้นั้นได้อีก และมีสิทธิได้รับการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน โดยมีสิทธิสมบูรณ์เช่นเดียวกับบุคคลซึ่งไม่เคยได้รับโทษทางวินัยในทุกกรณี

4. ควรกำหนดขอบเขตของบุคคลผู้มีสิทธิได้รับการล้างมลทินในกฎหมายล้างมลทิน ให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีผู้ถูกลงโทษทางวินัย กล่าวคือ “ผู้ถูกลงโทษทางวินัย” ต้องเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างของกระทรวง ทบวง กรม ผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจ ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญหรือผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องถิ่น ผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมาย กองอาสารักษาดินแดน ที่ถูกลงโทษทางวินัยตามกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้มิได้หมายความว่าถึงบุคคลทั่วไป

5. ควรกำหนดมาตรการฟื้นฟูและเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับการล้างมลทินเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง โดยการจ่ายค่าทดแทนให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม

6. กำหนดให้ผู้กระทำผิดทางอาญาที่จะขอล้างมลทินยื่นคำร้องต่ออัยการจังหวัด ณ จังหวัดที่ผู้ยื่นคำร้องมีภูมิลำเนาอยู่ขณะยื่นคำร้อง ประกอบกับเอกสารและพยานหลักฐานต่างๆ ที่แสดงว่าผู้กระทำผิดคนนั้นเป็นบุคคลที่สามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้แล้วเพื่อให้อัยการพิจารณาหลักฐานเหล่านั้นและจัดทำบัญชีรายชื่อผู้ที่สมควรได้รับการล้างมลทินยื่นต่อศาล เพื่อให้ศาลสั่งให้พ้นมลทิน

7. ควรแก้ไขมาตรา 7 ของพระราชบัญญัติล้างมลทิน เพื่อให้เกิดความชัดเจนในผลของการล้างมลทิน ดังนี้ “การล้างมลทินไม่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ได้รับการล้างมลทินในอันที่จะเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ที่เสียไปก่อนได้รับการล้างมลทิน”

8. การล้างมลทินมีผลเป็นการห้ามผู้อื่นมิให้ยกคำพิพากษาของผู้กระทำผิดที่ได้รับการล้างมลทินมาใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาล ศาลชั้นอุทธรณ์ ศาลฎีกา หรือบุคคลที่มีอำนาจ เพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวได้เคยกระทำความผิด ถูกตั้งข้อหา ถูกฟ้องคดี หรือถูกพิพากษาลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน

9. การออกกฎหมายล้างมลทินควรบัญญัติเป็นข้อห้ามไว้ว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดกล่าวอ้างเหตุที่บุคคลนั้นเคยถูกลงโทษเป็นเหตุจำกัดสิทธิหรือลดรอนสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้างมลทินทุกกรณี”

10. การออกกฎหมายล้างมลทินควรบัญญัติข้อยกเว้นกรณีมีกฎหมายพิเศษกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้าทำงานไว้เป็นการเฉพาะ ควรให้เป็นไปตามกฎหมายพิเศษนั้น

ดังนั้น ควรบัญญัติกฎหมายล้างมลทิน โดยภาพรวมของกฎหมายอาจจะแบ่งเป็นหมวดต่างๆ ดังต่อไปนี้

หมวดที่ 1 บทนำ

ส่วนที่ 1 วัตถุประสงค์

ส่วนที่ 2 คำนิยาม/คำจำกัดความ

ส่วนที่ 3 บทบัญญัติข้อยกเว้น

หมวดที่ 2 ขอบเขตของผู้มีสิทธิได้รับการล้างมลทิน

ส่วนที่ 1 การล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษ

ส่วนที่ 2 การล้างมลทินให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

หมวดที่ 3 หลักเกณฑ์และวิธีการล้างมลทิน

ส่วนที่ 1 หลักเกณฑ์ และวิธีการล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องโทษ

ส่วนที่ 2 หลักเกณฑ์และวิธีการล้างมลทินให้แก่ผู้ถูกลงโทษทางวินัย

ส่วนที่ 3 หลักเกณฑ์ และวิธีการล้างมลทินให้แก่ผู้กระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

ส่วนที่ 4 มาตรการฟื้นฟูและเยียวยาเหยื่ออาชญากรรมโดยให้ผู้กระทำความผิดที่จะได้รับการล้างมลทินเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง

หมวดที่ 4 ผลของการล้างมลทิน

ส่วนที่ 1 ผลทางกฎหมายของผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทิน

ส่วนที่ 2 ผลทางกฎหมายของผู้ถูกลงโทษทางวินัยที่ได้รับการล้างมลทิน

หมวดที่ 5 ข้อยกเว้นและข้อห้ามการจำกัดสิทธิ

ส่วนที่ 1 ข้อยกเว้นการเรียกร้องสิทธิหรือประโยชน์ใดๆ ก่อนได้รับการล้างมลทิน

ส่วนที่ 2 ข้อห้ามมิให้ยกคำพิพากษาของผู้กระทำความผิดที่ได้รับการล้างมลทินมาใช้อ้างเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาล ศาลชั้นอุทธรณ์ ศาลฎีกา หรือบุคคลที่มีอำนาจ เพื่อพิสูจน์ว่าบุคคลดังกล่าวได้เคยกระทำความผิด ถูกตั้งข้อหา ถูกฟ้องคดีหรือถูกพิพากษาลงโทษในความผิดนั้นมาก่อน

ส่วนที่ 3 ข้อห้ามมิให้ผู้ใดกล่าวอ้างเหตุที่บุคคลนั้นเคยถูกลงโทษ
เป็นเหตุจำกัดสิทธิหรือสิทธิของผู้ที่ได้รับการล้าง
มลทินทุกกรณี

หมวดที่ 6 อำนาจอัยการและศาล

ส่วนที่ 1 อำนาจอัยการ

ส่วนที่ 2 อำนาจศาล

หมวดที่ 7 บทเฉพาะกาล

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2541). กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- _____. (2549). ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- กิตติบดี ไยพล. (2544). ปัญหาการละเมิดสิทธิประชาชนในประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้พันโทในการเข้าทำงาน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กุลพล พลวัน. (2527). สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- _____. (2538). พัฒนาการสิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- _____. (2543). สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- _____. (2547). กฎหมายระหว่างประเทศกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน: เอกสารการสอนชุดวิชาหลักกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย สาขาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2551). การเลือกปฏิบัติที่อาจฟ้องต่อศาลปกครอง: เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง บทบาทของอัยการในคดีปกครอง การอบรมหลักสูตรอัยการจังหวัด. 26 มิถุนายน 2543. (เอกสารอัดสำเนา).
- เกียรติก้อง กิจการเจริญดี. ข้อพิพาทเกี่ยวกับการล้างมลทินตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550 จากความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). สังคมทุรชน ยุทธศาสตร์ความล่มสลายของสังคม. กรุงเทพฯ: ชัคเชตมีเดีย.
- แก้วสรร อติโพธิ. (2541). รวมสารรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: มติชน.
- เกศิณี หงสนันท์. (2520). วิวัฒนาการของระบบราชการไทย: การศึกษาเปรียบเทียบพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนฉบับต่างๆ. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

- เกษวารรงค์ จินะแสน. (2542). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมความประพฤติในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน**. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส). (2540). **สิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2540.
- คณะอนุกรรมการประชาพิจารณ์. (2543). **ร่างนโยบายและแผนปฏิบัติการแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนสำหรับการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์. (2530). **สวัสดิการสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิตติ ดิงศกัทธิย์. (2536). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: บริษัทกรุงสยามพรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- จรัญ โฆษณานันท์. (2543). **นิติปรัชญาภาคสอง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (2543). **นิติปรัชญาภาคหนึ่ง**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2533). **เอกสารประกอบการสอนวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบและอาชญาวิทยา: กฎหมายอาญาฝรั่งเศส**. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2538). **กฎหมายปกครอง**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชาย เสวิกุล. พล.ต.ต. (2517). **อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศาสนต์. (ม.ป.ป.). **บทความทางกฎหมายเรื่อง การยกเว้นกฎหมาย**. (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา).
- ไชยเจริญ สันติศิริ. (2506). **คำบรรยายอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวิทยา.
- ตรีสุข พลังกูร. (2545). **การใช้พุทธธรรมในการพัฒนาชีวิต: ศึกษากรณีผู้พ้นโทษเข้ารับการอุปสมบท ณ วัดหนองปลิง ตำบลดอนแสลบ อำเภอยะหา จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แถมสุข นุ่มนนท์. (2522). **ยังเติร์กุ่นแรก กบฏ ร.ศ.130**. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์.
- เทิดศักดิ์ บุญยไวยโรจน์. (2540). **การแก้ไขฟื้นฟูนักโทษ: ศึกษากรณีการฝึกอาชีพและการบังคับใช้แรงงาน**. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธีรนนท์ ขาวเผือก. (2542). การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ศึกษากรณีคนพิการ. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีระพล อรุณะกสิกร, ผู้รวบรวม. (2541). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. กรุงเทพฯ: วิทยูชน.
- นัทธี จิตสว่าง. (2506). การราชทัณฑ์ในชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.
- เนติบัณฑิตยสภา. (2539). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจำปีพุทธศักราช 2539. (กรุงเทพฯ: จีรรัชการพิมพ์).
- เบญจวัฒน์ ศิวะบวร. หลักการในการสงเคราะห์ผู้พ้นโทษ. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2543). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญใหม่. กรุงเทพฯ: วิทยูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2536). กฎหมายมหาชน เล่ม 1. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- เบญจวัฒน์ ศิวะบวร. (2527). การสงเคราะห์ผู้พ้นโทษในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประคนธ์ พันธุ์วิชาติกุล. (2523). การลงโทษสถานหนักต่อผู้กระทำความผิดกฎหมาย. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเทือง ธนียผล. (2538). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประสิทธิ์ ไชวโณกุล. (2540). เหลียวหลังดู กฎหมายและความยุติธรรม. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). หลักทัณฑวิทยา. กรุงเทพฯ: บริษัทการพิมพ์.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). อาชญวิทยา: สำนักดั้งเดิมและสำนักกึ่งดั้งเดิม. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2525). “ความขัดแย้งด้านปรัชญาอาชญวิทยาซึ่งมีผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” วารสารอาชญวิทยาและงานยุติธรรม. 1,3.
- _____. (2536). การควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม หลักทฤษฎีและมาตรการ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2536.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2536). สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2543). กรุงเทพฯ: วิทยูชน.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. (2551). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศาล.

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2502. (ม.ป.ป.).

กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมี

พระชนมพรรษา 60 พรรษา พ.ศ. 2530. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2526. (ม.ป.ป.).

กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พระราชบัญญัติล้างมลทินผู้กระทำความผิดทางการเมือง ร.ศ. 130 พุทธศักราช 2475. (ม.ป.ป.).

กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรง

ครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี พ.ศ. 2539. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระ

ชนมพรรษา 80 พรรษา พ.ศ. 2550. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พระราชบัญญัติล้างมลทินให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีเกณฑ์แรงงานหรือทรัพย์สิน

ในระหว่างมหาสงครามเอเซียบูรพา พ.ศ. 2489. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พัทยา สายหู. (2524). กลไกรของสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพสิฐ พาณิชยกุล. (2544). ลิทธิชุมชน ปัญหาและพัฒนการทางความคิด. เชียงใหม่: สาขา
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มนตรี รูปสุวรรณ. (2533). กฎหมายรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะนิติศาสตร์. (2530). เอกสารประกอบการสัมมนาระดับชาติเรื่อง
การสอนสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. คณะสังคมศาสตร์. (2528). เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการ

ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหลังปล่อย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2540). การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2542). เอกสารการสอนชุดวิชา อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา
หน่วยที่ 1-8 สาขาวิทยาการจัดการ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

รัชนิกร โชติชัยสถิตย์. (2537). กลไกระดับชาติในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนใน
กระบวนการยุติธรรมทางอาญา. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. (2550). กรุงเทพฯ: กลุ่มงานผลิตเอกสาร
สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. (กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน)

ลิขิต วีรเวทิน. (2541). การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพจน์ วิสสุตพิชญ์. (2540). หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วาสนา รอดเยี่ยม (2524). การลบล้างคำพิพากษาลงโทษจำคุก. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหา
บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิทยากร เขียงกุล. (2543). อธิบายศัพท์การเมืองการปกครองสมัยใหม่. กรุงเทพฯ: สายธาร.

วิริยะ นามศิริพงศ์พันธุ์ และคนอื่นๆ. (2547). การแก้ไขกฎหมายที่กีดกันคนพิการในการเข้าไป
มีส่วนร่วมในสังคม: ศึกษากรณีกฎหมาย และกฎระเบียบที่จำกัดสิทธิคนพิการในการ
ประกอบอาชีพ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ศิริสา พูลสนอง. (2543). การล้างมลทินในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย กษิติประดิษฐ์. (2542). สิทธิมนุษยชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2545). อดติ 4 ในระบบกฎหมายไทย. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมรรถชัย วิศาลาภรณ์. (2539). การคุ้มครองประเพณีหลักการและวิธีปฏิบัติงานควบคุมและ
สอดส่อง. (เอกสารอัดสำเนา). กรุงเทพฯ: กรมคุ้มครองประเพณี กระทรวงยุติธรรม.

สมลักษณ์ ริมพะสุต. สิทธิมนุษยชนและผู้ติดเชื้อเอชไอวี: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศไทย.
วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สหธน รัตนไพจิตร. (2527). ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัย
ใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สถาบันกฎหมายอาญา. (2541). รัฐธรรมนูญใหม่มีอะไรใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
เดือนตุลา จำกัด.

สุดสงวน สุธีรส. (2546). อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์. กรุงเทพฯ: คณะสังคม
สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุณีย์ มัลลิกะมาลย์ และคนอื่นๆ. (2528). รายงานผลการวิจัย ตุลาการหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุพจน์ ธรรมมา. (2525). การศึกษาระบบการอภัยโทษ. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหา
บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุริยะ สิทธิชัย. (2535). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและบรรเทาผลกระทบของการ
ต้องโทษจำคุกต่อผู้พ้นโทษ. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2531). “บันทึกของนายออร์ซ ปาดูซ์ (Georges Padoux) ที่ปรึกษาการ
ร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127”

วารสารนิติศาสตร์, 182 (มิ.ย.)

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2541). ทางออกจากโครงสร้างอันอยู่ดิฐธรรมและข้อเขียนอื่นๆ ของ ศ.ศิวรักษ์
ในรอบกึ่งทศวรรษ. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.

สุวิทย์ นิ่มน้อย. (2527). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสน่ห์ จามริก. (2531). พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สมาคมสิทธิเสรีภาพ
ของประชาชน.

_____. (2542). สิทธิมนุษยชนเกณฑ์คุณค่าและฐานความคิด. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานข้าราชการพลเรือน. (2542). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนา
คุณธรรมและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2551). กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทาง
พลเมืองและสิทธิทางการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

_____. (2551). กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม.

กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. (2525). รายงานการประชุมสภาผู้แทน (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 1

พุทธศักราช 2525 เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

_____. (2530). รายงานการประชุมสภาผู้แทน (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 2 พุทธศักราช 2530 เล่ม 5.

กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

_____. (2539). รายงานการประชุมสภาผู้แทน (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 10 พุทธศักราช 2539.

กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

โสภา ชูพิกุลชัย และคนอื่นๆ. (2524). การศึกษาสาเหตุและปริมาณของการกระทำผิดซ้ำ เสนอต่อ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.

- เตริน ปุณณะหิตานนท์. (2523). **การกระทำผิดในสังคม**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร วิชัยลักษณ์, ผู้รวบรวม. (2501). **พระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2499**. พระนคร: นิติเวช.
- หยุด แสงอุทัย. (2540). **กฎหมายอาญา ภาค 1**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2512). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป**. พระนคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2538). **หลักรัฐธรรมนูญทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- องค์การสหประชาชาติ. (2495). **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน**. พระนคร: โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- อัครัยสูตร. (2546). **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อุททิส แสนโกสิก. (2515). **หลักกฎหมายอาญาการลงโทษ**. อุททิสสูตรณ์. กรุงเทพฯ: กรมสรรพสามิต.
- อนุสัญญาฉบับที่ 111 ว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางการประกอบอาชีพการงาน**. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- Adler, Freda, Mueller, Gerhard O. W. and Laufer, William S. (1995). **Criminology**. New York: McGraw Hill.
- Alpert, Geoffrey P. (1980). **Legal rights of prisoners**. Beverly Hills, Calif: Sage.
- Anti-Discrimination Board. (2008). **Anti-Discrimination legislation**. Available from www.lawlink.nsw.gov.au/adb.nsf/pages/lawsindex (11 October 2008)
- _____. (2008). **Unlawful discrimination in New South Wales**. Available from www.lawlink.nsw.gov.au/adb.nsf/pages/lawsindex (10 October 2008)
- Bartlett, Harriett M. (1970). **The common base of social work practice**. New York: National Association of Social Workers.
- Caldwell, Robert Graham. (1956). **Criminology**. 2nd ed. New York: The Ronald Press Company.
- Crawford, James. (1995). **The Rights of peoples**. New York: Oxford
- Davidson, J. Scott. (1993). **Human rights**. Buckingham: Open University Press. University Press.

- The Equal Opportunity Commission. (2008). **Equal opportunity, anti-discrimination and human rights laws**. Available from www.eco.sa.gov.au/public/eo02.html#hrec. (11 April 2008)
- Galliher, John F. and McCartney, James L. (1977). **Criminology: Power, crime, and criminal law**. Homewood, Ill.: Dorsey Press.
- Gan, Meng Meng. (2008). **Needs of Ex-Prisoners and Roles of ASCA**. Available from www.saca.org.sg/public_seminar_p2.html (22 September 2008)
- Guggenheim, Ken. (1998). **For Ex-Cons, Job Search Tough Obstacle**. n.p.
- Hall, Williams, J.E. (1982). **Criminalology and Criminal Justice**. London: Butterworth.
- Hazel, B. Kerper, and Janeen Kerper. (1974). **Legal Rights of The Convicted**. California: West.
- Human Rights and Equal Opportunity Commission. (2007). **Summary of human rights, anti-discrimination and equal opportunity legislation in Australia**. Available from www.hreoc.gov.au/employers_page/law/index.html (20 December 2008)
- Human Rights and Equal Opportunity Commission. (2007). **What are human rights?** Available from www.hreoc.gov.au/topics_page/story.html (20 December 2008)
- Joseph, F. Sheley. (1995). **Criminology**. n.p: Wadworth.
- Juris Pedia Le droit Parta é Réhabilitation(fr)**. (2008). Available from [http://fr.jurispedia.org/index.php/R%C3%A9habilitation_\(fr\)](http://fr.jurispedia.org/index.php/R%C3%A9habilitation_(fr)) (29 August 2008)
- Krantz, Sheldon. (1983). **Corrections and Prisoners' Rights**. Minnesota: West.
- Legal Information Institute. (2008). **Civil rights and discrimination: An overview**. Available from www.law.cornell.edu/topics/civil_rights.html (2 July 2008)
- _____. (2007) **Employment discrimination**. Available from www.law.cornell.edu/topics/empkoymnt_discrimination.html (9 December 2008)
- _____. (2007). **In The Matter Of Jose Luis Arrocha : case study**. Available from www.law.cornell.edu/ny/ctap/199_0071.htm (11 December 2008)
- Lemert, Edwin McVarthy. (1972). **Human deviance, social problems and social control**. Englewood: Clifhs, N.J.: Prentie-Hall.
- Mason, Alpheus Thomas and Stephenson, D. Grier. (1990). **American constitutional law: Introductory essays and selected cases**. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall.

Motoring procedure. (2007). Available from www.lawontheweb.co.uk/rehabact.htm (25 July 2008)

Nacro. (2008). **NACRO going straight to work** . Available from www.penlex.org.uk/pages/nacrogo.html (17 September 2008)

The New Brunswick Human Rights Commission. (2007). **Equality rights definitions.** Available from www.gov.nb.ca/hrc_cdp/e/eldefinihtm (22 October 2008)

New York State. (2008). **The Legal rights of Ex-Offenders.** Available from www.hylawfund.org/pubs/onyuown.htm#legrts (8 September 2008)

Office of Public Sector Information Part of the Nation Achives. (2008). Available from www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1974/cukpga_19740053_en (18 July 2008)

Reckless, Walter Cade. (1995). **The crime problem.** New York: Appleton-Century Crofts.

Roscoe, Pound. (1994). **An introduction to the philosophy of law.** Holmes Beach, FL: Wm. W. Gaunt & Sons.

Rouke, E. Francis. (1965). **Bureaucratic Power in National Politicals.** Boston: Little Brown and Company.

Singapore After-Care Association. (2008). **Need of Ex-Prisoners.** Available from www.saca.org.sg/public_seminar_p2.htm (8 September 2008)

Sullivan, Dermot. (2008). **Employee violence, negligent hiring, and criminal records checks: New York's need to reevaluate its priorities to promote public safety.** Available from www.thailis.uni.net.th/abift/detail.nsp (8 September 2008)

The U.S. Equal Employment Opportunity Commission. (2007). **Establishing procedures to facilitate: The provision of reasonable accommodation.** Available from www.eeoc.gov/docs/accommodation_procedures.html (4 September 2008)

West's law and commercial dictionary in five languages. (1985). Minnesota: West Publishing Company.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายสัญญาติ อุปนันชัย
วัน เดือน ปี เกิด	22 พฤศจิกายน 2509
ประวัติการศึกษา	
ระดับปริญญาตรี	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2533
	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2543
สูงกว่าระดับปริญญาตรี	เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 58 พ.ศ. 2548
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2535 – 2551 ปลัดอำเภอ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่สืบสวน สอบสวน 7 สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตใน ภาครัฐ กระทรวงยุติธรรม